

דברי הכנסת

הישיבה המאה-וחמישים-ואחת של הכנסת השלוש-עשרה

יום שלישי, ט' בכסליו התשנ"ד (23 בנובמבר 1993)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

תוכן העניינים

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת	
שאלות בעל-פה	
תנאי הפרישה של בכירים ב"בזק"	
צמצום שידורי הטלוויזיה החינוכית והכללית	
חפירות ארכיאולוגיות בעזה וביריחו	
קריאות גנאי גזעניות לעבר שחקני כדורגל שחורים	
שאלות ותשובות	
חלוקת חומר מיסיונרי בתאי דואר בירושלים	
ידיעה על אי-סדרים ברשות הדואר	
סגירת סניף הדואר בקריית-משה	
שירות 056	
שירות מודיעין 144	
דמי התקנת טלפון במעונות הסטודנטים	
תוכניות דת ומסורת בערוץ השני	
תעריפי משלוח מכתבים	
סניף הדואר מול משרד הרישוי בחולון	
שידורים בכבלים מהכנסת	
שירות 056	
דיוקנאות רבנים ואישי ציבור בבתי-דואר	
שידורי טלוויזיה מהכנסת	
הסרט "שואה טובה"	
שימוש בשם "שטחים כבושים" בחוזר מטעם הקהילייה האירופית	
הכנסת שינויים בתמונה המוצגת ב"בית התפוצות"	
מערכת החינוך במגזר הבדואי	
בחינות פסיכומטריות לשם קבלה לאוניברסיטאות	
התמודדות עם מצוקות נפשיות של בני נוער	
שיבוש הצבעים של דגל הלאום	
חפירות ארכיאולוגיות באזור יריחו	
מחסור במעונות סטודנטים בתל-אביב	
תחרויות ספורט בשבת	
הצעה לסדר-היום עלות שכר הלימוד בחוג לחשבונאות באוניברסיטת תל-אביב	
אלימות נגד נשים	
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת	
אלימות נגד נשים	
הצעת חוק העונשין (תיקון – עונשי מינימום בעבירות מין ואלימות), התשנ"ג–1992	
(הצעת חבר הכנסת א' סנה)	

הצעת חוק העונשין (תיקון – עונשי מינימום בעבירות מין ואלימות), התשנ"ג–1993
(הצעת חבר הכנסת י' עזרן)
הצעת חוק למניעת אלימות במשפחה (תיקון – התעללות נפשית), התשנ"ג–1993
(הצעת חברת הכנסת ל' לבנת)
הצעות לסדר-היום
זכויות נערים עולים וחינוכם
שאלות ותשובות
זכויות תושבים חוזרים
שגרירות ישראל בגורגיה
סירוב מצרי לקבלת סיוע מישראל
ידיעה על כניעת ממשלת צרפת לחרם הערבי
יציאת יהודי סוריה
הסיוע לתושבים חוזרים
מידע על פושעים נאצים שמצאו מקלט בארגנטינה
השקעות אירניות במזרח-גרמניה
סגירת הקונסוליה הישראלית בריו-דה-ז'נרו
מכרז משרד החוץ על נסיעה של סטודנטים לסין
הצעות לסדר-היום דברי סגן שר החוץ על גבולות ביטחון והמשא-ומתן על השלום עם המדינות
השכנות
הצעת חוק מימון מפלגות (הוראת שעה) (תיקון) (שינוי מועד), התשנ"ד–1993
(קריאה ראשונה)

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני פותח את ישיבת הכנסת, יום שלישי, ט' בכסליו התשנ"ד, 23 בנובמבר 1993.

הודעה לסגן מזכיר הכנסת.

סגן מזכיר הכנסת ד' לב:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת:

הצעת חוק דמי מחלה (היעדרות בשל מחלת הורה), התשנ"ד–1993, שהחזירה ועדת העבודה והרווחה לקריאה שלישית. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

שאלות בעל-פה

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסדר-היום. שרת התקשורת תשיב על שאלתא בעל-פה מס' 220, מאת חבר הכנסת עמיר פרץ, בנושא: תנאי הפרישה של בכירים ב"בזק". בבקשה.

תנאי הפרישה של בכירים ב"בזק"

עמיר פרץ (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, גברתי השרה, על-פי הפרסומים בתקשורת, מנהלים בכירים ב"בזק" מקבלים תנאי שכר ופרישה המגיעים לסכומים של מיליוני שקלים.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?

2. האם הדברים בוצעו בהתאם לחוק?

3. האם היתה פגיעה בתפקוד החברה?

4. מה ייעשה נוכח הממצאים?

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. גברתי, תשובתך.

שרת התקשורת ש' אלוני:

אדוני היושב-ראש, אני חייבת להגיד, שתחילה שלחו לי תשובות לא מספקות, ואמרתי שאני אודיע שקיבלתי תשובות לא מספקות. ברגע זה העבירו לי תשובה שהיא אולי יותר מלאה.

אם כן, התשובה שנמסרה לי כרגע, לאחר שלא הסתפקתי בתשובות הקודמות, אומרת כך – אנו מציעים להשיב לחבר הכנסת פרץ: 1-2. רשות החברות הממשלתיות סיווגה את חברת "בזק" בסיווג 10, הגבוה בסולם הסיווגים שנקבעו ברשות החברות. שכרו של המנהל הכללי נקבע על-ידי הרשות בהתאם לסיווג זה, והוא מסתכם היום בסך 18,100 שקל בחודש. שכרם של הבכירים נגזר משכרו של המנכ"ל ונע בין 70%-ל-90% משכר היושב-ראש, בהתאם לרמת משרתם. בכיר הפורש לגמלאות מקבל פנסיה לפי ותקו בשירות המדינה ובחברה לפי משכורתו האחרונה. לכיסוי הפרשי השכר של כל הבכירים לצורכי פנסיה במעבר ממעמד של עובדים קבועים לעובדים במעמד של חוזה אישי – החברה העבירה לקרן מקפת ב-1990 סך של 3,480,000 שקלים.

3. לא היתה פגיעה בתפקיד החברה או בתפקוד החברה, מאחר שתנאי השכר והפנסיה נקבעו, כאמור, על-פי הנהלים.

4. השאלה אינה רלבנטית.

אני חוזרת ואומרת, כי לא נקטתי דעה משלי בעניין הזה, מפני שהאינפורמציה שקיבלתי עד כה לא סיפקה אותי, וזה הגיע אלי רק כרגע.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

חבר הכנסת פרץ, אחריו – חבר הכנסת רענן כהן במסגרת דקה, וחבר הכנסת יורם לס במסגרת דקה.

עמיר פרץ (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני חושב שלאור תשובתה של השרה אולי היה צריך לאפשר לה לבדוק את הנושא בצורה מעמיקה יותר ולתת לנו תשובות, כי ברגע זה אני יכול להעלות שאלות נוספות, ואמצא עצמי מביך את השרה שלא לצורך. אין לי ספק שאם תימצא בידה אינפורמציה היא תנקוט את הפעולות הנדרשות.

אני רק חושב שסכום של 3 מיליונים וכמה מאות אלפי שקלים, שציינה השרה, שהועברו לקרן מקפת לצורך כיסוי שכר פנסיוני של עובדים בכירים ב"בזק", שהם מספר קטן – אני לא יודע את מספר העובדים שבעבורם הועבר הסכום העצום הזה, בימים שבהם אנחנו שומעים בתקשורת, שבעבור 400 עובדי "בזק" המדינה כלל וכלל אינה מוכנה לשלם, היא אינה מוכנה לשלם סכום הרבה יותר קטן לכל עובד, ובימים שבהם אנחנו נאלצים לחוקק חוק לתיקון תנאי פרישתם של עובדי "בזק" – אותם עובדי "בזק" באותם תאריכים, כלומר הנהלת "בזק" דאגה לעצמה באופן יוצא מן הכלל, והשאלה היא, מה קורה עם העובדים ועם הפורשים האחרים. לי בכל אופן אין ספק שהשרה היתה מטפלת בנושא הזה בהתאם לחוק ובהתאם לצדק הנדרש, וקשה לי לבוא ברגע זה בטענות לשרה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

חבר הכנסת רענן כהן, אחריו – חבר הכנסת יורם לס.

רענן כהן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, גברתי השרה, חברי הכנסת, מעבר למה שכותבים בשביל השרה, צריכה להיות עמדה, ולפי דעתי יש לפנינו שערורייה ציבורית, שאסור לנו, כאנשי ציבור, לעבור עליה לסדר-היום. זה דבר אחד.

דבר שני, על-פי שאלות שלי לעורכי-דין, נדמה לי שכל ההליך הזה איננו חוקי, ואת, גברתי השרה, כעורכת-דין, אני מעריך שתבדקי גם את ההיבט הזה.

נקודה שלישית, אני יודע שחברת "בזק" השתמשה בתדירים של ממשלת ישראל והיא חייבת למדינה קרוב ל-1.5 מיליארד שקל; את הכסף הזה היא עדיין לא העבירה למדינת ישראל. אני מבקש באותה הזדמנות גם לתבוע את העברת הכסף הזה לממשלת ישראל, למשרד התקשורת.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

חבר הכנסת יורם לס.

יורם לס (העבודה):

גברתי השרה, חברת "בזק" מרשה לעצמה כנראה לזלזל אפילו בשר הממונה עליה ולתת תשובות שהן לא תשובות, לדעת השר. מקור הזלזול הוא מן הסתם במונופול שיש לחברת "בזק" על נושא הטלפונים. לעניין המונופול מצאו פתרון. בארצות-הברית היתה חברה כזו ושברו אותה – את חברת "בל" הפכו ל"בייבי-בל" ועשו חברות מתחרות.

שאלתי הרחבה לשרה, לאור הזלזול שאנחנו רואים כאן בתשובותיה של חברת "בזק", ולא חלילה כמובן של השרה, מה עושה משרד התקשורת כדי לשבור את המונופול של חברת "בזק"?

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

גברתי השרה, הערה ובקשה, ברשותך. קודם כול, אני רוצה לשבח את השרה על הכנות. התהליך של שאילתא בעל-פה הוא מהיר מאוד. אתמול נשאלה השאילתא, היום ניתנה תשובה. על כן קורה לעתים שאין פנאי.

רענן כהן (העבודה):

עמיר פרץ (העבודה):

דן תיכון (הליכוד):

הנושא הזה נדון בוועדה לביקורת המדינה. אני יכול לענות במקומה.

היו"ר ש' וייס:

זה לא תפקיד שלך, חבר הכנסת דן תיכון.

דן תיכון (הליכוד):

אני מעודכן.

היו"ר ש' וייס:

אפילו השרה תבקש, אני לא אאפשר לך.

שנית, יש לנו מנהג, גברתי השרה, שעל שאלות-טרמפ אין עונים. השאלה מאוד קונקרטית. השאלה הרחבה של חבר הכנסת יורם לס היא מאוד חשובה, אבל זו שאילתא בעל-פה; כוחה הוא בייחודה ובמיקודה. בבקשה.

שרת התקשורת ש' אלוני:

רבותי חברי הכנסת, הקדים אותי למעשה היושב-ראש. אתמול קיבלתי את השאילתא; התשובה שקיבלתי לא היתה מספקת, וביקשתי תשובה נוספת, שגם היא לא נראית לי מספקת. בשום מקום לא נאמר – ואולי חבר הכנסת דן תיכון יודע – לכמה אנשים מתייחסת ההעברה לפנסיה.

דן תיכון (הליכוד):

ל-18.

שרת התקשורת ש' אלוני:

כל 3.48 המיליונים ל-18 איש.

יש שאלה, שכדי לבדוק את התשובה עליה אני זקוקה לזמן. עלי לבדוק עם יושב-ראש החברות הממשלתיות, מהו המפתח לדברים האלה. האם הדברים האלה נעשים והם תואמים – – –

קריאה:

זה עניין ציבורי.

שרת התקשורת ש' אלוני:

כל מה שאמרתי הוא, שאני חייבת לבדוק. אם זה לא היה עניין ציבורי, לא היתה לי סמכות לבדוק.
השאלתא הועברה אלי אתמול, זה המצב.

הערה נוספת בעניין נכסים: יש הסכם בין המדינה לבין "בזק", דווקא הם רוצים להקדים לשלם חובות,
אך הנושא נמצא בבדיקה.

קריאה:

היו"ר ש' וייס:

אין קריאות ביניים בזמן שאילתות.

דן תיכון (הליכוד):

על כך אני מוכן לענות.

היו"ר ש' וייס:

לא.

שרת התקשורת ש' אלוני:

אני לא מציעה לחבר הכנסת לס לדבר על שבירת חברות. אנו הולכים היום לליברליזציה ולהפרטה.
כך נעשה כבר בעניין הפלאפון, כאשר לפני כמה ימים יצא מכרז אחד, ונלך עתה לקראת רשיון כללי.

היו"ר ש' וייס:

אבל זו לא השאלתא.

שרת התקשורת ש' אלוני:

יש שם הרבה עובדים. בלי לענות על פרטים, אני מציעה שלא נדבר בלשון "לשבור ארגונים וקבוצות", שהם חלק מהתשתית של החברה הישראלית, אבל יש לקרוא אותם לסדר, וכאן הובאה נקודה רצינית מאוד, שאותה אבדוק.

היו"ר ש' וייס:

אני רוצה להפנות בקשה לשרה: כאן קרה משהו, את ענית בתום-לב וזה בסדר גמור. האם תוכלי להשלים את התשובה לפונה בכתב.

שרת התקשורת ש' אלוני:

הוא יקבל תשובה.

היו"ר ש' וייס:

נבקש מוועדת הכנסת להכניס תיקון בתקנון, כדי שתיווצר פינה בשאלות שבעל-פה בעבור חבר הכנסת דן תיכון: תיקונים והשלמות.

דן תיכון (הליכוד):

מקצה שיפורים.

היו"ר ש' וייס:

שרת התקשורת תשיב על שאלתא בעל-פה מס' 226, מאת חבר הכנסת יוסף בא-גד, בנושא: צמצום הטלוויזיה החינוכית והכללית. חבר הכנסת בא-גד, בבקשה.

הערה – לא לגשת אל המזכיר וסגן המזכיר בזמן השאלות. ההרשמה היא בהצבעה מהמקום, ואין שום יתרון למי שניגש. בבקשה.

צמצום שידורי הטלוויזיה החינוכית והכללית

יוסף בא-גד (מולדת):

גברתי השרה, נוכח התחרות בטלוויזיה – – – אבקש מהשרה להקשיב.

שרת התקשורת ש' אלוני:

כולי אוזן, מה עוד שהשאלה שלך מצויה אצלי בכתב.

יוסף בא-גד (מולדת):

תודה.

נוכח התחרות בטלוויזיה, ראי הסרט "עגיל ב – – –" – האות השביעית, אני מתבייש לומר איפה.

היו"ר ש' וייס:

תקרא, בלי פרשנות.

דוד מנע (הליכוד):

תגיד איפה.

יוסף בא-גד (מולדת):

"עגיל ב – – –" – האות השביעית, כך כתוב.

היו"ר ש' וייס:

אני מרגיש שחברי הכנסת הבינו את הרמז, תמשיך. נא לא לפרט.

יוסף בא-גד (מולדת):

ונוכח ירידת הרמה המוסרית בתוכניות הטלוויזיה, מפתיע שמצמצמים את השעות של הטלוויזיה החינוכית וכן את תוכניות מורשת ישראל, שקוצצו ב-50%.

ברצוני לשאול:

1. האם הקיצוץ נעשה על דעת אישי חינוך וציבור?

2. מה בדעת השרה לפעול, כדי לבטל קיצוצים אלה?

היו"ר ש' וייס:

גברתי השרה, בבקשה.

שרת התקשורת ש' אלוני:

אדוני היושב-ראש, אדוני חבר הכנסת הנכבד, בתשובה על שאלותיך:

1. הסרט שמדובר בו שודר במסגרת הערוץ השני המסחרי, שהכול כל-כך משתבחים בו. כאשר שודר אותו סרט יכלו צופי הטלוויזיה הישראלית לצפות בערוץ הראשון בסרט דוקומנטרי על ילדותו ונעוריו של ד"ר יוסף בורג בגרמניה. אני מניחה שזה היה סרט חינוכי, מעניין ומרתק לכל הדעות.

בטלוויזיה הישראלית אין שום שינוי ברמתן המוסרית של התוכניות, אין כל קיצוץ בתוכניות מורשת ישראל. אדרבה, על התוכניות שהיו קיימות בתכנון הקודם נוספה תוכנית ביום ו', המיועדת להעביר ולהנחיל מושגים וערכים יהודיים לציבור החילוני.

2. שעותיה של הטלוויזיה הלימודית לא צומצמו, אלא הורחבו. היא קיבלה שביעית מזמן השידור של הערוץ השני המסחרי, וזאת נוסף על ערוץ מיוחד בכבלים העומד לרשותה על-פי חוק. גם באמתחתה של הטלוויזיה הישראלית מצויות בשפע תוכניות המיועדות לבני-נוער ולילדים. במצב הקיים, הטלוויזיה הממלכתית הציבורית נמצאת במיטת סדום וזמנה מצומצם, בשעה שהטלוויזיה הלימודית, הזמן העומד לרשותה הוא מ-08:00 עד 17:30, שביעית מזמן הערוץ השני המסחרי, שאליו העבירו את התוכניות האטרקטיביות יותר, וערוץ שלם בכבלים. קשה לדרוש מהטלוויזיה הממלכתית להוסיף תוכניות, שעה שהיא מצויה במיטת סדום.

היו"ר ש' וייס:

שאלה נוספת לחבר הכנסת בא-גד, ואחריו – לחברי הכנסת דוד מגן ויצחק לוי.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני מקווה, גברתי השרה, שלא תצטרכי גם בשאלה זו להתנצל כי מישהו הטעה אותך. אני קובע עובדה, שתוכנית מורשת ישראל היתה אחת לשבוע, היום היא אחת לשבועיים. אם זה לא קיצוץ של 50%, איני יודע מהו קיצוץ של 50%. אני קובע עובדה ומבקש תשובה.

דבר נוסף: בטלוויזיה החינוכית, שעות אחר-הצהריים עומדות להיות מבוטלות. אם זה לא צמצום, איני מבין מהו צמצום.

ברשותך, אני רוצה לשאול: נוכח התחרות למשיכת צופים, לצערי על-ידי אמצעים פורנוגרפיים, כיצד ניתן לשמור על מוסריותו של הערוץ המרכזי, והאם ניתן להשתמש בערוץ-3 או בטלוויזיה בכבלים לתוכניות מסורתיות בעבור הציבור המסורתי והרציני?

דן תיכון (הליכוד):

במקום השידורים מהכנסת. כך תהרוג אותנו.

יוסף בא-גד (מולדת):

נוסף על השידורים מהכנסת.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת מגן, בבקשה.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, בוודאי תרשה לי היום, כאשר יש תחרות בריאה בין רשתות הטלוויזיה, להזכיר את היוזמה הברוכה של כמה אישים בכנסות הקודמות וגם בכנסת הנוכחית: את חבר הכנסת מיכה רייסר, זיכרונו לברכה, ויבדלו לחיים ארוכים חבר הכנסת לשעבר פנחס גולדשטיין, חבר הכנסת והיום השר אמנון רובינשטיין, חבר הכנסת מאיר שטרית וחבר הכנסת דן תיכון, אשר עם הוועדות השונות קידמו את הטלוויזיה לרמה הגבוהה שבה היא נמצאת.

הבקשה מן השרה היום היא, אם אפשר, להציג בפני הכנסת סקר צפייה והאזנה. אני מניח שהרשתות השונות עושות זאת בסודיות מטעמים טקטיים, ואנו כחברי הכנסת רשאים לדעת מהו המצב היום ומה אפשר ללמוד ממנו.

היו"ר ש' וייס:

תודה. חבר הכנסת לוי, בבקשה.

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, גברתי השרה, קראתי הבוקר את תשובתך בעיתון.

שרת התקשורת ש' אלוני:

תשובתי על מה?

יצחק לוי (מפד"ל):

על השאילתא של הרב בא-גד. הבוקר התפרסם שאמרת כי אין קיצוץ בטלוויזיה החינוכית, מכיוון שיש ערוץ שלם בכבלים וזמן נוסף בערוץ השני.

קודם כול, יש הרבה מאוד אנשים שאינם מחוברים לכבלים. היום יוצאים מנקודת הנחה שכל עם ישראל מחובר לכבלים, אך לא כך הדבר.

דבר שני: את מורידה את השעות של הילדים והנוער. כאשר הטלוויזיה החינוכית פועלת בשעות הבוקר, הילדים נמצאים בבית-הספר. חלקם נעזרים בטלוויזיה החינוכית וחלקם לא. אבל השעות מ-14:00 עד 17:00, שהן השעות העדיפות על בני הנוער, שבהן הם יושבים וצופים בתוכניות טלוויזיה ובתוכניות טובות – דווקא בהן את פוגעת.

אני רוצה להציע לך, שתיקחי חלק מאותו ערוץ בטלוויזיה החינוכית שנמצא בכבלים ותכניסי את כל התוכניות שאת רוצה בהן. היתה לכם אפשרות לעשות זאת בערוץ-3, אבל העדפתם לתת את ערוץ-3 לכנסת, תמורת סכום פעוט, אבל זה היה שיקול של הרשת הממלכתית. אם לא עשיתם זאת כרגע, זה לא צריך לבוא על חשבון הילדים והנוער בשעות הנוחות ביותר שלהם לצפייה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. גברתי השרה, בבקשה.

שרת התקשורת ש' אלוני:

אני חוזרת לשאלה הראשונה בעניין תוכניות מורשת ישראל. הבעיה איננה השם, הבעיה היא התכנים. במקום חמש דקות שהיו קודם בימי שישי, יש עכשיו חצי שעה כל יום שישי, והתוכניות למעשה הועשרו והורחבו.

בקרב עומד להתפרסם סקר של צפייה ברשתות השונות. כשהוא יהיה מוכן, אם יהיה צורך, אני אביא אותו לכנסת. אין לי ספק שהוא יתפרסם ברבים בכל העיתונים וכל חבר כנסת יוכל לראות, לקרוא ולהתייחס לדברים לטעמו.

אני חוזרת ואומרת לחבר הכנסת בא-גד, יש רשות ציבורית שיש לה ועד מנהל ציבורי, והרשות הזאת איננה עוסקת בפורנוגרפיה. אם יש לך בעיה עם תוכניות, אני מציעה שהכנסת לא תיהפך למבקרת טלוויזיה. אנחנו בעד חופש הביטוי, בעד חופש האמנות. הדיאלוג צריך להיות בין הציבור לבין המשדרים. אני חוזרת ואומרת שהתוכניות שאלהן אתה מתייחס, כולן, לא שודרו ברשת הציבורית. אם אתה רוצה לקבל פרטים על הנושא הזה, אנא תפנה לשר הממונה על הטלוויזיה בערוץ השני, יש לו שם, יש לו מעמד, והוא בוודאי יסביר לך על התוכנית שהיתה באילת ועל התוכניות האחרות שהטרידו אותך.

אשר ליחסים שבין הטלוויזיה הלימודית, שהוקמה להיות טלוויזיה לימודית והיא צריכה לשדר לבתי-ספר, לבין הרשות הממלכתית – אני מפנה את תשומת לבכם: העסק כולו איננו עסק שלי. בכל מקום שבו הוקמו טלוויזיות מסחריות, אם לא ניתנו חיזוקים לרשויות ממלכתיות או ציבוריות, היתה נפילה גדולה. איש לא ישכנע אותי שיש רק גורם אחד שיש לו מונופול על תוכניות לנוער ולילדים. הטלוויזיה הכללית עושה תוכניות מצוינות כאלה, אין לאיש מונופול על כך. הטלוויזיה הלימודית תפקידה לעבוד למען בתי-הספר, לצורך זה היא הוקמה, זה שמה המקורי. יש לנו בעיה של מתן שירותים ברוסית ובאנגלית, שירותים שעכשיו אינם ניתנים עוד, כי חלקם היו בערוץ השני, ויש למצוא להם זמן. הדברים מתבררים.

אני מציעה שלא לעסוק בדברים שטרם הוכרעו וטרם הובאו בהרגשה של התנשאות, כאילו אין מי שיודע להכין תוכניות לנוער.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

אנחנו עוברים לשאלת הבאה. שר החינוך והתרבות ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 223, מאת חברת הכנסת נעמי בלומנטל, בנושא: חפירות ארכיאולוגיות בעזה וביריחו. בבקשה, חברת הכנסת בלומנטל.

חפירות ארכיאולוגיות בעזה ובריוח

נעמי בלומנטל (הליכוד):

בקשר לחפירות ההצלה המתקיימות עתה בריוח ובחבל-עזה – ברצוני לשאול:

1. אילו ממצאים שקשורים לעמנו ולמורשתו נמצאו בחפירות?

2. האם תפקיר הממשלה עתיקות אלה?

3. האם בסעיפי ההסכם עם אש"ף יש התייחסות לממצאים ארכיאולוגיים ולהתייבויות בקשר להן, ואם כן – מה הן?

היו"ר ש' וייס:

תודה.

אדוני השר, בבקשה.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

1. בחפירות הנערכות עתה באזור יריחו וים-המלח נחשפו ממצאים בעלי ערך רב לתרבות האנושית הכללית ולמורשת עם ישראל. מבין אלה אפשר לציין ממצאים מתקופת בית-ראשון, מתקופת החשמונאים, מזמן מרד בר-כוכבא, מטבעות מתקופות שונות וקטעי מגילות גנוזות.

ביום חמישי הקרוב יפורסמו הממצאים הראשונים של חפירות אלה. שום דבר אינו סודי, הכול רשום וגלוי, לא רק לציבור ולא רק לאקדמאים, אלא גם, לפי בקשתי, לארכיאולוגים פלשתינים.

2-3. עמדת ישראל בעניין הטיפול בעתיקות בעקבות הסכם העקרונות מתגבשת על-ידי ראש המינהל האזרחי ומתאם הפעולות בשטחים. גורל הממצאים הארכיאולוגיים הנחשפים עתה יהיה כגורל הממצאים הארכיאולוגיים שנחשפו בתקופה שקדמה לתקופה הנוכחית. הנושא ייחרץ במסגרת המשא-ומתן עם הפלשתינים, וההחלטות יתקבלו במשא-ומתן אתם, הכול בהתאם לדין ולמשפט.

בהסכם העקרונות עם אש"ף אין הנושא הזה מוסדר כלל.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

חברת הכנסת נעמי בלומנטל, אחריה – חבר הכנסת דוד מנע, ואחריו – חברת הכנסת נעמי חזן.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

כידוע, הסכמים באשר לממצאים ארכיאולוגיים, כפי שאומנם היה במדבר סיני, מתייחסים למדינות ריבוניות, על מה מסתמכת הסכמה כלשהי שתהיה בהקשר זה, כפי שאומנם מצטייר, לצערי, כאשר מדובר בהסכם שמתקיים בין מדינה ריבונית, מדינת ישראל, לבין אנטי-מדינה?

היו"ר ש' וייס:

תודה.

חבר הכנסת מנע, בבקשה.

דוד מנע (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, אני תמה מדוע נציגים שלנו בנושא של מוצגים או גילויים ארכיאולוגיים שקשורים למורשת העם היהודי צריכים להיות נתונים למשא-ומתן בעתיד הקרוב. האמן לי, בעירי רמת-גן ובכל מקום אחר, לו מצאנו משהו שקשור למורשת האסלאם, ואילו רצו זאת, הייתי בחפץ לב נותן להם את זה. זה לא שייך למורשת שלי ואני לא רוצה את זה. אבל אם יש דברים שקשורים למורשת שלי, לעם שלי, לפני אלפי שנים, מה אנחנו צריכים בכלל להיכנס בנושא הזה למשא-ומתן, בשביל מה אנחנו צריכים להצטדק? אלה דברים ששייכים לנו, והם צריכים להישאר אצלנו.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

חברת הכנסת נעמי חזן, בבקשה.

נעמי חזן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, האם ישראל מתכוונת לכבד את אמנת-האג, משנת 1954, המתייחסת לא רק להסכמים בין מדינות, אבל גם להתנהגות של מדינות באזורים כבושים, כפי שעשתה במשא-ומתן עם מצרים, במיוחד בשנה האחרונה?

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

אדוני השר, תשובתך.

רחבעם זאבי (מולדת):

יש לי שאלה.

היו"ר ש' וייס:

כבר מיצינו, חבר הכנסת זאבי, יש רק שני שאלים נוספים.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

השאלה של חברת הכנסת בלומנטל לא היתה על עתיקות אלא על חדשות, דהיינו על עמדת ממשלת ישראל בנושא של הסכם העקרונות עם אש"ף. אני רוצה לומר שאין שום הבחנה מבחינה משפטית בין חפירות ארכיאולוגיות כשירות מבחינה מדעית, שנעשו לפני הסכם העקרונות ולאחריו. מובן שאנחנו לא רוצים לעשות שום דבר שייצור רושם כאילו יש כאן איזו פעולת חטיפה בלתי חוקית, כפי שיכול היה לעלות מחלק מהדיווחים על הנושא הזה. אני מדגיש, לא רק שהחפירות הן גלויות, לא רק שהן נעשות תחת פיקוח מקצועי ואקדמי, לא רק שהזמנו ארכיאולוגים פלשתינים להשתתף בחפירות האלה, אלא שהממצאים כולם של החפירות האלה באזור יריחו יוצגו בפני הציבור, יקוטלגו וייעשה בהם כל הדרוש לצורך שימורם המדעי והארכיאולוגי.

לגבי ההבחנה בין ממצאים שנוגעים לתרבותנו, למורשתנו לבין ממצאים אחרים – אני מתאר לעצמי שנושא כזה יעלה במסגרת המשא-ומתן.

ממשלת ישראל מתכוונת לקיים את אמנת-האג וכל אמנה בין-לאומית אחרת, שהיא חתומה עליה.

היו"ר ש' וייס:

אני מאוד מודה.

סגן שר החינוך והתרבות ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 219, של חבר הכנסת דוד צוקר, בנושא: קריאות גנאי גזעניות לעבר שחקני כדורגל שחורים.

בבקשה, חבר הכנסת צוקר.

קריאות גנאי גזעניות לעבר שחקני כדורגל שחורים

דוד צוקר (מרצ):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, מאז החלו לשחק בליגה הלאומית לכדורגל שחקנים שחורים, הם זוכים לקריאות גנאי גזעניות מעוררות בושה. יש בקרב הצופים מקהלות המשמיעות נהימות המתיימרות לחקות קולות של חיות יער בכל עת שהשחקן השחור מבצע פעולה במשחק.

אני מבקש לשאול:

מה חושב המשרד לעשות בעניין, אם ניתן בכלל לעשות?

דוד מנע (הליכוד):

אתה מוכן לפרט לגבי הנהימות?

היו"ר ש' וייס:

יהיה לנו קצת קשה להכניס אותן לפרוטוקול, חבר הכנסת מנע.

דוד צוקר (מרצ):

לא מפתיעים אותי הצחוקים האלה.

היו"ר ש' וייס:

בבקשה, סגן שר החינוך והתרבות.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אדוני היושב-ראש, בתשובה על שאלתא בעל-פה מס' 219, של חבר הכנסת דדי צוקר: אנחנו מצטערים על התנהגותם הבלתי-ספורטיבית והבלתי-תרבותית של קהל הצופים במשחקי הכדורגל, כפי שתיאר אותה חבר הכנסת דדי צוקר.

משרדנו פנה בדרישה להתאחדות לכדורגל ולאגודות הספורט שקבוצותיהן משחקות בליגות העליות, לנקוט פעולות הסברה בקרב ציבור הצופים במהלך המשחקים, במגמה שהתנהגות כזאת לא תישנה.

נוסף על כך, אני גם ביקשתי מההתאחדות לכדורגל, במסגרת הסרטונים שהם מכינים לקראת פתיחת הליגה, ובפגרה שתהיה, להוסיף קטע שיתייחס גם לקהל הצופים; כפי שאנחנו פועלים עכשיו – פעולה הסברתית נגד אלימות, נגד זריקת חזיזים במגרשים וכדומה, כך יש להפעיל זאת בקרב קהל הצופים, כהסברה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

שאלה נוספת לחבר הכנסת דדי צוקר, אחריו – לחבר הכנסת רון נחמן, ואחריו – לחבר הכנסת אליעזר זנדברג.

דוד צוקר (מרצ):

חבר הכנסת מנע, אני מקווה מאוד שכאשר נושא כזה עלה באנגליה, בהולנד, בבלגיה, והיה מדובר בגילויים אנטישמיים במשחקי כדורגל, לא נמצא שם אף חבר פרלמנט אחד שהגיב באותה צהלה וגיחוך שהגיב עליה כאן אחד מחברי הכנסת מסיעת הליכוד. אני מאוד מקווה.

חברי הכנסת, אתם צריכים לדעת, המחזה אולי בהתחלה יכול היה לעורר צחוק אצל חלק מאתנו או אצל כל אחד מאתנו. אבל, דעו לכם שמדובר במחזה שמעורר בעתה. מדובר בכך שכאשר שחקן שחור מקבל כדור במשחק ומבצע פעולה, אלפי אנשים פותחים בשאגות של חיות שמחקות כביכול קולות ג'ונגל, ברמיזה מאוד ברורה, כמובן עליונה ומתנשאת, על טיבו ואופיו של אותו שחקן כדורגל.

מדובר בגילוי גזענות המוני, שאלפי אנשים נוטלים בו חלק אולי שלא מדעת. לכן יש טעם באותו מסע חינוכי.

אני מבקש שכולנו נזכור, שבאמת לא מדובר על עניין פנימי. מאחר שזה תחום שמכוסה על-ידי התקשורת העולמית באופן כל כך רחב, ועניין גילויי גזענות נדון בכל העולם, צריך לדעת, ואני מקווה שכל חברי הכנסת יסכימו אתי, שפה מדובר בהוצאת מוניטין ושם רע למדינה ולחברה שלמה.

אני מבקש מכאן לפנות, שוב, אני מאמין שבשם כל הבית הזה, לכל ציבור אוהדי הכדורגל. אנחנו נעמוד גם בשבת הזאת במבחן מאוד גדול, משום שאחד השחקנים הזוכים לקריאות הכי חזקות יתמודד – – –

יוסף בא-גד (מולדת):

מה, משחקים בשבת? חילול שבת?

דוד צוקר (מרצ):

באמת, מספיק כבר. אתה מיותר.

אליעזר זנדברג (צומת):

חבר הכנסת בא-גד, השחקן הוא גוי, מותר לו לשחק בשבת.

דוד צוקר (מרצ):

אני מבקש מכאן לקרוא לאוהדים לקראת המשחק בשבת, כאשר שחקן של "מכבי תל-אביב" עלול לזכות בקריאות שיכוסו בתקשורת בכל העולם וימיטו עלינו בושה גדולה, אני פונה מכאן לקהל אוהדי הכדורגל באמת לכבד את השחקנים האלה. הם שחקנים מעולים, וגם לולא היו מעולים הם היו ראויים לכבוד, בדיוק כמו כל שחקן כדורגל ישראלי.

היו"ר ש' וייס:

תודה.

בבקשה, חבר הכנסת רון נחמן, אחריו – חבר הכנסת אליעזר זנדברג.

דן תיכון (הליכוד):

גם בכדורסל אתה רואה את זה?

בנימין טמקין (מרצ):

היו"ר ש' וייס:

רגע, רגע, חבר הכנסת טמקין. חבר הכנסת דן תיכון, זה כמו מגפה, זה עובר ממגרש למגרש, תופעה מגפתית.

דן תיכון (הליכוד):

לא, יש הבדל בין כדורגל לכדורסל.

היו"ר ש' וייס:

גזענות היא מחלה מגפתית.

דן תיכון (הליכוד):

לא הבנת את שאלתי.

היו"ר ש' וייס:

בבקשה, חבר הכנסת רון נחמן.

רון נחמן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני שמח על דבריו של חבר הכנסת דדי צוקר. אני חושב שכל תופעה של גזענות היא פסולה, על אחת כמה וכמה במגרשי הכדורגל.

אבל, אני מבקש להסב את תשומת לב הבית, את תשומת לב שרת התקשורת ושר החינוך, כפי שאנחנו פוסלים תופעה של גזענות על מגרש הכדורגל, אני חושב שכל הבית צריך להתאחד מסביב לפסילת תופעה של גזענות בתחום התרבות.

אני פונה אל השרים היושבים עתה באולם המליאה ומבקש מהם, שאותם אמנים אשר פוסלים אותנו, אזרחי מדינת ישראל, לא בעלי צבע שחור אלא בעלי כל הצבעים וכל הגוונים, רק משום שאנו גרים באזור יהודה ושומרון, ומסרבים לבוא ולהופיע ולתת מופעי תרבות ובידור לתושבי מדינת ישראל – על בסיס אותה אפליה הצטרפתי לדעתו של חבר הכנסת דדי צוקר; אני מבקש שגם הנושא הזה יבוא על תיקונו.

אני מקווה שגם חבר הכנסת בני טמקין יצטרף לדעתי ויתמוך בכך שיפסיקו את החרם ויפסיקו את הפגיעה על בסיס רגיונלי.

בנימין טמקין (מרצ):

היו"ר ש' וייס:

תודה.

בבקשה, חבר הכנסת זנדברג.

אליעזר זנדברג (צומת):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן שר החינוך והתרבות, אני רוצה להצטרף לגינוי של התופעות, כפי שהביע חבר הכנסת צוקר וגם סגן שר החינוך והתרבות בתשובתו.

אני גם רוצה להצטרף לקריאה לאוהדי הכדורגל בכל מקום לנהוג ברוח ספורטיבית ולהימנע ולהתאפק מלקרוא קריאות כאלה.

אני יודע שבעבר הצליחו לעצור גלים של אלימות – אז היה מדובר באלימות פיזית, אני מדבר עכשיו על אלימות מילולית, שהיא תופעה חמורה – הצליחו להתגבר על כך על-ידי הענשה של קבוצות, על-ידי כך שנקטו יד קשה כלפי הקבוצות.

שאלתי היא, האם ההתאחדות לכדורגל בוחנת אפשרות לקבוע סנקציה או עונש על קבוצות שאוהדים שלהן השתמשו בביטויים גזעניים כאלה במסגרת משחקי כדורגל?

היו"ר ש' וייס:

תודה.

אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אדוני היושב-ראש, שמעתי את דבריהם של חברי הכנסת רון נחמן ואליעזר זנדברג ואת השאלה הנוספת של חבר הכנסת דדי צוקר.

ההתאחדות לכדורגל וגם איגוד הכדורסל עושים כל מאמץ ומקיימים פעולות הסברה כדי למנוע את השמעת הקריאות הגזעניות, שהתייחס אליהן חבר הכנסת דדי צוקר, כפי שנשמעו במשחקים האחרונים. זו תופעה חמורה ביותר.

אני גם אציע להתאחדות לכדורגל ולאיגוד הכדורסל בשבוע הבא, כאשר אני נפגש אתם לדון בנושאים שונים, להעלות נושא זה על סדר-היום, כדי שנוכל להבטיח פעולה מסודרת גם של ההתאחדות לכדורגל וגם של איגוד הכדורסל.

צריך לדעת, יש לנו במדינת ישראל לא מעט שחקנים זרים שמגיעים מארצות-הברית וממקומות אחרים, בעיקר בכדורסל, אבל גם בכדורגל. כולנו צריכים להיות בטוחים שלאחר הדברים שנאמרו כאן נמצא את הדרך לצמצום התופעות האלה ולחיסולן.

רון נחמן (הליכוד):

לא השבת על השאלה שלי.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אני רוצה להעיר עוד הערה קצרה – – –

היו"ר ש' וייס:

השאלה של חבר הכנסת רון נחמן לא שייכת לעניין. למרות זאת, טוב שתרשום את זה לפניך, כי זאת היתה משאלה.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

נכון.

אבל אני רוצה להעיר לגבי הסנקציות. אני אעלה את הנושאים האלה בישיבה עם ההתאחדות לכדורגל ואיגוד הכדורסל, כדי שנוכל להחמיר עם אותן קבוצות שהקהל שלהן מתנהג כפי שהוא מתנהג.

רחבעם זאבי (מולדת):

לא השבת לחבר הכנסת רון נחמן.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לסגן שר החינוך והתרבות.

שאלות ותשובות

היו"ר ש' וייס:

אנו עוברים לשאלות רגילות. אנו מתחילים היום במנהג חדש, מעט שונה ממה שהיה מקובל עד היום בקשר לשאלות רגילות. אנחנו נקרא רק בשמם של חברי כנסת הנוכחים באולם, ואת התשובות על שאלות של חברי הכנסת שאינם באולם נעביר לפרוטוקול, כפי שהעברנו קודם לכן, אבל בלי להציג אותן כאן.

דן תיכון (הליכוד):

אני שואל: למה?

היו"ר ש' וייס:

היה דיון בוועדת הכנסת, חבר הכנסת זאבי יבהיר לך. אני לא יכול לחזור על הדיון הזה כאן.

דן תיכון (הליכוד):

נקבל תשובה רשמית על כך? זה שינוי בתקנון.

היו"ר ש' וייס:

נוציא על זה מכתב. זה לא שינוי בתקנון, שום שינוי בתקנון, בקושי שינוי במנהג.

בבקשה, שרת התקשורת.

חלוקת חומר מיסיונרי בתאי דואר בירושלים

חבר הכנסת מ' פרוש שאל את שרת התקשורת ביום י"ח באב התשנ"ג (5 באוגוסט 1993):

בימים האחרונים חולק בתאי הדואר, בכמה סניפי דואר בירושלים, חומר מיסיונרי, ועליו הצעה לחלוקה חנים של "הברית החדשה", עם תנ"ך. החומר לא נשלח כמכתב מבויל, לפי כתובות, אלא הוא מיועד לכל בעלי תאי הדואר. הדבר עורר זעם אצל רבים מתושבי העיר, שהחומר נשלח אליהם לתאי הדואר בניגוד מוחלט לרצונם.

ברצוני לשאול:

1. האם מקובלת חלוקת חומר מיסיונרי בתאי הדואר כנ"ל?

2. מה הם הקריטריונים לחלוקת חומר בתאי דואר?

3. מה ייעשה לגבי מקרים דומים בעתיד?

תשובת שרת התקשורת ש' אלוני:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. החומר שאליו מתייחסת השאילתא נמסר לרשות הדואר בידי לקוח, אשר ביקש להשתמש בשירות תקני של הרשות – חלוקה לתאים של דברי דואר שאינם נושאים עליהם מען.

החומר נתקבל מן הלקוח וחולק לתאים – על-פי התנאים המקובלים של שירות זה.

2. רשות הדואר מופקדת על העברתם של דברי דואר, על-פי חוק רשות הדואר, התשמ"ו-1986. על-פי חוק זה, תפקידה של רשות הדואר הוא להעביר דבר דואר מן השולח אל הנמען, ואין היא משמשת אלא בגדר צינור העברה, בבחינת אמצעי טכני גרידא, המאפשר העברת טובין או מסרים מאדם לאדם. רשות הדואר אינה מוסמכת לקרוא את תוכנם של דברי הדואר, ואם התוכן גלוי לעין, כגון: במברק או בעלון – אין היא מוסמכת לצנזר את תוכנם או למנוע מן השולח להעביר את המסר לנמען.

אומנם נקבעה בסעיף 173 לחוק העונשין, התשל"ז-1977, עבירה בשל "פרסום שיש בו לפגוע פגיעה גסה באמונתם או ברגשותיהם הדתיים של אחרים", אולם ההכרעה, האם במשלוח יש הפרה של הוראות סעיף 173 לחוק העונשין, אינה בידיה של רשות הדואר.

3. אם לדעת המתלוננים עבר כאן שולח דברי הדואר עבירה לכאורה על הוראות סעיף 173 לחוק העונשין, מן הראוי שיגישו על כך תלונה למשטרת ישראל, ורשות הדואר תפעל בהתאם להכרעת המערכת השיפוטית.

ידיעה על אי-סדרים ברשות הדואר

חבר הכנסת ג' שגב שאל את שרת התקשורת ביום י"א בחשוון התשנ"ד (26 באוקטובר 1993):

בעיתון "חדשות" מתאריך 4 באוקטובר 1993 פורסם, כי ברשות הדואר קיימים אי-סדרים בשירותים, במינויים ובהוצאת המכרזים.

ברצוני לשאול:

1. האם הפרטים נכונים?

2. האם חסרים מנהלים בכירים לרשות?

3. האם נכון שהרשות מתמודדת במכרזים ומציעה שירותים בניגוד לחוק?

4. האם נכון שלמרות פניות למבנה ארגוני חדש לרשות, מצד גורמים ברשות, נמנעת מלהתערב, ומדוע?

5. מה יעשה משרדך?

תשובת שרת התקשורת ש' אלוני:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. עיקרי הפרטים הנזכרים בכתבה אינם נכונים. בניגוד לאמור בכתבה, הכנסות הרשות לא ירדו ורמת השירות אף השתפרה בחודשים האחרונים.

טיב השירות בשירותים המהירים לא הורע, והיקף המברקים הנשלחים לא ירד.

בימים אלה מונו ארבעה חברי מועצה.

2. כל תפקידי הניהול ברשות הדואר מאוישים כיום, לבד ממשרת מנהל שה"מ – שירותי העברת מסרים – שלגביה פורסם מכרז פומבי והמשרה בהליך איוש. לגבי משרת המנכ"ל – על-פי חוק רשות הדואר, הוא בבחינת מנכ"ל לכל דבר.

3. הרשות אינה מתמודדת במכרזים לאספקת שירותים שאינה רשאית לתת לפי החוק; כמו-כן אין הרשות מציעה שירותים שאינם במסגרת החוק.

4. הטיפול במבנה הארגוני של הרשות הוא באחריותם ובסמכותם של הנהלת הרשות ומועצת הרשות. כמו-כן, אף אם נמצא הצורך בשינוי ארגוני, איני רואה מקום לביצוע שינויים בטרם ניתן יהיה למנות מנכ"ל קבוע.

5. משרדי ימשיך להנחות את פעילות רשות הדואר לפי מדיניות כוללת בתחום שירותי הדואר כפי שהיא נקבעת בידי המשרד, תוך בקרה ופיקוח על דרכי מתן השירותים לאזרח ועל איכותם.

סגירת סניף הדואר בקריית-משה

חבר הכנסת י' ביבי שאל את שרת התקשורת ביום י"א בחשוון התשנ"ד (26 באוקטובר 1993):

בעיתון "הצפה" מיום כ"ב באלול התשנ"ג התפרסמה ידיעה, ולפיה רשות הדואר סגרה את סניף הדואר בקריית-משה בירושלים. כתוצאה מכך נאלצים קשישים הגרים באזור לכתת רגליהם עד לדואר שב"מרכז ספיר", כדי לקבל מכתב רשום או חבילה.

כמה מן הקשישים פנו לרשות הדואר וביקשו להעביר דברי דואר שלהם לסניף החדש של הדואר בתחנה המרכזית של "אגד", סניף "שערי ירושלים", ולא נענו.

ברצוני לשאול:

1. האם הפרטים שהועלו לעיל נכונים הם?

2. מה היא הסיבה לסגירת סניף הדואר בקריית-משה?

3. האם תשקול רשות הדואר מחדש את החלטתה ותפתח את הסניף בקריית-משה?

תשובת שרת התקשורת ש' אלוני:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בקריית-משה היתה קיימת סוכנות דואר, שנסגרה בשנת 1989. עם סגירת הסוכנות הופנו תושבי השכונה לקבלת מכתבים רשומים וחבילות לסניף "שטנר", הנמצא בקרבת הסוכנות שנסגרה.

2. הסוכנות נסגרה על-פי יוזמת הסוכן, שעבר לגור בעיר אחרת.

3. בימים אלה מבצעת רשות הדואר סקר לקוחות מקיף בעיר ירושלים לבחינת פריסת יחידות הדואר והתאמתן לצורכי תושבי העיר. על-פי תוצאות סקר זה תיקבע ההחלטה לגבי מיקום יחידת דואר נוספת באזור קריית-משה.

שירות 056

חבר הכנסת י' לוי שאל את שרת התקשורת ביום י"א בחשוון התשנ"ד (26 באוקטובר 1993):

בעיתונים מתפרסם ששירות 056 פועל על-פי רשיון משרד התקשורת.

ברצוני לשאול:

1. לאיזה פרק זמן ניתן רשיון כזה?

2. האם שר התקשורת או בא-כוחו חתומים על הרשיון?

3. אם כן – מי הוא השר החתום ו־010 האחראי לרשיון?

שרת התקשורת ש' אלוני:

1. הרשיונות הינם זמניים, ותוקפם יפוג ב-31 בדצמבר 1993. עד למועד זה יגבש המשרד את מדיניותו בכל הנוגע לשירותי המידע הקוליים.

2. על הרשיונות חתום המנהל הכללי ומנהל אגף הנדסה ורישוי במשרד התקשורת.

עד כה זה היה רק מנהל אגף ההנדסה, אנחנו הוספנו גם את המנכ"ל.

היו"ר ש' וייס:

שאלה נוספת? אין, תודה.

שירות מודיעין 144

חבר הכנסת מ' שטרית שאל את שרת התקשורת ביום י"ח בחשוון התשנ"ד (2 בנובמבר 1993):

שירותי מודיעין 144 של "בזק" מאפשרים לפונים לקבל רק שלושה מספרי טלפון. לצורך קבלת מידע על יותר משלושה מספרי טלפון, על הפונה לצלצל שוב.

ברצוני לשאול:

מדוע לא ישונה סידור זה ויתאפשר לפונה לקבל כל מספר הדרוש לו, ללא הגבלה?

תשובת שרת התקשורת ש' אלוני:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לקוחות רבים פונים, בכל שעות היום, לקבלת מידע ממודיעין 144, ובמצב שבו לקוח אחד מעסיק את הטלפנית זמן רב, היא אינה יכולה לענות ללקוחות הממתינים. הרחבת השירות תקרין על מחיר השירות, אשר רבים עושים בו שימוש לקבלת מידע בדבר מספר יחיד.

במקביל יש לציין שחברת "בזק" מציעה אפשרויות נוספות לקבלת מידע על מספרים, וזאת באמצעות דיסקט 133 שמחירו 13 ש"ח + דמי גבייה ומע"מ, וכמובן באמצעות ספרי הטלפונים, שמחולקים חינם.

דמי התקנת טלפון במעונות הסטודנטים

חבר הכנסת י' שמאי שאל את שרת התקשורת ביום י"ח בחשוון התשנ"ד (2 בנובמבר 1993):

הובא לידיעתי על-ידי יושב-ראש אגודת הסטודנטים בקמפוס גבעת-רם של האוניברסיטה העברית בירושלים, כי חברת "בזק" גובה דמי התקנת טלפון בחדרי הסטודנטים במעונות, הגבוהים ב-20% לעומת דמי ההתקנה שנגבו בשנה שעברה – 60 ש"ח השנה, לא כולל מע"מ, לעומת 50 ש"ח בשנה שעברה. כמו-כן גובה "בזק" דמי שימוש חודשיים בסך 32 ש"ח, לא כולל מע"מ, לעומת 11 ש"ח הנגבים ממרבית המנויים ברחבי הארץ. יש לציין כי הסכום הנגבה השנה הינו גבוה ב-28% מזה שנגבה בשנה שעברה.

ברצוני לשאול:

1. מדוע הועלו דמי השימוש ודמי התקנת הטלפון במעונות הסטודנטים בשיעור כה גבוה, בשעה שהמדד בתקופה זו עלה בכ-12% בלבד?

2. מדוע נגבים דמי שימוש הגבוהים פי שניים ויותר מדמי השימוש הנגבים באופן רגיל?

3. האם ידוע למשרד התקשורת, כי סטודנטים רבים המתגוררים במעונות מגיעים מיישובים רחוקים, והטלפון מהווה עבורם מכשיר חיוני לשמירת הקשר עם הבית?

4. האם מוצדק שדווקא סטודנטים אלה, שיש בהם רבים הבאים ממשפחות מעוטות יכולת, ייאלצו לשלם יותר מכל אזרח אחר עבור השימוש בשירות חיוני זה?

5. מה ייעשה כדי להשוות את התעריפים לסטודנטים לאלה של שאר אזרחי ישראל, ומתי?

תשובת שרת התקשורת ש' אלוני:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התעריף שסוכם לאחרונה בין "בזק" למשרד התקשורת לשירות ה"טלקמפוס" הינו התעריף שהיה נהוג בשנה שעברה, בתוספת הפרשי הצמדה למדד. דמי הרישום יהיו 55.5 במקום 50 ש"ח, ודמי השימוש החודשיים – 27.6 ש"ח במקום 25 ש"ח. תעריף זה מחליף את התעריף הגבוה יותר, שנקבע לפני כמה חודשים.

2. דמי הרישום גבוהים בכ-8% בלבד מדמי התקנה רגילים. דמי השימוש גבוהים יותר משל מנוי טלפון רגיל, כדי לאפשר החזר ההשקעה למערכת וכיסוי עלויות החברה לאספקת השירות ותקינותו.

3. כן, ולכן אושר פרויקט זה.

4. התשלום אינו גבוה יותר, אלא פרוס באופן שונה.

5. גם היום יכול כל סטודנט להזמין קו רגיל, אולם דמי ההתקנה הרגילים, בסך של כ-600 ש"ח, מרתיעים את רובם, ולכן מעדיפים מרבית הסטודנטים את האופציה של "טלקמפוס".

תוכניות דת ומסורת בערוץ השני

חבר הכנסת ש' בניזרי שאל את שרת התקשורת ביום י"ח בחשוון התשנ"ד (2 בנובמבר 1993):

בעת הדיונים על הקמת ערוץ-2 סוכם ונקבע, כי תינתן מכסת זמן שתוקדש לתוכניות דת ומסורת ישראל בערוץ השני. עתה, לאחר שהתפרסמו לוחות השידורים של שלוש החברות המפעילות את הערוץ, עולה כי אין, למעט אולי רבע שעה שבועית, כל תוכניות בתחום הדת והמסורת.

תוכנית החדשות "מבט", אשר הורחבה לכדי שעה, הקדישה זמן מיוחד לנושאים כמו כלכלה, ספורט ואמנויות, ולעומת זאת לא הקדישה זמן, כמדיניות, לנושאי דת ומסורת.

ברצוני לשאול:

1. האם אכן בעת פרסום המכרזים נקבע שתוקדש מכסת זמן בערוץ השני לתוכניות דת ומסורת?

2. אם כן – האם עומדים מפעילי הערוץ בהתחייבות זו? אם לא – מדוע?

3. מדוע לא יוקדשו תוכניות לנושאי דת ומסורת?

4. מדוע לא מקדיש "מבט" זמן לנושאי דת ומסורת?

5. האם נשקל לפטור את הציבור הדתי והמסורתי מתשלום האגרה?

שרת התקשורת ש' אלוני:

3-1. כאן היתה אותה טעות שטעה בה חבר הכנסת בא-גד – יש להפנות את השאילתא לשר הממונה על ביצוע חוק הרשות השנייה לטלוויזיה.

4. מנהל הטלוויזיה יאיר שטרן מסר, כי לא נקבע בשום מקום ש"מבט" לא יקדיש זמן לנושאי דת ומסורת. כאשר נושאים אלה קשורים לחדשות היום, הם באים לידי ביטוי גם במהדורת "מבט".

5. התשובה היא: לא. הטלוויזיה הישראלית מקדישה תוכניות מלל ובידור בתחום הדת והמסורת מאז היום הראשון לקיומה. תוכניות אלה הן באחריות המחלקה למורשת ישראל, והציבור הדתי והמסורתי יכול למצוא בהן עניין והתייחסות רחבה לנושאים המעניינים אותו.

לאחרונה אף הורחבה מסגרת התוכניות העוסקות בנושאי דת ומסורת. בין השאר, נוספה תוכנית שאורכה מחצית השעה, המשודרת ביום שישי בשעת צפיית שיא, ומביאה ערכי מסורת גם אל הציבור החילוני.

נוסף על כך, הציבור הדתי והמסורתי נהנה גם משירותים אחרים של רשות השידור בתחומי התרבות, הבידור, ובוודאי האקטואליה. עקב כך – אין כל סיבה לפטור ציבור זה מתשלום האגרה.

האמן לי, שאם היתה הצפייה מדד לתשלום האגרה, אני הייתי צריכה להיות פטורה מכך לחלוטין.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

שאלה נוספת לחבר הכנסת בניזרי, במסגרת של עד דקה, בבקשה.

שלמה בניזרי (ש"ס):

מדברי התשובה של השרה אפשר היה להבין, שמנהל הטלוויזיה אומר שדברים אקטואליים לאותו יום בנושאים דתיים הוא משדר. אני רוצה לדעת, איך בענייני ספורט יש אקטואליה יום יום ובנושאים הקשורים למורשת ישראל, לאירועים דתיים ולתורת ישראל אין אקטואליה כל יום? רק פעם בחצי שנה אנחנו מוצאים אקטואליה? אם מנהל הטלוויזיה מחפש וחסרים לו דברים אקטואליים בנושאים של יהדות ומורשת ישראל, אני מפנה אותו אלי, בבקשה, ואתן לו כל יום עשרה אירועים כאלה, אם הוא רוצה.

היו"ר ש' וייס:

תודה. גברתי השרה, בבקשה.

שרת התקשורת ש' אלוני:

אדוני, חבר הכנסת, אנחנו איננו עורכים את החדשות ואיננו קובעים אותן. לי, למשל, יש תרעומת על כך שאני צריכה לראות ספורט וענייני בורסה, ואינני רואה הודעות על ספר חדש שהופיע או על הצגה חדשה. בעיני אלה חדשות. יש לעיתונאים שיקולים בשאלה מה הן חדשות, והם נוהגים לפיהם.

אני אפנה אליהם את הפנייה שלך ואומר להם שיש לכם הרגשה, שנושאים אקטואליים בנושאי דת חייבים למצוא את מקומם במערכת החדשות, וכי היום אין הם מקבלים ביטוי מספיק.

מכל מקום, מבחינת הקשת הרחבה, בוודאי יש עניינים של מורשת ומסורת, יותר מאשר אירועי תרבות ואמנות, ואלה שמתעניינים בהם – גם הם משלמים את האגרה.

תעריפי משלוח מכתבים

חבר הכנסת א' פורז שאל את שרת התקשורת ביום כ"ה בחשוון התשנ"ד (9 בנובמבר 1993):

כיום עולה משלוח מכתב בארץ 0.80 ש"ח, בתנאי שמשקלו אינו עולה על 20 גרם. המשמעות היא שרק על מכתבים בני עמוד אחד או שניים חל התעריף הנמוך, ואילו על המכתבים הנפוצים, בני שלושה-ארבעה עמודים, חל תעריף גבוה יותר.

ברצוני לשאול:

האם נשקל להעלות את המשקל המקסימלי של מכתבים שחל עליהם התעריף הנמוך ל-30 גרם, כך שעל מרבית המכתבים הנשלחים על-ידי אנשים פרטיים יחול אותו תעריף?

תשובת שרת התקשורת ש' אלוני:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

רשות הדואר בוחנת, מפעם לפעם, את מבנה התעריפים שלה, ובכלל זה גם את קטגוריות המשקל לעניין התעריף.

כתוצאה מבחינה זו חלים מדי פעם שינויים במבנה התעריפים, לאחר קבלת האישורים המתאימים ממשרדי האוצר והתקשורת וכן מוועדת הכלכלה של הכנסת, כמתחייב מחוק רשות הדואר.

מבדיקה שערכה הרשות בנושא הנדון עולה, כי משקלם של מרבית המכתבים הנשלחים בידי לקוחות פרטיים אינו עולה על 20 גרם.

העלאת קטגוריית המשקל הראשונה ל-30 גרם תגרום לרשות אובדן הכנסות, עקב הקטנת התעריף למשלוח דברי דואר במשקל של בין 21 ל-30 גרם. כדי להשלים הכנסה זו, יהא על הרשות להעלות את התעריף של הקטגוריה הראשונה. באופן זה ייאלצו רוב הלקוחות – אלה השולחים כיום דברי דואר במשקל של עד 20 גרם – לשלם תעריף גבוה יותר, על מנת לממן את הפחתת התעריף למיעוט הלקוחות, השולחים דברי דואר במשקל של בין 21 ל-30 גרם. זה, כמובן, צעד בלתי רצוי מבחינת רוב הלקוחות, ואפליה לרעה של אלה השולחים מכתבים במשקל של עד 20 גרם, שהם הרוב.

לצעד כזה תהיה השלכה שלילית נוספת: קטגוריות המשקל למשלוח דואר פנים-ארצי מותאמות כיום לקטגוריות הקיימות בשירות הבין-לאומי ונקבעות באמנת הדואר העולמית. במקרה זה נקבע באמנה, כי יחידת המשקל הראשונה בשירותים הבין-לאומיים הינה עד 20 גרם.

מדינות רבות אימצו את האמור באמנה גם לגבי השירותים הפנים-ארציים, וכך נוהגות, לדוגמה, המדינות הבאות: ארצות-הברית, צרפת, גרמניה, הולנד, בלגיה, דנמרק, אוסטרליה, פינלנד ועוד.

היו"ר ש' וייס:

תודה.

השרה תשיב על שאלתא 1901 של חבר הכנסת מאיר שטרית.

מאיר שטרית (הליכוד):

יש לי שאילתא קודמת.

היו"ר ש' וייס:

אתה היית אחד מאלה שהעלו את הרעיון בדבר הנוהל החדש.

מאיר שטרית (הליכוד):

ולכן גם הגעתי.

היו"ר ש' וייס:

לכן עונים לך על השאילתא השנייה לאחר שהגעתי. כאשר הגיע תור הראשונה, לא היית. אי-אפשר כך וכך.

מאיר שטרית (הליכוד):

לא, אני רוצה להסביר מדוע – – –

היו"ר ש' וייס:

אחר כך, אי-אפשר עכשיו.

סניף הדואר מול משרד הרישוי בחולון

חבר הכנסת מ' שטרית שאל את שרת התקשורת ביום כ"ה בחשוון התשנ"ד (9 בנובמבר 1993):

בשירותי סניף הדואר מול משרד הרישוי בחולון נעזרים לקוחות רבים הבאים ממשרד הרישוי. התנאים הפיסיים במקום לא נוחים: המקום קטן, לא ממוזג ודחוק.

ברצוני לשאול:

האם יוקצבו משאבים על מנת להרחיב את הסניף לטובת הציבור הנעזר בו ולטובת העובדים במקום?

שרת התקשורת ש' אלוני:

רשות הדואר עושה כבר זמן רב מאמצים לקבל שטח מתאים ממשרד התחבורה, שבו ניתן למקם יחידת דואר ראויה במשרד הרישוי שבחולון.

לאחרונה נתקבלה הסכמת משרד התחבורה להקצאת שטח כזה, שעליו בכוונת הרשות להקים מבנה מתאים להפעלת יחידת דואר.

בכוונת רשות הדואר להציב מבנה מרווח ולהכשירו למתן שירות לקהל הלקוחות זמן קצר לאחר שהשטח שעליו הוסכם יועמד לרשותה.

לפיכך, נראה כי יחידת הדואר תוכל לעבור למבנה החדש שלה במהלך חודש פברואר 1994.

היו"ר ש' וייס:

תודה.

שאלה נוספת לחבר הכנסת מאיר שטרית, בבקשה.

מאיר שטרית (הליכוד):

גברתי השרה, אני לא יודע אם יצא לך לראות את המקום הזה שבו נותנים את שירותי הדואר לאלפי אנשים מדי יום, מול משרד הרישוי, בתוך איזו "בודקה" קטנה. אם אני הייתי מחפש עובדת מצטיינת של משרד התקשורת, הייתי לוקח את זו שעובדת שם, עובדת יחידה, שמטפלת באלפי אנשים ביעילות ובזריזות.

אני שמח לשמוע שמשרד התחבורה מוכן להקצות קרקע, ואני מבקש באמת שייעשה מאמץ להקים שם סניף דואר ראוי לשמו, ויש היום אמצעים לרשות הדואר לעשות זאת.

היו"ר ש' וייס:

תודה. גברתי השרה, בבקשה.

שרת התקשורת ש' אלוני:

אדוני חבר הכנסת, זו הכוונה, לבנות שם מבנה דואר גדול ומרווח, שייתן שירות טוב, ובלבד שכבר יעבירו את הקרקע.

היו"ר ש' וייס:

תודה.

שידורים בכבלים מהכנסת

חברת הכנסת נ' חזן שאלה את שרת התקשורת ביום ב' בכסליו התשנ"ד (16 בנובמבר 1993):

עד לאחרונה הועברו דיוני הכנסת בשידורים של ערוץ-2. היום המצב השתנה וניתן לראות את דיוני הכנסת רק דרך ערוצי הכבלים. כלומר, בכל היישובים שאינם מחוברים לכבלים אין לתושבים אפשרות לצפות בשידור דיוני הכנסת.

ברצוני לשאול:

1. האם יימצא פתרון כולל לאותם יישובים?

2. כיצד תזורז הגעת השידורים במיוחד ליישובים ערביים, כדי למנוע אפליה?

3. בשל האופי הממלכתי של שידורי הכנסת, האם נשקלות דרכי שידור נוספות, על מנת שכל תושבי המדינה יוכלו לצפות בשידורים?

שרת התקשורת ש' אלוני:

1. אני מקווה כי יימצא פתרון. הנחיתי זה כבר את מנכ"ל משרד התקשורת ואת מנכ"ל רשות השידור לבחון את האפשרות להרחיב את שידורי הכנסת לכלל הציבור.

2. במצב הנוכחי אין אפליה, אלא יש מצב שבו עדיין לא כל היישובים בארץ מחוברים לטלוויזיה בכבלים, בין שהם יישובים יהודיים ובין שהם יישובים ערביים.

3. כן. נשקלות דרכים לפינוי תדרים קרקעיים, כדי להפיץ דרכם את שידורי הכנסת. יש לזכור כי כעת השידור נעשה דרך הלוויין ונקלט באמצעות "צלחות" ביתיות ו"ie0 באמצעות חברות הכבלים המשדרות גם את שידורי הלוויין.

היו"ר ש' וייס:

תודה. שאלה נוספת לחברת הכנסת נעמי חזן, בבקשה, בקיצור.

נעמי חזן (מרצ):

אני מודה לשרת התקשורת, אבל אני רוצה לחזור ולומר, או יותר נכון לשאול, האם ייתכן ששידורים ממלכתיים מועברים בערוצים שהם ערוצים פרטיים ולכן אינם מגיעים לכלל האוכלוסייה? האם אין כאן מעשה שלא ייעשה על-ידי שירות ממלכתי?

היו"ר ש' וייס:

תודה. גברתי השרה, בבקשה.

שרת התקשורת ש' אלוני:

לא, לרשות הממלכתית הזאת, כפי ששמעת אם היית כאן, יש זמן מוקצב קצר מאוד, כאשר שעות רבות נתונות בכלל לטלוויזיה הלימודית, שהוקמה לפני הכללית, ועל כן יש לה חזקה.

יש לה תפקידים נוספים. הניסיון להשתמש בכלי היחיד שנשאר, כי אי-אפשר לשדר ברשות מסחרית, הוא הניסיון לעבוד באמצעות הרשת השלישית, שעומדים להרחיב אותה.

על כן, השאלה היא, האם לא לעשות כלל, או לתת את השירות הזה בצורה ניסיונית, באופן שהוא מגיע ליותר מ-60% של האוכלוסין, ובתוך כך לעשות את כל המאמצים על מנת להרחיב את השידורים גם בשטח וגם בתוכן.

היו"ר ש' וייס:

תודה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, לפי איזה סדר משבצים את התשובות? יש לי שאלתא שהיא ב-600 מספרים יותר צעירה.

שרת התקשורת ש' אלוני:

זה בוודאי יש לך.

היו"ר ש' וייס:

אני אודה לך אם תקבל תשובה מהמזכיר, כי אני פשוט לא יודע את הפרטים. אתה תוכל לגשת או שנברר אחר כך.

רחבעם זאבי (מולדת):

בשעה 17:00 אני מוזמן אליך, והשאלתא שלי ב-600 מספרים יותר צעירה.

היו"ר ש' וייס:

אני מבקש ממך לברר עם המזכיר אם חלילה היה שם איזה אי-סדר.

רבותי, יש מוסד ששמו שר רב-תיקי. יש שרת תקשורת ויש שרת המדע והאמנויות.

רחבעם זאבי (מולדת):

אני מדבר על שאלתא לשרת התקשורת.

היו"ר ש' וייס:

אנחנו מקבצים את השאלות לפי התיקים.

רחבעם זאבי (מולדת):

היא מחליפה בגדים בין השאלות?

היו"ר ש' וייס:

לא, אבל היה כבר מוסד ששמו היה K UND K – קייזר אונד קניג – מלך הונגריה וקיסר אוסטריה, זה היה איש אחד, אבל שני תפקידים. ככה זה הולך בחיים הציבוריים. מה לעשות?

אגב, אתה ממש מתקרב לשאלתא שלך.

רחבעם זאבי (מולדת):

אחרי שענו לי על שאלתא לשר החוץ לאחר 13 חודשים – – –

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת זאבי, אלה שתי סוגיות נפרדות. אתה היית אתמול בוועדת הכנסת ואתה יודע שלקחנו על עצמנו החלטות וננסה להגשים אותן בעתיד.

רחבעם זאבי (מולדת):

בשבוע שעבר ענו לי על שאלתא לאחר שנה וחודש.

היו"ר ש' וייס:

כן, אבל אנחנו נתלבש על הנושא הזה.

בבקשה. גברתי השרה תשיב על שאלתא מס' 1953, של חבר הכנסת אפרים גור.

שירות 056

חבר הכנסת א' גור שאל את שרת התקשורת ביום ב' בכסליו התשנ"ד (16 בנובמבר 1993):

זה כשנה נהנה ציבור המנויים הגדול של חברת "בזק" משירותי מידע קוליים – 056 – הניתנים על-ידי ספקים פרטיים בתיווכה של חברת "בזק". כידוע, חברת "בזק" הודיעה ופרסמה לקהל מנויים עם תחילת הפעלתו של שירות 056, כי חיובי שיחות אלה יופיעו בחשבון הטלפון השוטף. יש לציין, כי החברה גובה לעצמה על שיחות אלה תעריף של שיחה בין-עירונית. כמו כן, רבים הם המקרים שבהם המנויים פונים אל חברת "בזק" בטענה שלא ביצעו את שיחות 056 המיוחסות להם ומבקשים שלא לשלם עבורן. במקרה שכזה, "בזק" מוציאה למתלונן חשבון מתוקן ללא כל החיובים האמורים, אולם בתיקון זה אין החברה מזכה את המנוי בעלות השיחות הבין-עירוניות שהיא גובה לעצמה בגין השימוש בשירות זה.

ברצוני לשאול:

1. מדוע ממשיכה "בזק" לגבות לעצמה את עלות השיחה ל-056, גם לאחר שהחברה מקבלת את תלונת המנוי שלא ביצע את השיחות הנ"ל ואף מוציאה לו חשבון מתוקן?

2. מדוע אין משרד התקשורת מחייב את ספקי המידע לפרסם, נוסף על מחיר דקת שיחה, כי הדבר כרוך בתשלום עבור שיחה בין-עירונית לחברת "בזק"?

שרת התקשורת ש' אלוני:

התיאור של הדברים בשאילתא איננו מדויק. יש שני מצבים: האחד, שבו לקוח של "בזק" מסרב לשלם את החיוב עבור שירותי המידע הקוליים ומבקש את הקטנת החשבון, וזה מהסיבה ששירות המידע היה לקוי, ספק המידע "מושך זמן", או תוכן המידע שונה מהמובטח במודעה. במקרה זה "בזק" לא מחייבת בתשלום עבור המידע, כי אלה הם גופים נפרדים, ומפנה את נותן המידע אל הלקוח כדי שיגבה את התשלום ויתחשבנו ביניהם.

יש מצב שני, שבו גונבים על-ידי חיבורים. שם אין מחייבים בתשלום, ומודיעים לנותן שירות המידע הקולי שגם הוא לא יחייב בתשלום.

אפרים גור (הליכוד):

אבל בשביל עצמה חברת "בזק" כן גובה.

שרת התקשורת ש' אלוני:

לא. את הבסיס "בזק" קובעת. אבל החשבון מחולק לשניים: חלקו עבור שירותים כלליים של טלפון, שהם שירותי יסוד, וחלקו עבור השירות של המידע הקולי, שהוא נפרד ובחשבון נפרד.

היו"ר ש' וייס:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אפרים גור. על-פי הכללים, גם השאלה הנוספת צריכה להיות קצרה מאוד.

אפרים גור (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, גברתי השרה, מדוע חברת "בזק" לא חוסמת את כל הקווים לשירות 056 ומאפשרת לרוצים בשירות זה, ורק להם, להתחבר אליו באמצעות פנייה למוקד השירות הטלפוני? אני מניח שאת יודעת, גברתי השרה, שעצם העובדה ששירות כזה ניתן אוטומטית יש בה כדי לפתות בני נוער רבים להרים טלפון בהיעדרם של ההורים לשירותים שונים, ובעיקר לחברות שנותנות שיחות אירוטיות. והדבר כרוך בתשלום של מאות שקלים, לעתים אלפי שקלים, בלי שלמשפחות יש שליטה כלשהי על כך. מדוע לא לאפשר רק לאלה הרוצים להתחבר לשירות כזה להתחבר אליו?

שרת התקשורת ש' אלוני:

אדוני, עובדה היא – ולא אני אחראית לכך – שקיימים שירותי מידע קוליים. חלקם כנראה מצוינים; חלקם, כפי שאני שומעת מאנשים, גלשו לממדים מפלצתיים. הנושא נדון כאן, הוא נדון בוועדת הכלכלה גם-כן.

אני רוצה לומר שני דברים. האחד, ואני חוזרת על כך בפעם העשירית, שכל מי שאיננו רוצה בכך, צריך לחייג 199, וללא תשלום מנתקים אותו. הכוונה למבוגרים.

אפרים גור (הליכוד):

למה לא לעשות את זה הפוך?

שרת התקשורת ש' אלוני:

כי היום זה יעלה 28 מיליון שקלים.

אפרים גור (הליכוד):

ל"בזק".

שרת התקשורת ש' אלוני:

זה יעלה למדינה. אתה תשלם את ההפרש בתוספות של מחירים.

הדבר השני הוא אולי חשוב יותר. כל הרשיונות האלה ניתנו עד 31 בדצמבר שנה זו. מעבר לתאריך הזה – לשם כך הוקמה ועדה שבודקת את כל צורת חידוש הרשיונות עם ספקי שירות המידע הקולי, ואנחנו נקפיד על כך, שמי שיקבל רשיון יפעל בהתאם לאותו רשיון.

דיוקנאות רבנים ואישי ציבור בבתי-דואר

חבר הכנסת א' בורג שאל את שרת התקשורת ביום ב' בכסליו התשנ"ד (16 בנובמבר 1993):

בסניף הדואר בכפר-סבא ברחוב י' כהן תלויה על הקיר באופן בולט, ורואה אותה כל אזרח הנכנס לסניף, תמונתו של הרבי מלובביץ', וכמו כן מונחת קופת פח לתרומה הנושאת את דיוקנו של אותו רב.

ברצוני לשאול:

1. מה הוא הנוהל הקיים לגבי הצבת תמונות דיוקן של רבנים, פוליטיקאים ואישי ציבור אחרים בסניפי הדואר ברחבי הארץ?

2. מה הוא הנוהל לגבי הצבת קופות צדקה ותרומות בסניפי הדואר ברחבי הארץ?

3. מה הוא אמצעי האכיפה של נהלים אלו? אם לא קיימים נהלים לסוגיות אלו, האם נשקל לקבוע כללים מנחים ואמצעי אכיפה?

שרת התקשורת ש' אלוני:

3-1. על-פי ההנחיות הקיימות ברשות הדואר, אין לתלות בסניפי הדואר דבר, לבד מהכרזות והודעות של רשות הדואר עצמה. כמו-כן אסורה הצבת קופות צדקה ותרומות על הדלפקים בסניפים.

אשר לסוכנות הדואר ברחוב י' כהן, שיכון עלייה בכפר-סבא, עם היוודע המקרה נתבקשה סוכנות הדואר להסיר מייד את התמונה ואת הקופה, ואכן כך נהגה.

דרך אכיפתן של ההנחיות האמורות דומה לדרך שבה נאכפות ההנחיות השוטפות, באמצעות עובדים מיוחדים, בקרים, שתפקידם לוודא כי הפעלת יחידות הדואר נעשית על-פי ההנחיות והנהלים המחייבים.

עקב המקרה האמור, בדעת רשות הדואר לרענן את זיכרונם של העובדים הנוגעים בדבר ביחידות הדואר באשר להנחיות האמורות.

אברהם בורג (העבודה):

אלא אם כן המשיח יבוא קודם.

היו"ר ש' וייס:

זאת לא שאלה נוספת.

אברהם בורג (העבודה):

מדובר בתמונה של הרבי מלובביץ' בסוכנות דואר. אם המשיח יבוא, יצטרכו באופן רשמי לתקן את ההוראות.

שרת התקשורת ש' אלוני:

קיבלתי את ההערה, אני מעבירה אותה הלאה. זה משיח שצריך להיזהר מלדבר בו היום.

אברהם בורג (העבודה):

תשאירי לי את זה.

היו"ר ש' וייס:

הנושא יידון בהנהלת הקואליציה, לקראת הרחבתה. בסדר, חבר הכנסת בורג?

שידורי טלוויזיה מהכנסת

חבר הכנסת י' כץ שאל את שרת התקשורת ביום ט' בכסליו התשנ"ד (23 בנובמבר 1993):

לאחרונה הועברו השידורים ישירים מהכנסת מאחריות ערוץ-2 לאחריות רשות השידור, והם מועברים באמצעות לוויין בערוץ-3.

מעבר זה יצר מצב, שלפיו אזרח המשלם אגרה לרשות השידור, אך אינו מחובר לכבלים, אינו יכול לצפות בשידורים מהכנסת.

ברצוני לשאול:

1. היות שהשידורים מהכנסת הינם בתיאום עם רשות השידור, מדוע אזרח המשלם אגרה אינו יכול לצפות בשידורים ישירים מהכנסת, אלא אם כן הוא מחובר לכבלים?

2. האם אין מוטלת על רשות השידור החובה לדאוג לכך, שכל אזרח המשלם אגרה כחוק יוכל ליהנות מהשידורים ישירים מהכנסת גם ללא התחברות לכבלים?

שרת התקשורת ש' אלוני:

1. השידורים ישירים מהכנסת, המועברים באמצעות הלוויין, אינם ממומנים מכספי אגרת רשות השידור, אלא מתקציב שהכנסת מעבירה במיוחד לרשות ומתקציב מיוחד שאושר על-ידי האוצר לצורך הפעלה ניסיונית של הלוויין.

2. עם הפסקת השידורים של מינהלת ההקמה של הערוץ השני והעברת האחריות לחברות המסחריות המפעילות את ערוץ-2 החדש, הופסקו גם השידורים ישירים מן הכנסת. בין האפשרות שלא יהיו כלל שידורים מן הכנסת לבין האפשרות שאלה ייקלטו על-ידי "צלחות" ובאמצעות הלוויין, על-ידי כ-70% מהאוכלוסייה, הועדפה הדרך השנייה.

היו"ר ש' וייס:

תודה. שאלה נוספת לחבר הכנסת כץ.

יוסי כץ (העבודה):

גברתי השרה, את ראויה לברכה על כך ששאלתא רגילה אשר הוגשה היום, התשובה עליה ניתנת היום אחר הצהריים.

מעבר לזה, ממקורות פנימיים נמסר לי, כי כביכול נבדקת אפשרות, באמצעים טכניים, באמצעות "צלחות" או באמצעים אחרים, לכך ששידורי הלוויין ייקלטו, ובשלב מאוחר יותר יתאפשר לכלל האזרחים לקלוט מתחנות ביניים את שידורי הכנסת. באיזה שלב נמצאת התוכנית הזאת ומה הסיכויים שיחול שינוי במצב הקיים?

שרת התקשורת ש' אלוני:

הדברים נמצאים בבדיקה. כולנו רוצים להגיע לכלל הציבור ולתת שירות לכל הציבור. תרשה לי שלא להתייחס היום ולהבטיח דברים, שעוד לא באו לעולם.

היו"ר ש' וייס:

תודה. עכשיו אני פונה אל שרת המדע והאמנויות ומבקש להשיב על שאלתא מס' 1396, של חבר הכנסת רחבעם זאבי.

הסרט "שואה טובה"

חבר הכנסת ר' זאבי שאל את שרת המדע והטכנולוגיה ביום י' בתמוז התשנ"ג (29 ביוני 1993):

נמסר לי שהופק סרט ישראלי ששמו "שואה טובה", המסלף את השואה ומטהר את פשעי הנאצים. בסיום הסרט יש סצינה של יום הזיכרון לשואה, שבו נותנת ילדה מקיבוץ את השם "שואה" לכלבה.

דומני שעניין השואה הוא מעבר לחופש ההבעה וכל החופשים האחרים.

ברצוני לשאול:

1. האם הסרט הנ"ל ידוע למשרדך?

2. האם הסרט הזה נתמך כספית על-ידי גורם ממשלתי כלשהו?

3. האם יוצאו הוראות למניעת הקרנתו של סרט זה בכל ערוצי הטלוויזיה הישראלית ובמוסדות חינוך בישראל?

שרת המדע והטכנולוגיה ש' אלוני:

בראשית דברי אני רוצה לומר, שאני מצטערת על כך שהתשובה הזאת התעכבה. גיליתי שאני כבר חתמתי על התשובה על השאילתא ב-8 ביולי. באיזה מקום הדבר השתבש, אין לי מושג היכן. אני מתנצלת.

לעצם השאילתא:

1. "שואה טובה" הוא סרט קצר בבימויה של אורנה בן-דור-ניב, על-פי סיפור מפרי עטו של גבריאל פטיה דגן, ניצול שואה. הסיפור מעלה שאלות והרהורים העוסקים בזיכרון השואה. דגן היה שותף מלא לעשיית הסרט. סיפורו וסרטה של בן-דור-ניב אינם מנסים להשכיח את השואה, אינם מנסים להשכיח את פשעי הנאצים, ואין בהם ולו גם סילוף קטן אחד בתחום העובדות ובתחום הזוועות שהתחוללו שם.

2. הסרט הופק על-פי המלצתה פה-אחד של ועדה אמנותית, במסגרת פרויקט קולנוע המנוהל על-ידי קרן יהושע רבינוביץ לאמנויות. לא ידוע לי על תמיכה ציבורית או ממלכתית נוספת על מה שניתן באותה קרן.

3. התשובה היא: לא.

היו"ר ש' וייס:

שאלה נוספת לחבר הכנסת זאבי.

רחבעם זאבי (מולדת):

גברתי השרה, בינתיים חברי כנסת אחדים, ואני בכלל זה, ראו את הסרט פה בכנסת. הציגו לנו אותו. אחרי שראיתי אותו, אני סבור שאינני יכול להיות חבר בוועדה הזאת שממליצה לכם על סרטים, כי הסרט לא ראוי לתמיכה ציבורית.

אבל תסכימי אתי, גם אם לא ראית אותו, שלא יכולים לתמוך בסרט שבו קוראים לכלבה בשם "שואה". המושג "שואה" אצל היהודים הוא כל כך עמוק, שכשאני שומע בני נוער אומרים על משהו:

"אוי, זה היה שואה", אני אומר להם: אל תעשו שימוש במונח הזה. השואה היא דבר טראומטי כזה בחיי עמנו, שלא יכול להיות שלכלבה – ויש לי יחס לכלבים, ואני אוהב כלבים – לא יכול להיות שלכלבה יקראו בשם "שואה", ואנחנו עוד נעניק לסרט תמיכה ציבורית.

שרת המדע והטכנולוגיה ש' אלוני:

אני, בשונה מחבר הכנסת זאבי, לא ראיתי את הסרט. אני אינני מעלה בדעתי להכתיב לגורם ציבורי, שיושבים בו אנשי ציבור, המחליט פה-אחד לתמוך בסרט זה או אחר – לתת לו הוראות במה לתמוך ובמה לא לתמוך. זה סוג של דברים שאין להם קריטריונים, לא בנושאים של טעם, לא בנושאים של ערכים. הדיאלוג הוא בין הציבור לבין היצירה. והדברים שאתה אומר אותם וחברים אחרים אומרים אותם הם חלק מאותו דיאלוג, אבל לא בתוקף היותך חבר הכנסת, אלא בתוקף היותך אדם שחי כאן. ואתה יכול להעיר ולומר, ואני אמסור לנוגעים בדבר את כל הדברים שאמרת, לא משום שזה בסמכות של שר, אלא משום שיש לי המהלכים למסור להם את הדברים.

רחבעם זאבי (מולדת):

אני נגד צנזורה אקדמית ותרבותית. אבל השואה היא מחוץ לכל קריטריון. יסכים אתי על זה גם היושב-ראש.

שאול יהלום (מפד"ל):

האם השרה לא חושבת לגנות את – – –

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני כבר כמעט הפסקתי לגנות, כבר התעייפתי, לדאבוני, אם כבר עירבת פה את שמי.

שרת המדע והטכנולוגיה ש' אלוני:

מה שלא ראיתי אינני יכולה לשפוט, מפני שיש צורות מסוימות של הדגשות. בתוך הפואטיקה ובתוך הספרות יש צורות שונות להדגיש זוועה של דבר, באמצעים כאלה ואחרים. אם לא ראיתי, למשל, את המחזה "אדם בן כלב", אני מציעה לך לראות איך אתה יכול, באמצעים מסוימים שמעוררים בך סיוט, להביא לכלל מחשבה נגד הזוועה של שואה. לכן אני לא יכולה לשפוט, לא לכאן ולא לכאן.

שימוש בשם "שטחים כבושים" בחוזר מטעם הקהילייה האירופית

חברת הכנסת נ' בלומנטל שאלה את שרת המדע והטכנולוגיה ביום י"א בחשוון התשנ"ד (26 באוקטובר 1993):

משרד המדע הפיץ לא מכבר בין מכוני המחקר והרשויות למחקר ופיתוח באוניברסיטאות חוזר מטעם הקהילייה האירופית, הקורא להם להשתתף במחקרים בנושאי בריאות ומים. תנאי לשיתוף פעולה זה הינו קיום המחקר בקרב שתי מדינות ים-תיכוניות לפחות. בין המדינות של העולם השלישי באגן הים התיכון, לצד ישראל ואחרות, מופיע השם באנגלית "OCCUPIED TERRITORIES", דהיינו "שטחים כבושים".

מכיוון שקיימת חוות דעת של היועץ המשפטי לממשלה לשעבר, פרופסור יצחק זמיר, שאין כל מניעה להשתמש במונח "יהודה ושומרון", זאת אומרת "ובכל מקרה, המונח הנייטרלי "שטחים מוחזקים", דהיינו "שגור במשרד החוץ שנים רבות – ברצוני לשאול:

1. האם מחה משרד המדע על השימוש בשם "OCCUPIED TERRITORIES" כשם של מדינה, כביכול?

2. האם קשרי המחקר והמדע בין גופים ומוסדות ביהודה, בשומרון ובעזה לבין ישראל מתקיימים בתיאום עם המינהל האזרחי ו"הממשל הצבאי, או במישרין?

3. האם קשרי המחקר והמדע בין גופים ומוסדות ביש"ע לבין מדינות אחרות המשתתפות בתוכנית הקהילייה האירופית מתקיימים בתיאום עם המינהל האזרחי ו"הממשל הצבאי?

שרת המדע והטכנולוגיה ש' אלוני:

החוזר שהופץ על-ידי משרד המדע פורסם על-ידי נציבות הקהילייה האירופית וקרא להגשת הצעות מחקר לתוכנית AVICENNE. משרד המדע היה רק שליח לצורך העברת הדברים. על אף העובדה האמורה, ואף שלא היה שום קשר של המשרד עם ההזמנה וכו', הועברה להם הערה בעניין הזה, שלא לקרוא "כבושים", אלא "שטחים".

היו"ר ש' וייס:

כן, גברתי חברת הכנסת נעמי בלומנטל, שאלה נוספת.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

קודם כול, אני שמחה שאומנם המשרד הגיב על כך שנאמר במסמכים "שטחים כבושים", אני שמחה שהערתם על כך, ואני מקווה שתעשו את זה גם להבא, וביתר שאת, ולא תנהלו משאים-ומתנים עם גופים בין-לאומיים כאשר המונח הזה בשימוש.

ולשאלתי: האם במסגרת משרדך יש פעילויות נוספות שבהן משתמשים רשמית במונח "שטחים מוחזקים" או "שטחים כבושים", ולא במונחים המתאימים: יהודה, שומרון וחבל-עזה?

היו"ר ש' וייס:

תודה. בבקשה, גברתי השרה.

שרת המדע והטכנולוגיה ש' אלוני:

אני מצטערת, בעולם כולו, ועל-פי החוק, השטחים מוחזקים על-ידי צה"ל. אני גם לא חושבת שזה חטא לקרוא להם "שטחים כבושים", מפני שהם נכבשו ב-1967. לו היו חלק ממדינת ישראל, לא היה מתנהל היום המשא-ומתן בין ישראל לבין הפלשתינים והכנסת לא היתה חצויה בין דעותייך לבין דעותי, והעובדה היא שכבשנו ב-1967; העובדה היא שזה לא סופח במשך 15 שנות שלטון הליכוד.

ההערה היא הערה מבחינת הפרוטוקול והסדר הטוב, והיא ניתנה. אני לא סבורה שמעבר להערה – אגב, הם כיבדו אותה – צריך לנתק קשרי מדע עם מדינה אחרת מפני שהם כתבו "כבושים" במקום "מוחזקים על-ידי הממשל הצבאי".

הכנסת שינויים בתמונה המוצגת ב"בית התפוצות"

חברת הכנסת נ' חזן שאלה את שרת המדע והטכנולוגיה ביום י"א בחשוון התשנ"ד (26 באוקטובר 1993):

בהמשך לתכתובת ענפה ובעקבות הפרסומים בתקשורת, התעוררה לאחרונה המודעות לכך שנעשו שינויים בתמונות מסוימות המוצגות בתערוכה ב"בית התפוצות". תשומת לב מיוחדת ניתנה לתמונות של מאוריצי גוטליב המתארת תפילה בבית-כנסת. בעוד בתמונה המקורית צוירו נשים המתפללות בעזרת הנשים, בציור הנמצא ב"בית התפוצות" נמחקו כל דמויות הנשים.

ברצוני לשאול:

1. מי אחראי לפיקוח על תערוכות כאלו?

2. מה נעשה כדי לתקן את המעוות במקרה הספציפי של תמונתו המזויפת של גוטליב?

3. האם יוחמר הפיקוח, וכיצד ייעשה הדבר, כדי למנוע הישנות מקרים כאלה?

תשובת שרת המדע והטכנולוגיה ש' אלוני:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. אין אנו מפקחים ומתערבים בשיקולים האמנותיים של מוסדות התרבות במדינה.

2. לאחר שהבעתי בפני מנכ"ל "בית התפוצות" את הסתייגותי מהשינויים שנעשו ביצירתו של גוטליב – החליט המנכ"ל להחליף את המוצג השנוי במחלוקת במוצג חדש.

3. אין אנו מפקחים ואין אנו מתערבים בשיקולים האמנותיים ובחופש הביטוי והיצירה. אך עם זאת לא ייתכן כי מוסד ציבורי המציג יצירת אמנות ישנה או יסלף יצירת אמנות בלי הסכמת היוצר.

אני מקווה כי סילופים מסוג זה לא יישנו.

היו"ר ש' וייס:

תודה. עכשיו אני מבקש מהשרה להעביר לפרוטוקול את כל התשובות שלא נקראו מעל דוכן הכנסת.

מאיר שטרית (הליכוד):

אולי בכל זאת נשמע את התשובה על השאילתא שלי?

היו"ר ש' וייס:

לא, יש לנו כללים, וחשוב מאוד להקפיד עליהם. אם חבר הכנסת איננו כאן בזמן שהוא צריך לקבל את התשובה, אנחנו גם לא קוראים בשמו וגם עונים לפרוטוקול.

שרת המדע והטכנולוגיה ש' אלוני:

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להעיר משהו. הואיל והפעם נעשה הניסיון הראשון מסוג זה, יש קושי. אנחנו מכינים את השאילתות לפי סדר, והערמה גדולה. בכך שאתה מדלג, ואני לא יודעת על מה אתה מדלג, זה לא עושה את זה יותר פשוט, זה עושה את זה קצת יותר מורכב.

היו"ר ש' וייס:

יש לנו כאן בעיה, ננסה להתגבר. אנחנו לומדים מהניסיון. על כל פנים, את תעבירי את הכול לפרוטוקול, ואנשי הפרוטוקול כבר ימיינו את זה.

שרת המדע והטכנולוגיה ש' אלוני:

תודה רבה.

מאיר שטרית (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, קודם כול, אני מברך על השינוי שחל פה. לפחות יש עכשיו לוח זמנים – מתי יהיו השאלות, ויכולתי לעקוב מהחדר שלי. ברגע שהשרה עלתה לענות רצתי הנה והגעתי בזמן שהשרה ענתה. לפני היו ארבעה שואלים.

היו"ר ש' וייס:

חזרנו סוף סוף אל השיטה הקודמת, שהתשובות על שאלות הן בראשית הישיבה. ההנחה המוזרה בחיי הכנסת היא, שחברי הכנסת שיש להם שאלות ישבו באולם. כבר גמרנו, הלכנו לקראתך 70 קילומטר, אז תלך לקראתנו ארבעה מטר. תודה.

מאיר שטרית (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני ויתרתי על התשובה על השאלתא. אני רק מעיר לצורך הלימוד.

היו"ר ש' וייס:

אני אומר גם לגבי העתיד: מי שלא יהיה באולם, לא נשיב לו, גם לא נקרא בשמו כשהוא איננו באולם. זה הסידור, ודרך אגב, הכול ביוזמת חבר הכנסת שטרית.

מאיר שטרית (הליכוד):

אני מבקש להציע רק תיקון אחד: ברגע שאתה מתחיל לקרוא את מספרי השאלות, תן דקה – – –

היו"ר ש' וייס:

רבותי, לא דקה ולא שנייה, מספיק. תראו, עברה כבר שעה ובקושי התחלנו בישיבת הכנסת, והכול כדי להיעתר לרעיון המצוין של חבר הכנסת מאיר שטרית. מה לעשות שהרעיון הזה פגע בו קצת היום; הרעיון שלו והפגיעה שלו.

אדוני שר החינוך והתרבות, בבקשה.

מערכת החינוך במגזר הבדואי

חבר הכנסת ט' אלסאנע שאל את שר החינוך והתרבות ביום ב' בכסליו התשנ"ד (16 בנובמבר 1993):

במערכת החינוך במגזר הבדואי בנגב לא חל שום שיפור; הישגי התלמידים נשארו נמוכים, ובעיית המורים הלא-מוסמכים לא נפתרה.

ברצוני לשאול:

1. מדוע לא יבוצע על-ידי משרד החינוך מחקר מקיף על בעיית מערכת החינוך במגזר הבדואי לשם אבחון הבעיות ואיתור הפתרונות?

2. איך יתמודד משרד החינוך עם הבעיות של מערכת החינוך במגזר הבדואי?

תשובת שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. אין מקום לעריכת מחקר מקיף. הבעיות העיקריות, בצד ההישגים, ידועות למערכת. אחת הבעיות המרכזיות היא מחסור בכוח אדם בהוראה. על מנת להתמודד עם הבעיה הכפלנו את מספר פרחי ההוראה במכללת "קיי" בבאר-שבע. בימים אלה שוקדים על פתיחת כיתות מכינה. עם זאת, יש לציין את התנופה שהחלה בבנייה. מדי שנה בונים למעלה מ-40 חדרי לימוד חדשים.

בעשור האחרון גדל מספר התלמידים בנגב מ-11,000 בשנת 1983 ל-25,000 ב-1993. בסיוך במערכת החינוך הבדואית בנגב עם מנהל המחוז עמדת על ההישגים הרבים בצד הבעיות ודרכי הפתרונות שהוצגו בפניך.

2. אנו מתמודדים על-ידי תוספת שעות תקן, הכשרת כוח אדם ותגבור מערך ההדרכה, נוסף על שיפור התנאים הפיסיים.

בחינות פסיכומטריות לשם קבלה לאוניברסיטאות

חבר הכנסת י' מצא שאל את שר החינוך והתרבות ביום ב' בכסליו התשנ"ד (16 בנובמבר 1993):

בעיתון "ידיעות אחרונות" פורסמה ידיעה, ולפיה קורא שר החינוך לבטל את הבחינות הפסיכומטריות במוסדות להשכלה גבוהה.

ברצוני לשאול:

1. האם וכיצד פועל משרד החינוך בנושא ביטול הבחינות הפסיכומטריות?

2. מה הן החלופות שמציע משרד החינוך כמדד קבלה לאוניברסיטאות?

3. האם דעת השר מקובלת על ועד ראשי האוניברסיטאות?

תשובת שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1, 3. משרד החינוך איננו פועל לביטול הבחינות הפסיכומטריות אלא לצמצום היקפן. כשר החינוך פניתי לאחרונה לוועד ראשי האוניברסיטאות בבקשה כי יימנעו מן המדיניות האחידה בתחום זה ויאפשרו לכל חוג ופקולטה לקבוע לעצמם אם ובאיזו מידה הם דורשים תוצאות של בחינות פסיכומטריות.

כמו-כן הוצע על-ידי, כי בחוגים ובפקולטות שבהם עולה היצע המקומות על הביקוש יתקבלו סטודנטים ללימודים גם בלא בחינה פסיכומטרית, וכך גם במכללות שבחסות אוניברסיטאות.

עם זאת, אינני תומך בהתערבות בנושא זה באמצעות חקיקה, וכבר הצעתי לחברי הכנסת במליאה ליתן לי הזדמנות ללבן את הסוגיה עם ראשי האוניברסיטאות. עמדתם בסוגיה זו טרם התקבלה.

2. לדעתי, על ההשכלה הממשית שרוכש התלמיד בלימודיו התיכוניים לשמש מדד לקבלתו לאוניברסיטה. משמע, תעודת הבגרות הינה המדד המועדף על-ידי היום. אף אם הבחינה הפסיכומטרית נבנתה כבחינה אובייקטיבית, הרי בשל המחסור במקומות לימוד והביקוש הגדל להשכלה גבוהה התפתחה תעשייה שלמה של התחכמויות ולימוד של טריקים, במקום השכלה של

ממש. במצב כזה מאבדת הבחינה הפסיכומטרית מערכה האובייקטיבי והשוויוני, ועדיפים בחינות הבגרות ומבחני ידע אחרים, דוגמת הבחינה באנגלית הנערכת במכללה למינהל.

התמודדות עם מצוקות נפשיות של בני נוער

חבר הכנסת א' גור שאל את שר החינוך והתרבות ביום ב' בכסליו התשנ"ד (16 בנובמבר 1993):

בכתבה ב"מעריב" – מוסף השבת – מיום 5 בנובמבר 1993 מצטיירת תמונה עגומה על מוכנותו ויכולתו של משרד החינוך להתמודד עם מצוקתם הנפשית של בני הנוער. מן הכתבה עולה, כי בכל שנה מאות אחדות של בני נוער מנסים להשים קץ לחייהם, וכי מספרם של אלה שמתאבדים הוא 14 עד 20 בשנה. במערכת החינוך חסרים אנשי מקצוע ופסיכולוגים המתמחים בנושא, אין תקנים ליועצות בבתי-ספר ועוד.

ברצוני לשאול:

1. האם המצב המתואר לעיל אכן משקף את המציאות הקיימת במשרד החינוך ובבתי-הספר?

2. האם הוציא משרדך חוזר מנכ"ל למנהלי בתי-הספר בנושא הפעלת תוכניות להתמודדות עם כישלונות ולחצים, דוגמת "כישורי חיים", בבתי-הספר? אם כן – האם תוכניות אלה מיושמות הלכה למעשה?

3. כיצד ערוך משרדך כיום לטיפול במצוקתם הנפשית של בני הנוער?

4. האם מורים ומחנכים בבתי-הספר אכן מסוגלים למלא את תפקידם של אנשי המקצוע, הפסיכולוגים והיועצים בהתמודדות עם תופעת המצוקה הנפשית וניסיונות ההתאבדות של בני הנוער?

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

1. משרד החינוך שותף לטיפול החוסן הנפשי של התלמידים ומשקיע משאבים בהתמודדות עם תופעת המצוקות בקרב הנוער.

המצב המתואר בכתבה משקף חלק ממצאות קיימת, אבל גם זו לא בכל מערכת החינוך.

אין אפשרות להגיע לנתונים אמינים בקשר למספר ניסיונות ההתאבדות. המספרים העולים מן הכתבה הנדונה הם השערה בלבד. לא כל המקרים מדווחים למערכת הבריאות או למשרד החינוך.

לגבי מספר המתאבדים קיים דיווח מסודר במשרד ומופעלת ועדת בדיקה לגבי כל מקרה ומקרה. לפי הנתונים שלנו, אין שינוי דרמטי במספר התלמידים המתאבדים בשלוש השנים האחרונות.

2. המשרד פרסם חוזרי מנכ"ל בנושא התוכניות להתמודדות עם לחצים ומניעת התאבדויות. אלה הן בעיקר תוכניות מניעה, לשיפור כושר ההתמודדות של הנוער עם לחצים.

התוכניות מיושמות הלכה למעשה בחלק מבתי-הספר. מנהל בית-הספר אחראי ליישומן.

3-4. את המקרים הקלים יחסית של מצוקות נוער ניתן להפנות ליועצים בבתי-הספר ולשירות הפסיכולוגי של הרשות המקומית. הטיפול במקרים הקשים צריך להיעשות מחוץ לבית-הספר, בעיקר במרפאות לבריאות הנפש. לעתים קיים קושי לשכנע את התלמידים ואת הוריהם לפנות למרפאות, לעתים אין מרפאות כאלה ביישובים מסוימים, לעתים קרובות יש רתיעה מצד ההורים לפנות גם לשירות הפסיכולוגי של בית-הספר.

איתור תלמידים במצוקה יכול להיעשות בהצלחה ניכרת, אבל לא מלאה, על-ידי חלק מהמורים. המורים אינם יכולים למלא את מקומם של אנשי המקצוע לגבי המקרים הקשים, אולם איתור התלמידים במצוקה הוא נקודת מפתח להפניה לטיפול. המשרד ערוך מההיבט הטכני-הנהלי לטיפול הנדרש. החל מינואר תופעל "השתלמות מוסדית", ובאמצעותה ניתן יהיה לתדרך את כל המורים במערכת בנושאים האלה.

עם הכנסת תוכנית "כישורי חיים" למערכת החינוך יוקצו שעות לתוכניות לחיזוק כושר ההתמודדות ולמניעת התאבדות. עם זאת, זאת תוכנית חדשה הנמצאת בשלבי בנייה וניסוי אינטנסיביים. הדגש הוא במניעה, כלומר, בצמצום מספר המקרים על-ידי הקניית כלים להתמודדות כבר בשלבים מוקדמים של המצוקה.

היו"ר י' עזרן:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אפרים גור. בבקשה.

אפרים גור (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, אמרת בדברייך שחוזר מנכ"ל מקיים, מבוצע בחלק מבתי-הספר, ואני שואל אם גם באותם בתי-ספר שבהם הוא לא מקיים יש כוונה לקיים אותו.

שאלתי לכבוד השר, האם לנוכח העובדה כי אלפי ילדי עולים, אם כתוצאה ממצוקות כלכליות וסוציאליות קשות של הוריהם, אם בשל הכישלון של מערכת החינוך ואם מסיבות אחרות, נמצאים מחוץ למסגרות חינוך כלשהן והפכו לנוער מנותק, וחלקם מידרדרים לעבריינות, לסמים ולזנות, דבר הגורם לחלק מהם מצוקות נפשיות חמורות – האם לנוכח מציאות זאת קיימים במשרד החינוך צוותים מיוחדים שהוכשרו לצורך טיפול בילדי עולים, ואם אין או אין מספיק, מה ייעשה לתיקון המצב?

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

תוכנית "כישורי החיים" אכן נכנסת בצורה הדרגתית, כמו כל תוכנית לימוד חדשה. התוכנית נכנסה השנה בפעם הראשונה, ובמשרד החינוך בהחלט יש צוות שמטפל בנוער מנותק, שהוא פרי העלייה מחבר-העמים. אנחנו מתכוונים לתגבר אותו, וגם להוסיף אנשים שיוכלו לעזור לנו בטיפול כוללני בנושא הזה מקרב יוצאי ברית-המועצות לשעבר.

היו"ר י' עזרן:

שר החינוך והתרבות ישיב לחברת הכנסת לימור לבנת על שאילתא מס' 1922. פשוט היא יושבה כאן והיושב-ראש הקודם כנראה לא הבחין בה. הוא רגיל לראות אותך בצד ימין, כך שהחריגה היא לגיטימית בהחלט. בבקשה.

שיבוש הצבעים של דגל הלאום

חברת הכנסת ל' לבנת שאלה את שר החינוך והתרבות ביום ב' בכסלו התשנ"ד (16 בנובמבר 1993):

נודע לי, שבבית-הספר המקיף בצפת הוצבה לאחרונה תערוכה בנושא השלום, כשדגל הלאום הוצג ליד דגל אש"ף, והצבעים של שני הדגלים משובשים ומשולבים זה עם זה.

ברצוני לשאול:

1. האם נכונה הידיעה דלעיל?

2. האם הוצאת הנחיה למנהל המוסד, שלפיה אין לאפשר הצגת דגל הלאום כשהוא משובש כך?

3. האם נקטת פעולה כלשהי נגד האחראים להצגה זו?

4. אם לא – מדוע?

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

1. התשובה חיובית.

2. התשובה שלילית.

3. לא היה צורך בהתערבות, מן הסיבה שאסביר בתשובה על שאלה 4.

4. כאזרחים במדינה דמוקרטית הדוגלים בחופש הבעת הדעה, מאפשרת מערכת החינוך לתלמידי בית-הספר, ובמקרה זה לתלמידי מגמת הגרפיקה, להגיש עבודות בנושא השלום, על-פי דמיונם, יוזמתם ויכולתם המקצועית. אחת העבודות, מתוך 20 באותו נושא, היתה שילוב של שני הדגלים. התקיים ויכוח ודיון ענייני ותרבותי, שבו היו מעורבים כל תלמידי בית-הספר בנושאים: מהות השלום, סיכוייו וסיכונים, חופש הדיבור, מגבלות האמנות ועוד נושאים חינוכיים כגון אלה.

למרות זאת, החליטה הנהלת בית-הספר, לאור הקיצוניות בדרכי הביטוי וחילוקי הדעות סביבו, להסיר את העבודה ולהציג אותה במסגרת המגמה, תוך ניתוח האפקטים הגרפיים שלה בלבד.

היו"ר י' עזרון:

שאלה נוספת לחברת הכנסת לימור לבנת.

לימור לבנת (הליכוד):

אדוני השר, אני מוכרחה להודות שאני קצת מופתעת מהתשובה, מפני שחשבתי שכולנו, ודאי מערכת החינוך, מצויים על כבוד לדגל ישראל, גם כאשר עושים הסכם עם אש"ף, שעלי הוא לא מקובל, אבל הייתי אומרת את זה גם אם היה מדובר במדינה אחרת כלשהי, קל וחומר לגבי דגל אש"ף.

אנחנו מדברים על כך שדגל ישראל, כפי שהוא, ללא תוספות וללא שינויים, אמור היה להיות אחד מהסמלים החשובים, הקבועים גם בחוק של המדינה, ולכן כל ניסיון לעצב אותו בצורות חדשות – אם מדובר במגמת גרפיקה, זה נחמד מאוד שיש דמיון רב לתלמידים. אבל האם המערכת החינוכית לא צריכה להקפיד על כך שדגל ישראל יישאר כסמל שלא פוגעים בו, בייחוד כאשר הפגיעה בו היא בערבו עם דגל אש"ף?

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

ודאי שמערכת החינוך מצווה על כיבוד דגל הלאום, דגל ישראל. כאן לא זו השאלה. כאן אחת התלמידות, באחת מתוך 20 היצירות שהוצגו בתערוכה, נתנה ביטוי לרעיון השלום בדרך שנויה במחלוקת, והנהלת בית-הספר החליטה, מן הסיבה הזאת, להוציא אותה מהתערוכה.

חפירות ארכיאולוגיות באזור יריחו

חברת הכנסת ע' מאור שאלה את שר החינוך והתרבות ביום ב' בכסליו התשנ"ד (16 בנובמבר 1993):

הובא לידיעתי, כי רשות העתיקות, בשיתוף פעולה עם קמ"ט ארכיאולוגיה של הגדה המערבית, מתכוונים לצאת למדבר יהודה ולאזור יריחו כדי לסקר, לחפור ולהציל ממצאים שונים. מדובר בעיקר במגילות או בדומיהן מימי בר-כוכבא או מתקופת המרד הראשון.

ברצוני לציין כי באמנת ז'נבה, בסעיפים הדנים בשטחים כבושים, יש הסתייגות מפורשת מחפירות יזומות בשטח כבוש.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים ידועים לך?

2. האין שיתופו של קמ"ט ארכיאולוגיה של הגדה המערבית מעיד על כך שיש כאן רצון לבצע מחטף ארכיאולוגי, קודם שהשטח יימסר לידי רשויות האוטונומיה או הממשל הפלשטיני ביריחו?

3. האין בדברים סתירה לנאמר באמנת ז'נבה?

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

1. התשובה שלילית. בימים אלה מתבצעות פעולות של סקר ארכיאולוגי וחפירות ארכיאולוגיות ביהודה ובשומרון, בגזרה שבין נחל דליה בצפון לאזור עין-גדי בדרום. העבודה המתבצעת אינה סודית, ודווח עליה למוסדות האקדמיים, למועצה הארכיאולוגית של יהודה ושומרון, למועצה הארכיאולוגית בישראל ולשאר הגורמים המוסמכים. כל המוסדות האקדמיים הוזמנו לקחת חלק בפעולה. כמו כן, נענתה רשות העתיקות לבקשתי המפורשת והזמינה ארכיאולוגים פלשטינים לקחת חלק בפעולה.

מדובר בעבודה מדעית מקצועית. ממצאים שיעלו בסקרים ובחפירות הנערכות יהיו נושא למשא-ומתן ולהחלטות שיתקבלו בהמשך ובמשא-ומתן לגבי עתיד העתיקות בשטחים אלה, הכול בהתאם לדין ולמשפט.

2. התשובה שלילית. אין שוני בין הנעשה היום לבין כל הפעולות הארכיאולוגיות הננקטות בשטח החל משנת 1967. פעולות אלה ידועות, מתואמות ומתועדות, בדומה לכ-40 פעולות דומות שנעשו בשנת 1993 ביהודה ובשומרון. קמ"ט ארכיאולוגיה ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה, הכפוף לראש המינהל האזרחי, שותף ופועל לגבי העתיקות בהתאם לסמכויות ולנהלים הקבועים בכל אותן 40 פעולות, כמו במקרה זה.

3. לפי תפיסתנו, אנחנו לא מפירים שום אמנה, וכפי שהצהרתי בתשובה על שאלה קודמת, ישראל תשמור על כל האמנות שבהן היא רואה את עצמה מחויבת, ולא תהיה שום פגיעה בעניין זה.

עלי להוסיף, כי בחפירות האלה נמצאו ממצאים חשובים ביותר להיסטוריה של עמנו, ואי-אפשר להתעלם מכך שאזור ים-המלח, על מערותיו ועל מגילותיו הגנוזות וההיסטוריה שלו, הקשורה במרד בר-כוכבא, יש לו משמעות גדולה מאוד להיסטוריה ולמורשת של עם ישראל.

היו"ר י' עזרן:

שאלה נוספת לחברת הכנסת ענת מאור.

ענת מאור (מרצ):

אדוני שר החינוך, אני מעריכה ומבינה שלפי העדויות שהגיעו אל השר הדברים עולים בקנה אחד עם החוק הבין-לאומי. לפי המידע שיש בידי, מפרופסור אהרן קמפינסקי, יושב-ראש אגודת הארכיאולוגים, ומד"ר יסמין זהרן, שהיא מרכזת מטעם הארכיאולוגים הפלשתינים, הרי שהדבר הובא לידיעת הפלשתינים רק בדיעבד. לפי המידע שבידי – מתוך אי-נכונות לשתף פעולה, הם לא הצטרפו למשלחות.

שאלתי הנוספת לשר, לפיכך, האם תמשיכו לבדוק את הנתונים, כך שאם החפירות פוגעות במערך ובמרקם היחסים המתהווה, דווקא לנוכח ההסדר, בין חוקרים וארכיאולוגים ישראלים לפלשתינים, תורה לאגף שתחת פיקוחך להפסיק את החפירות?

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

חברת הכנסת ענת מאור, אני מזמין בזה, גם באמצעותך, גם מעל אמצעי התקשורת וגם מעל דוכן הכנסת, כל ארכיאולוג פלשתיני להשתתף במשלחת, ואני אדאג אישית לכך שהוא יקבל את מלוא היחס הראוי לו, והוא ייווכח לדעת שמדובר במשלחת מדעית ואין מסתירים שום ממצא.

ביום חמישי יציג מנכ"ל רשות העתיקות במסיבת עיתונאים את הממצאים שכבר נמצאו. מדובר בקטעי מגילות גנוזות, שפענוח חשוב לנו. מדובר במטבעות מכל התקופות, לרבות מרד בר-כוכבא, דבר שחשוב לנו. מדובר בממצאים של שרידי בדים, נעליים, דברים שמשתמרים רק באזור מדבר יהודה, וצריך להציל אותם, אני אומר, לא מפני שום רשות פלשתינית אלא מפני שודדים וגנבים, שכבר ביקרו בחלק מהמערות האלה וכבר עשו בהן שמות. אני אומר, אנחנו עושים את זה למען המדע, ואני בהחלט מודה, למען מורשת ישראל, כיוון שיש לנו נגיעה מסוימת למה שהתרחש שם לפני כל כך הרבה שנים.

מחסור במעונות סטודנטים בתל-אביב

חבר הכנסת י' שמאי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט' בכסליו התשנ"ד (23 בנובמבר 1993):

סטודנטים רבים הלומדים באוניברסיטת תל-אביב קובלים על כי במעונות הסטודנטים יש 1,070 מיטות, לעומת יותר מ-5,000 מיטות במעונות הסטודנטים באוניברסיטה העברית בירושלים ו-2,900 מיטות במעונות בטכניון בחיפה. כתוצאה מכך, היחס בין מספר הסטודנטים באוניברסיטת תל-אביב למספר המיטות הקיימות במעונות הינו כ-1:20 לעומת יחס של כ-1:3 באוניברסיטה העברית ובטכניון.

על כך מיתוספת העובדה, שכמחצית מהמיטות במעונות נשמרת בעבור סטודנטים חברי התוכנית לקליטת בני נוער מחוץ-לארץ באוניברסיטה, דבר המותיר מספר זעום של מקומות עבור הסטודנטים הישראלים.

ברצוני לשאול:

1. האם מודע משרד החינוך לבעיה זו?

2. מה ייעשה לפתרונה?

3. האם נשקל לפנות לעיריית תל-אביב-יפו בבקשה למציאת אתר זמני, שבו יוצבו קרוונים, שישימשו מעונות עד לבנייתם של מבני קבע?

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

2-1. הנתונים על מספר המקומות במעונות הסטודנטים באוניברסיטאות השונות ידועים לוועדה לתכנון ולתקצוב, שהיא הגוף המטפל מטעם המדינה בתקצוב מערכת ההשכלה הגבוהה.

לא ניתן להשוות את המצב היחסי במוסדות השונים באמצעות חלוקת מספר המקומות במספר הסטודנטים. יש שוני גדול בין המוסדות מבחינת המקום שממנו באים הסטודנטים. באוניברסיטת תל-אביב באים 85% מהסטודנטים מאזור תל-אביב, ורק 15% באים מאזורים מרוחקים יותר, בעוד באוניברסיטה העברית היחס הוא 60% ל-40%, ובטכניון 50%-50%.

ות"ת – ועדה לתקצוב ולתכנון – קיבלה לפני למעלה מעשר שנים החלטה שלא להפנות משאבים ציבוריים מתקציבי ההשכלה הגבוהה לשם השתתפות בבניית מעונות סטודנטים באוניברסיטאות, או לשם סבסוד המגורים במעונות האלה. החלטה זו מבוססת על נקודת המוצא, כי התקציבים המוגבלים העומדים לרשותה מיועדים רק למתקנים המשרתים את פונקציות ההוראה והמחקר של המוסדות להשכלה גבוהה. אוניברסיטאות רשאיות, כמובן, להקצות לנושא זה ממקורותיהן העצמאיים, לרבות תרומות, לפי סדר עדיפויות שהן קובעות לעצמן.

3. ההשקעה בהצבת קרוונים נבדקה על-ידי אוניברסיטאות שונות ונמצאה לא כדאית. הבעיה אינה רק מציאת אתרים להצבה, אלא עלות ההשקעה בהכשרת התשתית, נוסף על עלות הקרוונים עצמם, מול עלות האחזקה, התפעול וההתבלות המהירה של מבנים מסוג זה.

לבסוף עלי להעיר שות"ת איננה כפופה לי, ואני לא אחראי מיניסטריאלית לעמדותיה ולהחלטותיה.

היו"ר י' עזרני:

שאלה נוספת לחבר הכנסת שמאי.

יעקב שמאי (הליכוד):

אדוני השר, בהנחה שבקרוב הסטודנטים הלומדים בתל-אביב יש סטודנטים לא רק מתל-אביב אלא מכל גוש-דן והסביבה הרחוקה, דרומה וצפונה, המספר נמוך הרבה יותר מ-85%. מחיר שכירות דירה בתל-אביב הוא גבוה מאוד. נוסף על שכר הלימוד שהסטודנטים נדרשים לשלם אותו, שגם הוא גבוה מאוד, הסטודנטים שבאים מחוץ לתל-אביב צריכים לשלם תשלום גבוה פי כמה.

לכן אני שואל את אדוני השר, מדוע לא ייעשה מאמץ לעזור לסטודנטים האלה ולהקל את ההוצאה שקשה להם לעמוד בה?

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

חבר הכנסת שמאי, אילו היה עודף כסף היית צודק לחלוטין. אילו הייתי ות"ת, והייתי צריך לבחור בין הגדלת מספר המקומות לסטודנטים שאין להם כלל מקום באוניברסיטה לבין בניית מעונות למי שגר בגוש-דן, הייתי בוחר בחלופה הראשונה.

היו"ר י' עזרן:

תודה, אדוני השר.

אני מזמין את סגן שר החינוך להשיב על שאלתא. יעלה ויבוא סגן שר החינוך מיכה גולדמן.

תחרויות ספורט בשבת

חבר הכנסת י' לוי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ב' בכסליו התשנ"ד (16 בנובמבר 1993):

קיבלתי פנייה ממר ק' (שמו המלא מופיע במקור), רוכב אופניים תחרותי, אשר בהיותו בארצות-הברית השתתף בתחרויות רבות והגיע להישגים נכבדים. כאשר ביקש ליטול חלק באליפות ישראל ברכיבת אופניים בארץ התברר לו, שאלופות זו מתקיימת בדרך קבע בשבת בלבד. על כן עד עתה נמנע ממנו להשתתף בתחרויות אופניים בארץ.

ברצוני לשאול:

1. האם בכך שאדם שומר שבת אינו יכול להשתתף בתחרות ספורט אין משום פגיעה בזכויותיו?
2. האם יעשה משרד החינוך כדי שאלופות ישראל ברכיבה על אופניים תיערך ביום חול ולא בשבת?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

2-1. ההתאחדות לספורט מתחשבת בספורטאים דתיים, ובכל מקום שהיא נדרשת לכך האליפויות מתקיימות בימי חול.

רוכב האופניים פנה הנדון בשנת 1992, וכתוצאה מדיון בבית-דין של ההתאחדות לספורט נקבעה תחרות נוספת ביום חול. המתלונן לא התייצב לתחרות.

בשנת 1993, הנ"ל איננו רשום כלל בהתאחדות לספורט ואיש לא פנה בעניין ולכן התקיימה התחרות בשבת.

מן הראוי לציין, כי יש קושי מיוחד בקיום תחרויות של רכיבת אופניים בימי חול בגלל עומס התנועה בכבישים.

היו"ר י' עזרן:

שאלה נוספת לחבר הכנסת יצחק לוי. בבקשה.

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני סגן השר, אינני יודע אם ידוע לך שאותו רוכב אופניים, שהוא עולה חדש מארצות-הברית, היה מהמצטיינים ברוכבי האופניים בארצות-הברית. אני חושב שחשוב לעולם הספורט הישראלי שהוא ישולב בפעילות. אינני יודע מדוע ב-1993 הוא לא ניגש שוב. יכול להיות שמכיוון שלא עמדו במגע אתו ב-1992 והוא התאכזב מהעניין, הוא לא פנה שוב.

אני שואל את כבוד סגן השר בעניין תחרות האופניים באליפות ישראל הקרובה, שתהיה ב-1994. אם כבוד השר אומר לי שהתחרות תהיה ביום חול ולא בשבת, על אף בעיית התחבורה שנצטרך למצוא לה פתרון, אם התחרות תהיה ביום חול ולא בשבת אני מקבל על עצמי לפנות אל אותו ספורטאי ולדאוג לכך שהוא ישתתף בתחרות. אני חושב שכולנו נצא נשכרים מזה. תודה.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

שמעתי את ההצעה שלך. אנחנו נבדוק את העניין, ואבקש מההתאחדות לספורט לשקול את העניין בחיוב, כדי שאפשר יהיה באמת לכלול כל ספורטאי שרוצה ויש לו מה לתרום.

היו"ר י' עזרן:

תודה, אדוני סגן השר.

חבר הכנסת לוי, הרי אתה קורא בשבת: והאופנים וחיות הקודש.

אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום, הצעה לסדר-היום מס' 2574.

אפרים גור (הליכוד):

יש שאילתות לשר החוץ.

היו"ר י' עזרן:

אמרו לי שהוחלט בנשיאות להצמיד את השאלות לכל שר.

אסתר סלמוביץ (צומת):

נאמר שהתשובות על השאלות תינתנה בראשית הישיבה.

היו"ר י' עזרן:

מסרו לי משהו, אני אבדוק.

אומרים לי שכך סוכם וכך הודיע יושב-ראש הכנסת בתחילת הישיבה. מה אני אמור לעשות?

אסתר סלמוביץ (צומת):

בישיבת הנשיאות האחרונה סוכם באופן חד-משמעי שכל השאלות יבואו בראשית הישיבה. גם בתחילת ישיבה זו אמר יושב-ראש הכנסת – – –

היו"ר י' עזרן:

מבררים. הרי גם את יושבת כאן בכיסא הזה, ואת מבינה שקשה מאוד לסתור הוראות ולשנות אותן בכל רגע.

בכל אופן, שר החוץ לא נמצא, לצערי הרב. מכיוון שהיושב-ראש הודיע בתחילת הישיבה, ההודעה עדיין תקפה עד שאקבל הוראת שינוי.

אפרים גור (הליכוד):

אדוני היושב-ראש – – –

היו"ר י' עזרן:

בבקשה.

אפרים גור (הליכוד):

ראשית, לא שר החוץ אלא סגן שר החוץ מר ביילין היה אמור להשיב על השאלות, כפי שמופיע בסדר-היום.

היו"ר י' עזרן:

גם הוא לא נמצא.

אפרים גור (הליכוד):

שנית, יושב-ראש הכנסת שבח וייס רטן ואף נזף באחד מחברי הכנסת שאיחר מחצית הדקה, ואמר לו: מדוע לא היית בתחילת הישיבה, הרי נקבע שהשאלות תיענינה בראשית כל ישיבה.

שלישית, השאלתא שלי הוגשה לפני שנה וחודשיים, ב-2 באוגוסט 1992. והיום, סוף סוף, ברוך השם, כשהגיע הזמן לענות על השאלתא, שהיא כבר לא אקטואלית כי היו התפתחויות בשטח, גם היום סגן שר החוץ או שר החוץ לא באים לכאן להשיב. מה עלול לקרות? אנחנו עלולים לצאת מן האולם, ואז הוא יכול לבוא, אבל השאלות שלנו לא תיענינה.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת גור, אני מצטער מאוד. יש כאן הוראה מפורשת. אבדוק מה ביררו עם היושב-ראש.

אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום.

הצעה לסדר-היום עלות שכר הלימוד בחוג לחשבונאות באוניברסיטת תל-אביב

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת רענן כהן יעלה הצעה לסדר-היום מס' 2574, בנושא: עלות שכר הלימוד בחוג לחשבונאות באוניברסיטת תל-אביב. ישיב שר החינוך. בבקשה, חבר הכנסת רענן כהן, במסגרת עשר דקות. אני מבקש להקפיד על הזמן.

רענן כהן (העבודה):

כבוד היושב-ראש, אדוני שר החינוך והתרבות, אני מודה לך מאוד שעל אף העיסוקים הרבים אתה נשאר להשיב. חברי הכנסת, אני קורא לנושא הזה: הגבייה השחורה באוניברסיטאות. ועדת-קוברסקי קבעה את גובה שכר הלימוד במוסדות להשכלה גבוהה לשנים הקרובות, ואף קבעה שלא ייגבו תשלומים מעבר לסכום שנקבע. אבל החלטות לחוד ומעשים לחוד.

האוניברסיטאות גובות אלפי שקלים נוספים לכל תלמיד. הגבייה מתחילה עוד בתהליך הרישום, אדוני השר. כל מוסד להשכלה גבוהה דמי הרשמה בנפרד, ולפעמים אלה מגיעים למאות שקלים. מעבר מחוג אחד לאחר באותה אוניברסיטה, אדוני השר, רק כדי שתשמע מה קורה שם, מחייב תשלום דמי הרשמה בנפרד, כלומר האוניברסיטה גובה תשלום על הסכמה למעבר תלמיד מחוג לחוג. רישום מאוחר עולה כסף. שינוי במערכת עולה 14 שקלים לכל מקצוע. צילום בחינה עולה 6 שקלים. קורס בסיסי באנגלית עולה מעל 1,000 שקלים. קורס ברמה בינונית באנגלית עולה גם הוא מאות שקלים.

חייל שמשחרר מהצבא ורוצה להתקבל לאוניברסיטה, אין בידיו ברירה, אם אין לו הורים עשירים עליו לעבוד ולחסוך לימודיו עוד לפני שהגיע לאוניברסיטה, שלא לדבר על כך שהוא נאלץ ללכת לבתי-ספר שונים כדי להתכונן לבחינות הפסיכומטריות, וגם זה עולה הרבה הרבה כסף.

אחד השיאים בגבייה השחורה הוא בחוג לראיית-חשבון באוניברסיטת תל-אביב. כדי להתחיל ללמוד בחוג לחשבונאות יש לעבור בחינת כניסה. 90% מהתלמידים משתתפים בקורס הכנה, שנקרא מכינה, ובלעדיו הסיכוי להתקבל הוא קלוש מאוד. התשלום בעבור מכינה זו הוא 1,400 שקל, ואין היא כלולה במסגרת הלימודים לתואר.

עם סיום שלוש שנות הלימוד לתואר בחוג לחשבונאות, נתקלים בתופעה מוזרה שנקראת שנה ד'. שנת לימודים ד', היקף השעות שבה הוא כמו סימסטר אחד בחוג לחשבונאות, דהיינו כ-24 שעות סימסטריאליות, והיא מתקיימת כדי להכין את הסטודנטים לקראת בחינות מועצת רואי-החשבון.

בעבר היתה שנה ד' כלולה בחוג לחשבונאות כחלק מהלימודים לתואר, על כל המשתמע מכך; בין היתר, מבחינת השכר הנדרש בעבורה. שנה ד' נעשית באותם תנאים, באותן כיתות, עם אותו סגל של מרצים, עם אותן מזכירות ותלמידים, וההפרדה בינה לבין שלוש שנות התואר היא בעצם מלאכותית.

בעוד שכר הלימוד לשנה רגילה ללימודי התואר באוניברסיטה הוא כ-6,000 שקל, עלות של 3,000 שקל לסימסטר, שנה ד' הופכת, אדוני השר, ל-10,500 שקלים. מדובר בשלושה חודשים, כלומר 350% מהשכר הרגיל המשולם לסימסטר בעבור אותו תלמיד.

שנה ד' היא הפרדה מלאכותית של כמה קורסים מהתואר הראשון בחשבונאות, והמחיר המופרז בעבורה מותיר את הסטודנטים בחוסר יכולת להתמודד עם המימון הכרוך בכך.

הגבייה השחורה, אדוני השר, אינה מפרידה בין עשיר לעני. אין מלגות שיוכלו לגשר על הבעיה. כל התשלומים הם תשלומי חובה, שאי-אפשר להתחמק מהם. כלומר, הגבייה השחורה מנציחה את הפערים בחברה הישראלית.

הנתונים המדאיגים של קו העוני, שעליהם אנחנו מתבשרים, עוד מצויים על סדר-היום הציבורי. מספר הצעירים המבקשים להיכנס בשערי האוניברסיטה גדל משנה לשנה. מספר המקומות אינו גדל באותו יחס, וכך נשאר ההשכלה הגבוהה אפשרית אולי רק למעטים. רבים נוסעים לחוץ-לארץ כדי ללמוד, וכתוצאה מכך הפער האיכותי בינינו ובין מדינות העולם המערבי הולך ומתרחב, שלא לדבר על מדינות ערב.

אני רוצה לסיים. יש לי לומר הרבה דברים אבל אינני רוצה להיכנס אליהם. אדוני השר, אדוני היושב-ראש, עם ישראל התברך בנוער מצוין, בחומר אנושי בעל יכולת וכשרון. אנו ידועים בכל העולם כעם אוהב ספר, אוהב לימוד ומשכיל, ואילו כאן במדינת ישראל, לא רק שאנחנו לא מנצלים את הפוטנציאל העצום הגלום בנו, אלא אנחנו עושים הכול כדי לדכא את הצעירים התוססים והמוכשרים שלנו, שרוצים ללמוד, אך אינם מצליחים לעשות זאת משום שמספרם מוגבל בשל העלות המרקיעה שחקים.

בשם אלפי סטודנטים שלא יכולים לעמוד כאן ולומר את הדברים האלה, אני מבקש שמשרד החינוך יתנה את השתתפות המדינה בתקציב האוניברסיטאות בחיסול גביות שחורות מהסוג שהעליתי כאן, ואל תפנו אותנו למועצה להשכלה גבוהה.

נקודה אחרונה, אני רוצה לנצל את הבמה – זה שנתיים אני עוסק בנושא מאוד כאוב לדור הצעיר. חייל משוחרר, צעיר, שרוצה להירשם לאוניברסיטה, נאלץ להירשם בכל האוניברסיטאות, כדי שלאחר מכן יאיר לו המזל והוא יתקבל לאוניברסיטה. אבל בעבור כל רישום כזה הוא חייב לשלם קרוב ל-350 שקל. במילים אחרות, הוא מוציא בעבור הרישום קרוב ל-1,500 שקל. פניתי לשר, הגשתי כמה שאלות גם לשרה שולמית אלוני, גם לשר הקודם בממשלת הליכוד – – –

דן תיכון (הליכוד):

היה – – – בממשלת הליכוד.

רענן כהן (העבודה):

שר חינוך היה. גם עסקו בחינוך, חבר הכנסת דן תיכון.

אני פונה אל השר ומבקש ליצור מוקד רישום אחד, כדי שצעיר ישלם במקום אחד, וזה יחייב את כל האוניברסיטאות, ואין צורך לחייב אותו צעיר בתשלומים מיותרים, נפסדים. אנחנו מדברים על דור צעיר, ובעיקר על חיילים משוחררים, שבקושי מסוגלים להתחיל ללמוד בעלות הכספית הגדולה הזאת.

היו"ר י' עזרן:

תודה רבה לחבר הכנסת ד"ר רענן כהן. בבקשה, אדוני השר, תתייחס לנושא.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, תחילה אשיב על העניין השני שהעלה חבר הכנסת רענן כהן. אכן, אין דעתי נוחה מריבוי התשלומים, תשלומי הכפל ברישום לאוניברסיטאות שונות. יש כאן נטל גדול מאוד. פניתי לוועד ראשי האוניברסיטאות. בשבוע הבא אני מקיים אתם פגישה, ואני מבטיח לחבר הכנסת רענן כהן, שבניגוד לשאלות הרבות שלו בעבר, כאשר הנושא הזה עבר ללא תשובה חיובית, בתוך זמן קצר תהיה פעולה, אם במסגרת מרכז רישום אחד או מסגרת אחרת, של החזרת רוב דמי הרישום לתלמיד שאינו מתקבל לאוניברסיטה, למעט דמי טיפול מינימליים.

רענן כהן (העבודה):

אני מודה לך מאוד, אדוני השר.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

להצעה לסדר-היום של חבר הכנסת רענן כהן, אני חוזר ורוצה להדגיש, ששר החינוך והתרבות אינו ממונה לא על ות"ת ולא על האוניברסיטאות. בעצם אין שר שנושא באחריות פרלמנטרית בנושא האוניברסיטאות. אני רוצה לומר זאת, כיוון שכמעט בכל שבוע אני מתבקש להשיב על הנושא הזה, ואני חייב לומר, שעל-פי הנוהג המוסכם על הכנסות והממשלות בשנים האחרונות, יש אוטונומיה מלאה לאוניברסיטה ואין שר נושא באחריות, כי אין שר שיש לו סמכות להורות לאוניברסיטה. כשר החינוך והתרבות, יש לי רק שתי סמכויות: אני יושב-ראש המועצה להשכלה גבוהה, אני יכול להביא דבר כזה לפניה, אם כי אני לא חושב שהיא תוכל לטפל בזה, ואני אוכל להפעיל את סמכותי המוסרית או את ההשפעה שיש לי על ראשי האוניברסיטאות.

רענן כהן (העבודה):

המדינה נותנת כסף לאוניברסיטאות?

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

המדינה נותנת כסף לאוניברסיטאות באמצעות גוף עצמאי, שאין בו נציגים לשר האוצר ולשר החינוך והתרבות, ויושב-ראש הוועדה לתכנון ולתקצוב, פרופסור אמנון פזי, ולשעבר פרופסורים אחרים, הם לא חלק ממנגנון המדינה והם לא כפופים להוראות שלי ושל שר האוצר.

רענן כהן (העבודה):

נכין הצעת חוק שתתקן זאת – – – חייב להיות כפוף לשר החינוך והתרבות.

היו"ר י' עזרן:

בוא לא נערב נושא בנושא. תכין הצעת חוק ונתייחס אליה.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

בתוכניות הלימודים בחשבונאות אין שנה רביעית. השנה הרביעית הזאת היא שנה – אם אפשר לומר כך – לבר-אקדמית. היא נועדה להכין את הבוגרים בחשבונאות לבחינות של מועצת רואי-חשבון. יש מסלולים שונים כדי לעשות זאת. האוניברסיטה מקיימת קורס הכנה כזה, קוראים לו בלשון פופולרית שנה רביעית, ובעבור הקורס הזה היא לא מקבלת כספים מות"ת. לכן היא רואה את עצמה מחויבת לכסות את הוצאותיה, ואולי גם לוקחת לעצמה תקורה. היא לוקחת את הסכום שהזכיר חבר הכנסת רענן כהן. היא עושה זאת לא רק בחשבונאות אלא גם במקצועות אחרים, באמצעות מערכת שהיא מחוץ לתקציב המסובסד על-ידי הממשלה.

אני חוזר ואומר, האוניברסיטה לא מקבלת כסף, היא חייבת לכסות את העלות של הקורס.

אין לי התנגדות שכל העניין יעבור לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

היו"ר י' עזרן:

אדוני המציע מסכים?

רענן כהן (העבודה):

בהחלט.

היו"ר י' עזרן:

יש לנו הצעה אחרת, של חבר הכנסת דוד מנע. אני מבין שהוא בהחלט רוצה לנצל את האפשרות הזאת.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

הוא בעד, אבל יצביע נגד.

היו"ר י' עזרן:

את זה אני לא יכול לומר. הוא רוצה לנצל את האפשרות הפרלמנטרית. לא אמרתי איך יצביע, כי זה אנטי-דמוקרטי.

חבר הכנסת מנע, בבקשה.

דוד מנע (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, אני מצטרף לתקווה שהיתה בדברים שלך לגבי פקולטות שונות, ולא רק בעניין בית-הספר לחשבונאות.

אני רוצה לנצל את הדקה שיש לי כדי לומר לך כמה דברים. אני מביע את תדהמתי על שהפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל-אביב, שבה סיימתי את חוק לימודי, הגיעה לחוזה עם נדבן ידוע, שבעבור תרומתו יתנוסס שמו לא רק בבניין הפקולטה למשפטים, אלא גם על כל התעודות של הבוגרים.

אני מצפה שבית-הספר למשפטים של אוניברסיטת תל-אביב ישמש דוגמה לכל הפקולטות האחרות, ואני קורא לראשי הפקולטה לשמש דוגמה ולוותר על החוזה הזה.

היו"ר י' עזרן:

אדוני, והצעתך?

דוד מנע (הליכוד):

איני מתייחס כאן לזהותו של התורם ולוויכוח סביב אישיותו, אלא לנושא העקרוני של התרומה ולהכללת שם התורם בתעודות שיינתנו. האוניברסיטאות מקבלות תרומות, זה טבעי, זה רצוי, אבל אל תפרטו את החינוך לפרוטות. אוניברסיטת תל-אביב ובית-הספר למשפטים – הוא החשוב, הוא החינוכי, ולא יירשם בתעודות שבית-הספר נקרא על-שם תורם זה או אחר.

רענן כהן (העבודה):

לכן אתה מציע להסיר מסדר-היום.

דוד מנע (הליכוד):

זה מה שרציתי לומר. תודה רבה.

היו"ר י' עזרן:

אנו עוברים כעת להצבעה. יש הצעה של שר החינוך והצעה להסיר מסדר-היום. מי בעד? מי נגד?

הצבעה מס' 1

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 11

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר י' עזרן:

11 בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים. אני מצרף את שני הקולות הסגוליים, הערכיים והחשובים, של חבר הכנסת אביגדור קהלני ושל סגן השר אלי בן-מנחם. אם כן, 13 בעד, זה סימן טוב, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני קובע שהנושא עובר לוועדת החינוך.

אני חייב הבהרה לחברת הכנסת אסתר סלמוביץ. ביררתי, ואכן הוחלט בנשיאות לענות ברצף על כל השאליות, אבל זה הוחלט אמש. המשרדים הממשלתיים שאמורים להגיב עדיין לא התארגנו, ואני מבקש שתביני את זה. אנחנו יכולים להחליט, לא בהבל פה, חלילה, אבל החלטה פורמלית. מי שאמור לתת את התשובות הם המשרדים הרלבנטיים, והם לא מאורגנים לכך. בעזרת השם, בפעם הבאה כך יהיה.

אסתר סלמוביץ (צומת):

היו"ר י' עזרן:

כנראה ההוראה היתה ברורה לקראת העתיד, אבל לא הצליחו ליישם אותה. יש חתן, כלה אין, נחכה לכלה. תודה.

אלימות נגד נשים

היו"ר י' עזרן:

אנחנו כעת עוברים לדיון החשוב מאוד בנושא: אלימות נגד נשים. נרשמו הרבה מאוד חברי כנסת. פותחת חברת הכנסת לימור לבנת, בבקשה.

נעמי חזן (מרצ):

מה הזמן?

היו"ר י' עזרן:

הזמן לפותחת הוא עשר דקות, ושלוש דקות לכל דובר; אבל אני מצ'פר, אל תדאגי.

לימור לבנת (הליכוד):

אני אשתדל לתרום מזמני לחברותי פה.

היו"ר י' עזרן:

אני אתן על חשבוני, זה מגיע. מגיע להתריע, חס ושלום לא אלימות, אף אחד שלא יבין אותי לא נכון.

לימור לבנת (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, היום הכנסת מקיימת סדרה שלמה של דיונים בנושא של אלימות נגד נשים. למעשה, יום חמישי יהיה היום הבין-לאומי למאבק באלימות נגד נשים, וכמו בשנה שעברה גם השנה הכנסת מייחדת דיון במליאה לנושא הזה, על-פי בקשת כל סיעות הבית. נוסף על כך, קיימנו בצהריים כנס שדן בנושא עם שר המשטרה. אנחנו גם קיימנו דיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט בהצעות לתיקוני חקיקה בנושאים האלה. מאוחר יותר, המערכת הזאת של פעילות היום בכנסת עם חברי הכנסת תושלם גם בתוכנית רדיו, שאליה יוכלו להתקשר נשים שירצו להתייעץ, לספר, לשאול, לשמוע נשים מוכות או נשים שסבלו מעבירות מין ומהתעללויות.

אני הייתי רוצה לומר לחברי הכנסת, כדאי שהציבור כולו ידע, לא מדובר פה באיזו תופעה שולית, באיזו תופעה של חלקים בחברה, אולי חלשים יותר, כאלה שנחשבים אולי לחלקים שבהם זה יכול לקרות, אלא מדובר בתופעה, בנגע, בפגע, במארה שחוצה את כל שכבות החברה, ללא הבדל של השכלה וללא הבדל של מעמד חברתי או מעמד כלכלי, ממש את השכבות כולן.

נהוג היום לדבר על שיעור של 200,000-250,000 נשים בישראל שסובלות מעבירות מין, נשים מוכות, כאשר הנתונים המדויקים אינם ידועים, משום שבעצם רק אחוז קטן מאוד מתוך אותן נשים פונות להתלונן, או במשטרה או במרכזי הסיוע. אולי כאן המקום לומר מלה טובה לחברות ולארגונים שעושים לילות כימים בעבודת קודש למען אותן נשים שנפגעות.

צריך לדעת שרק כ-2,000 נשים פנו במהלך השנה האחרונה למרכזי הסיוע, ומתוכן רק כ-20% פנו למשטרה בתלונה, וזאת משום שהנשים חוששות, לא מאמינות במערכת, נמנעות מלפנות ולהתלונן. כמובן, חלק מתוך זה זו מערכת המשפט, חלק מתוך זה זו מערכת המשטרה. מערכת המשטרה עושה מאמצים, אבל המאמצים אינם מספיקים כנראה כדי להכשיר שוטרים וללמד אותם איך לטפל במקרים האלה. מערכת המשפט, שהיתה אמורה להטיל עונשים מרתיעים על אנשים, על בעלים אלימים, מטילה בהרבה מאוד מקרים עונשים שאינם מרתיעים, בחלק מהמקרים עונשים מרגיזים, מגוחכים, כאלה שלא רק שאינם מרתיעים אותם בעלים או אותם אנשים, הם בוודאי אינם מרתיעים גם את האחרים.

אפשר לבקש מהחברים שלי שם שידברו פחות? זה מפריע.

היו"ר י' עזרן:

רבותי חברי הכנסת, תבינו שהדיון כאן מאוד חשוב, ולצערי הרב, מההשתתפות המאוד מועטה – כנראה הנושא הזה כלל לא קיים. הלוואי שכך יהיה, הלוואי שלא תהיה אלימות. לכן אני מבקש מארבעת הגברים היחידים הנוכחים פה שיקשיבו קשב רב – – –

לימור לבנת (הליכוד):

יש עוד גבר.

היו"ר י' עזרני:

הוא רכון על הכנת השיעור שלו, ואני משוכנע שהוא כבר עשה את שלו.

לימור לבנת (הליכוד):

שר המשטרה מדווח על עלייה במקרי עבירות המין של כ-30%, וצריך לדעת שחלק גדול מאוד מהמקרים האלה נעשה על-ידי אנשים שהנשים הכירו קודם לכן. כאן צריך לעשות את החלוקה. חלק מהמקרים הם מקרים של עבירות מין ואינס, אבל חלקם הגדול הוא התעללות, אלימות בתוך המשפחה, בחלק מהמקרים גם גילוי עריות, בחלק מהמקרים, מקרים חמורים ביותר שבהם אבות מתאכזרים, מתעללים, אונסים את בנותיהם, וחלק את נשותיהם.

רק השנה נרצחו 19 נשים על-ידי בעליהן, כאשר כולנו שמענו, קראנו, ראינו, הרי כל מי שפותח עיתון, בלי לקבל נתונים סטטיסטיים, יכול לראות בעצמו שאין כמעט יום שבו לא קוראים על עוד מקרה של גבר שהתרגז על אשתו משום שהיא שאלה אותו איפה הוא היה, או לא הכינה לו מספיק מהר משהו שהוא רצה בו, או כל מיני עילות אחרות, או שהיא עזבה אותו ואז הוא אמר: או שתהיי שלי או שלא תהיי של איש. והוא מנסה לרצוח אותה ורוצח אותה. הנורמה הזאת דווקא הולכת ופושטת, במקום שהיא תחוסל.

היו"ר י' עזרני:

ולמה, לפי דעתך?

לימור לבנת (הליכוד):

זאת שאלה מנחה. אנחנו דור כזה, מה אפשר לעשות, דור של מתירנות, אבל זאת לא הבעיה היחידה. זאת הבעיה לגבי אונס. לגבי עבירות של אלימות בתוך המשפחה, של בעלים מכים, הבעיה היא לא בעיה של מתירנות. להיפך, הבעיה כאן היא של התייחסות לאשה כאל קניינו או רכוש של הבעל, כאילו מותר לו לעשות בה ככל העולה על רוחו, והיא צריכה לעשות כל מה שהוא אומר, אחרת הוא מכה אותה.

אבל, הדבר המפתיע הוא, שבסקר שנעשה התברר, ש-14% מהגברים, ומה שמדהים יותר הוא ש-7% מהנשים אמרו, שיש מקרים שבהם מוצדק להכות אשה. זה נתון מדהים ומסמר שיער: 14% מהגברים ו-7% מהנשים, כלומר גם הן חיות, בחלקן, בתוך הנורמה הזו, שמותר לגבר להכות את אשתו, מפני שהיא רכושו והיא צריכה לעשות מה שהוא אומר. הרי אתם מכירים את זה.

היו"ר י' עזרן:

הנושא חשוב מאוד. את יודעת, שעל-פי המסורת היהודית, מי שהרביץ ראשון – אבל רק פעם אחת ויחידה – היתה האשה את הגבר. מאז, לצערי הרב, הגברים משלמים לנשים בריבית דריבית. כתוב: האשה אשר עמדי נתנה לי מן העץ ואוכל. כך כתוב ב"בראשית". אומרים רבותינו: למה נתנה לו בעץ מכות כדי שיאכל? כי היא סברה שהיא תמות, והוא יישא אשה אחרת. כך אומרים רבותינו, אבל מאז הרביצה לו, לצערי הרב, הגברים מתנכלים לנשים ומבצעים פשע חמור מאוד.

מאשה לובלסקי (העבודה):

על-פי המסורת שאני מכירה, לפחות ממזרח-אירופה, אם היו נתקלים בתופעה הזו, היו מוציאים את האיש מהקהילה, לא היו נותנים לו לעלות לתורה, והוא היה מנודה מכלל ישראל.

לימור לבנת (הליכוד):

השאלה היא, מתי ידעו על כך, ואם ידעו.

היו"ר י' עזרן:

נכונים הדברים שאמרה סגנית השר מאשה לובלסקי. בעל אלים, על-פי ה"שולחן ערוך" ו"אבן העזר", צריך לתת כמעט גט מעושה, כלומר מחייבים אותו לתת גט.

לימור לבנת (הליכוד):

בעניין הזה, אדוני היושב-ראש, אנו לא דורשות שוויון זכויות. אנו לא דורשות שגם הנשים תכינה, אלא רק את ההיפך הגמור. הנושא הוא מניעת אלימות מכל כיוון שהוא. הבעיה היא, שבקרב הציבור יש הרגשה לפעמים, שאם גבר מרביץ לאשה, ודאי יש לכך איזו סיבה, היא הרגיזה אותו בוודאי, אולי הגיע לה קצת, בכל זאת. יש גם אווירה ההופכת את הקורבן לנאשם; היא כנראה אשמה במשהו, גם חלק מהנשים חושבות כך והולכות לבקש סליחה מן הגברים שמכים אותן. הן חושבות: אולי התנהגתי לא כל-כך בסדר, עצבנתי אותו, "הבאתי לו את הסעיף".

אדוני היושב-ראש, ישבנו היום בכנס ושמענו עדויות מזעזעות וקשות ביותר מפי נשים מוכות. ראינו תמונות נוראות של נשים שנפצעו, דברים שקשה לראות אותם; הלב בוכה לראות את הדברים האלה. הוועדה למעמד האשה בראשותי תעסוק בנושא זה במשך השנה. ננסה לראות איך אפשר לקדם את הנושא בכל התחומים: הרווחה, החקיקה, החינוך והאכיפה. כיצד ניתן לקדם את הטיפול של כל מערכות הממסד, כדי לנסות להגביר את המודעות ולהקטין את המספרים האלה. צריך לדעת שהיום יש מודעות רבה יותר. תודה לאל, נשים באות ומתלוננות יותר, אבל הן צריכות לדעת שאלו אשר מעזות להתלונן תוכלנה גם לקבל את כל הסיוע הדרוש.

אינני רוצה שתתקבלנה אמירות כגון: האשה הלכה עם חצאית קצרה מדי, אולי גירתה את הגבר, אולי אמרה מלה שלא במקומה, אולי בעצם רצתה ושיחקה כך או אחרת, אולי התלבשה בצורה פרובוקטיבית ואולי היתה יפה מדי. כל האמירות האלו חייבות להימחק מן הלקסיקון. רק אדם אחד יכול להחליט במה שנוגע לגופו, והוא האדם עצמו. לאיש אין זכות מוסרית, חוקית או יהודית לעשות מעשים כלשהם של אלימות כזו או אחרת באדם אחר.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לנצל את ההזדמנות הזו כדי לברך את היועצת החדשה לראש הממשלה למעמד האשה, חברת הכנסת לשעבר נאווה ארד, היושבת כאן ביציע, אשר נכנסה לתפקיד לפני שבועיים-שלושה שבועות. אני רוצה לברכה ולאחל לה, שעם חברי הכנסת וחברות הכנסת, עם חברי הוועדה למעמד האשה תעשה – ואני משוכנעת בכך – גם כדי לטפל בתופעה הנוראה הזו.

בסיום דברי אני רוצה לומר לשרת העבודה והרווחה, הנמצאת כאן אתנו, כי אני מברכת מאוד על פתיחת שני מקלטים חדשים במהלך השנה האחרונה; אחד מהם נפתח היום. אני רוצה לברך על כמה פעולות נוספות שנעשו על-ידי המשרד כדי לסייע לנשים אשר סבלו מעבירות מין. למרות כל מה שנעשה, צריך לעשות יותר.

אני פונה אל חברי הכנסת: אנו עומדים לאשר בעוד חודש את תקציב המדינה. אני חוזרת ואומרת, כי אנו נמצאים בעיצומו של מאבק להגדלת התקציבים לנושאים אלה, כדי שנהפוך לחברה טובה יותר, כדי שנוכל להגן על הנשים בחברה, כדי שלא נפתח את העיתונים כל יום ונקרא על עוד מישהו ששרף אשה, על עוד מישהו שהכה את אשתו, שהתאנה לה או שרצח אותה, כדי שנשים לא תצטרכנה להימלט למקלטים עם ילדיהן ולחיות בהם בתנאים-לא-תנאים, כדי שהציבור כולו יבין שאלו לאדם, לשום אדם, להרים ידו על אשה ולבצע עבירות באשה זרה, באשתו, בבתו או באדם אחר.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחברת הכנסת לימור לבנת. אני מבקש משרת העבודה והרווחה, השרה אורה נמיר, להביא את דבריה בשם הממשלה. אחר כך יהיה שינוי מסוים בסדר הדין.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אדוני היושב-ראש, רבותי, חברות הכנסת וחברי הכנסת, אני רוצה להצטרף לברכות לחברת הכנסת לשעבר נאווה ארד, שהתמנתה להיות יועצת ראש הממשלה למעמד האשה, לאחל לה הצלחה בעבודה ולהציע לה עזרה.

נשים מוכות הן קורבנות אלמונים, הן אינן מספרות. הן מאמינות שאם הדבר קורה להן, כנראה הן אשמות. כאשר הבעל מכה, הן תלכנה לעבודה מאופרות, עם משקפי שמש או עם שרוולים ארוכים. כאשר הן תגענה לחדר המיון, הן תספרנה כי נפלו ונחבלו. נשים מוכות חיות בחד. הן קורבנות לאלימות נפשית, לבידוד חברתי ולניתוק משפחתי, שלהם יש השפעה על דימוין העצמי. נשים מוכות חיות כאסירות בבתייהן, בדיקטטורה פרטית שלהן. נשים מוכות דוממות: הקורבן שומר על כבודו של התוקפן. ההתפרצויות מתרחשות בערב, בסופי שבוע ובחגים. יש נשים שבעבורן החגים הם סיוט אחד גדול ומתמשך.

נשים מוכות נמנות עם כל שכבות האוכלוסייה, ולמרות זאת הן נשלטות כלכלית על-ידי בני זוגן, גם כאשר הן עובדות ומשתכרות. הנשים המוכות והבעלים המכים נמנים עם כל העדות ומאיישים קשת נרחבת של מקצועות במשק הישראלי: רופאים, מורים, מהנדסים, פועלים, פקידים ואף מובטלים.

בשנת 1991, אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, נרצחו 40 נשים בידי בני זוגם או בידי קרובי משפחה. ב-1992 ירד לשמחתנו המספר והגענו ל-21 נרצחות. בתשעת החודשים הראשונים של שנת 1993 נרצחו 16 נשים.

שיטות ההריגה, אדוני היושב-ראש, אכזריות. דקירות סכין, מכות, חניקה וכל סיוט שאפשר לדמיין אותו.

התירוצים הם מזעזעים. האופייני שבהם: שאלת האשה מדוע איחר בעלה להגיע הביתה. 10% מהנשים בארץ מוכות, 7% באופן שיטתי וקבוע.

המכון "גיאוקרטוגרפיה" ערך סקר, ולפיו כ-14% מהגברים סבורים כי יש מצבים שבהם מוצדק להכות נשים. 7% מהנשים בארץ חושבות גם הן כך. רק אחת מתוך שש נשים מוכות פונה לעזרת הרשויות, ולא אתאר ליושבים כאן איזו ויה-דולורוזה עוברות אותן נשים עד שהן זוכות, אם בכלל, לטיפול המערכות הקיימות.

העבודה בשירות לטיפול בנשים, בנערות במצוקה, במשרד העבודה והרווחה נעשית הן בתחום קביעת מדיניות ארצית והן בתחום של פיתוח שירותים נוספים והכשרת כוח אדם מתאים לטיפול בנשים. התקציב של השירות ל-1994 הוא 4.5 מיליוני שקלים, מהם 2,130,000 שקלים מיועדים לסיוע למקלטים לנשים מוכות.

100 תקנים הקצינו השנה לאכיפת החוקים שהתקבלו בכנסת הקודמת ומתייחסים לאלימות במשפחה. המקלטים לנשים המוכות מעניקים הגנה פיזית מיידית לאשה המוכה ולילדיה. המקלט תומך באשה בשעת משבר ומאפשר לה, בעזרת צוות מקצועי, לבנות תוכנית שיקום לה ולילדיה.

בשנת 1992 טיפל השירות ב-350 נשים במצבי מצוקה, הדורשים התערבות במקלטים, וב-550 ילדים ששהו בארבעה מקלטים – בחיפה, בירושלים, באשדוד ובהרצליה.

עם היכנסי לתפקידי כשרת העבודה והרווחה היתה אחת ההחלטות הראשונות שקיבלתי, אדוני היושב-ראש, להקים מייד שלושה מקלטים חדשים לנשים ולנערות במצוקה. היום – ומשם אני באה לכאן – חנכתי את כל השלושה. אני הודעתי לאנשי משרדי: לא אגזור סרטים אלא לאחר שהמקלטים יאוישו בנשים ובנערות ובילדי הנשים ויפעלו – אחד מהם שלושה חודשים, ושניים חודשיים של פעילות של ממש.

האחד נמצא במרכז הארץ, בחדרה. השני – בצפון הארץ, הראשון מסוגו לנשים ערביות; זה המקלט הראשון בארץ לנשים מוכות ערביות. והשלישי, מקלט לנערות ערביות במצוקה, גם הוא הראשון מסוגו בארץ.

אדוני היושב-ראש, לו פרסתי כאן את סיפורן של הנשים המוכות, ובמיוחד אומר של הנערות במצוקה הערביות, מה עבר עליהן – והן כנראה מדגם מייצג של אוכלוסייה גדולה מאוד – בתוך משפחותיהן שלהן, לא היה איש שלא היה מזדעזע מהדימוי, שהוא מתעוות, להערכתי, של חלקים גדולים של החברה הישראלית.

הגידול במספר המקלטים מעלה את מספר הנשים המוכות המטופלות במקלטים ב-50%. 3,500 נשים, רבותי חברי הכנסת, פנו לכל קווי החירום לנשים המוכות. ואם במקלטים הקיימים, לרבות אלה שחנכתי היום, במגזר הערבי המשרד מממן את מלוא התקציב גם של ההקמה, גם של השיפוץ וגם של האחזקה – במקלטים היהודיים המימון הוא 50% של התקציב השוטף, שאותו העליתי משמעותית מייד עם כניסתי לעבודה. אנחנו מקיימים את כל המקלטים בשיתוף פעולה הדוק ביותר עם ארגוני נשים ועם עמותות ציבוריות, לרבות עמותה ציבורית חדשה של נשים במגזר הערבי.

אני רוצה להודות לכל אותם מתנדבים: לויצ"ל, שהיא שותפה, ויזמה את הקמת המקלט באשדוד; ל"נעמת", שמקיימת מרכז סיוע למניעת אלימות במשפחה ומסייעת לאלפי נשים שפונות לקווי החירום שלה; לעמותה ללחימה באלימות נגד נשים, עמותה מעורבת של גברים ונשים, שהיא המסייעת ודוחפת ומנהלת את המקלט בהרצלייה ואת המקלט החדש בחדרה; ולעמותת נשים ונערות נגד אלימות – עמותת הנשים הערביות, שמנהלת ומלווה היום, נוסף על הצוות המקצועי, את המקלט לנשים מוכות ואת המקלט לנערות במצוקה במגזר הערבי.

רבותי חברי הכנסת, המקלט מהווה פתרון לזמן חירום בלבד. הטיפול מתחיל בקהילה לפני הכניסה, ועליו להימשך בקהילה לאחר היציאה ממנו. וכאן המאבק והעבודה הקשים ביותר.

פרט לשירות הניתן באמצעות המקלטים, מופעלות 18 דירות מעבר הסמוכות למקלטים ומהוות מסגרות המשך לתהליך שיקומה של האשה. בכוונת המשרד להרחיב את המסגרות האלה ולהרבות את מספרן.

כמו-כן פנה המשרד לעובדים הסוציאליים בלשכות והציע להם הכשרה בתחום הטיפול בנשים המוכות. 150 עובדים סוציאליים עברו את ההכשרה, 50 עברו לשלב השני. אנחנו מעמיקים את הידע בקרב הצוות המקצועי לטיפול מיוחד בנשים מוכות ובנפגעות אלימות במשפחה.

אנחנו מנהלים ומפתחים מדיניות ממלכתית בקביעת דרכי סיוע לקורבנות, בתוכם לקורבנות אונס.

אני רוצה לציין את כל הארגונים המתנדבים הפרוסים על פני הארץ כולה ומסייעים ועושים עבודה נהדרת בתחום הסיוע לקורבנות אונס. בשבעה מרכזי סיוע לנפגעות תקיפה מינית היו ב-1992 – 2,180 פניות. התקציב למרכזי הסיוע יסתכם בשנת 1994 בקרוב ל-500,000 שקלים.

אדוני היושב-ראש, פרסתי את יריעת העשייה, אבל מה שעדיין לא נעשה – האוכלוסיות שאליהן אנחנו חייבים להגיע הן גדולות יותר משמעותית מאלה המטופלות על-ידינו. אני מאמינה וקוראת מכאן לכל הארגונים המתנדבים – ארגוני הנשים, הארגונים המעורבים, ארגוני גברים – לתת יד ולסייע לאותם קורבנות של אלימות אכזרית ומבישה לחברה הישראלית.

אני רוצה לברך את חברות הכנסת. אני רוצה לברך את חברת הכנסת לימור לבנת, העומדת בראש ועדת הכנסת למעמד האשה, על היוזמה. ואני מציעה לכולנו מה שאני מציעה השכם והערב לעצמי, שלא להרים ידיים, לא להתייאש, לא לחשוב שמא הטיפול בנושא הנשי הוא פחות חשוב, שולי, הוא לא הראשון בסדר-יומה של החברה הישראלית. הוא כן, כי האשה היא האם, היא המחנכת של דור המחר. ואשה בריאה היא הערובה לחברה בריאה. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר י' עזרן:

תודה, גברתי השרה. וכעת, בשינוי סדר הנרשמים, וברשותם, אני קורא לחברת הכנסת נעמי בלומנטל. אני מבקש מאוד להקפיד על מסגרת הזמן, כי הדין ארוך.

רענן כהן (העבודה):

כמה זמן יש לכל אחד?

היו"ר י' עזרן:

שלוש דקות. אבל לנשים אתן שלוש דקות מתארכות. לא יותר משלוש דקות, חלילה. אבל, חבר הכנסת הנכבד ד"ר רענן כהן, כתוב: למען ירבו ימיכם, למען תאריכו ימים. אני לא נותן בכמות אלא באיכות. אריכות דקות זה באיכות, וריבוי זה בכמות. אני לא מתעסק בריבוי, בכמות. בבקשה, חברת הכנסת בלומנטל.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

אני מוכרחה לומר שזאת מכה שהפכה ללטיפה.

היו"ר י' עזרן:

לא, חלילה.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, קודם כול אני רוצה לברך את ארגוני הנשים, את הנשים בישראל, שעושות מעל ומעבר כדי להתמודד עם התופעה הקשה שאנחנו חיים אתה, תופעת האלימות נגד נשים. כידוע, מדובר בארץ על כ-170,000 נשים שסובלות בצורה זו או אחרת מהתעללות, אם כוחנית ואם מינית. ונוטים להקל בחומרתה של הבעיה הזאת.

אני רוצה לברך את שרת העבודה והרווחה. היום נחנכו שלושה מקלטים לנשים מוכות. הם כבר כמעט היו מוכנים. היום היה יום גדול לנשים בישראל. בתמיכתה המסיבית, הכספית, של שרת העבודה והרווחה, נפתחו שלושה מקלטים לנשים מוכות, נוסף על השישה הקיימים. זו עלייה של 50%.

אני רוצה לברך את היועצת החדשה של ראש הממשלה: תבורכי, ויישר כוחך. אנחנו בוודאי נסייע לך.

אני רוצה להתייחס לנושא בעייתי קצת, בעיקר שאנחנו מדברים עליו כאן בכנסת, הוא נושא השפיטה, כאשר היא קשורה לאלימות, אלימות נגד נשים, אלימות בתוך המשפחה, גילוי עריות, עבירות מין. יש איזו סתירה בסיסית בין הטענה שלשופטים יש דעות קדומות – זה מה שאני בעצם טוענת היום – ולכן השפיטה יחסית מקילה, לבין התפיסה שאנחנו רוצים לראות ולתפוס את המערכת המשפטית כמערכת של צדק אובייקטיבי המתנשא מעל שיקולי זמן, שיקולים פוליטיים ונטיות סובייקטיביות.

בארצות-הברית, לאחר עבודת מחקר אינטנסיבית של ועדות מיוחדות שחקרו את נושא האפליה המינית בבתי-המשפט, הגיעו למסקנה שאומנם קיימת אפליה בבתי-המשפט בנושאים שקשורים לאלימות נגד נשים. זה נובע באמת מדימוי של האשה, שכמו שאנחנו יודעים – אולי איזו מכה על הבוקר תארגן לה את היום, אולי הגוף שלה זה לא בדיוק מה שהיינו רוצים, או שאנחנו רוצים אבל זה

— — —

היו"ר י' עזרן:

התעמלות בוקר.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

כן, כמו שאומר סגן היושב-ראש עזרן, אולי איזו התעמלות בוקר קלה. כאשר האשה מגיעה אל דוכן העדים, והיא בדרך כלל עדה במשפטים האלה, שואלים: מה היא לבשה? איך היא התנהגה? זאת אומרת, מראש מסתכלים עליה, הקורבן, כעל נאשמת. ועל הנאשם מסתכלים בסלחנות מסוימת.

יש לנו בעיה רצינית עם מערכת השפיטה בארץ בכל מה שקשור לעונשים בעבירות מין, בעבירות של אלימות נגד נשים. אני פניתי לשופט לוין שעוסק בסדנאות לשופטים. פניתי אליו במגמה להכניס למערכת הסדנאות של השופטים סדנאות מיוחדות, כפי שנעשה בארצות-הברית, והניסיון הוא טוב. זאת אומרת, לאחר שמתקיימות הסדנאות האלו לשופטים, השופטים – לרבות שופטות – משנים את ההתייחסות שלהם לכל הנושא, לנשים שמדברות.

לגבי אשה שנאנסת, רוב הנשים לא באות ומתלוננות על כך. אבל כשהן באות, הן באות בדרך כלל זמן רב לאחר שזה קרה להן. התגובות לאחר אונס הן לא התגובות שאנחנו מצפים שתהיינה. המערכת המשפטית איננה מבינה את התגובות האלה. הסניגוריה של הנאשם מנסה להציג את האשה, את הקורבן, כמי שהיא בעצמה אשמה. וכך אנחנו מוצאים את עצמנו עם שופטים ושופטות בעלי דעות קדומות, עם דימויים מסולפים לגבי מה האשה יכולה, איך היא נראית, מה הכישורים שלה ומה היא מציגה בפנינו. על כך אני מצרה, על כך אני מתקוממת. ואני פונה לשופטים בישראל לדרוש שיתקיימו סדנאות מסוג זה, כדי שהמערכת המשפטית תנהג ביתר צדק בכל הקשור לנשים המוכות, הנאנסות. כמובן מדובר גם על מקרים קשים ביותר של גילוי עריות.

כפי שאמרתי, פניתי למכון להכשרת שופטים. התשובה שקיבלתי מהשופט לוין העומד בראש המכון היתה, שלא נראה לו שיש מקום לקיים השתלמויות מיוחדות בעניין זה.

חברי הכנסת, את החומה הזאת של מגדל השן אנחנו חייבים לפרוץ בכוחות משותפים. מערכת השפיטה בארץ חייבת להקשיב לנו, להבין אותנו, לראות את המציאות העגומה כפי שהיא, ללא דימויים כוזבים, ללא דעות קדומות. אני פונה לשופטים ולשופטות בישראל – – –

עמנואל זיסמן (העבודה):

ולדיינים.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

– – – ולדיינים: הביטו לנו בעיניים – – –

היו"ר י' עזרן:

אני מבקש מאוד שלא לערב כאן שני עניינים.

עמנואל זיסמן (העבודה):

למה לא לערב? יש נשים מוכות – – –

היו"ר י' עזרן:

והדיינים שותקים? אינני מבין. למה הכוונה כשאתה אומר דיינים? אולי לא הבנתי את חבר הכנסת הנכבד.

עמנואל זיסמן (העבודה):

— — —

היו"ר י' עזרן:

יש להם יותר רגישות בתחום הזה. סליחה, לא הבנתי. אני מצטער.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

אני פונה אליהם: תביטו לנו בעיניים, ראו אותנו, רצוחות, נאנסות, מוכות. ראו את המציאות, ואז שפטו. תודה רבה.

היו"ר י' עזרן:

תודה. אחרי סיום כזה – קשה מאוד. אני מזמין את חברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

דליה איציק (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אין לקחת את דבריה של חברת הכנסת בלומנטל כפשוטם. כשהיא דיברה על אנוסות, רצוחות, מוכות, ותביטו לנו בעיניים, היא התכוונה לכך בהשאלה.

היו"ר י' עזרן:

אני לא בטוח. לצערי הרב, שמעתי את שרת העבודה והרווחה הנכבדה, היא נתנה פה נתונים ומספרים מדהימים, מזעזעים. שלוש ערי מקלט היא חנכה. לידיעתך, חברת הכנסת הנכבדה, בתורה אלה ערי מקלט של רוצחים, ושלוש מספיקות לכל ארץ-ישראל. לעבר הירדן – שלוש, ומשה רבנו השלים את שלוש ערי המקלט בארץ-ישראל. לצערי הרב, שרת העבודה והרווחה השלימה את העבודה שהחל בה ולא השלים אותה.

דליה איציק (העבודה):

איזו זכות יש לה.

היו"ר י' עזרן:

לא, זו לא זכות, הייתי מוותר על הזכות הזאת, וגם היא, אני משוכנע. בבקשה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גברתי שרת העבודה והרווחה, אני חושבת שזה רגע מרגש מאוד לכולנו, כאשר ביום כזה, שמוקדש לדיון בנושא של אלימות כלפי נשים, אנחנו מתבשרים פה על פתיחתם הרשמית של שני המקלטים לנשים מוכות ושל המעון לנערות ערביות במצוקה. אני מברכת את שרת העבודה, אני מברכת את העמותות ששותפות לנושא, וכמי שהיתה גם כן שותפה למאמץ הזה, אני יודעת איזה אומץ צריך בחברות מסוימות, בקבוצות מסוימות של האוכלוסייה, לפעול בכיוון הזה, והדברים זזים.

ביום חמישי האחרון, גברתי השרה, היה בנצרת דיון ציבורי בנושא של אלימות כלפי נשים בהשתתפות רחבה, שממש הדהימה אותי. אנשים שהם מבכירי החברה הערבית, לרבות אנשי דת, השתתפו בדיון הזה, ואני חושבת שפתיחת הדיון הציבורי עם הקמת המקלטים האלה ייצרו אותה דינמיקה, שתביא לכך שגם באותן שכבות או קבוצות אוכלוסייה, שעדיין מכחישות את האלימות כלפי נשים ועדיין מטאטאות אותה אל מתחת לשטיח ועדיין טוענות שזה לא עניין שעל הציבור לדעתו אלא זה עניין שייפתר במשפחה וצריך רק להסתיר ולהשקיט – שגם בשכבות האלה, בכלל זה הנשים הערביות והנשים החרדיות, הדברים האלה ישתנו.

בזמן המועט שעומד לרשותי אני מבקשת להדגיש כמה נושאים: הנושא הראשון שרציתי להדגיש הוא ההתייחסות של מערכת המשפט לאלימות כלפי נשים, ובמיוחד לעבירות מין כלפי נשים וכלפי קטינות. כבר ציינו כאן לפני את הבעיה של פסקי-הדין. אני רוצה להוסיף על כך את הבעיה של תקופת ההתיישנות על עבירות מין הנעשות בקטינות, ובמיוחד גילוי עריות ואלימות במשפחה. הבעיה היא כזאת, שתקופת ההתיישנות על עבירות אלה היא בין שלוש לחמש שנים, אך נערות רבות וילדות רבות אינן מגיעות למצב שבו הן מסוגלות בכלל לדווח, לספר, לבקש סיוע, סעד, עצה, אלא כאשר הן מתבגרות. וכאשר הן מתבגרות ומוגשת תביעה משפטית, הרי לפי החוק הקיים היום, התביעה איננה נדונה והיא נדחית בטענה שחלה עליה התיישנות. האם יעלה על הדעת שאנחנו נחיל התיישנות על תלונה של נערה בת 19, שסוף כל סוף הגיעה למצב שבו היא מסוגלת להתלונן על מה שנעשה לה כשהיתה בת תשע או עשר, בטענה שחלה התיישנות?

לכן, חבר הכנסת מחאמיד ואני הגשנו השבוע הצעה לתיקון חוק העונשין – ואני מקווה שהיא תזכה לתמיכה – שתקבע שההתיישנות תחל רק חמש שנים לאחר שהקורבנות של העבירות האלה יגיעו לבגרות, כלומר ימלאו להם 18 שנה. זה ייתן איזה מרווח זמן לטיפול הולם בתלונות.

ועוד כמה דברים בקיצור. אחרי הביקורת שנמתחה פה, אני רוצה דווקא לברך על החלטתו של שופט מחוזי אחד, שיצא נגד הדעה הקדומה שנפוצה, שהאשה, בהתנהגותה או בתלבושתה, מביאה על עצמה את האונס או את ההתעללות המינית. אני חושבת שהחלטה הזו של השופט היא החלטה חשובה מאוד, כי היא קובעת שזו גישה מעוותת לטעון שאשה שהסכימה לפגוש גבר או לשתות אתו קפה כבר הסכימה לקיים אתו יחסי מין. כל המערכה הזאת נגד הדעות הקדומות, נגד ההשקפות המפלות, היא דבר חשוב מאוד.

נקודה נוספת – אלימות במקום העבודה. רק היום קיבלתי מכתב מעובדת במוסד ציבורי. היא מספרת, שהמליצו לה במוסד הציבורי הזה לקיים יחסי מין עם המנהל כדי להשיג קביעות וקידום בעבודה. בכל הנושא הזה של הטרדה מינית ושימוש של מנהלים בכוח שלהם כדי לכפות על עובדות קיום יחסי מין, ולעתים אונס, המערכה הציבורית והמשפטית עדיין לדעתי, רק בתחילת הדרך.

אני מקווה מאוד שתהליך השלום ייצור מערך חדש גם בתחומי מדינת ישראל וגם יבטל את כל האלימות, על גילוייה השונים, שהופעלה בעבר נגד נשים פלשתיניות.

אני רוצה לסיים בברכה לכל הארגונים, הנשים, הגברים, יהודים וערבים, שנוטלים חלק באירועים בנושא מניעת אלימות נגד נשים, שייערכו ברחבי הארץ במשך השבועיים האלה. תודה.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, אחר כך אנחנו חוזרים לשגרה ולסדר. אני מודה מאוד על ההתחשבות וההבנה.

אני מבקש להקפיד על הזמן.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בראשית דברי אני רוצה לברך את שרת העבודה והרווחה על העבודה הטובה שהיא עשתה היום כאשר חנכה את שני המקלטים והמרכז בסקטור הערבי. אני חושב שבכך את פותחת אפיק חדש לנשים ערביות מוכות, בתוכן צעירות, גם רווקות וגם נשואות, שלא מצאו מקלט ולא יכלו בעבר להסתגל לחיים במקלטים הקיימים. העבודה המבורכת הזאת צריכה

להימשך. אני חושב, כפי שאני מכיר את הציבור הערבי ואת צורכי הנשים הערביות, שיש צורך עוד בשניים-שלושה מקלטים, ואני מקווה שבשנה הבאה אכן נזכה לתוספת כזאת, שתיתן אפשרות לנשים ערביות בכל רחבי המדינה למצוא מקלט בשעת הצורך.

אני רוצה להבהיר בעניין האלימות כלפי נשים: כיוון שהחברה הערבית היא חברה יותר מסורתית, יותר שמרנית, בנושא הזה של אלימות נגד נשים יש, מצד אחד, נורמה, שהיא נורמה מבורכת, של ליכוד משפחתי. בדרך כלל הליכוד הזה, מבחינת המסורת, מבחינת הדת, מסייע לאשה ולא יוצר דינמיקה של אלימות נגד נשים. הדבק המשפחתי, לפעמים החמולתי או התא המשפחתי הקטן, עוזר לנשים, מצד אחד. אבל, מצד שני, החברה הערבית במדינת ישראל סובלת מבעיות של עוני, סובלת מבעיות של אבטלה, מבעיות חברתיות וסוציו-אקונומיות קשות, שמקשות על הנשים הערביות, מקשות על המשפחות הערביות בכלל ויוצרות תופעה של אלימות, שלדעתי גם-כן יוצאת לפעמים מגדר הרגיל, במיוחד אלימות כלפי צעירות שהואשמו – נשואות או רווקות – בבגידה כביכול, ולא אחת היינו עדים לתופעות מחרידות של הרג, רצח, על רקע של חילול כבוד המשפחה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

מה שמכונה כך.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

מה שמכונה כך, שאני זועק נגדו, מתריע נגדו.

היו"ר י' עזרן:

זה ביזיון המשפחה, אני מסכים. תתקן את זה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אני נלחם בתופעה הזאת, ואני חושב שאלה שמבצעים פשע כזה נגד נשים הם בעצמם פושעים, שכבר עברו תהליכים לא רגילים וכבר בגדו ועשו את המעשים שהם מנסים להכתים בהם את הנשים, והם מנסים לנקום בנשים כדי לכפר על החטאים שלהם.

אני חושב שהמשרדים השונים, הן משרד המשטרה, הן משרד המשפטים, צריכים לטפל בחומרה רבה בתופעה הזאת, ואני גם קורא לראשי הציבור הערבי: נילחם יחד בתופעה של רצח נשים על רקע של מה שנקרא חילול כבוד המשפחה. אני חושב שזה הדבר החשוב ביותר ביום הזה, לבוא ולומר את הדברים הללו.

היו"ר י' עזרן:

אני מודה לך, חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה.

בבקשה, חברת הכנסת נעמי חזן.

נעמי חזן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, גם אני רוצה להצטרף לברכות ליועצת החדשה לראש הממשלה בנושא מעמד האשה, חברת הכנסת לשעבר נאוה ארד. אבל אני לא בטוחה שאני רוצה להצטרף לברכות האחרות. כי אני עומדת פה עכשיו במחאה, מחאה גדולה, על כך שמליאת הכנסת כמעט ריקה, כאשר 10% מאוכלוסיית מדינת ישראל – – –

היו"ר י' עזרן:

– – – שהוא יעמוד וימחה.

נעמי חזן (מרצ):

ידעתי, ידעתי.

– – – כאשר 10% מאוכלוסיית מדינת ישראל סובלים מאלימות יום-יום, לילה-לילה.

אם לא יהיה גיוס כללי ויראו את הנושא של אלימות כלפי נשים כבעיה חברתית ממדרגה ראשונה, חבר הכנסת אורון, לא ייתכן שיהיה טיפול שורש בבעיה חברתית ממדרגה ראשונה.

היו"ר י' עזרן:

סליחה, חבר הכנסת שמאי, מה צועקים שם? אני מקווה שאין אלימות שם בחוץ.

נעמי חזן (מרצ):

כנראה זו עוד הפעם אלימות של גברים, אדוני היושב-ראש.

הבעיה הזאת איננה בעיה שניתן לטפל בה במסגרת דיונים של יום אחד בשנה.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לספר סיפור שמקפל בתוכו למעשה את כל הטרגדיה של אלימות כלפי נשים. אני חוזרת לערב החג השני של סוכות, יום רביעי, 6 באוקטובר 1993. משפחת בסו יושבה לאכול ארוחת חג. האב רפאל החל להשתולל פעם נוספת, זרק צלחות ובקבוקים על אשתו מזל. הבן שוקי, שחזר מהצבא הביתה לחופשה, הוא צנחן, ראה את מה שקרה בבית ולא יכול היה לסבול זאת עוד. אחרי ההתפרעות בסעודת החג, כאשר האב השיכור נמנם על הספה, הוציא שוקי את ה-M16 שלו, ירה 21 כדורים באביו ורצח אותו. הוא ניגש מייד למשטרה והודה ברצח.

זאת טרגדיה של נשים? הרי זאת טרגדיה חמורה וכאובה ביותר, אחת הטרגדיות הגדולות שאפשר להעלות על הדעת. זאת טרגדיה משפחתית ואישית וחברתית של נשים ושל גברים כאחד.

האלימות במשפחת בסו התחילה לפני שנים מספר. הבנים בבית גדלו תוך ראיית אמם מוכה ומבוזה יום-יום. האם מזל פחדה להתלונן במשטרה. השכנים התעלמו ממה שקורה לידם. והמשטרה, משום שעדיין אין נורמות חוקיות וחברתיות המאפשרות טיפול חברתי בתחום הפרט, המשטרה התעלמה. ומה קרה כתוצאה מכך? בן הרג את אביו כדי להגן על אמו. אגב, הבן הזה עומד היום למשפט בעוון רצח.

אני הגשתי היום הצעת תיקון לחוק העונשין, שיאפשר להתחשב ולכלול בשיקולי השפיטה את הנסיבות המיוחדות של הרצח הזה, כדי שאפשר יהיה לתבוע בגין הריגה ולא רק בגין רצח.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

בשביל זה צריך חוק?

היו"ר י' עזרן:

לא צריך חוק, השופטים יכולים לעשות זאת.

מיכאל איתן (הליכוד):

רק במקרה הזה?

נעמי חזן (מרצ):

בשביל זה צריך חוק, ולא רק בשביל המקרה הזה, אלא בכל מקרה של רצח, חבר הכנסת מיקי איתן, שבא כדי להגן על בן משפחה מפני אלימות של בן משפחה אחר.

היו"ר י' עזרן:

חברת הכנסת חזן, עלייך לסיים.

נעמי חזן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, תרשה לי עוד שתי דקות, באריכות.

היו"ר י' עזרן:

לא שתי דקות, אבל עוד כמה משפטים ארשה לך.

נעמי חזן (מרצ):

ב"יומן השבוע" ראינו ושמענו עדויות של נשים שהן קורבנות של גילוי עריות. גם בנושא זה הגשתי הצעת חוק שתשנה את חוקי ההתיישנות, כדי לאפשר לנשים כאלה להגיש תביעה עשר שנים לאחר שהגיעו לבגרות.

מיכאל איתן (הליכוד):

יכולים להיות גם גברים, לא רק נשים.

נעמי חזן (מרצ):

בהחלט, כל קטין.

היו"ר י' עזרן:

כשיגיע החוק לדיון, תוכלו לדבר על כך.

נעמי חזן (מרצ):

חבר הכנסת מיקי איתן, כל קטין.

באופן כללי, אלה תיקונים קטנים, בשוליים של תופעה חברתית חמורה מאין כמוה. ואם אין מבצע כולל שמתחיל בחינוך, נמשך באיסוף נתונים, ממשיך בסיעוד מתאים כמו המקלטים הנוספים שנפתחו היום, שיבוא עם שינוי רציני בחקיקה, שינוי רציני מאוד בשפיטה וטיפול גם באסירים שביצעו עבירות של אלימות כלפי נשים, לא יהיה פתרון לבעיה שאנחנו מדברים עליה היום.

לכן אני עומדת היום מעל דוכן הכנסת, כדי לבקש לא יום אחד בשנה שיוקדש לאלימות כלפי נשים, אלא מבצע שנתי, כדי שבשנה הבאה ביום הזה נוכל לקום ולעמוד ולברך את עצמנו שבאמת עשינו משהו. תודה רבה.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחברת הכנסת נעמי חזן.

חברת הכנסת ענת מאור, בבקשה. אני מאוד מבקש להקפיד על הזמן כמה שאפשר.

ענת מאור (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, גברתי שרת העבודה והרווחה, קודם כול אני רוצה לברך את הנשים הרבות העובדות ותורמות לנושא שבו מדובר, במשך 365 ימים בשנה. אני מברכת את אלה שניאותו והסכימו להיחשף.

מי שראה היום את ויקי, האשה המוכה, ואת הצילומים המזעזעים, יודע שבלי התרומה הזאת לא היינו מצליחים לקדם את הנושא.

אני שותפה לברכות הרבות שבירכו בהן את שרת העבודה והרווחה על פתיחת שני המקלטים בחברה הישראלית הערבית. אני מברכת גם את המיעוט של ערביי ישראל על הבגרות ועל הנכונות להיחשף ולטפל בסוגיה כל כך חשובה.

בכל זאת, לאחר שלפני שנה בדיוק עמדנו בכנסת ודנו בנושא, אני חושבת שצדק היום חבר הכנסת סילבן שלום באומרו שהפתרון הנכון להתמודדות בנושא הוא בייצוג מוחלט של נשים בכל הרמות המקבלות את ההחלטות – בכנסת, בממשלה, בבתי-המשפט, בבית-המשפט העליון, במינהל הבכיר.

רק כאשר הנשים לא תהיינה עזר כנגדם, רק כאשר הנשים תהיינה שותפות מלאות ובכירות ומתקדמות – כי בהשכלה ובאיכות זה קיים כבר מזמן, אבל לא בסמכות שהן מקבלות מהמדינה – רק אז התדמית והדימוי יהיו אחרים.

לפיכך, אני רואה בזה את היעד העיקרי, קידום נשים במינהל, קידום נשים בשכרן והשוואתן לשכר הגברים.

בקטע שאנו עוסקים בו כרגע, אנחנו בכנסת צריכים לקבל שני דברים; האחד עומד לפתחנו בתקציב המדינה. אני קוראת לוועדת הכספים של הכנסת שלא לקבל את הצעת הממשלה אלא לקבל את התביעה של הוועדה למעמד האשה. אנחנו דרשנו סכום של 8 מיליוני ש"ח לנושא הזה; מאות מיליונים לדברים אחרים מאוד חשובים, אבל קודם כול בצד האקוטי הזה – לתת את כל המשאבים ההכרחיים לקידום הנושא.

דבר נוסף: נושא החקיקה. מעניין איך תוכנית טלוויזיה אחת הזעיקה, ואני רואה שכבר יש שלוש-ארבע הצעות חוק שהוגשו ויונחו על שולחן הכנסת בגין העיוות שחל בנושא חוק ההתיישנות. גם אני יזמתי חוק, ואני שמחה לשמוע על יוזמות של אחרים. קידום ושינוי החקיקה חייבים להיעשות, אולם לפי כל מה ששמענו בחודשים האחרונים, צוואר הבקבוק כרגע אינו בחקיקה, כי החוק למניעת אלימות במשפחה הוא חוק טוב, ושמענו היום מיועצת ראש הממשלה למעמד האשה – ואני רוצה להצטרף למברכות את חברת הכנסת לשעבר נאוה ארד על המינוי החשוב ועל מעמדה הרם – שכאשר חוקקו את החוק הזה, חשבו שזו בשורה מאוד רצינית, והתברר שלא די בכך.

לפיכך שתי הפניות הן לשתי הרשויות הנוספות: הראשונה היא הרשות המבצעת, המשטרה. מדובר בהיענות לקריאה בזמן אמת, לא בדיעבד, אלא בזמן אמת ומייד, ומבחינה זו אנחנו מסכמות אכזבה אחרי שנת פעילות, כי הדברים ידועים ונאמרו והתביעות הוגשו, ואין שינוי מספיק: הרשות המבצעת, האוכפת – המשטרה, צריכה להעמיק את הביצוע של העצירה בעוד מועד. והרשות השנייה היא הרשות השופטת. עם היות הרשות הזאת רשות ריבונית, אנחנו, כרשות המפקחת, לא יכולים שלא לדבוק לא רק בעיקרון של הפרדת הרשויות, אלא גם בעיקרון של הריסון והאיזון, וחובתנו להתריע ולתבוע, שמה שנחקק ייושם ומי שהואשם ומי שנעצר חייבים לשאת בדין במלוא החומרה.

לפיכך, השילוב של קידום החקיקה, הגברת האכיפה והגברת הענישה בבתי-המשפט הוא שיקדם אותנו, במקביל לקידום באפיק הראשי של הגברת הייצוג והעלאת השכר לנשים, על מנת שנהיה עמוד השדרה בחברה, ולא רק נשים מקופחות ומוכות. תודה.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחברת הכנסת ענת מאור.

חבר הכנסת סילבן שלום, בבקשה.

אסתר סלמוביץ (צומת):

מי אחריו?

היו"ר י' עזרן:

גברתי חברת הכנסת.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

באמת מגיע לו יותר זמן.

היו"ר י' עזרן:

לא, הוא המתין, הוא ויתר.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

סליחה, אני רק מציעה ליושב-ראש – – –

היו"ר י' עזרן:

הקשבתי עכשיו במשך רבע שנייה לדברים שחבר הכנסת סילבן שלום אמר לי בשקט. עלתה פה שאלה. בבקשה, חבר הכנסת סילבן שלום.

סילבן שלום (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גברתי השרה, ויתרתי לכל הנשים שהיו לפני והיו צריכות ללכת לשידור הרדיו.

נעמי חזן (מרצ):

היו גם גברים.

היו"ר י' עזרן:

אחד, כן, אבל זה לא משנה. רבותי, הקשבת פה לחבר הכנסת סילבן שלום בנושא חשוב מאוד. בבקשה, אדוני, הזמן מתחיל לרוץ רק מעכשיו.

סילבן שלום (הליכוד):

תודה.

אחת הבעיות בכל הנושא של מעמד האשה נובעת, לדעתי, מעצם הצגת העניין – האם נציג את העניין כדבר כולל, כעניין של אלימות נגד כל המשפחה, או רק נגד אשה; האם כזכויות סוציאליות לכל המשפחה, או רק לאשה. בדרך כלל יש בעיה, שלא כל כך אוהבים סקטורים, לא אוהבים פעילות סקטוריאלית-שתדלנית, ונשאלת השאלה אם זה דבר חיוני או לא.

לדעתי, במקרה הזה אכן יש לעשות זאת, כי אם הדבר יהיה כללי מדי, הבעיה לא תוצג במלוא חריפותה, אבל היא תוצג במלוא חריפותה רק אם יהיה מי שיציג אותה. הבעיה האחת והיחידה, הראשונה והאחרונה, של מעמד האשה בישראל היא חוסר ייצוג. זה מתחיל בחוסר ייצוג ונגמר בחוסר ייצוג, כי אם יש רק 11 נשים בבית-המחוקקים, וזה פחות מ-10%, למרות משקלן באוכלוסייה, שהוא 50%, או אפילו יותר מזה, הדבר לא עולה על הדעת. בדרך כלל אני לא אוהב את הביטוי הזה, אבל זה דבר בלתי נסבל, וחוסר הייצוג הזה מוביל לכך שבסופו של דבר אין היענות לדרישות או לפניות, שהן בדרך כלל צודקות, כי אחרי ככלות הכול הגורם שמחליט הוא בית-המחוקקים, ומעליו – הממשלה. ואם בממשלת ישראל יש רק שתי שרות מתוך 18 או 19 שרים, אני כבר לא יודע כמה – –

עמנואל זיסמן (העבודה):

18.

סילבן שלום (הליכוד):

18. אם כן, השיעור הוא עדיין 10%, או קצת למעלה מזה.

נעמי חזן (מרצ):

יותר מאשר בכל ממשלה אחרת בהיסטוריה של מדינת ישראל.

סילבן שלום (הליכוד):

חברת הכנסת נעמי חזן, אל תכניסי לכאן אופוזיציה וקואליציה, זה לא חשוב.

נעמי חזן (מרצ):

זו קביעה עובדתית. אני מחזקת את ידיך.

סילבן שלום (הליכוד):

תודה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

היתה ממשלה של 22 שרים, שבה לא היתה שום שרה.

סילבן שלום (הליכוד):

אני מסכים אתך, ואם לא היה ייצוג כה גדול בעבר, מאז קום המדינה, כפי שאתם אומרים – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

— — —

סילבן שלום (הליכוד):

אף שאני חושב, שב-1973 היו ראש ממשלה ושרה – – –

נעמי חזן (מרצ):

— — —

סילבן שלום (הליכוד):

חברת הכנסת נעמי חזן, לאחר הקמת הממשלה, אחרי מלחמת יום הכיפורים, היו ראש ממשלה ושרה, והשתיים האלה היו גם אז, זאת אומרת שכן היה ייצוג כזה, אבל אני לא רוצה להיכנס לזה כרגע.

נעמי חזן (מרצ):

לא היו מעולם יותר משתיים.

סילבן שלום (הליכוד):

לא משנה, לא היו יותר משתיים, זה נכון, אבל אין לומר שלא היה מעולם ייצוג כזה.

אני ממשיך בקו המחשבה שלי: העניין הוא ייצוג, כי בסופו של דבר אלה שקובעים קובעים בדרך כלל את אשר קרוב ללבם. בשבוע שעבר הצעתי הצעת חוק – והתקיפו אותה בצורה קשה מאוד בהרבה מקומות – לשריון מקומות בבית-משפט העליון לגבי סקטורים שאני חושב שאין להם ייצוג. אחד הסקטורים האלה הוא נשים, והצעתי שתהיינה לפחות שלוש נשים בבית-המשפט העליון. אני יודע שאומרים בדרך כלל: כישורים, אבל כאילו כל החוכמה נפלה רק בחלקם של הגברים, ולכן יש 11 גברים מתוך 12 שופטים בבית-המשפט העליון. אבל לא, לצערי הרב, אותם 11 גברים מתוך 12 שופטים מכהנים בתפקיד גם משום שהוועדה למינוי שופטים, המונה תשעה אנשים, מורכבת כולה מגברים. לכן הם ימנו בדרך כלל את אשר קרוב ללבם, וכך הם פני הדברים, ולא ניתן להתעלם מכך. לכן זה מתחיל בייצוג ונגמר בייצוג.

ואז אנחנו מגיעים לבעיה השנייה, שהיא הבעיה היומיומית – – –

גדעון שגיא (העבודה):

זה נגמר באלימות.

סילבן שלום (הליכוד):

לכן אנחנו מגיעים לבעיה היומיומית, וזה נושא התקציב.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת סילבן שלום, לידיעתך – – –

סילבן שלום (הליכוד):

אני כבר מסיים. אני חבר הוועדה לקידום מעמד האשה, ובתור חבר הוועדה הזאת, תן לי לומר בעניין הזה עוד שני משפטים.

היו"ר י' עזרן:

אתה מתחייב להשיג תקציבים לכך?

סילבן שלום (הליכוד):

אני מתחייב להשיג תקציבים. אני לא רוצה לומר שכבר השגתי, כי גם את זה עשיתי, אבל לא אכנס עכשיו למה שעשיתי בשנה שעברה, בדרך כלל אני לא אומר מה שאני עושה. בסופו של דבר צריך שהעניין הזה יוסדר. כשבאתי בפעם הראשונה לישיבה של הוועדה לקידום מעמד האשה, אמרתי: רבותי, תקציב. אל תשתדלו, תעמדו על שלכם, כי יושב שר האוצר – ואני לא נכנס כרגע למחלוקת בינו לבין שרת העבודה – עם הנהלת האוצר, המורכבת כולה מגברים, ובאופן טבעי הנושא הזה קרוב פחות ללבם, ולא יעזור שום דבר, כל אחד קרוב לנושא שקרוב ללבו, ואני אומר את זה אולי בצורה הכי צינית שיש, אבל זה המצב.

אם כך הם פני הדברים, אומר דבר שאולי כאיש אופוזיציה קל לי לומר אותו, אבל אני אומר אותו לכן, חברות הכנסת מהקואליציה: אישור התקציב תלוי בקולכן, תקציב המדינה לשנת 1994 לא יעבור אם לא תצביעו בעדו, כי לא יהיה לו רוב.

נעמי חזן (מרצ):

סילבן שלום (הליכוד):

ואם אתן תודיעו שלא תצביעו בעד התקציב הזה, יהיה כסף בתקציב הזה גם לפעילות שאנחנו חושבים שהיא חיונית. משום כך יש לכן, לדעתי, מבחן בעוד חודש, ואם תעמדו בו, בסופו של דבר יהיה טוב לכולן, ואני לא אומר את זה כאיש אופוזיציה. לצערי הרב, במדינת ישראל זאת הדרך היחידה להשיג משהו. הייתי עוזר שר האוצר, הייתי כתב כלכלי שסיקר את פעילות משרד האוצר, ולצערי הרב, בשיטה הישראלית, ראיתי תמיד ערב התקציב, שאלה שאמרו שלא יצביעו בעד קיבלו את אשר מגיע להם.

לפיכך, אני רוצה לסיים ולקרוא לכן, הנשים, לפעול בעוד חודש לכך שיהיה תקציב נוסף, ואנחנו כולנו, חברי הכנסת, צריכים לפעול בדרך כלשהי, שאני עדיין חושב עליה כרגע, להגביר את הייצוג של הנשים בקרב כל המפלגות.

היו"ר י' עזרן:

תודה.

חברת הכנסת אסתר סלמוביץ, בבקשה.

רענן כהן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, איפה הנשים המוכות? הן היו חייבות להיות כאן ולשמוע.

היו"ר י' עזרן:

אבל, אדוני חבר הכנסת, כל הנשים היו כאן מתחילת הדיון ויצאו כעת לתוכנית רדיופונית.

רענן כהן (העבודה):

אמרתי את זה בחיור.

היו"ר י' עזרן:

אני עונה, אני פשוט מעדכן אותך. הן ישבו כאן ברצינות מופתית וגם דיברו לעניין. תודה.

אסתר סלמוביץ (צומת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, פסק-הדין שניתן לאחרונה בבית-המשפט העליון, שלפיו נתקבל ערעורו של אב שהואשם בביצוע מעשים מגונים בשתיים מבנותיו, קבע שיא חדש וחסר תקדים במידת הסלחנות המאפיינת את החברה ביחסה לעבירות מין. קביעתו של בית-המשפט בפסק-הדין, שמעשי האב, שלא נתקלו בהתנגדות נחרצת מצד בתו בת ה-11, מהווים עילה להקלה בעונשו, היא בבחינת התרת דמם של קורבנות עבירות המין בישראל.

קלות הדעת, הסלחנות והעונשים הקלים שפוסקים בתי-המשפט לעברייני מין, כל אלה מהווים פגיעה בקורבנות המין בפרט ובנשים בכלל. אלה נמצאות נאלצות להשלים עם מצבים של הטרדה מינית בילדותן ובגרותן, עם מצבים של ניצול מיני ואפילו אונס, וכל זאת מתוך ידיעה, שבסיומה של חקירה רצופת השפלות, הצפויה להן בעקבות תלונתן, ייפטר הנאשם בלא כלום או לכל היותר בעונש שאינו עומד בכל יחס לחומרת העבירה שביצע.

אלימות מתחילה בבית ועוברת עם הילד, הגדל באווירה של אלימות, כחוט השני לבית-הספר. זה אינו משקיע בחינוך למניעת האלימות, ומסיבה זו היא חוזרת למשפחתו של אותו בוגר, ההופך לבעל מכה או לאב מכה. זה מעגל שקשה לפרוץ אותו ללא טיפול אינטנסיבי והשקעת המשאבים הדרושים.

הסטטיסטיקה מעידה על כך שיותר מ-60% מהנשים שהיו קורבן לאלימות לא פנו בתלונות למשטרת ישראל. שיעור מדהים זה הוא בבחינת תעודת עניות לחברה בישראל, שלא השכילה להתמודד בעוד מועד עם בעיית האלימות בכלל ועם בעיית האלימות המינית בפרט. וחמור מכך, שיעור גבוה זה מעיד יותר מכול על כך שקיימת מידה רבה של חוסר אמון מצד קורבנות האלימות ביכולתה של המערכת לסייע להן, להגן עליהן ולתמוך בהן.

המציאות המרה מעידה על כך שאנו, הנשים, משלמות בנפשנו ובגופנו את מחיר כישלונה של החברה ואי-יכולתה להתמודד עם בעיית האלימות.

החוק למניעת אלימות במשפחה, שנחקק בניסיון להתמודד עם רעה חולה זו, ההולכת ונחשפת לעינינו בכל חומרתה, אינו מיושם הלכה למעשה במידה שהיה ראוי ליישמו. הסיבות לכך רבות ומגוונות. חלקן – טעמים של העדר תקציבים הולמים, וחלקן – מקורו בחשש מריבוי תלונות סרק. אבל הבעיה האמיתית, או, ליתר דיוק, הסיבה האמיתית למצב נעוצה בכשל חינוכי ממדרגה ראשונה.

תופעת האלימות במערכת החינוך התגלתה כרעה חולה, במידה שלא תיאמן. מחקרים שהתבצעו הוכיחו קשר אמיץ בין האלימות שפשתה בבתי-הספר ובמוסדות החינוך לבין האלימות בתוך התא המשפחתי. קשר זה מעיד על כך שהעדר טיפול מתאים ואינטנסיבי בשורש הבעיה עתיד להפוך אותה למפלצת חסרת שליטה, שתגיע לממדים שאיש לא ישורם.

כ-4,000 נשים, לרבות אלה שפנו למשטרה, פנו השנה וביקשו סיוע בשל היותן קורבן לגילויי אלימות. בהסתמך על ההנחה שרק כשביעית מקורבנות האלימות מתלוננות, מגיע מספרן של הנשים המוכות בישראל לכ-28,000. מספר זה מהווה עלייה בשיעור של כ-4% בהתייחס לשנה שעברה. לעומת מספר זה מסתבר, שרק 100 גברים עברו סדנאות למניעת אלימות, מכוח החוק למניעת אלימות במשפחה.

המספרים מדברים בעד עצמם והחברה עומדת מנגד ומחרישה. אם נתייחס לעובדה שמספר הנשים הפונות הוא אך קצה קצהו של הקרחון, הרי שניתן לומר בבירור, שאנו עומדים לפתחה של בעיה לאומית שחובה להעמידה בראש סולם העדיפויות, הן מבחינה כלכלית והן מבחינה חינוכית. רק פעולה נמרצת, אינטנסיבית וחסרת פשרות בתחום זה של דיני נפשות עשויה לתת את התוצאות המקוות, ובתחום זה אסור, בעיקר לנו, הנשים, להרפות.

אני סבורה שעל מנת לרכז באופן יעיל את הנושא כולו, לרבות את המשאבים שיש להקצות לטיפול בו, יש להקים רשות למלחמה באלימות, בדומה לרשות למלחמה בסמים. רשות זו ראוי שתתוקצב במידה הולמת על-ידי משרדי האוצר, העבודה והרווחה, הבריאות והחינוך. מוקדי הפעולה עצמם חייבים אף הם להתפרס על פני כל התחומים הללו של בריאות, רווחה וחינוך, מפני שרק בדרך זו ניתן יהיה להשיג תוצאות מניחות את הדעת.

נוסף על כך, יש מקום לקבוע תיקוני חקיקה בתחום האלימות והגברת האכיפה בתחום זה.

היו"ר י' עזרן:

אני מבקש לסיים. הזמן כפול כמעט.

אסתר סלמוביץ (צומת):

אני כבר מסיימת.

על-פי הסטטיסטיקה, בעיית האלימות חוצה מעמדות ושכבות סוציו-אקונומיות, וההתפלגות הסטטיסטית מעידה על כך שקורבנות האלימות באים מכלל שכבות האוכלוסייה בישראל. אסור לנו להרפות ממלחמתנו באלימות. עלינו לנהל מלחמת חורמה בכל החזיתות, וזאת בעיקר משום שקורבנותיה האמיתיים של האלימות הם אנו הנשים, בנותינו וילדינו.

עלינו לחלק את נטל הפעולה וליצור קבוצות פעולה באופן שכל קבוצה תפעל בתחום אחר ותרכז את מאמציה בתחום הצר שיוקצה לה, אם בחינוך, אם בבריאות ואם בתחום הרווחה או התקציב. רק בדרך זו נשיג את התוצאה המקווה – ריסון האלימות במשפחה ומחוצה לה, ואולי, אם כי אני אישית מתקשה להאמין בכך, אולי בכל זאת יעלה בידינו למגר ולבער תופעה זו מקרבנו כליל. תודה רבה.

היו"ר י' עזרן:

תודה רבה. זה היה באמת לפנים משורת הדין.

חבר הכנסת חגי מירום, בבקשה. אין לי מנוס אלא להזכיר, נא להקפיד על מסגרת הזמן. הרשימה עוד ארוכה וסדר-היום מתמשך. שלוש דקות.

חגי מירום (העבודה):

אדוני היושב-ראש, מיעוט חברי הכנסת, צר לי שבנושא כל כך חשוב, הקשור באלימות נגד נשים ובמעמד האשה, אנחנו נמצאים בשעה זו עם מיעוט כזה של חברי כנסת. אני מברך על אלה הנמצאים כאן באולם, לא אתם תזכו לשבט ביקורתי, כי אתם כאן.

חברי הכנסת, חברותי חברות הכנסת, אחת הבעיות הקשות שיש לנו היא, כי נשים לוחמות למען נשים, ואין די גברים הלוחמים למען נשים ובאלימות נגד נשים ובאפליה של נשים במערכות הציבוריות ובמערכות הפוליטיות. על כן שמרתי לעצמי את זכות הדיבור כאן וביקשתי להופיע כאן, הואיל ואני חושב שאחת הבעיות הקריטיות היא בכך שגברים אינם נרתמים למאמץ הזה ואינם נוטלים בו חלק.

קחו לדוגמה דיון שהיה הבוקר בוועדת החוקה, חוק ומשפט, ועניינו דיני הראיות, עדות קורבן אונס ותקיפה מינית. הוגשה הצעת חוק חשובה מאוד לתיקון דיני הראיות, המנסה ליצור מסלול של מתן עדות של קורבן אונס, וזה בדרך כלל נשים, ומביאה לכך שאפשר יהיה להביא את העדות הזו בפני חוקר, ולא דווקא ליצור מצב של קונפירנטציה נוראה בין קורבן האונס לעושה האונס בתוך אולם בית-המשפט, דבר שלעתים מונע אפשרות של העמדה לדין וקבלת עדות ראויה. נושא חשוב מאין כמוהו. ומה אני רואה? על הצעת החוק הזו חתומות כל חברות הכנסת ואף לא אחד מחברי הכנסת חתום עליה. זו דוגמה לליקוי שאנחנו לוקים בו, כי אין לנו די גברים בתוך התחום הזה שייאבקו למען של הנשים.

אותו דבר אני יכול לומר כאן בעניין הוועדה שלנו למעמד האשה, פה בתוך הכנסת. הקמנו ועדה ברצון טוב ובשקיפה, מתוך מחשבה שהעניין הזה של זכויות נשים בכל תחום שלא יהיה, וייצוג נשים ומאבק למען נשים, חייב לבוא לידי ביטוי בכל מקום. והנה אנחנו רואים שבועדה הזאת, שהיתה בראשותה של חברת הכנסת יעל דיין קודם לכן, וכעת היא בראשותה של חברת הכנסת לימור לבנת, עיקר הפעילות מתבצעת על-ידי נשים.

אני קורא לכן, חברותי חברות הכנסת, לא לוותר לנו בעניין זה ולשלב גברים רבים יותר בתוך המאמץ, כי אחרת זה נראה כאילו אתן גורם אינטרסנטי, הלוחם למען עצמו, ולא היא. אין פה איש שאין לו בת ואשה ואם וסבתא. ועל כן כולנו ביחד צריכים להירתם למאבק.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבין שזמני עומד להסתיים, אבל בכל זאת אני רוצה להגיד עוד משהו בכמה עניינים. אני יושב בוועדה משותפת לחינוך בצה"ל, שמשתפת חברי כנסת מוועדת החוץ והביטחון וחברי כנסת מוועדת החינוך והתרבות. אנחנו דנים בשורה של עניינים. אחד הנושאים העומדים על סדר-יומנו ואינו יורד ממנו הוא נושא ההתנהגות כלפי החיילת, התנהגות המפקד כלפי החיילת, התנהגות הפקוד כלפי החיילת, התנהגות החייל כלפי המדריכה וכן הלאה. אני רוצה להגיד כאן, שלאחרונה יצא לנו לשאת ולתת עם שלטונות הצבא, עם המפקדים, עם ראש אכ"א וכן הלאה, בנושא ההתנהגות כלפי החיילת, ואנחנו מבחינים באמירה מפורשת מאוד מצד שלטונות הצבא בתחום העונשין, וכן בהבהרה למפקדים ולחיילים לבל יהיה ניצול מיני, לבל יהיה ניסיון כלשהו לתקיפה או לניצול חולשתה של החיילת על מנת להשיג ממנה דברים. אבל, לדעתנו, יש לעשות עוד יותר מכך, ואנחנו מבקשים שצה"ל יגבש תוכנית כזו, שבה החל מהטירונות וכלה בקצה המסלול, חיילים ידעו שכבוד החיילת אסור שיירמס.

צריך להדגיש כאן עוד דבר אחד. יש ציבור של נשים, ציבור חלש יותר, זה הציבור של נשים במשפחות חד-הוריות, ציבור של נשים גרושות ואלמנות, שלעתים יש ניצול לרעה של מצבן וחולשתן

בכל תחום מתחומי החיים. אנחנו צריכים לשים את עינינו היטב היטב על מנת להגן על הציבור החלש הזה, שלעתים אין מי שיבוא ויתבע את כבודו ואת עלבונו.

מלה אחרונה אני רוצה להגיד כאן בנימה אופטימית. אני חבר קיבוץ, אני בא מן התנועה הקיבוצית, ואני חושב שעל-פי כל סטטיסטיקה, לאחרונה נשים רבות יותר משמשות כמזכירות קיבוצים, נשים רבות יותר משמשות כרכזות משק אפילו, וכגזבריות. אני חושב שהדוגמה הזו מן הראוי שתקנה לה שביתה גם בחברה הישראלית. תודה רבה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

היתה חברת קיבוץ שהיתה חברת כנסת טובה מאוד, והיא איננה כאן.

חגי מירום (העבודה):

בוודאי תבוא אחרת במקומה מן התנועה הקיבוצית.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחבר הכנסת חגי מירום. חברת הכנסת דליה איציק, בבקשה.

דליה איציק (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, היום הזה הוא יום של זעקה. העובדה שאנחנו מציינים את האלימות נגד נשים דווקא איננה מקרית. היא איננה מקרית, מכיוון שהתופעה הפכה מזמן לנגע בעל ממדים של מגפה, והחברה חייבת להיות ערה להידרדרות המוסרית-המצפונית המתרחשת בה.

ב-32 השנים האחרונות נרצחו בארץ 72 נשים בידי בעליהן. אל המספר הזה מצטרפות כל אותן מאות נשים שנרצחו בידי בני זוג שלא היו נשואות להם. בשנת 1991 נרצחו כ-40 נשים על הרקע הזה, ב-1992 כ-22 נשים, ובשנה הזו, שטרם נסתיימה, נרצחו כ-20 נשים.

אסור לה, לחברה שמתיימרת להיות נאורה ומתקדמת, לחיות עם נתונים המראים כי 10% מן הנשים בישראל הן מוכות. 40,000 נשים מגיעות מדי שנה לחדרי מיון. רבות, זו איננה חברה נאורה, זו חברה פושעת. במידה מסוימת היא אלימה, במידה מסוימת היא מכה.

אדוני היושב-ראש, מערכת המשפט בישראל לא מתייחסת לאלימות נגד נשים ברצינות הראויה. אם הפרקליטות לא תדרוש עונשים כבדים יותר, הרי שאנחנו, חברי הכנסת, ניאלץ להחמיר את החוק

ולהפחית משיקול הדעת הנתון היום לבתי-המשפט. אנחנו חייבים להבהיר בכל דרך, שאין שום סיבה שמצדיקה אלימות כלפי נשים ואלימות בכלל, ואסור להגיב בסלחנות כלפי התופעה הזו.

למה הכוונה כאשר אומרים "רצח על רקע רומנטי"? אין דבר כזה, אין רצח רומנטי. מה יכול להיות רומנטי ברצח – בהזרקת נפט לתוך ורידיה של אשה, בחנק, במעשים נלוזים כאלה? מה כאן רומנטי? חולני – כן. רומנטי – לא.

בד בבד עם המלחמה באלימות נגד נשים יש להגדיל את יכולת ההגנה על נשים וילדים מוכים. אין די מקלטים לנשים מוכות. יש יותר מדי נשים שנדחות מן המקלטים. שני-שלישים מן הנשים נדחות כל השנה. הממשלה צריכה להוסיף באופן דחוף מימון למקלטים ולשפר את מעמדן של הנשים שנמלטו מביתהן כתוצאה מאלימות.

אני קוראת לשר המשטרה לשנות את מדיניות המשטרה בכל האמור בטיפול בתלונות מצד נשים. יש הרבה מאוד תלונות בתחום הזה. יש לזרז את הטיפול בתלונות כדי שנשים ירצו להתלונן. אין להתייחס לעובדה שלמכה אין עבר פלילי. חשוב מכול להגביר את הרגישות של אנשי המשטרה בטיפולים בפניות.

השנה נרצחו נשים רבות בידיהם האלימות של גברים "רומנטיים". עולה מאוקראינה רצח את קירה זובקוב בת 33, לאחר שדקר אותה 14 פעמים. היא התלוננה במשטרה ארבע פעמים קודם לכן, איש לא שם לב אליה. עמית בארי מירושלים, משכונת גילה, בת 22, נרצחה בידי חברה לשעבר, לאחר שהוא הצית אותה. הרוצח אמר לה: "אם לא תהיי שלי, לא תהיי של אף אחד". רגש הבעלות הזה הביא את החבר לשעבר לברבריזם מטורף שכזה. משה איטח חשב שאשתו בוגדת בו. האיש הסתתר ברכבה של אשתו, שפך על ראשה בנזין והדליק אותה. האשה נפצעה קשה. ששון שמש הציע 50,000 דולר לרוצח שכיר כדי שירצח את אשתו. אדם תושב הקריות תקף את אשתו בגרזן ובדקירות סכין ואיים לרצוח אותה בשל החשד שהיה לה מאהב, אבל הוא שוחרר בערבות של 2,000 שקל.

גברתי היושבת-ראש, אני רוצה לפנות לנשים, לכל אחת ואחת. אם את אשה מוכה, זעקי. אם את חברה של אשה מוכה, עזרי.

אני מצדיעה לארגוני הנשים שמסייעות לנשים המוכות. אני מצדיעה לאומץ הלב של הנלחמות על סילוק הנגע האיום של אלימות כלפי נשים. אני מצדיעה לך, גברתי שרת העבודה ורווחה, על זה שאת כל כך ערה לעניין ועל זה שאת כל כך מסייעת.

הרשו לי לברך את יועצת ראש הממשלה למעמד האשה, את חברת הכנסת לשעבר נאוה ארד. נאוה, אני מאחלת לך ולנו הצלחה.

אולי היום יש מי מאתנו שמרגיש שהוא עשה משהו. אולי היום ילך מישהו מאתנו הביתה במצפון שקט, שהרי הקדשנו לנושא יום שלם. אסור שהיום הזה יהיה מס שפתיים למצפון שלנו. יום המלחמה באלימות נגד נשים צריך ללוות אותנו עד שנמגר את התופעה.

היו"ר ע' מאור:

תודה.

חבר הכנסת מיכאל איתן, אחריו – חבר הכנסת רענן כהן, ואחריו – חבר הכנסת אליעזר זנדברג.

מיכאל איתן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, גברתי השרה, אלימות נגד נשים היא מהסוג המכוער ביותר, משום שהיא אלימות של מי שיש לו כוח פיסי חזק נגד מי שחלש ממנו. ולא בגלל הדבר הזה המעשה הזה הוא חמור יותר מאשר שימוש באלימות בין בני כוח שווה.

אני לא חושב שאלימות נגד נשים היא פחותה, אבל גם לא יותר חמורה, מאלימות נגד ילדים וקטינים. לכן גם רבים דיברו בקטגוריה זו, כאשר דנו באלימות בתוך המשפחה.

מה היא אלימות בתוך המשפחה, מה היא אלימות נגד חלשים במשפחה? זו איזו תוצאה של חיים בתא משפחתי, שהם חיים מורכבים, מסובכים, שיש בהם רגעים לא מעטים של תסכול מצד כל הצדדים. אבל, כאשר הפרץ הזה של התסכול צריך לבוא לידי ביטוי אצל מי שבידיו הכוח הפיסי, הוא מוצא לעצמו את הכתובת – את החלשים במשפחה, ולעתים קרובות מדי את האשה.

כיצד אפשר למנוע את זה? אפשר יהיה למנוע את זה רק אם נגיע למצב שבתהליך חינוכי חברתי תהיה איזו הפנמה חזקה, שברגעי התסכול, כאשר אדם רוצה לפרוק את תסכולו, בכך שהוא מושיט את ידיו ומכה, יעמוד באותו רגע, חזק ועמוק בתוך תוכו – לאחר תהליך חינוכי, לאחר תהליך של סוציאליזציה או של הפנמה חזקה מאוד – ערך השוויון, פסלות המעשה הזה, והערך הזה יכול להירכש גם במערכת החינוכית הפורמלית וגם במערכת החברתית הכללית.

בקשר לכך אני רוצה להעיר שתי הערות. הערה אחת, לעתים מערכת החינוך הפורמלי אינה יכולה להתגבר על קשיים, כאשר היא מנסה להתמודד עם מערכות שונות המופעלות על תהליך הסוציאליזציה, החינוך, ההפנמה של הנוער המתבגר, של הילד המתבגר באשר הוא. יש מערכת אחרת, מערכת חברתית, שנמצאת אולי במישור הבלתי-פורמלי, שבה גם אנחנו מצויים. גם אנחנו אולי סוחבים אתנו בהיסח הדעת את השרידים שלה, של התבדחויות, של לשון קלה, כאשר לפעמים אנחנו אפילו לא חושבים שמא אנחנו ממשיכים את ההתייחסות הזאת של – "האשה למטבח", "מקומה של האשה במטבח", "תשתקי".

היו"ר ע' מאור:

זמנך תם.

מיכאל איתן (הליכוד):

שימוש אולי לא פיסי, אבל שימוש בביטויים שיש להם משמעות של יכולת פיסית לשים את האשה במקום משני. בשני המישורים האלה, בשני החלקים האלה של החברה, צריך לעשות רבות, וההתמודדות היא התמודדות גדולה.

בכל מקרה אני רוצה לומר, זאת לא בהכרח בעיה – – –

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת איתן, אתה צריך לסכם.

מיכאל איתן (הליכוד):

תני לי לסיים מייד. עוד משפט. לא באמצע. גם אני רוצה הגנה.

היו"ר ע' מאור:

זמנך עבר לפני דקה וחצי.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מייד מסיים. לא הספקתי אפילו לגעת בנקודה.

אני רוצה לסיים את דברי ולומר, שאינני מקבל שזה נוגע רק לביטוי הפורמלי של הייצוג או של מוסדות פורמליים. זו יותר בעיה סוציולוגית, שצריכה להיות מותקפת מכל הזוויות גם יחד, ואי-אפשר למצוא את הפתרון – כמו שחלק מן הדוברים ציפו שזה יתקבל כאן – על-ידי חקיקה בלבד, על-ידי מתן ייצוג לנשים בלבד, או על-ידי תרופת פלא, שתפתור את כל הבעיות, כמו שמישהו אומר: אם רק הנשים תהיינה מיוצגות, כל הבעיות תיפתרנה. זאת גישה פשטנית, לדעתי, ואין היא עונה על הבעיה במלוא היקפה.

היו"ר ע' מאור:

רשות הדיבור לחבר הכנסת רענן כהן – הוא איננו. חבר הכנסת אליעזר זנדברג – איננו; חבר הכנסת עמנואל זיסמן, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת אברהם יחזקאל, חבר הכנסת יוסף בא-גד וחבר הכנסת יגאל ביבי.

עמנואל זיסמן (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, איפה השרה?

היו"ר ע' מאור:

השרה התנצלה. היא יצאה לחתונה ושרת המדע והתקשורת אתנו.

עמנואל זיסמן (העבודה):

חברי הכנסת, באוקטובר 1989 הגישה המשנה ליועץ המשפטי לממשלה, גברת יהודית קרפ, דין-וחשבון, שבו נקבע כי תופעת האלימות בין בני זוג היא תופעה חברתית רב-ענפית שממדיה רחבים הרבה מביטוייה הגלויים. אין ספק, שהדוח הזה הביא בעקבותיו שורה של צעדים שבאו להתמודד עם התופעה החברתית הזאת של אלימות במשפחה, מתוך מגמה לעשות הכול כדי להכחידה. כמוה, עבריינות מין, גילוי עריות ואלימות כלפי ילדים. ילדים הגדלים במשפחה אלימה הם דור ההמשך של אנשים אלימים בחברה.

צריך לעשות הכול כדי ליישם מלא את החוק למניעת אלימות במשפחה. החוק הזה עדיין לא מיושם בחלקים חשובים שבו. אני פונה לשרת התקשורת כמי שידועה כלוחמת עקבית ואמינה בנושאים האלה, ואני מקווה שגם שרת העבודה והרווחה סבורה כך. לא יכול להיות שחוק שחוקקנו אותו – ולך, שרת התקשורת, יש אישית תרומה בחקיקת החוק הזה – עדיין לא מיושם לאחר כמה שנים.

אני גם חושב שהדוח של הגברת קרפ עדיין לא מיושם; אפילו הדוח. יש דברים שצריכים להיות מיושמים לא רק באמצעות החוק. יש אמצעים אדמיניסטרטיביים ומינהליים וארגוניים. שני הדברים האלה, יישום הדוח ויישום החוק, צריכים להתבצע.

יש להקים רשות ממשלתית מיוחדת רב-תחומית, שתביא לתיאום בין המשרדים השונים, דבר שיבטיח טיפול יסודי בבעיה שכל חברה מתוקנת חייבת להכחידה. אני קובע שיש רשויות שונות ומגוונות שמטפלות בזה, ואין ריכוז ותיאום. אני מברך את חברתי נאווה ארד עם כניסתה לתפקיד. אני חושב שזה אחד התפקידים הרבים העומדים בפנייך – להקים את הרשות הזאת, כדי לתאם בין הזרועות ובין המשרדים השונים.

שמעתי ואני יודע שיש השתלמויות לשופטים העוסקים בדיני אישות, אבל יש להעמיק אותן. לא במקרה אמרתי, שצריך להוסיף למסגרת הזאת גם את הדיינים של בתי-הדין הרבניים. אמרתי

בתחילת דברי, שהתופעה רחבה יותר ממה שאנחנו יודעים. דווקא בעולם החרדי יש רתיעה, מסיבות שונות, להתלונן ולחשוף את ההתעללות. וההתעללות והאלימות הן בכל הרבדים, בכל החוגים, בכל העדות ובכל שדרות העם.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת זיסמן, בבקשה לסיים.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אני חושב שאם גבר כמוני מדבר כפי שאני מדבר, רצוי לתת לו עוד חצי דקה. ואני מדבר לעניין.

שאל יהלום (מפד"ל):

מה זה "גבר כמוני"?

עמנואל זיסמן (העבודה):

כמוך. כמוך כמוני.

יש להקצות את המשאבים להקמה ולאחזקה של מקלטים נוספים לנשים מוכות ולתת סיוע מתאים לקורבנות עבירות מין.

אני חושב שהממשלה לא יכולה לשאת בזה לבד. אני חושב שמי שמתחמק מזה ולא עושה – אלה דווקא הרשויות המקומיות והעיריות. אני לא יודע על סמך איזה מצע כל ראש עירייה נבחר, אבל אני מכיר לפחות רשות אחת שהקימה בתוכה, ויש לי קשר עם זה – זו ירושלים בירת ישראל. אני לא מבין מדוע השרה צריכה לבוא ולהגיד: הקמתי שלושה; דרך אגב, במקרה או שלא במקרה, שניים מיועדים לנשים ערביות. אבל, מדוע אין אפשרות לחייב את הרשויות המקומיות מתקציבן? אני אומר לחברת הכנסת יעל דיין, שעמדה ותעמוד גם בעתיד בראש הוועדה למעמד האשה, הרשויות המקומיות צריכות להיות חלק בלתי נפרד מהמאמץ הזה. בתשלום הארנונה כלול גם סיוע לנשים מוכות, ולא רק הדברים שאנחנו יודעים עליהם.

אני גם חושב שצריך לגבש קריטריונים מיוחדים להקצאת פתרונות דיור לנשים מוכות. אני קובע, מתוך ידיעה ובדיקה, שאין קריטריונים כאלה. לא מספיק להיות במקלט, כי המקלט הוא פתרון זמני וארעי. צריך לפתור את בעיית הקבע של האשה המוכה, ואין קריטריונים אחידים, אובייקטיביים, נכונים בנושא הזה.

לסיום, צריך לתגבר את כל המסגרות הטיפוליות לנשים מוכות, ואני מוסיף גם לבעלים מוכים – כי יש גם אחוז מסוים כזה במדינת ישראל – במסגרת המחלקות לשירותים חברתיים. יש לשים דגש בנושא של גיבוש כלים מיוחדים לטיפול בנשים מוכות בקרב העולות החדשות. כמי שעומד בראש הוועדה לעלייה וקליטה אני קובע, שבעיקר בקרב עולים מארצות מסוימות, אם מחבר-העמים או מאתיופיה, מסיבות שונות שאין אפשרות עכשיו לפרט אותן, יש לנו בעיה שמחריפה ומגדילה באופן משמעותי את מספרן של הנשים המוכות. זה מחייב טיפול והיערכות מיוחדים בנושא הזה.

היו"ר ע' מאור:

תודה.

אני מזמינה את שרת התקשורת והמדע, שולמית אלוני, לשאת את דבריה בדיון החשוב. אחריה – חבר הכנסת רענן כהן.

שרת התקשורת, המדע והטכנולוגיה ש' אלוני:

רבותי חברי הכנסת, גברתי היושבת-ראש, השאלה המרכזית היא, כיצד אנחנו עושים מהפכה בתבניות חשיבה. אני רוצה לספר לכם קצת היסטוריה, מפני שאולי היא תעיד על מה חושבים ועל מה שעשתה הכנסת, ולמרות מה שהיא עשתה – כמה מעט היא הועילה.

הייתי אשה צעירה ונפגשתי, עוד עם כמה נשים צעירות, עם מי שהיה שר המשטרה בכור שטרית. ביקשנו ממנו מאוד שהמשטרה תתערב במקומות שיש אלימות במשפחה, ובייחוד אלימות נגד נשים. זה היה בתקופה שבה היו פרסומים נוראיים על אשה שהוציאו לה עין במכות, ועל מקרה אחר של אשה שתלשו לה חצי קרקפת. יושב השר אתנו ואומר לנו: מה אתן רוצות? הוא מרביץ לה והיא נעשית חשובה מאוד, ואז כל המשפחה מתכנסת סביבה ואחר כך משלימים ביניהם, ואת תענוג הפיוס אתן רוצות לקחת ממנה. לקח הרבה זמן; היו חילופים וכו' ואמרו: נעשה משהו.

ב-1974, כאשר הנושא של נשים מוכות עלה בפעם הראשונה בכנסת – הפרוטוקול לא משמיע קולות, אבל לו השמיע קולות, הייתם שומעים איך הבית הזה מתגלגל מצחוק, פשוט בושה וחרפה. מאז, התחלנו בכל זאת לעסוק בעניין הזה, והפנים קצת הרצינו.

ובכל זאת, ב-1977, כששינינו את החוק הפלילי למה שנקרא – התרגום הרשמי, הנוסח הרשמי; יושב-ראש ועדת החוקה דאז, זרח ורהפטיג, מתרגם את סעיף האונס בזו הלשון: הבעל אשה, שאינה אשתו, ועושה לה כך וכך וכך, 'ואשם באונס והעונש הוא 14 שנות מאסר. היינו, שאינה אשתו. ואשר לאשתו?

עבדנו ושינינו והיה פה דבר מעניין מאוד. בית-המשפט האזרחי הקדים את בתי-המשפט הדתיים באמצע את ההלכה האומרת, שאין אשה שבויה בידי בעלה, והסכים להעניש גברים המכים את נשותיהם והאונסים אותן. הלכה זו עדיין איננה מחייבת בבתי-הדין הרבניים. זאת אומרת, אין חילוקי דעות שהיא קניינו, אבל אין היא שבויה בידי בעלה. את הפסקה הזאת אימץ בית-המשפט האזרחי.

על כן אני לא מסכימה עם קולת העונש שאנחנו רואים, אבל את העיקרון הוא קיבל. בתי-הדין הרבניים עדיין לא קיבלו, אבל אנחנו לא הפסקנו.

רבתי, היתה פה ועדה שעסקה בנושא של מכות ושל אונס, ושינינו את החוק הפלילי. יש לנו החוק אולי הטוב ביותר בעולם היום העוסק בנושאים אלה, ומבחינת החקיקה אין לנו מה להתבייש. נמצא שמשוהו לקוי במישור אחר, וזה לא משחרר אותנו מהתפקיד. יש תבניות מחשבה שלפיהן מותר לבעל להרביץ לאשתו, ותבניות המחשבה האלה בחברה שלנו, היהודית והמוסלמית, בנויות על יחסי קניין של האשה, על כך שרק הוא יכול לשחרר אותה, על כך שהיא שלו, שהיא מותרת לו ואסורה על כל אדם, שמשעה שהיא נישאת היא חדלה להיות אדון לגופה ולעצמה – התבניות האלה עדיין מושרשות עמוק בחברה שלנו.

ואני לא אומרת כאן והיום שיש לשנות את חוקי הנישואין והגירושין, ואם אני אומר זה יעזור לי כקליפת השום. על כן אני לא מעלה את זה היום. אבל אנחנו חייבים לגייס את הנאורים שברבנים ואת הציבור ואת המשטרה ואת כלי התקשורת ואת כל המערכת בתחום ההסברתי, בתחום של יראו וייראו. אני מקבלת את ההצעה שעלתה כאן, לשבת עם שופטים, להציף אותם במכתבים, לשבת עם רבנים ודיינים, וזה אפשרי, ולדרוש מהרבנים הראשיים, לפחות לרוב לאו יש אוזן שומעת לעניין הזה, שבכנסים שלהם הנושא הזה יעלה לדיון, והוא מוכרח לעלות לדיון. אני מוכנה לדאוג, ככל שידי מגעת, שתהיה חשיפה לדיונים כאלה, מפני שחקיקה לא תועיל לנו עוד. אני אומרת וחוזרת, יש לנו חוקים טובים בספר החוקים.

אנחנו חייבים לנהל את הדיאלוג עם המשטרה, בייחוד עם המשטרה המקומית והאזורית, ועל כך שר המשטרה ממונה. בתוך מערכת ההכשרה של השוטרים חייבים להיות שיעורים בנושאים האלה, ולא – אנחנו במצב קשה, מפני שמערכת החיים שלנו בנויה כדי להתעלם מהשוויון; כך היא בנויה בחברות שלנו, הסגורות והנתונות למערכות נישואים כאלה ואחרות, וזו ההתייחסות לתא המשפחתי. יש לבדד את הנושא הזה מכלל המערכת של דיני אישות, להעמיד אותה על יחסים של מאבק נגד אלימות וללכת לכל הגורמים כולם.

אנחנו בבית הזה לא עושים עוד בדיחה מהנושא הזה. זה היה לא מזמן. ב-1974 צחקו וב-1977 אמרו: הבועל, האונס אשה למעשה שאינה אשתו וכו', את אשתו מותר – זה איננו עוד. אבל תבניות המחשבה לא השתנו.

אני מציעה לנו, ובייחוד לוועדה שיש בכנסת, ואתן יודעות לעשות את המלאכה וקולכן נשמע – לדרוש דיונים, סימפוזיונים ברורים במשטרה, בבתי-משפט, ברבנות, לתבוע את מערכי השיעור, לרצות להופיע, לתת עדויות. אין לי ספק שהדבר הזה, תהיה בו תועלת רבה. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה לשרת התקשורת, המדע והטכנולוגיה.

חבר הכנסת רענן כהן. אחריו – חבר הכנסת אברהם יחזקאל, אחריו – חבר הכנסת יוסף בא-גד, ואחריו – חבר הכנסת יגאל ביבי.

רענן כהן (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בישראל יש היום למעלה מ-100,000 נשים מוכות. כל אשה חמישית מוכה וכל אשה שישית נאנסת בתקופת נישואיה בידי בן זוגה. בשנת 1991 נרצחו 42 נשים בידי בעליהן, ב-1992 נרצחו יותר נשים בידי בעליהן, ואת מה שתביא שנת 1993 נראה בהמשך.

בחרתי היום דווקא לעסוק באוכלוסייה הערבית, בחלק הנסתר מאתנו. גם שם יש בעיה קשה, מסובכת ומורכבת. אפתח ואומר כי שאלת הנשים המוכות היא שאלה עתיקת יומין, אך רק בשנים האחרונות היא צצה על פני השטח והפכה לבעיה שכולנו מודעים לה. אין ספק שמי שמכה אשה אין מקומו בחברה התרבותית. אוסיף בסוגריים, כי גם אשה המכה גבר אינה ראויה להיות בחברה האנושית. לאלימות במשפחה יש סיבות פסיכולוגיות בעיקר, ואת הבעיה הזו יקשה לפתור במסגרת דיון בכנסת.

אני רוצה לברך את השדולה שקמה בכנסת. עם חברתי נאוה ארד, שתהיה שותפה לטיפול בנושא זה, נהיה לעזר לכם. העניין רציני וחשוב.

אוכלוסיית הנשים בישראל מורכבת ממגזרים שונים: יש נשים חילוניות ודתיות, יש נשים ערביות, דרוזיות, נוצריות ועוד. אם לגבי אוכלוסיית הנשים החילוניות בישראל יש מודעות גבוהה לכל מה שנוגע בהכאתן, הרי לגבי אוכלוסיית הנשים בנות המיעוטים – זו עדיין מסתתרת בארון בכל הקשור לאלימות בתוך המשפחה, כמו גם בנושא גילוי העריות.

גברתי היושבת-ראש, המשפחה הערבית היא משפחה סגורה מאוד, ויש לה קודים חמורים ומחמירים בכל הנוגע לכבוד המשפחה. כתוצאה מהקודים הללו, לאשה הערבייה המוכה אין לאן לפנות. אין היא יכולה ללכת אל הוריה ולבקש הגנתם, ואין היא יכולה להתלונן ברבים על כך שבעלה מכה אותה. גם החברה הישראלית בכללותה אינה מודעת להיקף התופעה בחברה הערבית. נוסף על כך, לא דאגנו להקים בעבור הנשים הערביות מעונות לנשים מוכות כפי שהקמנו במגזר היהודי. אני שמח על ששרת העבודה והרווחה הודיעה היום על הקמת כמה מעונות לנשים מוכות. נכון שמספר המעונות גם במגזר היהודי אינו רב, אך במגזר הערבי כולו יש אחד.

מוכרחים להעיר שהבעיה אינה המחסור במעונות לנשים מוכות, אלא שבירת הקודים המשפחתיים החמורים הנהוגים בחברה הערבית, על מנת לאפשר לאשה המוכה לברוח אל המעון כדי להציל את נשמתה. נשות החברה הערבית בישראל עדיין לא הגיעו להכרה ולמודעות הקיימת בקרב הנשים היהודיות לגבי זכויותיהן כנשים וכבני אדם. המפגש שבין החברה הערבית ובין החברה הישראלית יכול אולי, כעבור 40 שנה, להביא את הנשים הערביות המוכות ליתר הכרה בזכותן לחיות ללא אלימות במשפחה. לאחרונה שומעים הדים לכך שנשים ערביות רוצות לשבור את הטבו שעל-פיו הן חיות. אני מקווה שכולנו נעורר את השאלה במגזר הערבי ובאוכלוסייה הדרוזית, כי הבעיה היא בעיה של כולנו. שיתוף פעולה בין האוכלוסייה היהודית והערבית בסוגיה זו יהיה לתועלת החברה כולה ולתועלת מדינת ישראל. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חבר הכנסת אברהם יחזקאל – איננו; חבר הכנסת יוסף בא-גד – איננו; חבר הכנסת יגאל ביבי – איננו; חבר הכנסת חיים דיין – איננו; חבר הכנסת שמואל אביטל – איננו; חבר הכנסת מאיר שטרית – איננו; חבר הכנסת יורם לס – איננו; חבר הכנסת גונן שגב – איננו; אני נותנת את רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר זנדברג, שהיה בוועדת הפירושים. אחריו – חבר הכנסת יוסף עזרן, אחריו – חבר הכנסת אברהם בורג, ותסכם את הדיון חברת הכנסת יעל דיין.

אליעזר זנדברג (צומת):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, ראשית אני רוצה להודות לך על כך שאפשרת לי לנאום. לצערי, הייתי קודם בדיון אחר.

כל הדיון בנושא האלימות כלפי נשים בחברה הישראלית סובב סביב ציר שיש לגביו הסכמה רחבה מצד כל סיעות הבית, והוא ציר הגיוני החרף והחמור שאנו צריכים לגנות כל סוג של אלימות, כזו או אחרת. גם הדיון שיימשך כאן, לאחר הדיון הזה, יעסוק בהצעות חוק שעניינן הגברת הענישה והחמרת הענישה. יש כאלה המדברים על הצעות חוק העוסקות בעונשי מינימום במקרים מסוימים. אני חושב שזה חשוב, אני חושב שצריך להרתיע גם על-ידי ענישה מתאימה, גם על-ידי חקירה וביור משפטי מהיר יותר, אך יותר מכול אני רוצה למקד את תשומת הלב בתחום אחר, שהוא חשוב לא פחות, על מנת שנוכל למגר את התופעה או להקטין את ממדיה, והוא תחום החינוך.

אני חושב שתופעת האלימות חוצה קווים. היא לא מאפיינת שכבה מסוימת של האוכלוסייה, אוכלוסייה ממוצא מסוים. מדובר במכת מדינה הקיימת בכל שכבות האוכלוסייה. אני חושב שאחת הדרכים החשובות ביותר להביא לכך שממדי התופעה יקטנו בעתיד היא דרך החינוך. חינוך צריך להיות בכל שלב, גם בבתי-הספר, גם בהגברת מודעות הקורבנות, גם בהגברת מודעות הסביבה, גם בגיוני סביבתי אשר ייווצר בעקבות הסברה נכונה וראויה, ובדרך כזו אני מאמין שבטווח ארוך יותר נוכל לצמצם את ממדי התופעה.

הבנת העניין היא חלק חשוב מהדרך למניעת התופעה או צמצומה. דברים אלה נכונים גם לגבי תחומים אחרים, חמורים לא פחות, כמו הקטל בדרכים. מדי פעם, כאשר הנושא עולה ומדברים על חינוך והסברה, אומרים שאין תקציב, ואני אומר פעם אחר פעם את הדבר הבא: אם לא נשקיע בחינוך, אם לא נשקיע את המשאבים הראויים בתחום זה, היום ועכשיו, סופנו שנצטרך להשקיע משאבים רבים יותר בתחומי המניעה וההרתעה, ואת האפקט המשמעותי ביותר נחמיץ ונחטיא.

חודש לפני שנדון כאן בתקציב המדינה לשנה הבאה, חודש לפני שנדון בהסתייגויות ובהערות לקראת אישור התקציב בקריאה שנייה ושלישית, אני מבקש שנעלה גם את הנושא הזה על סדר-היום. נראה אילו משאבים כספיים צריך להפנות לתחום החינוך וההסברה לטווח ארוך, על מנת להתחיל בהסברה נכונה שתביא לצמצום ממדי התופעה. הגברת המודעות תהיה הפועל היוצא של הסברה זו. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חבר הכנסת יוסף עזרן, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת יוסי כץ, ואחריו – חבר הכנסת חיים דיין.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ע' מאור:

הודעה לסגן מזכיר הכנסת.

סגן מזכיר הכנסת ד' לב:

ברשות היושבת-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

הצעת חוק ראש הרשות המקומית (הצהרת הון), התשנ"ד–1993, שהחזירה ועדת הפנים ואיכות הסביבה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה – הצעת חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון וחבל-עזה – שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), התשנ"ד–1993. תודה.

אלימות נגד נשים

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת יוסף עזרן, בבקשה.

יוסף עזרן (ש"ס):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת וחברות הכנסת, אנחנו דנים למעשה בסימפטום החיצוני של המחלה, של התופעה הקשה מאוד, של הכאת נשים ושל אלימות בכלל וכלפי חסרי ישע בפרט. אבל השאלה היא, למה זה כך? מה התופעה הזאת מלמדת אותנו? לפי דעתי, ואני רוצה לקצר בדברי כי יש לי הרבה על הלב והרבה מה לומר בתחום הזה, יש כאן תפיסה מעוותת ומושחתת של היצור היעיל, הנחמד והחשוב הזה שקוראים לו אשה.

נראה קודם כול איך חז"ל מתייחסים לאשה. היהדות – הכוונה לתלמוד במסכת יבמות, דף ס"ב, שם כתוב: "האוהב את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו והמשיא בניה ובנותיו סמוך לפרקם עליהם הכתוב אומר וידעת כי שלום אהליך". הדגשה – האוהב את אשתו כגופו, אבל מכבדה יותר מגופו, למה? מפני שלאהוב מישוהו אחר וגם את אשתו יותר מגופו – זה שקר. אדם קרוב אצל עצמו. המקסימום שאפשר לדרוש מהאדם הוא לאהוב את הזולת כעצמו. לכן אנחנו מדברים עם בני אדם, לא עם מלאכי השרת – האוהב את אשתו כגופו, אבל המכבדה יותר מגופו. לכבד אפשר גם יותר מהכבוד העצמי שלנו. ולמה? בפרשת השבוע למדנו, שבטלטולים של אברהם אבינו, כאשר מדי פעם היה חייב וצריך להקים אוהל – –

חבר הכנסת חגי מירום, אולי תעשה לי את הכבוד ותיתן לשרה הנכבדה רק להקשיב. אני משוכנע שאלה דברים שהיא יודעת, אני לא אחדש לה הרבה, אבל בכל זאת.

חגי מירום (העבודה):

עד חצי המלכות.

יוסף עזרן (ש"ס):

כאשר אברהם אבינו הקים את האוהל, מדי פעם כאשר חי כנווד בטלטולים שלו, כתוב: ויט שם אהלה. התלמוד מציין כתיב "אהלה", כי "אהלה" הופך להיות בוי"ו על-פי הדקדוק. במקום "אהלו" כתוב "אהלה", עם ה"א. רבותינו דרשו: מלמד שאוהל שרה קודם. אמרו חכמים: למה? מפני שהכבוד של האשה והיחס אליה חייבים להיות לפני הזכויות והכבוד שלו. וכבר ציטטתי את הגמרא במסכת יבמות.

רבותי, כאשר התורה אומרת: אעשה לו עזר כנגדו – אנשים טועים וחושבים שב"עזר" הכוונה למשרתת שתמלא אחר כל הקפריזות והשיגעונות שלו, ולא היא. אם המטרה היא לשרת את הבעל, הרי רבותינו אומרים, שהאדם הראשון, על-פי המסורת והמדרשים, היו מלאכי השרת מפנקים אותו בגן-עדן, מצננים לו יין, צולים לו בשר על גחלים. שום אשה, ולו הבשלנית הטובה ביותר, לא יכולה להתחרות במלאכי השרת כטבחים וכאשפים. אם כן, בשביל מה הוא זקוק לאשה? לא, לא בשביל לשרת אותו, אלא כשותפה בחיים, כפרטנר להקמה ולחיזוק של התא המשפחתי, הבסיס לעם, מדגם מיניאטורי לעם, נדבך בבניין אומה. זאת המטרה בהגדרה של אשה.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת עזרן, בבקשה לסיים.

יוסף עזרן (ש"ס):

סיימתי, גברתי.

לצערי הרב, אני רוצה לומר לכם את הרגשתי. כרב עיר שנים רבות וכדיין – באו לפני הרבה מצבים ומקרים טרגיים מאוד של הכאת נשים ואלימות – אני בז ואני מתעב את המכה. למה? קודם כול מפני שכתוב: כל המרים יד על חברו נקרא רשע, וקל וחומר על אשתו או על בתו. רק מי שאינו מסוגל לדיאלוג, מתוסכל מחוסר אונים חברתי כלכלי, בעל רגש נחיתות שבא לידי ביטוי בשפת הידיים, על-ידי אלימות. בקיצור, סוס בועט, כלב נושך, נחש מכיש – האדם יורד לדרגה הבהמית ולרמת בעל-חיים שאינו מסוגל לבטא עצמו, לשכנע ולהסביר. הוא משתמש באינסטינקט החייתי שבו זונח את צלם האלוקים שמקטלג אותו כמדבר, כי אדם אצל חז"ל הוא בחיר הבריא, למה? כי הוא מודגש ומוגדר כמדבר. מה פירוש מדבר? – לשכנע, להאמין בדיאלוג. מי שמרים יד הרי הוא חדל אישים, חדל אונים, מתוסכל, ואני בז לו.

בעזרת השם, אנחנו נעמיד מערכת של חוקים, ובעיקר של חינוך, שתחנך את האדם האלים בכל תחום ובעיקר בתחום המשפחתי. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חבר הכנסת יוסי כץ, אחריו – חבר הכנסת אברהם בורג, ואחריו – חבר הכנסת חיים דיין.

יוסי כץ (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני רוצה לחלוק עמכם בכמה מלים ניסיון שצברתי בתחום הזה של טיפול בנשים מוכות מצד אחד, ומה שיותר מסובך ומורכב – נשים שנקלעו להטרדה מינית בעבודה.

אבל לפני זה אני רוצה לברך את חברת הכנסת לשעבר נאוה ארד לרגל כניסתה לתפקיד החשוב. אני משוכנע שהדרך שבה היא מילאה בעבר את תפקידיה כמזכ"ל "נעמת" וכמי שייצגה את הגמלאים ובעיותיהם בכנסת, הנמרצות, היסודיות והמסירות שלה יאפשרו לה פעולה יוצאת מן הכלל לטובת נשים ולקידום מעמדה של האשה בישראל. אני מאחל לה הצלחה במילוי תפקידה.

אני מצפה גם לראות סביב שולחן הממשלה את שר החינוך והתרבות לפחות, משום שנדמה לי שאחת הבעיות הרציניות בתחום הזה של הכאת נשים, בתחום של הטרדה מינית בעבודה וניצול

מעמדם, בעיקר של מנהלים, וזאת מציאות שאנחנו עדים לה – כל מי שעוסקים בתחום יחסי עבודה – התחום הזה חשוב קודם כול לטיפול חינוכי, ואחר כך, כאשר כלו הקצין, לטיפול משפטי.

עליכם לדעת, שבשנים האחרונות יש איזו מהפכה בתחום הזה. עד העשור האחרון נמנעו נשים מלהתלונן, פשוט לא הלכו מחמת בושה, מחמת ידיעה שכולם יעצמו עיניים ויסגרו וימרחו. בשנים האחרונות אנחנו עדים לכך שלשכה המשפטית פונת נשים שהוטרו בעבודה. אני יכול לומר לכם, שמנצלים זאת לעניין קידום בעבודה, לעניין מתן קביעות, לעניין רישום שעות נוספות, כל מיני נושאים שקשורים בעבודה. אני יכול לגלות לכם, שבשנה-שנתיים האחרונות נתקלנו גם במקרים שגברים הוטרו מינית, לפחות מקרה אחד שעבודת גבר הוטרה בטענות שכאילו הוא הפסיק לנהל רומן עם המנהלת שלו ויוצא בחברתה של מישהי אחרת. זה דבר בלתי רצוי גם-כן, אבל עדיין במדינת ישראל, בניגוד למצב במדינות אחרות, מתקדמות, התופעה הדומיננטית היא של אשה המוטרת בידי גברים שמנצלים את מעמדם, את העובדה שהם ממונים עליה ויש להם סמכות.

אני יכול לומר לכם, שאשה כזאת עוברת תהליך ארוך מאוד, מורכב מאוד, מכינים תצהירים, מגישים עדויות, מופיעים, עד שכתבי האישום מוכנים ועד שמסתיים המשפט – זה סיפור ארוך ובלתי נעים שנמשך כמה שנים, ובינתיים הכול מלחשים מאחורי הגב ומנהלים אחרים משתפים פעולה וגורמים לתקלות כאלה או אחרות או להטרדות אחרות.

קיצורו של דבר, זאת תופעה שאנחנו כחברה חייבים לטפל בה גם במישור החינוכי, גם במישור המשפטי, ויש לתת לזה ביטוי גם בחקיקה וגם במדיניות הממשלה בשטח. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חבר הכנסת אברהם בורג. אחריו – חבר הכנסת חיים דיין. בגלל תקלה טכנית יש לנו גם המשך דוברים בעמוד השני. אחריו – חבר הכנסת טלב אלסאנע.

אברהם בורג (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, היה לי הכבוד בכנסת השתים-עשרה, עם חברי כנסת נוספים, בהם חבר הכנסת עזרן, ליזום הצעת חוק שעברה, והפכה להיות חוק שעניינו הרחקה מן הבית של בן-הזוג האלים, הרחקה שברוב המקרים נועדה להגן על האשה, על הילדים, במיעוטם של המקרים על בן-הזוג, אם הוא הבעל המוכה או הנחבל, אם כי המקרים האלה אינם יותר מאשר יוצאי דופן. וכבר בכנסת הקודמת המודעות לנושאים האלה עלתה וגברה. עובדה שהנושא עבר מקיר אל קיר; כולנו מכירים בתופעה של "מכה מותרת – מכת המדינה". כאשר אומרים אצלנו בחוג-בית או במפגש, שאחת מכל שש או שבע נשים היא אשה מוכה, אנשים אומרים: מה? לא יכול להיות, לא ידענו, אצלנו אין אלימות.

יש אלימות, כן. התופעה היא כתופעות שבכל תרבויות המערב, לצערי, ואנחנו איננו מחוסנים מפניה. יכול להיות שבחלק מן התחומים אפילו יש לנו מחסור באמצעי התנגדות ובאמצעי מניעה נגד התופעה. יש הכאה של החלש במשפחה. ובחלק גדול מהמקרים, חברי הכנסת, זו לצערי כמעט מכה מותרת. זה לגיטימי. אתה בא הביתה, אתה עצבני, אתה מתוסכל, הרגיז אותך. לא תיתן סטירת לחי קטנה? לא תפרוק את הלחצים שלך? הרי זה מותר. ומי יגיד? האם האשה תתלונן?

ובחלק גדול מן המקרים – אני כמובן לא מאשים, אלא אני מציין את זה בתור ידיעה, וקצת בתור עובדות, אם כי זה לא בכל המקרים – הרבה פעמים יש גם קשר של שתיקה בתוך המשפחה. הרבה פעמים אנחנו שומעים את האשה, שעד שהיא כבר באה ומתלוננת היא אומרת: אבל אל תעשו לו כלום כי אני אוהבת אותו; אל תעשו לו כלום כי הוא אוהב אותי, ובואו לא נפרק את הקשר המשפחתי. והקשר הזה הוא קשר שמזין את עצמו: הגבר מכה והאשה שותקת; האשה שותקת, והוא שב ומכה, כי זה מותר. והחברה שמסביב לא אומרת דבר. עד שפתאום אתה מסתכל על הסטטיסטיקה העגומה, שלפני שנתיים נהרגו 36 או 38 נשים בידי בעליהן, בשנה שלאחר מכן 39 – – –

אסתר סלמוביץ (צומת):

נרצחו.

אברהם בורג (העבודה):

נרצחו בידי בעליהן. ובשנה הזאת שמעתי שהמספרים מגיעים אפילו ל-40 ואל מעבר ל-40. זו תופעה שיש לה משמעות.

לא משפטן אני ולא בן משפטן, ואפילו לא פרלמנטר שעוסק בשפיטה, אדוני שר המשפטים. אבל, כקורא הדיוט של העיתונות נראה לי שאנחנו חברה שמכבידה את אוכפה, מכבידה את עונשיה בתחום הענישה הכללית, ודי מקילה – מקילה ראש ומקילה יד ומקילה בענישה – בענישה בעניינים מיניים. אתה יכול לקרוא באותו עמוד בעיתון שאדם נאשם בגנבה ממעביד, של 20,000 שקלים, 30,000 שקלים, 50,000 שקלים, 100,000 שקלים, חבר כנסת גנב 300,000 שקלים; אינני יודע מי ניזוק, חוץ מהנורמות הציבוריות, והוא ישב חמש, שש או שבע שנים. אבל אשה שנאנסה והוטרה באופן מתמיד, לרבות התעללות, ואינני יודע מה עוד קרה לה – והבעל קיבל עשרה חודשי מאסר, ועוד חודשיים על-תנאי.

עד שלא תשתנה הנורמה הכללית בתוך החברה, עד שלא תהיה נורמה שאומרת שהאשה איננה קורבן מותר, שהאשה איננה קורבן קל, שמערכת המשפט מתייחסת לעבירות נגד נשים כאל החמורות שבעבירות שעומדות על סדר-היום שלנו – אנשים לא יירתעו. ואם אנשים לא יירתעו, העבירות האלו תימשכנה.

אני חייב להתייחס במלה אחת לדברים שאמר חבר הכנסת יוסף עזרן בנושא מעמד האשה ביהדות. זה נכון שבציביליזציה בת 5,000 שנה, בת 3,300 שנה, מאז מעמד הר-סיני, אתה תמצא הרבה מאוד אמירות שעניינן יופי וחן וכבוד. ואתה תמצא גם אמירות מן הסוג האחר. האמירות מן הסוג האחר, לצערי, הן הן שתופסות להן מקום נכבד יותר מדי בסדר החיים שלנו, שאשה בחוגים מסוימים

אסור לה שתהא משכלת, אשה אסור לה שתצא מן הבית, לאשה יש פונקציות. הזכיר חבר הכנסת עזרן את שרה אמנו. לאשה יש כל מיני פונקציות, אבל לגבי שרה אמנו כתוב: איה שרה אשתך? ויאמר: הנה באוהל, והוא אחריו. איפה האשה? באוהל מאחור. ואם חלק מהמערכה הוא כנגד המניעה בפועל של האלימות, החלק האחר הוא מערכה בעד יצירת שוויון אמיתי, גם שוויון הזדמנויות וגם שוויון מעמד, ולפעמים גם שוויון תוצאות לנשים בחברה – שהאשה תוכל להיות משכלת ומפרנסת ובעלת מעמד וסטטוס, הן בשכר, הן במקומות העבודה, הן בתפקידים שהיא מקבלת, בין השאר, אדוני השר, אם אפשר להציע לראש הממשלה – גם סביב שולחן הממשלה ובדירקטוריונים של החברות הממשלתיות. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חבר הכנסת חיים דיין, אחריו – חבר הכנסת טלב אלסאנע, אחריו – חבר הכנסת עמיר פרץ.

חיים דיין (צומת):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אנחנו נואמים ומדברים ומעלים נושאים הנוגעים למעמד האשה, ואני יודע שאלפי בתי-אב במדינת ישראל צופים בנו. ואולי זה המקום לפנות מעל דוכן זה לאותן משפחות, לאותם גברים שמשתמשים באלימות כלפי נשותיהם, ולבקש, אפילו להתחנן, שזאת תהיה בעצם הפעם האחרונה שירימו את ידיהם וישתמשו באלימות כלפי הנשים.

אני רוצה להחריד אתכם קצת בנתונים המדאיגים בעניין זה. מתחילת ינואר עד יולי צברה משטרת ישראל נתונים, שאחוז לא מבוטל בהם נוגע לאלימות כלפי נשים ולאלימות במשפחה. במהלך השנה בוצעו 485,000 פקודות מזונות. מכאן אתם יכולים להבין כמה זוגות נפרדו, וכמה נשים דורשות דמי מזונות לקיום המשפחה, מה היו הגורמים, ועד היכן הגיעו כדי להפריד את המשפחה.

במקרי אלימות כלפי אדם נפתחו השנה 15,586 תיקים. חלק גדול מהם כלפי נשים, חלק קטן כלפי גברים. אונס ומעשים מגונים, אונס הוא בדרך כלל כלפי נשים – 1,779 תיקים. זה אומר דורשני. זה מצב מחריד. תקיפות אלימות – נפתחו 12,363 תיקים. הליכי גירושין – רק בשנת 1992 נפרדו 5,000 זוגות. הסיבות המובילות הן אי-התאמה, סכסוכים ואלימות כלפי נשים.

לגבי מקרי הרצח – מאז חודש ינואר השנה היו 99 מקרי רצח. הגענו ל-40 נשים כמעט שנרצחו על-ידי בעליהן. אדוני שר המשפטים, החוק צריך להחמיר עם אנשים אלה ככל שניתן, עד כדי הרחקת הבעלים מבתיהם.

בהיותי קצין משטרה באו אלי לא אחת נשים עם מקרים מזעזעים ביותר. אתן דוגמה. לפני שבוע, בתוכנית ששודרה בערוץ-2, הראו אשה שבעלה חתך לה את האוזן ושינה לה את הפרצוף. אני חושב שאין אדם במדינת ישראל שלא הזדעזע מהמראה הזה. אין אדם שלא היה מוכן לתפוס אותו בעל ולעצור אותו ולהאשים אותו על-מנת יטילו עליו את העונש המקסימלי.

אינני רוצה להרבות בדוגמאות. אבל יש מקרה אחד שאני חייב להזכירו, של אשה שבעלה שפך חומצה על פניה, ובכל פעם שאני רואה את האשה הזאת אני מזדעזע, לבי כואב. אומנם הבעל נידון ל-12 שנות מאסר. אבל אני חושב שבית-המשפט לא צריך להקל על אותם תוקפים מהנימוק של שמירה על שלמות המשפחה. זאת כבר לא שלמות; יש הרבה נשים שרוצות להיפרד מבעליהן, ואולי זה המקום לזרז גם בבתי-הדין הרבניים את תהליך הגירושין ולא להפוך אותו לתלות, למצב בלתי נסבל, שנגרר חמש-שש שנים, והאלימות מתמשכת בלי לתת את הדין על כך. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חבר הכנסת טלב אלסאנע, אחריו – חבר הכנסת עמיר פרץ, אחריו – חבר הכנסת יצחק לוי, ואחריו – חבר הכנסת בנימין טמקין.

טלב אלסאנע (מד"ע):

גברתי היושבת-ראש, אדוני שר המשפטים, חברי חבר הכנסת דיין, שנמצא באולם. חברי דיברו על ענישה, כאילו על-ידי החמרת הענישה ניתן לשפר את מעמד האשה וניתן לסייע בקידום מעמד האשה. לדעתי, המצב איננו כזה. את מעמד האשה ניתן לשפר על-ידי עידוד ההשתלבות של האשה, תפקוד האשה, תמיכה כלכלית, מקורות תעסוקה והפחתת התלות הכלכלית הגבוהה מאוד, אם לא המוחלטת, של האשה בגבר. תלות זו מולידה איזה שעבוד הרצון שלה לרצון בן הזוג.

במדינות אחרות, למשל בתוניס, שהיא מדינה מוסלמית, יש אפילו זכויות יתר לאשה, המוקנות לא מתוך רצון טוב אלא על-פי חקיקה שנחקקה בזמנו של הנשיא בורגיבה, שהיטיב מאוד עם האשה ונתמך על-ידי הנשים במסגרת הבחירות. גם היום, מי שהולך ומסייר בתוניס מתרשם מהמעמד החזק והמבוסס של הנשים במדינה.

אפילו במדינה כמו אריתריאה, שהיא מדינה אפריקנית שרק לאחרונה זכתה בעצמאותה, כשביעית מחברי הממשלה נשים. מתוך הפעילות שלהן במסגרת המאבק, רכשו מעמד מבוסס, ואף אחד לא עושה להן חסד בזה שהוא מקנה להן את הזכויות.

לכן, לבוא לכאן ולבקש אך ורק החמרת הענישה, לדעתי לא זו הדרך. הדרך הנכונה היא על-ידי השתלבות יתר. למשל, בבחירות המוניציפליות אשה אחת מכל המדינה זכתה בראשות של רשות מקומית. זה מסמן את הגישה, זה מסמן השקפת עולם מסוימת, ולכן השינוי צריך להיות במסגרת גישה חינוכית, תרבותית, ולא אך ורק במסגרת הענישה.

אני מאמין שאם שופט גוזר עונש של כמה שנים יותר או פחות, זה לא ישנה את מעמד האשה. אולי זה ישפיע על אותו עבריון, אולי ירתיע עבריינים פוטנציאליים, אבל לא ישנה הרבה את מעמד הנשים. השינוי הדרוש יבוא על-ידי חקיקה אשר תיטיב עם הנשים.

אני רוצה לציין: יש תפיסה כלשהי, לדעתי מעוותת באיזה מקום, לגבי מעמד האשה בקרב האוכלוסייה המוסלמית. לפני האסלאם היו קוברים אפילו ילדות קטנות, אבל האסלאם בא ומנע את כל זה והעניק לנשים זכויות ירושה. הן היו שותפות במלחמות, בהגשמה התרבותית, הספרותית, והמצב שלהן החל להתדרדר לאחר שהיו בריחוק מהגישה האסלאמית והיתה איזו גישה רכושנית או קניינית. אבל גם בקרב האוכלוסייה המוסלמית לנשים יש מעמד חזק, כשלאשה ניתן ערך גבוה מאוד. אומרים: האשה באה אחרי ערך הקניין, אחרי אלארד בא אלערד. זאת אומרת, אחרי המעמד של האדמה או המקרקעין, שהוא ערך גבוה, באה האשה, שכל פגיעה בה, ולו הקלה ביותר, מקוממת, מולידה התנגדות, ויש לה מעמד מאוד מאוד מיוחד במסגרת החברה הערבית.

לדעתי, מה שצריך לעודד יותר זה את התמיכה הכלכלית, את מקורות התעסוקה, חקיקה שתאפשר הזדמנויות רבות יותר, וקרנות שיתרמו יותר לנשים, לצעירות, לתלמידות, לסטודנטיות, על-מנת שירכשו השכלה אקדמית רבה יותר ועל-ידי זה ייטב מצבן.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חבר הכנסת עמיר פרץ. אחריו – חבר הכנסת יצחק לוי, אחריו – חבר הכנסת בנימין טמקין, ואחריו – חבר הכנסת רן כהן.

עמיר פרץ (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני בא להשתתף בדיון גם-כן. אין ספק שהוא מסר וניסיון להתמודד עם תופעה שקיימת בחברה הישראלית, ואולי במשך הרבה מאוד זמן ניסינו לחלק אותה, לקטלג אותה, לשייך אותה לקבוצות סוציו-אקונומיות כאלה, לאזורים כאלה, אולי לארץ מוצא, ומסתבר מיום ליום שהתופעה הזו חותכת את כל שכבות הציבור, חוצה עדות, חוצה מגזרים, נמצאת בכל פינה, ולעתים במקומות בלתי צפויים.

אנחנו חייבים להעביר מסר ברור וחד-משמעי, שהכנסת הזאת תחמיר עם תופעות של אלימות כנגד נשים, עם אלימות בתוך המשפחה, עם אלימות כנגד ילדים, ובוודאי עם אלימות כנגד נערות החיות בתוך הבית, במשפחה, והופכות להיות קורבן של התעללות מסוג זה או אחר, בדרך כלל התעללות מינית. הניצול של האמון, של התלות שיש לילד ולילדה בהוריהם, הוא ניצול שקשה להשלים אתו.

אני חושב שהצורך שלנו – לתת גיבוי לאשה ולומר לה שהיא מוגנת והיא תקבל את ההגנה גם כשהיא תגן על בני משפחתה האחרים.

אני רוצה לפנות לשר המשפטים: בכל הדיונים שלנו, לצערי הרב, ייתכן שהדבר לא נכון, כשמופיעים נציגי משרדך ואנחנו שואלים אותם: תוציאו לנו, בבקשה, את התביעות שהיו בבית-המשפט כנגד אלימות נשים, כנגד גברים שביצעו אלימות בתוך משפחתם, או כנגד מקרים של התעללות בילדים,

תנו לנו לראות מה קורה שם – משרד המשפטים, בתי-המשפט בישראל לא מסוגלים לבנות דבר פשוט עם קוד מחשב, שיקטלג סוף סוף את סוגי העבירות במדינת ישראל, כדי ששר המשפטים יוכל להופיע בפני הכנסת ולומר לנו, אם שופטים בבית-המשפט הישראלי אכן נהגו כלפי עבירות מסוימות על-פי רוח החקיקה.

ייתכן שאנחנו עושים עוול לבתי-המשפט, אבל התחושה היא, אדוני שר המשפטים, בקרב הציבור הישראלי, שהשופטים במדינת ישראל מקילים מאוד בעבירות כאלה, לא ממצים את חומרת הדין כאשר באים עבריינים מהסוג הזה להישפט. זה מסר רע, לעתים להסתפק רק בקנסות, לעתים לתת עבודות שירות. ואני אומר לך: ייתכן שהצדק נעשה. דבר אחד אני יכול לומר: הוא לא נראה. במדינת ישראל יש תחושה שיש הקלה עם עבריינים כאלה.

אני חושב, אדוני שר המשפטים, שחובתך גם לצאת במערכת הסברה, שבתי-המשפט לא מקילים ראש בעניין, וגם לוודא שאכן אנשים אלה נענשים. אני גם מקווה שתודיע לנו שיש בכוונתכם לתת לנו כלי, שיהיה לך כלי, כדי לבוא ולבדוק מה קורה באמת בבתי-המשפט. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חבר הכנסת יצחק לוי, אחריו – חבר הכנסת בנימין טמקין, אחריו – חבר הכנסת רן כהן, ואחריו – חבר הכנסת שאול עמור.

יצחק לוי (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, אדוני שר המשפטים, חבר הכנסת, חברת הכנסת, ביקשתי להשתתף בדיון הזה קודם כול בגלל חשיבות הנושא.

אלימות נגד נשים היא רק חלק מאלימות שנוגעת כמעט בכל שטח במדינה – אלימות נגד ילדים, אלימות נגד קשישים, אלימות בכבישים, אלימות מילולית חמורה. אנחנו צריכים לדעת שאנחנו חיים בעידן של אלימות חברתית. ככל שעידן השלום העולמי אולי מתקרר, הרי בתוכנו, בתוך החברה, האלימות גוברת.

אני רוצה להדגיש ולהתמקד בדיון על האלימות נגד נשים. אנחנו צריכים בראש ובראשונה לבחון דרכים איך להגן על נשים. ההגנה על נשים צריכה להיות בשלושה תחומים: קודם כול, בגיבוי הציבורי שאנחנו נותנים לנשים מהבית הזה, מארגונים אחרים, מכל ארגון וארגון בארץ. הארגון הציבורי הוא בחקיקה, באפשרויות שוויוניות להתקדמות, בשכר שווה, בכל דבר שאנחנו יכולים לחזק את תדמית הנשים בכך שידעו יותר על עצמן ועל כבודן.

היהדות מחמירה מאוד בעניין שמירת כבודה של האשה. הרמב"ם פוסק בספרו הגדול "היד החזקה", שחייב אדם לאהוב את אשתו כגופו ולכבדה יותר מגופו. כלומר, כבודה של האשה הוא אפילו מעל לאהבתו של איש את אשתו. בגלל רגישותה, בגלל היותה במידה מסוימת חלשה, אנחנו חייבים לחזק את כבודה עד כמה שניתן. זה תחום אחד, ואני רוצה לחזור אחר כך, בסיום דברי, במלה אחת לתחום הזה.

התחום השני הוא לאו דווקא תחום החקיקה. אני חושב שהכנסת הזאת כבר שבעה חקיקה בהגנה על נשים, על ילדים, על קשישים. הוא בתחום מדיניות של המשטרה ושל בתי-משפט בעיקר. על הנשים לדעת, שאם הן מתלוננות, הן יכולות לעשות זאת בלי להיפגע והן יכולות בסופו של דבר להביא את התוקף לדיון.

עכשיו נשים חוששות להתלונן. הן חוששות להתלונן, או מפני שהן חוששות שלאחר מכן, אם לא יתפסו את התוקף, הוא יתנקם בהן; או בגלל החשש מהפגיעה הנפשית שתקרה להן בעת החקירה. הן חוששות שהמשטרה לא ערוכה לחקור כמו שצריך אשה פגועה. ואשה שנפגעה, הפגיעה היא חמורה, היא קשה והיא גם לאורך זמן, ללא שום ספק. הן גם חוששות שמשפטן יתברר לאחר שנים רבות, ולכן הן אינן רואות תועלת בעניין הזה.

אם אנחנו לא מאפשרים לנשים לבוא ולהגן על עצמן בהגנה המינימלית הזאת של תביעה צודקת, של דין צודק, של חיסכון בעיני הדין, שלא יהיה עיוות הדין, שהן יוכלו להיחקר בצורה מספקת, שלאשה יהיה ביטחון מספיק שעל-ידי זה שהיא הולכת לבית-המשפט היא מוצאת את הגנתה, הרי שלא עשינו דבר. הדברים האלה מכוונים בעיקר לשר המשפטים, שאומנם יצא מן האולם אבל הוא בוודאי ער להם.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת לוי, עליך לסיים.

יצחק לוי (מפד"ל):

תרשי לי עוד משפט אחד, גברתי היושבת-ראש, כי אני רוצה דווקא לחלוק על דברייך בדיון הזה.

התלהבת מאוד מפסיקה של שופט, שבא ואמר, שאם אשה מסכימה לשתות קפה עם בחור, זה לא אומר שהיא כבר מסכימה ללכת אתו לחדר המיטות; וזה שאשה לפעמים לבושה לבוש פרובוקטיבי לא מאפשר אף לאדם אחד לפגוע בגופה. זה נכון, אבל אנחנו צריכים לדעת, שאווירה מתירנית גם היא חלק מהעניין. אי-אפשר לבוא לכאן ולתת מסר לנשים ולומר להן: היו פרובוקטיביות כמה שאתן רוצות, אבל דעו לכן שזכותן שלא ייגעו בכן. נכון, זכותן שלא ייגעו בהן, אבל בסופו של דבר הן גורמות לאווירה מתירנית, שגוררת אחריה חולשת הדעת אצל גברים.

אני לא צריך לבוא הנה, מצד אחד לעודד את המתירנות הזאת, ומצד שני לבוא ולהגיד שאנחנו מגינים על זכויות האשה. גן על זכויות הנשים, גן כמה שצריך, גן בחקיקה וגן בכל דבר. זכותה של האשה

צריכה להיות מוגנת בצורה מלאה. אבל מצד שני צריך להגיד לנשים: תיזהרו קצת על עצמכן, היו קצת פחות מתירניות, היו קצת פחות פרובוקטיביות. יכול להיות שעל-ידי זה ייחסכו הרבה מאוד מקרים. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חבר הכנסת בנימין טמקין, אחריו – חבר הכנסת שאול עמור, אחריו – חבר הכנסת אבנר חי שאקי, והאחרון – חבר הכנסת דוד צוקר. כמובן, תסכם את הדיון חברת הכנסת יעל דיין.

בנימין טמקין (מרצ):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, התלבטתי לפני שעליתי לכאן, האם יש משהו חדש שאני יכול להוסיף אחרי כל כך הרבה נאומים צודקים על נושא האלימות נגד נשים. אבל כאשר שמעתי את חבר הכנסת יצחק לוי, והרי תמיד הוא מעורר אצלי גם מחשבה, והקשבתי לסוף דבריו, הוא כבר סיפק לי סיבה טובה לעלות לכאן ולומר משהו.

בכל פעם שחברה איננה יודעת להתמודד עם בעיה של מי שסובל מסיבה זו או אחרת, יש נטייה למצוא את האשם דווקא בקורבן.

האם אני לבוש עכשיו בצורה פרובוקטיבית או לא?

יצחק לוי (מפד"ל):

אתה יודע בדיוק למה הכוונה – לבוש פרובוקטיבי אצל אשה. לא היתה כוונתי לתלות את האשמה במישהו אחר, אלא הערתי ליושבת-ראש על ההתלהבות שלה לגבי הפסיקה של אותו שופט.

בנימין טמקין (מרצ):

אני יודע, שמעתי את הנאום, הייתי כאן. אבל שים לב לדברים שנאמרו. דובר על כך שמישהי הסכימה לשתות קפה. אני עושה זאת יום-יום, ואף אחד לא מפרש את זה כהסכמתי לקיים יחסי מין כאלה או אחרים. כך אני מבין, ואני מבין את זה באופן טבעי גם לגבי אשה, שהסכמתה לשתות קפה איננה יכולה בשום פנים ואופן להתפרש כהסכמה לדברים נוספים מעבר לכך.

יצחק לוי (מפד"ל):

אני מסכים אתך.

בנימין טמקין (מרצ):

הדבר הוא טבעי לחלוטין. אבל התוספת שאתה מנסה להיתלות בה, ולהוסיף מייד שיש איזו נטייה מתירנית, והנשים הן אלה שמעודדות את המתירנות וכדומה, לפי דעתי זה מחזיר אותנו לאותה מהות של הבעיה של האשמת הקורבן בגורלו.

אני לבוש עכשיו בצורה פרובוקטיבית? איך קובעים אם גבר לבוש פרובוקטיבית או לא?

יצחק לוי (מפד"ל):

אתה לא מסוגל לקבוע אם אשה לבושה בצורה פרובוקטיבית? בוא נראה עשר נשים לבושות ותגיד לי.

בנימין טמקין (מרצ):

הפרובוקציה היא בעיני מי שמסתכל.

יצחק לוי (מפד"ל):

לא צריך להיתמם, חבר הכנסת טמקין, כולם יודעים מה זה אשה לבושה בצורה פרובוקטיבית.

בנימין טמקין (מרצ):

כל אחד מפרש את זה בצורה אחרת. אני בטוח שאם אני אשאל אותך מה זה לבוש פרובוקטיבי אתה תשיב לי תשובה אחת, ואם אני שואל מישהו אחר זו תשובה אחרת. אם אני הולך לשכונות מסוימות בירושלים, כתוב שם שצריך להתלבש בצורה מסוימת על-מנת שלא לגרום פרובוקציה ולא להסיט את הדעת של האנשים מלימוד תורה.

יצחק לוי (מפד"ל):

נכון, אבל יהיו בוודאי מקרים ששנינו נסכים שזאת פרובוקציה.

בנימין טמקין (מרצ):

הבעיה היא שלא אני ולא אתה הם אלה שצריכים לקבוע את הדברים האלה. עם כל הכבוד, אין שום פרובוקציה שבעולם, לא של גבר ולא של אשה, שיכולה להצדיק אלימות מינית. אין.

יצחק לוי (מפד"ל):

אמרתי את זה.

בנימין טמקין (מרצ):

בסדר, אם אנחנו מסכימים על העניין הזה, אנחנו מסכימים על כל דבר.

אני רוצה לומר בצורה הברורה ביותר, שלפי דעתי, כל זמן שאנחנו לא ננקוט מדיניות מכוונת בנושאים מסוימים הקשורים בהענשה, הקשורים בשיפוט, ונשנה את היחס של החברה כלפי הנושא הזה של אלימות כנגד נשים, לא נוכל להתגבר על הבעיה.

אני שמעתי היום שיחה ברדיו, אולי כבר התייחסו אליה כאן בנאומים של חברי הכנסת שקדמו לי. שמעתי שופט ושמעתי את אשתו; שופט לשעבר, שופט בדימוס. הוא דיבר על הבעיה הזאת של אלימות כנגד נשים וגם התייחס במונחים מסוימים של פרובוקציה. לאחר מכן שמעתי את האשה, ומסתבר שהיו שם חילוקי דעות.

אני חושב שהכנסת כולה צריכה להתייבב לצדה של הענשה ברורה, של דחייה של כל צורת אלימות כנגד נשים, ולא לחפש את האשמה בקורבן עצמו. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חבר הכנסת שאול עמור – איננו; חבר הכנסת אבנר חי שאקי – איננו; חבר הכנסת דוד צוקר – איננו; אני מזמינה את חברת הכנסת יעל דיין לשאת את דבריה ולהביא את הצעת הסיכום. בבקשה.

יעל דיין (העבודה):

אפשר לבקש נוכחות של שר בשולחן הממשלה, אחרי שכולם הדגישו את חשיבות הדיון וחשיבותו לחברה הישראלית, חשיבותו לבית הזה? אולי אפשר לבקש שר או שרה?

אלי דיין (העבודה):

יעל דיין (העבודה):

תבדקו אם יש איזה שר בבניין. טוב, אני אהרוג את הזמן עד שיהיה כאן איזה שר.

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לציין, כפי שציינו כמה מקודמי, את דלות החומר – למה זה – אבל אני רוצה לציין את זה אולי ביתר רוגז, משום שעמדתי כעת חיה במקום הזה, כיושבת-ראש הוועדה לקידום מעמד האשה, באותו דיון, באותו יום, יום השנה הבין-לאומי, לא רק לאומי, לא רק חשוב לחברה בישראל, הבין-לאומי, וכל העולם קם ביום הזה וטוען נגד אלימות נגד נשים, ועמדתי באולם הזה ומעל הדוכן הזה ואמרתי אותם דברים והתרעתי על אותם דברים, ועברה שנה ושום דבר לא קרה.

אני שמחה שנכנסו עוד כמה חברי כנסת, ואולי נזכה באמת גם לנוכחות מצד הממשלה עד שאסיים את דברי.

אני רוצה לומר בזה, שהיום האחד הזה, חשוב ככל שיהיה לנו, הפך להיות מס שפתיים ואיננו מספק אותי, איננו מספק אותנו; ואני רוצה לומר שהחקיקה, טובה ככל שתהיה, עדיין זקוקה לשינויים; ואני רוצה לומר שגם הדברים שהושגו, יפים ככל שיהיו, עדיין לא הגיעו לשורשים של האלימות הזו, והשורשים הם חברתיים והשורשים הם בחינוך והשורשים הם גם בחקיקה שאיננה שוויונית, כי אשה במדינת ישראל איננה שווה לגבר במדינת ישראל בשום תחום, וברגע שהיא איננה שווה בכל תחום והיא נחותה – יושב-ראש הקואליציה, חבר הכנסת אלי דיין, סליחה שאני מפריעה לכם, חברים נכבדים – היא גם מותרת.

אלי דיין (העבודה):

לא מספיק שאנחנו נמצאים?

יעל דיין (העבודה):

לא מספיק שאתם פה.

יוסי כץ (העבודה):

יעל דיין (העבודה):

אני שמחה שאתם כאן.

אלי דיין (העבודה):

אנחנו ביטלנו את כל האירועים כדי להשתתף.

יעל דיין (העבודה):

אני מעריכה את זה מאוד שביטלתם את כל האירועים.

אשה שהיא נחותה היא גם מותרת ואשה שאיננה שווה היא גם טרף קל, וקשה מאוד אחר כך להיכנס לוויכוחים ביחס למידת השותפות שלה באלימות, כי אם היא איננה שווה, היא גם איננה שוות זכויות, ואולי מותר קצת, ואולי מי שעשה קצת יותר מזה פשוט חרג מגבולות הטעם הטוב.

ואולי כפי שהיה נהוג – וזו חקיקה די מאוחרת – אשה שאיננה אשתך, מותר לך. הבעיה עם אשה שהיא אשתך, שהיא קנייך, וכל עוד האשה תהיה קניין הגבר לפי החוק, לפי ההלכה ולפי הדין במדינת ישראל, כקניין היא נחותה, היא רכוש של משהו. נכון שהוא חייב לנהוג בה כבוד, אבל מאחר שהיא קניינו, אנחנו לא נפשפש במעשיו כאשר הוא מחליט מה הכבוד הראוי לה, והוא מחליט מתי הקו האדום, שאולי היא לא מרגישה שיש בזה מנהג של כבוד כאשר הוא נוהג בה מנהג מסוים, והיא מרגישה מושפלת ובזויה כקניין. ויכול להיות שיש כאן משהו שחייבים לעקור אותו מן השורש, ולמשהו הפשוט הזה קוראים: צדק, ולצדק הזה קוראים: שוויון, והשוויון איננו קיים כאן. וכל עוד לא יהיה שוויון בין אשה לגבר במדינת ישראל ובחברה הישראלית, תהיה אלימות.

לכן נעמוד כאן מן הסתם בעוד שנה, ואולי עד אז יוקמו עוד שני מקלטים. המקלטים הם פתרון, הם לא תרופה לסינדרום, הם פתרון לאחר מעשה. תודה רבה, כבוד שר האוצר ושרת העבודה והרווחה – מתוך 12 מקלטים. ואנחנו מעריכים את זה, כי כל מקלט נוסף מקל את המצוקה לאחר מעשה, הוא לא מונע את הטראומה של המכות, הוא לא מונע את הטראומה של ההתעללות, הוא לא מונע את הנגע. הוא נותן מחסה לאשה שבאה חבולה ומוכה, וגם זה בהפרשי זמן ובפריסה ובתקציב מינימלי ובעזרה של גופים וולונטריים וכהנה וכהנה.

אז עם כל התודה על ההישג האדיר של עוד מקלט ועוד מקלט ועוד מרכז סיוע, אני מסתכלת על אלפי התיקים ואלפי התלונות שאינן מגיעות למשטרה, ובקו עלייה, ועל הקו הזה אני לא רק מוחה וזועמת. אני רוצה להתריע בפני הבית הזה; מכאן יוצאת האחריות. יש עלייה באלימות, בכלל זה בעבירות מין חמורות נגד נשים, באלפי מקרים, באלפי מקרים, מלפני שנתיים עד לשנה הזו. לא רק שאין ירידה, לא רק שהבעיה היא לא בחקיקה, אלא יש בפועל יותר אלימות, יותר אלימות קשה ויותר גילוי עריות ויותר אלימות במשפחה, והעונשים הם קלים והעונשים הם קלים מאוד, ויש לנו טענות גם למערכת השיפוטית וגם למערכת המשטרתית, אבל מעבר לכול, למושג השוויון שאיננו קיים, וכל עוד הוא לא יהיה קיים, תהיה אלימות.

אני רוצה להעיר אולי הערה אישית לחבר הכנסת לוי, שאני דווקא מסכימה אתו ברבים מהנושאים האלה. אבל, חבר הכנסת לוי, ברגע שהצעת לנו הנשים להיות פחות פרובוקטיביות, להתלבש בצורה פחות פרובוקטיבית – ואני לא רוצה לצטט לא נכון, אין לי הסטנוגרמה – ברגע שהצעת לנו את זה, לפני חמש דקות, בבית הזה, הקו שלי לגבי פרובוקציה איננו הקו שלך, ובכל זאת לא רק שאין היתר, והסכמת לזה, אני לא מקבלת עלי דין כלשהו של מנהגים, אלא אם הם פליליים, אלא אם הם פוגעים בצורה מיוחדת. יחליטו בעבורי מה פרובוקטיבי כדי שאני לא אבקש, כדי שאני לא אזמין התנכלות מינית פלילית? אני צריכה לבדוק את גובה החצאית שלי מהברך? אני צריכה לבדוק את סידור השיער שלי, את איפור העיניים שלי? איפה הגבול? מה גורם לפרובוקציה?

ואם אני מרגישה חסודה ותמה, ובכל זאת הגבר איכשהו רואה באיזו תנועה שלי פרובוקציה? ומה בדבר נשים נשואות? גם הן צריכות להתלבש בצורה מסוימת באינטימיות של חדר המיטות שלהן? ואם הבעל אונס אותן זה לא אונס ולא מגיע לו עונש, או שגם שם צריכים להיות אי-אלו כללים חברתיים כדי שלא יזמינו את זה?

יצחק לוי (מפד"ל):

לא את זה אמרתי.

יעל דיין (העבודה):

אתה דיברת על פרובוקציה. אתה הצעת לנו מעל הדוכן הזה להיות פחות פרובוקטיביות, ואז אולי נזמין פחות את הסוג הזה של עבירות מין או של התנכלות או של איזו אלימות מינית. אני מסרבת להיות פרובוקטיבית או לא-פרובוקטיבית ועל-פי זה לעורר את האלימות שתבוא עלי, כי מגיע לי שלא תהיה נגדי אלימות, בין שאני יפה או מכוערת ובין שאני לבושה כך או אחרת. מגיע לי כשווה.

אני רוצה לקרוא כאן את הצעת הסיכום לדיון בנושא. הסיעות שהסכימו להצעת הסיכום הזו הן סיעות העבודה, הליכוד, מרצ, צומת, מד"ע, חד"ש והמפד"ל. לא הצטרפה סיעת יהדות התורה; פשוט לא מצאתי אותם. לא הצטרפה ש"ס מתוך התנגדות למשפט אחד, וקיבלתי את אי-הצטרפותה.

היו"ר ע' מאור:

מולדת.

יעל דיין (העבודה):

גם סיעת מולדת לא נמצאה כאן. אני לא רוצה להחתים את הסיעות האלה בהיעדרן. יכול להיות שלפי התקנון הן יוכלו להצטרף לאחר מעשה.

היו"ר ע' מאור:

לא, לא.

יעל דיין (העבודה):

ננסה, ניצור תקדים.

הודעת הסיכום היא כלהלן:

1. הגידול המזעזע במקרי אלימות נגד נשים בחברה הישראלית, בכלל זה במגזר הערבי ובקרב העולות, ובעיקר החד-הוריות, בתוכם עבירות מין חמורות, מורה על אי-יעילות ודלות האמצעים שננקטו עד כה, על פיגור במודעות חברתית לשוויון האשה ולהיותה שוות זכויות, על קולת העונשים שאינם מרתיעים ואינם מעודדים תלונות ועל חולשתה של המשטרה, ללא תקנים מספיקים לחוקרים ועם מספר גבוה מאוד של תיקים שנסגרים.

ראוי לציין בסיפוק תוספת תקנים במשרד הרווחה ופתיחת שני מקלטים לנשים מוכות ומרכז סיוע לנערות ערביות במצוקה.

2. הכנסת רואה בפעולה חינוכית וחקיקתית שיטתית בנושא שוויון האשה תנאי בסיסי לביעור התופעה של אלימות נגד נשים.

3. הכנסת קוראת למשרדי המשפטים והמשטרה לתגבר את ההיערכות לאכיפה וליישום החוקים נגד אלימות במשפחה.

4. הכנסת קוראת למשרד הרווחה ולמשרד האוצר להיענות לתביעות תקציב 1994 לתוספת מקלטים לנשים מוכות גם במגזר הערבי, לתוספת מרכזי סיוע וקווים "אדומים", ולתוספת תקנים במשטרה ובמשרד הרווחה לטיפול בעבירות מין ואלימות ולמתן סעד וסיוע.

5. הכנסת קוראת למשרד ראש הממשלה להקים מסגרת מוסדית שתתאם בין משרדי המשטרה, המשפטים, הרווחה והחינוך, למאמץ לאומי מרוכז במלחמה באלימות במשפחה, לביעור שורשיה ולתקצוב סעד לנפגעים ממנה. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה על אישור הצעת הסיכום של הדיון בנושא אלימות נגד נשים, מטעם שבע הסיעות ששמותיהן נקראו.

הצבעה מס' 2

בעד הצעת הסיכום – 16

נגד – אין

נמנעים – אין

הצעת הסיכום שהביאה חברת הכנסת י' דיין נתקבלה.

הצעת חוק העונשין (תיקון – עונשי מינימום בעבירות מין ואלימות), התשנ"ג–1992

(הצעת חבר הכנסת א' סנה)

היו"ר ע' מאור:

חברי הכנסת, אנחנו ממשיכים באותו נושא חשוב של מניעת אלימות נגד נשים ועוברים להצעות החוק. שתי הצעות החוק הראשונות, מאחר ששרת העבודה והרווחה התנצלה, היא הוזמנה לאירוע פרטי שלא יכלה שלא להיות בו, לא תועלינה היום. שתי הצעות חוק הוסרו על-ידי המציעים. לפיכך אנחנו עוברים להצעתו של חבר הכנסת אפרים סנה, שסימנה שע"ב, הצעת חוק העונשין (תיקון – עונשי מינימום בעבירות מין ואלימות). בבקשה.

אפרים סנה (העבודה):

שר המשפטים אינו נוכח? אני לא מבין את העניין הזה.

היו"ר ע' מאור:

הוא ייכנס מיד. חבר הכנסת סנה, תתחיל, ואנחנו נבקש מהשר להיכנס. בבקשה.

אפרים סנה (העבודה):

אם שר המשפטים נכנס, אני מתחיל.

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בשעה מאוחרת זו אין צורך להכביר מלים עד כמה פשה בחברה שלנו הנגע של הפשע המיני, ובכלל זה התעללות בתוך המשפחה. השאלה היא, פרט לדיון אחת לשנה, מה הכנסת עושה בעניין הזה?

לכאורה קבע המחוקק עונשים כבדים לעבירות של אונס, תקיפה מינית, אלימות לסוגיה. הגבוה שבהם הוא 20 שנה. אבל, למרבה הצער, ואני אומר את זה בכנות, מערכת המשפט איננה ממצה את יכולתה ואיננה מבצעת את תפקידה החברתי בעניין הזה.

הצעת החוק שאני מעלה היום על שולחן הכנסת באה לחייב את בית-המשפט להחיל על מי שהורשע בעבירות של אונס, מעשי סדום, מעשה מגונה ואלימות נגד קטינים וקשישים עונש מינימלי שיהא בשיעור של מחצית העונש הקבוע בחוק.

אני משער מה יטען שר המשפטים, אם יספיק להגיע, כי הוא אמר את זה גם בדיון קודם, לפני שבועיים, בתגובה על הצעת החוק של חבר הכנסת צוקר. אני משער שמה ששר המשפטים יאמר יהיה, שחוק מעין זה מגביל את שיקול הדעת של השופטים. אני יודע שאצל שר המשפטים השיקול הזה הוא שיקול הנובע מהשקפת עולמו, ואני מכבד אותה אף שאני מתנגד לה.

אבל, בכלל, גם בקרב גורמים בעולם המשפט יש התוהים מדוע מגבילים את שיקול הדעת של השופט כלפי מעלה והוא אינו מוגבל כלפי מטה. כי יכול להיות שיש לשופט איזו תחושה חריפה, שפה צריך לנקוט עונש חמור במיוחד, אבל לא, החוק מגביל אותו מלמעלה. למה לא תהיה גם איזו רצפה בסיסית?

אם יש ספקות, בואו נראה מהן העובדות, מה היה שיקול הדעת הזה. אני מדבר על נתונים שסופקו לי על-ידי משטרת ישראל ועל-ידי המרכז לטיפול בנפגעות אונס, על השנים 1992-1993.

מהמורשעים השנה, ואנא תקשיבו, במעשה מגונה, 38% מהם, כמעט שתי-חמישיות, שניים מתוך חמישה עבריינים, לא ישבו בכלא יום אחד; אף לא יום אחד. 47% נידונו לתקופות מאסר של פחות משנתיים. וזה כולל, ועברתי על המקרים בזה אחר זה, זה כולל את העבירות היותר-מתועבות שקיימות. פחות משנתיים מאסר, כשהחוק קובע שבע ואפילו עשר שנים במקרים מסוימים. רק 10% מהאנשים שהורשעו במעשה מגונה קיבלו עונשים העולים על שלוש שנים. במקרה, אחוז זה בעברייני אונס – 38% מהאנשים לא קיבלו מאסר בפועל. 38% לא ישבו על מה שהם עשו ולא היו יום אחד בבית-הכלא.

יצחק לוי (מפד"ל):

אתה מדבר על 38% מאלה שהורשעו?

אפרים סנה (העבודה):

מהמורשעים. אני שם הצדה את כל המזוכים והמסופקים. אלה שבית-המשפט הרשיע אותם באונס – 38%, לא ישבו יום אחד בבית-האסורים.

למעלה מחצי, 51%, קיבלו פחות מחמש שנות מאסר. כמה קיבלו מעל שבע שנים? ואני מזכיר, מדובר בעבירה שהעונש עליה הוא עד 20 שנות מאסר. 5.5% קיבלו מעל שבע שנות מאסר.

זאת הסטטיסטיקה על שיקול הדעת שאנחנו אמורים להגן עליו היום. חבר הכנסת כץ, אתה משפטן, כדאי שתשמע. זו הסטטיסטיקה. מאחורי הסטטיסטיקה יש מקרים ויש בני-אדם, במקרה זה בנות-אדם.

אביא דוגמאות מספר לשיקול הדעת של בית-המשפט: כדורגלן ידוע, לא אומר את שמו, נידון לשישה חודשי מאסר. הוא היה שותף לאונס קבוצתי. שני שותפיו קיבלו שנה וחצי ושנתיים, גמול עונש על אונס קבוצתי. ובפסק-דין אמר השופט: "מטרת הענישה הלוא איננה להרוס את חיי הנאשם". אינני חושב, שאפילו היה מקבל אותו כדורגלן מה שקיבלו שותפיו לאונס הקבוצתי, היו חיינו נהרסים. מה עלה בגורלה של הקורבן? האם חייה לא נהרסו? על זה לא נתן בית-המשפט המכובד תשובה.

גבר מבוגר עשה מעשה סדום בילדה בת חמש. הוא קיבל שישה חודשי עבודות שירות בבית-אבות.

יוסף עזרן (ש"ס):

רק הנימוק שניתן לעונש לכדורגלן – שהורסים לו את הקריירה.

השר לקליטת העלייה י' צבן:

אפילו לא נתנו לו בעיטת עונשין.

אפרים סנה (העבודה):

תן לי את הקרדיט שאני אשמור את ההנמקה לסוף.

שישה חודשי עבודות שירות בבית-אבות – וכנראה לא בכדי בבית-אבות ולא בבית-ילדים – וקנס של 3,000 ש"ח. דברי השופט: "הנאשם אינו אלים ולא מהווה סכנה לציבור".

אב שבמשך שנים אנס את שתי בנותיו קיבל 40 חודשי מאסר, והנימוק היה עברו הנקי וכי עבר זמן רב מאז קרה המקרה.

גבר בן 35 ביצע מעשים מגונים בילדה בת ארבע, נידון לשנת מאסר בפועל ואחת על תנאי. השופט התחשב בעברו הנקי ובעובדה שכשהיה במעצר נפגע כלכלית. הילדה בת הארבע לא נפגעה כלכלית, אני משער שהיא נפגעה נפשית. אבל זה כנראה לא חשוב מספיק.

לכן אני שואל אותך, כבוד שר המשפטים: על איזה שיקול דעת אתה מבקש שאנחנו נגן?

הכנסת צריכה לאשר את החוק הזה, הוא יעבור לוועדה המתאימה, אם יהיה צורך ייעשו בו התאמות. אבל לא ייתכן שאנחנו נמשיך וניתן את ידינו לכך שמערכת המשפט צוחקת מהחוק שהכנסת הזאת חוקקה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. אני מזמינה את שר המשפטים להשיב.

יוסף עזרן (ש"ס):

אפשר להציע הצעה לסדר?

היו"ר ע' מאור:

רק אם השר יסכים. בבקשה, חבר הכנסת עזרן.

יוסף עזרן (ש"ס):

אדוני השר, אולי תסכים להשיב על הצעת החוק של חבר הכנסת סנה ועל הצעת החוק שלי ביחד?

היו"ר ע' מאור:

השר ישיב על הצעת החוק של חבר הכנסת סנה. אלה הצעות חוק, לא הצעות לסדר-היום. נדון אחת אחת. אדוני השר, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, נראה לי שהוטחה כאן האשמה כוללנית בבת-המשפט. הובאו נתונים מסוימים, אינני יודע מאין הובאו, אינני יודע כמה מקרים נבדקו, אינני יודע מי ערך את הסקר או את הבדיקה הזאת. הדברים האלה לא הומצאו לפני כן. לא הייתי נתפס לאחוזים בלי דעת מבחינה מספרית בכמה מדובר, אילו בתי-משפט, באילו מקרים.

אפרים סנה (העבודה):

דוח משטרת ישראל.

שר המשפטים ד' ליבאי:

מדיניות העונשין הנהוגה במדינה מושתתת על קביעת עונשים מרביים בלבד ועל מתן שיקול דעת מרבי לשופט לגזור עונש על נאשם בהתאם לנסיבותיו האישיות, לנסיבות ביצוע העבירה ולתוצאותיה.

מעטים מאוד המקרים שבהם בחר המחוקק לקבוע עונש מינימום או עונש חובה. דוגמאות לכך ניתן למצוא בעבירות רצח וחטיפת אדם למטרת רצח, שעליהן נקבע עונש מאסר עולם חובה. אבל זאת לזכור, זה מאסר עולם חובה בתמורה לאי-גזירת עונש מוות. בעבירות לפי חוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם, שהוא חוק מיוחד במינו, נקבע מאסר מינימום של עשר שנים. פרט לכך נקבעו בזמנו עונשי מינימום בשל עבירות מסוימות של תקיפת שוטרים, שבת-המשפט ראו למעשה לעקוף את עונשי המינימום במאסר על תנאי ובהעמדה במבחן במקרים הראויים לכך. וכן נקבע בזמנו עונש מינימום גם לעבירות תעבורה מסוימות – שלילת רשיון נהיגה. הרשו לי לומר, שכאשר שופטים מוצאים שוב ושוב שעונש הפסילה, עונש החובה אינו צודק, הם מעכבים את ביצועו לחודשים, כדי שכבוד נשיא המדינה יתערב ויעשה צדק במקרה שהם אינם רשאים לעשותו בשל העדר שיקול הדעת להם.

ככלל, העונש הנקבע לעבירות השונות מהווה רק סף עליון לענישה, שממנו רשאי לסטות השופט לפי התייחסותו לנאשם המסוים ולמקרה המסוים שבפניו. שיקול דעת שיפוטי, כידוע לכם, מבוסס על שקלול מרכיבים שונים, כמו אישיות הנאשם, חומרת המעשה ותוצאותיו, חומרת העבירה, שיקולי הרתעה ושיקולי שיקום העבריין. הגבלתו של השופט על-ידי המחוקק עלולה להביא לתוצאות הפוכות מאלה המניעות את המציע הנכבד.

אין זה ראוי בעיני לטפל במדיניות עונשית בצורה פרטנית או בעקבות פסיקה זו או אחרת של בית-משפט באירוע מסוים. אם במקרה מסוים חרג בית-המשפט ממידת העונש הראויה, מן הראוי שהתביעה ובראשה היועץ המשפטי לממשלה יערערו לפני הערכאה הגבוהה יותר וידרשו להעמיד את העונש על המידה הראויה.

ברצוני להדגיש, כי לאחר שוועדת השרים לחקיקה התנגדה להצעת החוק הזו של חברי הנכבד אפרים סנה, ביקש השר שמעון שטרית להביא את העניין לדיון בממשלה. אין זה רגיל שהממשלה, בהרכבה המלא, דנה בהצעת חוק פרטית, ואין זה רגיל שהיא דנה בסוגיה, אומנם נכבדה, של קביעת עונשי מינימום על עבירות. עובדה היא שהממשלה לאחר דיון ראתה לאשר את העמדה שהצגתי בפניה ולהתנגד להצעת החוק שמעלה כאן חבר הכנסת אפרים סנה, שיש לה השלכות רציניות מאוד.

אדם יובא לדין בעבירה של עשיית מעשה מגונה בקטין. מעשה מגונה יכול להיות גם מתן נשיקה לילד, ליטוף, או מעשה שנעשה מצד העושה לשם גירוי מיני. ההרשעה בדיון תחייב, לפי הצעת החוק שאתם מתבקשים לאשרה עכשיו, את השופט לשלוח כל נאשם כזה בעבירת מעשה מגונה למאסר לתקופה מינימלית של שבע שנים.

יוסי כץ (העבודה):

או לזכות אותו, מה שבהחלט עלול לקרות. שופטים יזכו פושעים שנמצאים על הגבול. זו הבעיה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אתה צודק, חבר הכנסת יוסי כץ. מייד אומר את הדברים האלה, לאיזה תוצאות תביא הצעת החוק הזאת.

אפרים סנה (העבודה):

ההערה הזאת מטילה ספק בכשירות השופטים.

שר המשפטים ד' ליבאי:

לא.

אפרים סנה (העבודה):

אף שהאיש חייב ימלטו אותו מעונש?

יוסי כץ (העבודה):

יש שטח אפור.

אפרים סנה (העבודה):

יש שטח שחור ולא אפור.

שר המשפטים ד' ליבאי:

על עבירת מין במשפחה צפוי העברייין לפי החוק כיום ל-20 שנות מאסר, או 15, או עשר שנות מאסר מרבי, בהתאם לסוג העבירה. לפי החוק המוצע, כל נאשם בשל עבירת מין במשפחה יישלח לחמש שנים או לשבע שנים וחצי של מאסר מינימום, ללא שיקול דעת לבית-המשפט להקל בעונש.

הענישה החמורה הזו היא ללא שום התחשבות בנסיבות מיוחדות של העבירה, באישיות של הנאשם, במצב המשפחה שהנאשם הוא אחד מבניה, אולי הקורבן הוא אחד מבניה, ויש עוד אנשים במשפחה, ללא התחשבות בחוות דעת של מומחים, פסיכולוגים, אנשי שירות המבחן, ללא התחשבות בשאלה, האם זה מקרה יחיד שהשפעתו קלה או חמורה או אולי יש כאן שורה של מקרים ומדובר ברצידיביסט. דין אחד לכולם. כל זה עלול לגרום לכך, שבמקרים מסוימים התביעה תשקול פעמיים אם להעמיד לדין, אם תדע מה התוצאה הצפויה, ואם תחשוב שהתוצאה היא משפח ולא משפט. סניגורים ימנעו מלקצר בהליכים, כדי שלא להגיע לתוצאה שהיא כולה עיוות במקרה המסוים. התביעה תשקול פעמיים. הדברים נאמרו.

נאשמים, יצא הקול ביניהם, שבסוג זה של עבירות אל תחלמו להודות באשמה, גם אם העבירה היא של מה בכך, ליטוף, נשיקה; הודאה משמעותה שבע שנות מאסר.

יוסף עזרן (ש"ס):

נסייג, אדוני השר. כבודו בחוכמתו כי רבה, משפטן מהולל, ימצא את המסגרת.

שר המשפטים ד' ליבאי:

מה יעשו השופטים? יתנצלו. הם יתנצלו ויגידו: אין לי שיקול דעת, התוצאה היא תוצאה לא צודקת, אבל אנחנו כבר לא בתי-משפט לצדק, אין לנו שיקול דעת. את תפקידנו לגזור את העונש המתאים בנסיבות כל מקרה לקח לעצמו המחוקק; אותו מחוקק שרוצה שנשמור על כבודו, אותו מחוקק שמבקש מבתי-המשפט: אל תתערבו בסמכותי, למה אתם נותנים צווים כנגד כנסת אם היא פעלה באופן תקין או לא תקין. אבל מה עושה הכנסת? היא באה למעשה למלא את תפקיד השופט בבית-המשפט, היא רוצה לקבוע "על עיוור", בלי לראות את הנאשם, בלי לראות את המקרה, בלי לדעת במה מדובר, מאסר שבע שנים, שש שנים, חמש שנים; אני גזרתי, מי אתה השופט? איזה אי-אמון זה לכל מערכת המשפט, על סמך איזה אוסף מקרי של נתונים לא בדוקים.

אפרים סנה (העבודה):

נתונים של משטרת ישראל.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת סנה, תהיה לך רשות התשובה אחר-כך. אני מבקשת להפסיק את קריאות הביניים.

כבוד השר, האם אתה מוכן לאפשר שאלה לחבר הכנסת זיסמן?

שר המשפטים ד' ליבאי:

בבקשה.

יוסף עזרן (ש"ס):

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת עזרן, תסלח לי. לא קיבלת רשות. אתה מעלה הצעת חוק אחר-כך. חבר הכנסת זיסמן קיבל רשות לשאלה. בבקשה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אדוני השר, אני מבין את הנימוקים שלך נגד. השאלה היא, האם אתה מרוצה מהמצב הקיים או שיש בדעתך ליזום שינוי?

שר המשפטים ד' ליבאי:

חבר הכנסת זיסמן, אני מכיר היטב בחומרת התופעה של עבירות אלימות ועבירות מין. אנחנו כאן בכנסת קבענו עונשים מרביים חמורים ביותר על עבירות אלה. אני באמת מצפה מהשופטים ואני קורא לשופטים לתת משקל רב בשיקוליהם לעונש המרבי שקבעה הכנסת על עבירות אלימות ועל עבירות מין.

הציבור, לדעתי, תובע להחמיר עם פושעים אלימים ועם אנשים שמבקשים ליתן פורקן ליצרם המיני תוך כדי פגיעה בכבודו של הזולת והתעלמות מרצונו, או כל שכן תוך כדי כפיית רצונו באימונים או באלימות על אשה או על קטין. בתופעות אלה יש להילחם בקשיחות ובתקיפות. אני אכן קורא לכל מערכת אכיפת החוק אומנם לעשות כן.

אבל, אסור לנו שהמלחמה בפשע תגרור אותנו לאי-עשיית צדק עם הפרט ולסטייה מעקרונות שלטון החוק. לא המחוקק צריך לגזור עונש במשפט אלא השופט, בהתאם לשיקול דעתו, והגבלת שיקול הדעת של השופט היא בעיני התערבות גסה של המחוקק בעבודת הרשות השופטת.

היום תמנעו שיקול דעת מבית-המשפט בהענשת פושע שביצע עבירה בקטין או בקשיש, מחר תציעו לשלול מבית-המשפט שיקול דעת כאשר הקורבן הוא נכה, מחרתיים משום שהקורבן הוא חבר כנסת או שופט או נציג ציבור, ותרצו לגזור עונשי מינימום משום שצריך לבער את הנגע, או אולי זה עובד סוציאלי שהותקף וצריך להגן על עובדים סוציאליים בעונשי מינימום. הם לא מכובדים מספיק, הם לא זכאים להגנה?

אחר-כך תאמרו שצריך להגן על נשים בדרך כלל. למה דווקא בעבירות מין? למה דווקא בסוג זה של עבירות? ואם אשה היא קורבן שוד, לא צריך להגן עליה בעונש מינימום? ואחר-כך תאמרו שצריך להגן על שכבה מסוימת. פעם זו תהיה יהדות דתית, פעם זו תהיה קבוצה אתנית, פעם זה יהיה ערבי. בכל מקום יבוא מי שמייצג קבוצה ויגיד: אני צריך לדאוג לאינטרסים שלה. איך הכי קל לדאוג לאינטרס? לבוא ולדרוש עונש מינימום. ואז: הנה רב כוחי, אני מחוקק.

לכן, גם אם כוונותיכם טובות – אני יודע שכוונותיכם טובות – ואתם צריכים להתריע – אני את ההערות ואת ההצעות האלה מקדם בברכה מבחינת העלאת הנושא למודעות הציבור, מבחינת הבאת הדרישה על-ידי נציגיו הנבחרים של הציבור בפני הרשות השופטת ובפני מערכת אכיפת החוק. זה נכון כשמדובר באופן כללי, לא מדובר במקרה מסוים, כשמדובר על מדיניות ענישה, כשמדובר על תגובה חברתית, על המסר שנמסר לציבור בעבירות מסוג מסוים. כן, נכון להעלות את זה על סדר-היום. אבל, תנו לבית-המשפט לחרוץ דין ותנו לבית-המשפט העליון להנחות את בית-המשפט הנמוכים במידת הענישה הראויה. תנו ליועץ המשפטי לממשלה למלא את תפקידו ולעקוב אחרי גזרי-הדין ולתבוע את החמרת העונשים, ואל נא נעשה אנחנו בכנסת את מלאכת השיפוט.

לכן, עם כל ההערכה, והערכתי רבה לחבר הכנסת המציע, ועם הבנתי לתחושה הלא-נעימה שיש בנושא זה, אני מבקש מהכנסת להסיר את ההצעה מסדר-היום.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת סנה, האם אתה רוצה להשיב? נצל את זכותך וניגש להצבעה.

אפרים סנה (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, אני מבקש להשיב על דברי השר בשלושה מישורים.

השלב הראשון הוא נושא אמינות העובדות. את הסטטיסטיקה שהבאתי לכאן לא בדיתי מלבי. בשלב העובדות – אני לא מציע שיהיה ויכוח. בדקתי את זה בדוק וחזור ובדוק עם משטרת ישראל, ובכל מקרה של ספק הלכתי לצד המחמיר. אני מציע שאת הנימוקים לא נעמיד על הצד העובדתי במה שאמרתי.

אני רוצה להזכיר, העליתי את זה גם לפני שנה. מה אמרו לי אז? אמרו בדיוק מה שאמרתי, אדוני השר. אז הבאתי אותה סטטיסטיקה על השנה שעברה, על 1990 ו-1991. לאחר מכן חנכו את בית-המשפט החדש במשכנו היפה והמכובד, וכבוד השופט שמגר השמיע כמה מלים קשות, כמו שאתה, שר המשפטים, אמרת: שצריך להחמיר, שיראו השופטים לנגד עיניהם וכו'. כולם באו ואמרו לי: אתה רואה? אתה רואה איך השופט שמגר נתן ביטוי לדעות האלה?

אבל הנתונים שאני הבאתי הם כבר אחרי מה שאמר השופט שמגר לשופטי ישראל, אחרי מה שאתה, שר המשפטים, אמרת להם מעל הבמה הזאת לפני שנה. מה השתנה? הלוא אלה שישבו וחוקקו בכנסת לפני 20 שנה, לפני 16 שנה, גם הם היו מחוקקים נבונים כמונו. היתה להם סיבה, הם רצו לשדר משהו לציבור, שאונס הוא מעשה חמור, שפגיעה מינית בבני המשפחה היא דבר חמור.

תראו איזה אחוז זעום מגיע לעונשים הכבדים האלה, לא לתקרה. לתקרה הגיע מקרה אחד, ולא אומר עליו מה שרציתי לומר, כי אולי יש סיבה – מדוע דווקא הוא קיבל את זה, ולא אחר. אבל 5.5% מהמורשעים מגיעים לרף של מחצית העונש. מחצית העונש. רק 5.5% עוברים אותו. האם באמת?

לא רציתי להלאות בשעה זו את הבית ולומר באילו מקרים מזעזעים, שגורמים לקורבן נזק לכל חייו, מדובר. מה הרחמנות הזאת? על מי אני צריך פה להגן? כל הכבוד לשופטי ישראל. אבל, צר לי, בעניין הזה העובדות מראות שהם לא עומדים במבחן, עם כל הכבוד. אם זה נכון, בואו נשנה את החוק. אולי נפחית את העונש. נראה שזו לא עבירה חמורה. אם רק 5.5% מקבלים מעל שבע שנים, אולי באמת אונס אינו עבירה כל כך חמורה? אולי באמת מי שפוגע בבנות משפחתו עושה דבר לא נורא כל כך? זה לא המקרה.

נשמעה טענה אחת שאני רואה אותה מאוד מאוד בחומרה ועליה אני רוצה לענות, והיא נשמעה בקריאת ביניים של חבר הכנסת יוסי כץ. נאמר: השופטים יעדיפו לזכות. לא כך אני מעריך את שופטי ישראל, שכשיהיה להם צידוק עובדתי וראיות קשיחות שהאדם אנס, האם הם – – –

יוסי כץ (העבודה):

מרבית המקרים הם בשטח האפור, צריך להבין את זה. מרבית המקרים הם בשטח האפור, מרבית המקרים הם לא מקרים ברורים ואונס ברור.

אפרים סנה (העבודה):

יש מקרים של התעללות בת שנים.

יוסף עזרן (ש"ס):

אפרים סנה (העבודה):

אנחנו עברנו מקרה-מקרה. אני לא מדבר על המקרים המפוקפקים. גם אלה שיש לגביהם עדות להתעללות ממושכת, שאין לגביה שום ספק, גם אז קיבלו פסק-דין של חמש שנים או שש שנים.

אלי דיין (העבודה):

שופט פחות רגיש ממך?

אפרים סנה (העבודה):

לכן, את הנימוק הזה קשה לי לקבל. מחמת כבודם אני לא רוצה להאמין שיהיה מישהו, שופט בישראל, שיהיו בפניו עובדות והוא יטה משפט. לזה אני לא מוכן להאמין. אני רוצה לקוות, שלזה גם לא התכוונתם.

אני מציע שהחוק הזה יאושר, יעבור לוועדה, ואחרי כל היום הארוך הזה, שיועד לשדר את דאגת הכנסת לנשות ישראל, יעשה דבר מעשי אחד לטובתן.

היו"ר ע' מאור:

תודה. אנחנו עוברים להצבעה על הצעת חוק העונשין (תיקון – עונשי מינימום בעבירות מין ואלימות), בקריאה טרומית.

הצבעה מס' 3

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 8

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 9

נמנעים – 2

ההצעה להסיר מסדר-היום את הצעת חוק העונשין (תיקון עונשי מינימום בעבירות מין ואלימות), התשנ"ג–1992, נתקבלה.

היו"ר ע' מאור:

שמונה בעד, תשעה נגד, שני נמנעים. הצעת החוק לא עברה בקריאה טרומית.

הצעת חוק העונשין (תיקון – עונשי מינימום בעבירות מין ואלימות), התשנ"ג–1993

(הצעת חבר הכנסת י' עזרן)

היו"ר ע' מאור:

אנחנו עוברים להצעת החוק הבאה, הצעה תת"פ, הצעת חוק העונשין (תיקון – עונשי מינימום בעבירות מין ואלימות), התשנ"ג–1993. אני מזמינה את חבר הכנסת יוסף עזרן.

יוסף עזרן (ש"ס):

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, חברי הבית, לולא היתה השעה מאוחרת הייתי מרשה לעצמי לדקלם מתוך קנאה גדולה. בסימן ה' בעבירות מין, תיקון תסמ"ח, אני קורא רק כמה משפטים, ואני רוצה לחלום קצת, האם החוק הזה חוקק בגן-עדן, כאשר אני משווה אותו למצב של הענישה בפועל, שמביאים אותו העיתונים. חלילה, אני לא זורק רפש ובוץ על מערכת המשפט הישראלית.

רבותי, אינוס – הבעל אשה שלא בהסכמתה החופשית עקב שימוש בכוח, גרימת סבל גופני, הפעלת אמצעי לחץ אחרים או איום באחד מאלה, ואחת היא אם נעשו אלה כלפי האשה או כלפי זולתה,

בהסכמת האשה שהושגה במרמה לגבי מהות העושה או מהות המעשה, כשהאשה היא קטינה שטרם מלאו לה 14 שנים, אף בהסכמתה, או תוך ניצול וכו' וכו' – מאסר שש שנים.

אדוני השר, אני מבין את הסייג שהבאת ואני מצדיק אותו. לצערי, בחוק כאן רשמו אותו בצורה מאוד גורפת, מסעיף זה עד סעיף זה, אני זוכר טוב מאוד; לפני שישה חודשים, וכעת אני אחזור בדיוק למסגרת שאדוני גם לוקח בחומרה רבה מאוד: אונס – בעילת קטינה, כי הרי התלמוד אומר: פיתוי קטינה אונס הוא, מעשה סדום – אלו דברים שאני משוכנע שאיש אין רחמנות בלבם על הפושעים והעבריינים האלה.

רבותי, לו קראתי לפניכם את המציאות המרה שבין החקיקה לבין הענישה בשטח, הייתם מזדעזעים והייתם אולי מגיעים למסקנה עיתונאית חפזת: אל תהיה גנב, תהיה אנס. שמונה שנים וחצי מאסר בפועל גזר השופט המחוזי, אני לא רוצה לומר את שמו, על אדם בגלל שוד מזוין של בעל מכולת בכפר פרידיס, שממנו גזל 2,000 דולר ו-1,500 ש"ח במזומן. זה חמור מאוד. במקביל, גבר שביצע במשך שנה, לא איזו נשיקה או לטיפה, מעשה סדום ועוד תועבות אימות בילדה בת 11 של חברתו לחיים נידון לשש שנות מאסר, לאחר עסקת טיעון. אדם אחר אנס שתי תלמידות, בנות 15 ו-17, וקיבל רק שתי שנים וחצי על כל אונס. אין שום פרופורציה. יש כאן דברים שמזעזעים ומחרידים. שנתיים מאסר לפקח שלא רשם דוחות תמורת תספורת, כאשר בו בזמן, זקן שהתעלל בילדה במשך ארבע שנים, ילדה בת תשע, קיבל שישה חודשי שירות בגלל גילו, ואולי גם מהנימוק שלא לפגוע בפנסיה שלו.

רבותי, לאן אנחנו מגיעים פה? אני לא יודע אם לבכות או לצחוק. הרי כאשר התורה, אדוני השר, מביאה את סך קללות, 98 קללות, רבותינו שואלים: וכי יש אדם בעולם, מבחינה הומנית אנושית, שיכול לסבול אפילו 5%, 3%? אומרים: לא, אלא כדי להבהיר את חומרת המעשה, בבחינת דיברה תורה כנגד יצר הרע, חייבים להגיד את כל חומרת העונש וגם לבצע אותו אם יש צורך, מכיוון שהחברה המודרנית, בחקיקה שלה, איננה מתכוונת לנקום, חלילה, היא מתכוונת בסך הכול להרתיע.

אדוני השר, אני מספר לך את זה כאיש אל רעהו ותרשה לי את הכבוד הזה, כרב עיר, כאשר הורים באו ומילאו דליות של דמעות אצלי בבית. לו היה השולחן שלי יכול לזעוק, הוא היה בבחינת "אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה", כאשר הבת האומללה בת עשר נאנסה בהתעללות אימה על-ידי שכן, ואחרי שנה הוא יצא. תאר לעצמך, אדוני השר, את הרגשות של ההורים ואת הטראומה שבקושי בקושי עלתה לה ארוכה, ולא. נפער הפער, הצלקת נפערה, מה לעשות עם הקורבן. אנחנו מרחמים על מי, על הפושע?

אני חושב שאין כאן עניין של שיקול דעת, אדוני השר.

עם כל הכבוד, ואני לא נכנס כעת לנושא סטטיסטי, הנושא יותר מדי עקרוני, יותר מדי חשוב לחברה שלנו, הוא בנפשנו. אנחנו מידרדרים מיום ליום. העיתונות מדווחת בצורה מחרידה על מקרים מזעזעים. לכן אני רוצה לומר, אם חפצי חיים אנחנו, אם לא רוצים להפוך, חלילה – ועכשיו זה לא קשור עם מערכת השפיטה, אדוני – אם לא רוצים להפוך, חלילה, לחברה של סדום ועמורה, יש שעת חירום. אדוני, כשיש מצב של שעת חירום, לפעמים כאשר יוצאים מהבית אחרי השעה שבה הותר לצאת, יכול חייל לירות. מה מגיע לו למי שיצא מהבית, מפני שיצא לשאוף קצת אוויר? אבל, מה לעשות, זו שעת סכנה, שעת חירום. הוא יצא בזמן שאסור לצאת מהבית. יש לפעמים הוראת שעה שהיא בבחינת פיקוח נפש של עם שלם, ובזה אנחנו עוסקים.

אדוני השר, עליך לדעת, עם כל הכבוד וההערכה הגדולה שיש לי אליך, ואדוני יודע את זה, שיש הבדל מהותי בין יישוב הדעת לבין שיקול הדעת. בכל שיקול דעת יכול להיות מצב שאין יישוב הדעת. ועל זה נאמר: כל המרחם על האכזרים סופו להתאכזר על הרחמנים.

ביום כזה של דיון חשוב מאוד, מקיף מאוד – שעות רבות העלו כאן את הטרגדיה של נושא האלימות במשפחה ונושא האלימות המינית והקורבנות חסרי הישע. נכון, אני מאשר, אדוני השר, שבועדת החוקה, חוק ומשפט העמסנו עונשים למכביר, אבל מה יושיענו זה כאשר העונשים נשארים כאות מתה, כאבן שאין לה הופכין?

לכן, רבותי, אני מבקש מאוד להעביר את הנושא הזה בקריאה טרומית, ולו לפחות כאות הזדהות. בנושא של מעשה מגונה, שאדוני אמר, של נתינת סוכרייה, של לטיפה, של נשיקה, אנחנו נדע להגן על האדם הזה ואנחנו נסייג את זה. אבל על אינוס, על התעללות, על מעשה סדום, אין שום הצדקה ואין לאן לברוח. זו שעת חירום. אנחנו מדברים כעת על היסוד והעתידי הקיומי של העם היהודי כעם, על החברה שלנו כחברה, ואין לנו ברירה, אפילו כהוראת שעה, אדוני השר.

אני מקווה שהדברים האלה יעשו את דרכם ללב, אף שלפעמים הרציונליות גוברת, אבל התפקיד של היהדות הוא לשלב בסינתיזה מאוזנת את הרגש עם הלב, ויש פה הרבה מאוד רגש ולב שחייבים לגבור על כל השיקולים האקדמיים, הפילוסופיים המעודנים והאידיאולוגיים, כי עת צרה היא ליעקב, אני לא מגזים, וממנה ייושע כאשר הממשלה תעמוד על חומרת העניין. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת יוסף עזרן. אדוני שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אמרתי את דברי בסוגיה נכבדה זו בתשובה על הצעת החוק של חברי הנכבד, חבר הכנסת אפרים סנה. גם הצעתו של חבר הכנסת הרב עזרן מתייחסת להטלת עונשי מינימום על שורה ארוכה של עבירות, ביניהן – לפחות בגרסה שבכתב – גם על עבירת מעשה מגונה.

אני זוכר שרב ידוע, דיין בעל שם, נכשל בכך שעשה מעשים מגונים באשה או בנשים והובא לדין, והארץ רעשה. אתם מבקשים שבמקרה כזה לא יהיה כל שיקול דעת לבית-המשפט, אלא הוא צריך להתחיל בעונש של חמש שנות מאסר כעונש מינימום? אם אדוני רואה שהדברים לא פשוטים, אז הם לא פשוטים. הצעת החוק מדברת על אינוס, על קטינות, על מעשה סדום, על מעשה מגונה, על מעשה מגונה בפומבי, על עבירת מין במשפחה – כל סוגי העבירות. אפשר לומר: אין דבר, אחר-כך נדון. הקריאה הזו להחמרה מובנת לי, אבל הרצון לשלול שיקול דעת מבית-המשפט הוא כמו לשים מכשול, ולא בפני עיוורים אלא בפני פיקחים.

אינני יודע מה היה במקרהו של אותו זקן, זה לא הובא בפני, ואולי בית-המשפט נימק היטב מדוע גזר את העונש המתאים לאותו זקן בהתחשב בכל הנסיבות, ובכללן טובת הקורבן. איך אפשר לומר ששנתיים-וחצי או חמש שנים הן לא עונש מספיק?

אני מבקש מחברי הכנסת להתחשב במה שאמרתי קודם ולהשאיר את שיקול הדעת לבתי-המשפט, בבואם לגזור את העונש בכל מקרה ומקרה, ולהסתפק בכך שקמה כאן לא רק קריאה אלא גם זעקה לבתי-המשפט: שימו-לב, בעבירות כגון אלה החמירו כדי להרתיע.

אני מבקש להסיר גם הצעת חוק זו מסדר-היום.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לכבוד שר המשפטים. חבר הכנסת עזרן, יש לך זכות תגובה.

יוסף עזרן (ש"ס):

תודה, גברתי היושבת-ראש; תודה, אדוני השר. איני מקל ראש בדברים ובסייגים החשובים מאוד שהעלית, והראיה היא שבתחילת דברי סייגתי אותם, ואני חוזר ואומר שמדובר בהצעת החוק שלי בעיקר במעשי אונס, התעללות מתמשכת ומעשי סדום, שהם בעיני חומרת החומרות והרס החברה המודרנית. הם שהביאו את כל הצרות בצורות על החברה כולה ועל החברה בארץ. לכן אני מבקש מכל חברי הכנסת לתמוך בהצעתי. אני אומר בפירוש: לא מעשה מגונה. דיברתי על אינוס ומעשה סדום. כאות הזדהות עם חומרת העניין וכדי לעמוד בפרץ, אנו חייבים היום לא רק לשלם מס שפתיים לדין החשוב שהיה כאן, אלא לעשות מעשה שירסן, יפחית ואולי יביא לסוף התופעה. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת עזרן. חברי הכנסת, אנו עוברים עתה להצבעה בקריאה טרומית על הצעת חוק העונשין (תיקון – עונשי מינימום בעבירות מין ואלימות), התשנ"ג–1993. נא להצביע בעד או נגד.

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 9

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 11

נמנעים – 5

ההצעה להסיר את הצעת חוק העונשין (תיקון עונשי מינימום בעבירות מין ואלימות),

התשנ"ג-1993, מסדר-היום נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תשעה תומכים, 11 מתנגדים, חמישה נמנעים. אני קובעת שהצעת החוק לא התקבלה.

הצעת חוק למניעת אלימות במשפחה (תיקון – התעללות נפשית), התשנ"ג-1993

(הצעת חברת הכנסת ל' לבנת)

היו"ר א' סלמוביץ:

אנו עוברים להצעת חוק תרל"ט, הצעת חוק למניעת אלימות במשפחה (תיקון – התעללות נפשית), התשנ"ג-1993. תציג את החוק חברת הכנסת לימור לבנת. בבקשה.

לימור לבנת (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, בשנת 1991 חוקקה הכנסת את החוק למניעת אלימות במשפחה (צו הגנה), ובהצעת החוק המקורית של משרד המשפטים נכללה גם עילה של התעללות נפשית בין העילות לקבלת צו הגנה. במסגרת הדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט, בעת הכנת החוק לקריאה שנייה ושלישית, הועלה חשש מפני ניצול לרעה של צווי הגנה במקרים של התעללות נפשית. בכלל, כל חקיקת החוק הזה לוותה בחששות כבדים מאוד של שימוש לרעה בהליכי גירושין, ואכן הסעיף של התעללות נפשית נפל לקראת הקריאה השנייה והשלישית.

מחקרים הוכיחו, שמקרים של התעללות נפשית חמורה אינם פחותים בנזקיהם, ולפעמים אפילו חמורים יותר מאשר מקרים של אלימות פיזית. אני רוצה לציין, כי פעמים רבות מתחילה אלימות פיזית בהתעללות נפשית. ההתחלה היא בהתעללות נפשית, זה עובר לאלימות פיזית, ולכן צריך מלכתחילה, עוד כאשר הדבר ניתן, לתת צו הגנה גם בגין העילה של התעללות נפשית.

מאז 1991 נעשה שימוש חשוב מאוד בצו ההגנה, אשר נותן מגן בעיקר לנשים – כי מדובר בדרך-כלל בנשים – אך גם לבני משפחה החשופים לאלימות פיזית. אנו יודעים שמספר מקרי הרצח שאירעו

השנה הוא 19, ובשנה הקודמת – 42. רק הערב הודיעו בחדשות על בחורה אשר נרצחה באילת, כנראה על-ידי בן-זוגה. הפרטים עדיין לא ברורים לגמרי.

ברור שיש מסר חשוב מאוד לציבור כולו בקבלת הצעת החוק הזו. גם במקרים האלה, של התעללות נפשית, חשוב שהכנסת כמחוקק תעביר מסר ברור, שהחברה שלנו אינה מוכנה לסבול גם התעללויות נפשיות חמורות בתוך המשפחה.

אני רוצה להזכיר פסק-דין תקדימי של בג"ץ שהתפרסם היום בעיתונות, והוא מכיר בהתאבדותו של עובד כתאונת עבודה, התאבדות אשר באה כתוצאה מסכסוכים חריפים במקום העבודה. המעביד עמד לפטרו והיתה שם שורה של דברים. מדובר בעניין נפשי לכל דבר, בוודאי לא במשהו פיסי אשר קרה במקום העבודה. בית-הדין לעבודה פסק אתמול, שהוא מכיר בהתאבדותו של העובד כתאונת עבודה. נדמה לי שהיה פסק-דין דומה לפני ימים אחדים בנושא אחר, גם הוא דומה וגם הוא נוגע לבעיה נפשית, להתעללות או לקושי נפשי שהתעורר כתוצאה ממערכות יחסים שונות.

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני יודעת שהממשלה עומדת להתנגד להצעת החוק הזאת. אני מבקשת להעביר אותה בקריאה טרומית, להצביע בעדה למרות התנגדות הממשלה. אני חושבת שכל הדיונים סביב הנושא, סביב הבעייתיות שיש בו, יוכלו להתקיים בצורה מסודרת בוועדת החוקה, חוק ומשפט, לקראת הקריאה הראשונה. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחברת הכנסת לימור לבנת. אדוני שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, עברו שנתיים מאז נכנס לתוקפו החוק למניעת אלימות במשפחה, התשנ"א-1991. עדיין קשה להביא בפניכם תמונה משמעותית בקשר ליישומן של אותו חוק. המציאות שעמה החוק מתכוון להתמודד היא קשה. אנחנו מבינים את הבעיות המורכבות של יחסים בלתי תקינים בתוך המשפחה. עם כל אלה צריך להתמודד שופט אשר מבקשים ממנו, על-פי אותו חוק, סעד מהיר, צו הגנה, צו הרחקה, כאשר לרשותו באותו דיון מידע יחסית מועט.

בשל המורכבות של הבעיות הקשורות עם אותם צווי הגנה, בחרה הכנסת לאפשר את מתן הצווים בדחיפות, כדי למנוע נזקים מוחשיים לבן המשפחה. העילות לפי החוק הקיים הן שתיים: ביצוע מעשה אלימות או עבירת מין, או סיכון גופני ממשי לבן המשפחה; או סיכון שעומדים לעבור בו במתלונן עבירת מין.

בהצעת החוק נכללה, כפי שאמרה חברת הכנסת לימור לבנת, גם עילה שלישית: התעללות נפשית בבן משפחה. ועדת החוקה, חוק ומשפט דנה ארוכות בעילה הזאת. לאחר דיון החליטה הוועדה של הכנסת שישבה על המדוכה ושמעה מומחים ובחנה את הנושא ברצינות – יחסית לפני זמן קצר, כשנתיים ימים – שלא לכלול עילה זו בחוק, הן בשל הקושי להגדיר את העילה כראוי: מה ייקרא, מה

יבחן או במה תתבטא התעללות נפשית באדם? האם צריך לעבור סף מסוים כדי שזה יעבור מיחס כלשהו להתעללות? מתי התנהגות בלתי נעימה או בלתי תרבותית עוברת לדרגה של התעללות? האם צריך שזה יהיה חד-פעמי או הולך ונמשך? מה המאפיינים של זה? והעיקר, כדי להבהיר דברים כאלה צריך להסתייע גם במומחים, משום שלעתים הדברים קשים להוכחה או קשים להבהרה. מכל מקום, כל זה היה בפני ועדת החוקה, חוק ומשפט, כל זה היה בכנסת.

עכשיו מציעה חברת הכנסת לימור הנכבדה לחזור למה שהיה ולהחזיר לחוק את מה שהכנסת החליטה להוציא ממנו.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני השר, אתה יודע שביחסי עובד ומעביד מכירים בהתעללות נפשית סיבה לפיצוי?

שר המשפטים ד' ליבאי:

איננו עוסקים עכשיו בדיון רציני בבית-משפט עם שלבים של הבאת ראיות, זה לא חלק מפרוצדורה משפטית רגילה, זה מתן סעד דחוף, זה ייחודו של החוק הזה – שבא אדם שמביא אותו, איש סעד, בפני שופט ואומר: תן בקשת צו הגנה, תן צו להרחיק את הבעל, תרחיק אותו קודם כול מהבית. הוא צריך – לפעמים על סמך טביעת עין, על סמך שמיעת הצדדים – להחליט במהירות על מתן הסעד הזה. הדברים האלה צריכים להיעשות די מהר.

והעיקר, צריך לתת לשופטים אפשרות לעבוד. אל תדרשו משופטים שיהיו מלאכים. השופטים עמוסים לעייפה. באים לפניהם עניינים אלה. הם מתקשים להפעיל את החוק כפי שהוא. אני שומע משופטים שאלות ובקשות: איך אנחנו יכולים לעבוד בנושאים כל כך רגישים בתוך משפחה ללא סיוע? הב לנו חוות דעת של שירות המבחן, של איש סעד, של עובד סוציאלי. תנו אתם בכנסת תקציבים ואני אתן להם את כל העזרה. זאת מערכת שאני לא רוצה להגיד על סף מה היא עומדת. זאת מערכת במצב קשה מבחינת יכולתה להתמודד עם מה שמוטל עליה. יושבים 300 אנשים ועושים מלאכה שבגללה המערכת הזאת ראויה לכל ההערכה וההוקרה – תנו לה משאבים, אל תטילו עליה עוד משימות, היא תכרע. אתם רוצים שהחוק הזה יתמוטט, שיגידו שיש עוד חוק בספר החוקים שלא מבצעים אותו משום שמה שכבר הוטל כאן על השופטים הוא כל כך רב, שעם זה קשה להם להתמודד, ועכשיו אני אביא להם עוד בשורה מן הכנסת – חברת הכנסת לימור באה עם טענה יפה, שגם התעללות נפשית צריך להביא בחשבון. אם השופט מרגיש שיש סכנה בבית, הוא ייתן את הצו, אבל אל תחייבו אותו לפסוק אם זו התעללות נפשית או לא התעללות נפשית בתוך המשפחה וכיוצא באלה.

כבר יש קשיים רציניים. זה מיועד לסעד דחוף. תנו תקופת-מה להריץ את החוק הזה ותנו אפשרות לבתי-המשפט להתמודד. תנו לנו אפשרות להשיג את התקציבים ואת המשאבים הראויים, כדי שנוכל לסייע לשופטים, כדי שנוכל לסייע לשירותי הרווחה, משום ששירותי הרווחה לא יכולים לעמוד בעומס שיש עליהם היום.

לכן, מכל השיקולים האלה אני מבקש שלא למוטט את המערכת גם אם הכוונות טובות, ולהסיר הצעה זו מסדר-היום. בשלב יותר מאוחר נחזור ונדון בה – בשלב שבו המערכת תהיה ערוכה לטפל בחוק

כפי שהוא, כראוי, ונוכל להמציא גם תשובות על השאלות שהשופטים שואלים אותן ושירותי המבחן ושירותי הסעד שואלים אותן.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לכבוד שר המשפטים. חברת הכנסת לימור לבנת, את רוצה להגיב, בבקשה.

לימור לבנת (הליכוד):

אני מוכרחה לומר, שאני לא כל כך מבינה את שר המשפטים. שמענו כאן נאום מאוד נרגש על מצבה הקשה של מערכת המשפט. אני מודה שהדברים מאוד נגעו ללבי ומאוד ריגשו אותי. אני אכן מקבלת שמערכת המשפט נמצאת בעומס קשה וכבד, ועל זה אף אחד לא חולק, וצריך לחזק את מערכת המשפט ולאפשר לה עוד ועוד שופטים וכו'. אבל מה בין זה לבין המצוקות והבעיות האמיתיות שיש? האם זה שיקול כדי שלא לחוקק חוק נכון וצודק – מפני שמערכת המשפט עמוסה? אני לא מבינה זאת.

אני עוד יותר לא מבינה את הסיפא של דברי שר המשפטים, שאמר: יום אחד נביא זאת לדיון מחדש; בסדר, אני לא מתנגד, אבל קודם תיתנו למערכת המשפט – אני חושבת שדברים אלה לא משכנעים. המצוקות שנשים רבות נתונות בהן הן אלה שאנחנו מדברים עליהן כאן בכנסת כל היום, מהבוקר עד לשעה המאוחרת הזאת. אנחנו צריכים לתת את האפשרות לבתי-המשפט, גם בנושאים שבהם יש התעללות נפשית חמורה ויש נשים שסובלות מזה, לתת על כך את הדעת ולא לבוא בטענה, שבתי-המשפט עמוסים.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחברת הכנסת לימור לבנת.

אנחנו עוברים כעת להצבעה בקריאה טרומית – בעד או נגד הצעת חוק למניעת אלימות במשפחה (תיקון – התעללות נפשית), התשנ"ג–1993, של חברת הכנסת לימור לבנת. נא להצביע בעד או נגד.

הצבעה מס' 5

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 7

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 9

נמנעים – 2

ההצעה להסיר את הצעת חוק למניעת אלימות במשפחה (תיקון התעללות נפשית),

התשנ"ג-1993, מסדר-היום נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

שבעה תומכים, תשעה מתנגדים, שני נמנעים. אני קובעת שהצעת החוק לא נתקבלה.

הצעות לסדר-היום

זכויות נערים עולים וחינוכם

היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו עוברים כעת לנושא הבא על סדר-היום, הצעות לסדר-היום מס' 2613, 2628 ו-2614, בנושא: זכויות נערים עולים וחינוכם. אני מזמינה את ראשון המציעים, חבר הכנסת זבולון המר, בבקשה.

זבולון המר (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הנושא איננו עילה לניגוח שבין ממשלה ואופוזיציה, אבל הוא מחייב דאגה וזעקה של הכנסת כולה באשר למצב של העלייה לישראל והקליטה בה.

כאשר עולי תימן, שכל כך חיכינו לבואם, שוקלים עזיבה לברוקלין; וכאשר העלייה מברית-המועצות מגיעה טיפין טיפין, ובעיקר רק כאשר חרב חדה מונחת על הצוואר – נזעקנו לשני סימנים מדאיגים באשר לדרך הקליטה של העולים בארץ.

היהודים עלו ארצה כדי לחדש את יהדותם, והנה מוסרים לנו על עשרות צעירות יהודיות עולות שמבקשות להמיר את דתן כדי להינשא לערבים, ואנחנו "מתבשרים" שהתופעה הולכת ומתרחבת. הדברים מבוססים על עדותו של ד"ר נסים דנה, הממונה על העדות הדתיות במשרד הדתות, עדות שלפיה התופעה הולכת ומתרחבת.

חלק מהמבקשות להתאסלם כבר מתגוררות בכפרים ערביים עם בני זוג שהכירו. והסיבות לכך אינן דתיות. הסיבות אינן פתאום חזרו בתשובה. לא, חזרו בתשובה – זה לא מושג נכון. זה לא כך

שפתאום הן גילו את האור של הדת המוסלמית, או הנוצרית. הסיבות הן חברתיות. הן מבקשות לשפר את המעמד הכלכלי הרעוע שלהן כעולות, לצאת ממצוקה סוציאלית.

זאת בעיה חברתית שמשרד הקליטה, הממשלה והכנסת חייבים להיות ערים לה. ועולה השאלה, האם באמת נחוץ שנביא למדינת היהודים יהודים כדי שימירו את דתם? או שמא עלינו לעשות הכול, ואיך לעשות זאת, כדי לקרב את העולים ליהדות ולדאוג לכך שהחברה הישראלית היהודית תקלוט אותם כראוי מבחינה חברתית וכלכלית?

שאלה שנייה מכאיבה, שמדליקה נורה אדומה, כפי שאמר שר הקליטה – ראיתי בעיתון שכך התבטאת – היא האינפורמציה הנובעת מדוח של משרד החינוך, שלפיו כ-7,000 בני נוער, עולים בני 14-18, אינם לומדים במסגרת חינוכית כלשהי ומוגדרים כנוער מנותק. שוב, הדבר נובע מהמצב הכלכלי והחברתי הקשה שבו מצויים בני נוער אלה, מצב קשה של משפחותיהם, לעתים מצב מחפיר של בני הנוער עצמם, כמחוסרי בית שמתגוררים בגנים ציבוריים. בני הנוער האלה חשופים כמוון לפעילות עבריינית, והם זרע פורענות קשה.

חברי הכנסת, מתבקשת בדחיפות הירתמות רבתי לפעולה של הקמת מסגרות לשיקום הנערים והנערות. 7,000 עולים, נערים שמסתובבים ברחובות ובחופי הים, הם בוושה לחברה שלנו. ואמרת שצדק שר הקליטה כאשר הגיב שהנתונים חייבים להדליק אצלנו נורות אדומות ולהפעיל את כל מנגנוני האזעקה החינוכיים והחברתיים שלנו. אבל ממשלה נדרש לא רק להיות נאה דורשים, אלא בעיקר נאה מקיימים; לא רק לזעוק אלא לטפל בתופעה. וחייב לקום גוף שיהיו שותפים בו משרד הקליטה, משרד החינוך, משרד הרווחה, אולי גם אחרים, שיאתרו את הנערים והנערות, יאבחנו את בעיותיהם, יצילו אותם מהידרדרות לפשע, כדי שלא יהיו אזרחים בלתי מועילים שסופם מי ישרנו.

גברתי היושבת-ראש, התופעות הקשות שכרוכות בעלייה המבורכת הן מחרידות ומחייבות את הממשלה לטפל בהן, ואת הכנסת – לזעוק עליהן ולדון בהן.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת זבולון המר. אני מזמינה את המציע הבא, חבר הכנסת שמואל הלפרט.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הידיעה שפורסמה אתמול, כי 7,000 נערים, עולים חדשים, אינם נמצאים בשום מסגרת חינוכית, היא חמורה ביותר, משום שמדובר בנערים בגילים 14 עד 18, ובמיוחד משום שמדובר בנערים עולים חדשים.

במשך שנים רבות פעלה ממשלת ישראל, עם ארגונים יהודיים ברחבי העולם, כדי לפרוץ את מסך הברזל ולהביא לעלייתם של יהודי ברית-המועצות לישראל. מתי מעט אכן הצליחו לעלות. אולם הזרם הגדול של העולים החל להגיע ארצה רק בשנים האחרונות, לאחר קריסת הגוש הקומוניסטי, ועמו מסך הברזל.

כולנו זוכרים את הימים שבהם כל ידיעה על תפילה בבית-הכנסת הגדול במוסקבה עוררה התרגשות. תפילות של מאות יהודים מרחבי ברית-המועצות בימים הנוראים, בחגים, הקפות בשמחת תורה ועוד, תפסו מקום ראשון בכל מהדורת חדשות. ובכלי התקשורת התנוססו תמונות של יהודים רוקדים עם ספרי תורה בידיהם.

מדי פעם שמענו גם על יהודים הלומדים תורה, אומנם בחשאי ולא בצורה גלויה, ועל כאלה שנאסרו ב"עוון" הלימודים הללו. הם נקראו בפי כולנו "אסירי ציון".

והנה, כאשר הורם המסך וזרם של מאות אלפי יהודים החל מגיע לישראל, נשכחו התפילות בבתי-הכנסת, נעלמו ספרי התורה, ובוודאי לימוד התורה עצמה, אפילו לא בחשאי.

גולה שלמה, שהיתה מנותקת מהעם היהודי במשך יותר מ-70 שנה, הגשימה חלום של דורות להגיע לארץ-ישראל. אך במקום בתי-כנסת, תפילה ותורה, הם מוצאים אווירה של התנתקות והתערטלות משורשי העם, אווירה של מדינה ככל המדינות. יש שכונות של עולים חדשים שאין בהן אף מקווה טהרה אחד, בית-כנסת או תלמוד תורה. לא שחסר תקציב למבני ציבור. עובדה, בנו מתנ"סים מפוארים, בתי-ספר ממלכתיים לתפארת, מועדוני נוער, מרכזי מסחר ועוד כהנה וכהנה. רק למבני הדת אין תקציב.

העולים ממדינות חבר-העמים, אפילו שעדיין אינם בקיאים לגמרי במערכת הפוליטית במדינה, לא צריכים להיות גאונים כדי להבחין באפליה הזועקת לשמים בשטח זה. הם מבינים היטב מהו המסר שמדינת ישראל מעבירה להם בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים: רוצים בית-כנסת, מקווה, תלמוד תורה – תדאגו בעצמכם. את כל היתר תקבלו חינוך.

ואם לא די בזה, הרי כאשר עולים חדשים מודיעים, עוד בהיותם בברית-המועצות, כי ברצונם שילדיהם ילמדו בבתי-ספר דתיים, אין משרד החינוך מתחשב בכך. זו ההוראה שהוציא לאחרונה סגן שר החינוך, שלפיה אין מתחשבים עוד בבקשות הללו ומעבירים את כולם לחינוך הממלכתי.

מי שהביע תמיהה על הגישה המוזרה הזאת נאלץ להמיר את התמיהה בתדהמה כאשר שמע את תגובת לשכת סגן השר: "לא כל מי שחותם בברית-המועצות שרצונו בחינוך דתי אכן מעוניין בכך כאשר הוא מגיע לארץ. אי-אפשר להתייחס לכך אוטומטית. רבים הלכו לבתי-ספר דתיים, התאכזבו, ולכן העברנו אותם לחינוך חילוני".

זבולון המר (מפד"ל):

האם זה נאמר בתשובה על שאילתא?

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

כן, בתשובה של לשכת סגן השר.

צריך הרבה חוצפה ועזות מצח כדי לומר דברים חמורים כל כך, ועוד מתוך ידיעה שהם יתפרסמו ברבים. הסתירה בדברים היא מיניה וביה. מצד אחד הופכים את העולים החדשים למטומטמים שלא יודעים על מה הם חותמים, ובכלל לא מתכוונים למה שהם אומרים או כותבים. מצד שני הופכים אותם לחכמים מופלגים. רק אחרי שהלכו לחינוך הדתי, רק שם הם מבינים פתאום שעליהם להתאכזב ולעבור לחינוך הממלכתי.

האם גם לבקשות לקבל חינוך ממלכתי לא מתייחסים אוטומטית? האם שואלים גם את מי שביקש חינוך ממלכתי אם ברצונו ללכת בכל זאת לחינוך דתי? האם מהחינוך הממלכתי לא התאכזבו העולים?

האמת המרה היא, שדווקא ורק מהחינוך הממלכתי החילוני יש אכזבה רבתי בקרב העולים החדשים, ואילו מהחינוך הדתי יש שביעות רצון גדולה. אחוז הנשירה של ילדי עולים מהחינוך הדתי הוא אפסי. גם משרד החינוך יודע זאת היטב. אבל בחינוך הממלכתי – האחוז מדהים וחמור. דוגמה אחת לכך היא הידיעה על 7,000 ילדי עולים שנפלטו מהמסגרת החינוכית ואינה לומדים כלל. משרד החינוך מגדיר אותם כנוער מנותק. רובם עולים מברית-המועצות. בגלל העובדה שאין הם לומדים בשום מסגרת חינוכית, מתחברים רבים מהם עם עבריינים. חלקם משוטטים ברחובות ללא מטרה. ומכאן ועד לפשע המרחק קטן ביותר.

חז"ל אומרים: הבטלה מביאה לידי שעמום, ושעמום מביא לידי זימה. והברטנורא אומר על זה: מה זה שעמום? שיגעון.

עכשיו נזעק גם השר לקליטת העלייה מר יאיר צבן, והוא אומר: הנתונים חייבים להדליק אצלנו נורות אדומות, להפעיל את כל מנגנוני האזעקה החינוכיים והחברתיים שלנו. חבל שהוא נזכר רק עכשיו. כי אנחנו זועקים שנים רבות על פשיטת הרגל של החינוך הממלכתי, חינוך בלי לימוד תורה ומצוות, התעלמות משורשי העם, פחות שעות יהדות, כמובן בלי רבנים בבתי-ספר. חינוך כזה הביא 7,000 נערים עולים לרחוב.

כאשר כזה הוא המצב, כאשר לא מאפשרים לעולים ללמוד במסגרות חינוך דתיות, כאשר במקום להוסיף תורה ויראה מחליטים להכניס לימודי אסלאם למערכת החינוך במדינת ישראל, אין פלא שיש 7,000 בני נוער עולים מנותקים. האם רק כשהמספרים יהיו עוד יותר גדולים יחליט מישהו שהגיע הזמן ללמד תורה ויהדות? תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה לחבר הכנסת שמואל הלפרט. אני מזמינה את אחרונת המציעים, חברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אדוני שר הקליטה, אינני יודעת אם הנתונים שמצויים בידי הם הנתונים המעודכנים והאחרונים שקיימים – – –

השר לקליטת העלייה י' צבן:

זו פתיחה זהירה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

כן.

הנושא כבר הועלה בכנסת לא אחת, ולא אחת צוין שאנחנו יודעים על קיומם של רבבות ילדים ובני נוער עד גיל 18 שאינם נמצאים במסגרות חינוכיות כלשהן. מדובר, לפי נתונים שפורסמו, על למעלה מ-30,000 בני נוער וילדים יהודים, שמהם, לפי הנתונים, 23,000 נחשבים בני עולים, אבל כמספר הזה בערך צריך להוסיף גם מקרב הנוער הערבי, שאצלו הנשירה מבתי-הספר מוקדמת יותר, ובמספרים גדולים הרבה יותר.

אני רוצה להדגיש, שצריך להבחין בין מי שנושר ממערכת החינוך משום שהוא נתקל בקשיים במערכת הזאת, לבין מי שלא הגיע כלל למערכת החינוך, לבין מי שעוזב את מערכת החינוך בניסיון לעזור בפרנסת המשפחה. העילה להצעה לסדר-היום היתה אותה קבוצה שאיתרו אותה – אומרים שיש 7,000 – של נערים עולים שאינם עובדים ואינם לומדים. אבל אני לא יודעת אם נבדק בכלל אם הנערים האלה היו בבית-ספר ועזבו, אם הנערים האלה ניסו לעבוד וזרקו אותם מהעבודה, כי אני חושבת שאם – – –

זבולון המר (מפד"ל):

מה זה לעבוד? ילדים בני 14 צריכים לצאת לעבודה?

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

לידיעתך, אדוני, שהיית שר החינוך, היום בתל-אביב, בבאר-שבע, בירושלים, במקומות אחרים, ילדים בני 12 ו-13 שנה – – –

זבולון המר (מפד"ל):

זה מנוגד לחוק.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אנחנו לא מדברים עכשיו על החוקים במדינת ישראל, אנחנו מדברים על מציאות. ב"חדשות" הובא סיפורם של שני אחים, אחד בן 13 והשני בן 12, שעלו עם המשפחה לפני שנתיים והחלו לעבוד במפעל לפלסטיק באזור חדרה בלילה, בגריסת פלסטיק: "שמחנו שיש עבודה, עבדנו מ-12 בלילה עד 5 בבוקר. היה לנו נורא חם, נתנו לנו מים לשתייה, הבאנו אוכל מהבית. למה עזבתם את העבודה? כי בעל הבית אמר שנעבוד יותר מהר. הוא ידע שאנחנו קטנים והוא אמר לנו: יותר מהר, יותר מהר. בסוף הוא לא שילם לנו, אז פחדנו ללכת אליו שישלם". זו מציאות שקיימת היום במדינת ישראל.

מה שאני מנסה לומר בדברים שלי הוא, שמוטלת חובה על משרד הקליטה, כמי שאחראי לקליטה. אבל מעל לזה ובראש ובראשונה האחריות היא של משרד החינוך ושל משרד העבודה והרווחה, לשאול את השאלות הקשות האלה ולתת את הפתרונות המתאימים לילדים האלה. יש ילדים ובני נוער שהפתרון שלהם הוא הרחקה מהבית; יש ילדים ובני נוער שלא צריך כלל להרחיק אותם מהבית, הם צריכים רק מועדונית אחרי הצהריים; יש ילדים ובני נוער שכל מה שהם צריכים זה מורה לעברית שיעזור להם להתגבר על הקושי של השפה כדי שיחזרו לבית-הספר; ויש מי שהבעיה שלו היא, שבעבר הוא היה ספורטאי מחונן, הוא בא לכאן ולא מצא את מקומו והוא מגיע לרחוב; יש מי שמגיע למצב כזה שהוא נמצא ברחוב, משום שהסביבה שהוא נקלע אליה היא איזו חבורה עבריינית, ובעצם צריך לטפל בכל החבורה הזאת.

אני רוצה להוסיף משהו לדיון כאן בנושא של הנערות. נוסף על המצוקה הקיימת בכלל, יש הבעיה של הניצול המיני של הנערות. אני אומרת זאת דווקא בהקשר של דיון שהיה לנו היום בנושא של אלימות כלפי נשים ונערות. היום יש מצב שעובדות סוציאליות חסרות אונים. אני מדברת בעיקר במקרים של נערות – השר צבן יודע שדיברנו על זה כבר בשנים קודמות – המכונות גבוליות. כלומר, הן לא נערות עברייניות שמקומן במוסד לעברייניות, אלא הן נערות גבוליות, שאו-טו-טו מגיעות לפשע, הן או-טו-טו מגיעות לזנות. להן צריך לעזור על-ידי מעונות מתאימים, לא מוסדות לנערים עבריינים אלא מעון שיקומי שמציל אותן, נותן להן סעד נפשי, טיפול פסיכולוגי, ואחר כך מוצא להן את המסגרת המתאימה.

אני לא יודעת אם ידוע לכם חברי הכנסת, כמה מעונות לנערות מהסוג הזה קיימים היום במדינת ישראל. ובכן, קיים מעון אחד בירושלים וקיים עוד מעון, שהיום שרת העבודה הודיעה עליו, לנערות ערביות במצוקה. רק שני מעונות בכל מדינת ישראל, היכולים לטפל בעת ובעונה אחת ב-20, 20 וכמה נערות, וזה כאשר העובדים הסוציאליים מדברים על אלפי נערות גבוליות.

ה"חיסכון" באי-הקמתם של המעונות האלה לנערות הגבוליות הוא, שהנערות האלה מגיעות לזנות, לפשע, הופכות להיות מקרי סעד, לאורך כל החיים שלהן הן יחיו על הבטחת הכנסה או איזו קצבה אחרת של הביטוח הלאומי, והסיכוי שהן יהיו אזרחיות שוות ופוריות התורמות לחברה הוא נמוך מאוד.

זבולון המר (מפד"ל):

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

השר שנמצא פה אתנו בא משום שהנושא הוא עולים. לדעתי, השר לקליטת העלייה הוא האדם שיכול אולי למצוא, לגלות, לאתר, בעזרת הקשרים שיש לו את הנערים ה"מיותרים", אבל הטיפול בהחלט נמצא במשרדים אחרים.

המסר שלי הוא, שכל "חיסכון" שנעשה בטיפול בגיל הקריטי הזה של בני הנוער הוא בכייה לדורות לחברה הישראלית. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחברת הכנסת גוז'נסקי. אדוני השר לקליטת העלייה, בבקשה.

השר לקליטת העלייה י' צבן:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, ראשית ברצוני להעיר לחבר הכנסת המר ידידי, שאומנם ממדי העלייה אינם כאלה שהיינו רוצים לראות אותם, אבל לא הייתי מגדיר אותם כטיפין טיפין. סדר גודל של 77,000 עולים בשנה שעברה; סדר גודל דומה יהיה השנה, 1,000 יותר או 1,000 פחות, לעומת השיעורים שהיינו מורגלים בהם בשנות הבצורת של 10,000, 12,000 עולים – אלה לא דברים קלי ערך. אני מסכים שאנחנו צריכים לעשות את הכול, כל מה שתלוי בנו בכל אופן, כדי ששיעור העלייה יגבר, ואני מאמין שבידינו לעלות מדרגה מ-75,000 ל-90,000, ל-100,000. הרבה מעבר לזה – זה כבר לא תלוי בנו, אלא במה שיקרה שם.

אני רוצה להתחיל בדבר שבעיני הוא החשוב ביותר, וזו אכן השאלה של הנערים המנותקים. אכן אמרתי שצריך לראות את הנורות האדומות הנדלקות בנושא הזה, ואני מאמין שהן נדלקות לא רק אצלי, לא רק במשרד הקליטה. אני מאמין שהן דולקות גם במשרדים הרלבנטיים האחרים.

ברצוני לומר מתוך שיחות ודיונים משותפים עם שר החינוך ועם סגנו, שבתקופה האחרונה אנחנו פועלים בשיתוף מלא, כדי לטפל טיפול יותר שורשי ויותר יסודי ממה שהיה בעבר בתופעת הנוער המנותק.

אני שמח שנמצא כאן אתנו יושב-ראש ועדת החינוך, קודם היה כאן גם יושב-ראש ועדת העלייה והקליטה. בקבינט הקליטה התחלתי לעסוק בנושא הזה לפני למעלה מחצי שנה. קיימנו דיונים מספר. נכון שעד עכשיו – והיתה על זה התרעמות מוצדקת, לדעתי, בוועדת החינוך – לא היו נתונים מדויקים, מפורטים, בדוקים ומעודכנים.

אני שמח לומר, שמשרד החינוך חדל לאחרונה להתבסס על מערכות כלליות של הערכות והחליט להגיע למערכת נתונים פרטנית לאיתור פרטני של כל נער ונערה בכל רשות ורשות, דבר שלא נעשה עד היום. לדעתי, זה מעיד על ניסיון רציני להתחיל להתמודד עם הבעיה המורכבת והכואבת הזאת.

אשר לנתונים עצמם, יש לי השערה איך נולד המספר של 23,000. אני מאמין, שבתוך יומיים-שלושה ימים, אני עוד אבדוק את זה, יתברר שיש כאן איזו שגיאה סטטיסטית, ואני פשוט לא מבין איך היא קרתה.

לפי הבדיקות שאני ערכתי אתמול והיום, אני מעריך שהנתון הזה שאני מוסר יימצא נכון. אני אומר את הדברים האלה לא כדי להרגיע, כי תיכף אוסיף מה מתלווה לזה. לפי הערכתי מדובר בערך ב-4,000 נערות ונערים גילאי 14-17 שאינם נמצאים בכל מסגרת חינוכית והם ילדי עולים. זה שיעור של 15%-17% מהנוער העולה, בשעה שבקרב הנוער הישראלי השיעור המקביל הוא 11%.

אפרים גור (הליכוד):

ובגיל צעיר יותר לא קיימת התופעה הזאת?

השר לקליטת העלייה י' צבן:

התייחסתי לתופעה הזאת כי על כך היתה ההצעה.

אני בא היום מביקורים בקריית-גת ובנהורה. מספר בני הנוער המנותקים שם, להפתעתי הנעימה, קטן אף מהשיעור הזה. בנהורה, אני ממש שמחתי על כך, השיעור הוא קטן מאוד מאוד מהנתון הזה. ואני מדבר על בדיקה פרטנית של שמות, של אחד לאחד. ביישובים הקטנים היכולת לעקוב היא הרבה יותר גדולה מאשר ביישובים הגדולים, כאשר במרכז הארץ, למשל, יש גם תנועה רבה של העולים ממקום למקום.

ידידי, חבר הכנסת המר, יש תופעה אחת שהייתי רוצה שתהיה מודע לה; היא בעייתית מאוד. בדיון שהיה בקבינט הקליטה לפני שבוע עם שרת העבודה והרווחה החלטנו להקים מייד צוות משותף למשרד הקליטה, למשרד העבודה והרווחה, למשרד החינוך, לצה"ל, לתנועות הנוער, לכל הגורמים השותפים לנושא זה.

מגיעים לארץ נערים בגיל 16, לאחר שסיימו שם את בית-הספר התיכון ויש בידיהם תעודה. רובם לא הולך במצב כזה להוציא תעודת בגרות ישראלית. עד לגיוס לצבא יש להם פער – לפעמים של שנה וחצי ולפעמים של שנתיים. לגבי קבוצת הנערים האלה, שאנחנו גם כן רוצים לדעת בדיוק את מספרם, את שמותיהם ואת כתובותיהם, כי הסטטיסטיקה היא לא חזות הכול, הטיפול באדם הוא העניין – הקבוצה הזאת מועדת מאוד לסיכונים וצריך לשים עליהם את העין. גם אותם צריך להביא בחשבון.

יש עוד קבוצה שלא נלקחה בחשבון הסטטיסטי, וזו הקבוצה של החינוך העצמאי. עם משרד החינוך אנחנו נשלים את הבדיקות.

אני לא מאלה שמרגיעים את עצמם באמירה, אף שהיא נכונה, שיש הלאם של הגירה. זו תופעה ידועה מאוד. רוב הסוציולוגים מקטלגים את הלאם ההגירה, חלקם כהלאם הראשון בעוצמתו וחלקם כהלאם השני בעוצמתו בתופעות החברתיות שלנו. הוא משפיע מאוד בגילים האלה. אני חושב שדווקא משום שיש תופעה כזאת, אנחנו חייבים להיות ערוכים היערכות מיוחדת בנושא הזה.

משרד החינוך פתח עשרה מרכזים לנוער עולה מנותק בשנת 1993, והוא עומד לפתוח 11 מרכזים נוספים בשנת 1994. אנחנו דנים עכשיו, שני המשרדים עם משרד האוצר, על תוספת תקציבית לכל ההיערכות הזאת.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

כמה מתוך המרכזים שאתה הזכרת הם מרכזים דתיים?

השר לקליטת העלייה י' צבן:

אני פשוט אינני יודע, אני לא יכול לומר לך. תיכף אתייחס בכמה מלים להערות שלך.

אנחנו ביקשנו להגדיל את מספר שנות הזכאות של תלמידים עולים לשעות תגבור, ואני מקווה שניענה. זו פעולה שאנחנו, קבינט הקליטה, מבקשים לעשות אותה זה זמן.

דבר נוסף הוא, שאנחנו חושבים שהמערכת חייבת להקדיש יותר אמצעים ומאמצים להחדיר את תודעת הקליטה בקרב מורים, בקרב מנהלים, בקרב מחנכים, בקרב מדריכי נוער, בקרב פרנסי ציבור, כדי לנסות לבנות חגורות ביטחון יותר אפקטיביות במאמץ למנוע את הנשירה הזאת.

אנחנו השלשנו השנה את הפעולות של מדריכות הנוער המגויסות לצבא מ-50 מד"ניות – מדריכות נוער – ל-150 מד"ניות.

זבולון המר (מפד"ל):

שילשנו, לא השלשנו.

השר לקליטת העלייה י' צבן:

הפעולה הזאת הוכחה כמוצלחת מאוד במעבר מבית-הספר – בסדר, חבר הכנסת המר, שילשנו. אם אתה מעיר לי שצריך להגיד שילשנו, אני מוכן לקבל את זה. אני אומר ששילשנו, ואת 150 המד"ניות השלשנו במערכת החינוכית.

אני אמרתי ואני חוזר ואומר לכולנו: כל שקל שכביכול נחסוך בתחום הזה, אם השיקול הוא כלכלי, תקציבי, יעלה לנו בעתיד 10 שקלים.

חבר הכנסת הלפרט, אני חושב שהידיעה שהגיעה אליך מתייחסת לפרשת "נעל"ה", ולא לרישום הכללי של ילדים בבתי-הספר. מדינת ישראל מקפידה על רישום בבתי-הספר לפי רצון ההורים. אם יש היום ספק בעניין הזה, הוא מתייחס, ראשית, לעובדה שלא בטוח, ועכשיו, אחרי ביקורי היום בקריית-גת אני אומר מראש שנראה שלא, בהרבה מקומות בארץ לא מציעים להורי הילדים האתיופים את הבחירה החופשית. אחרי השנה הראשונה שבה הוחלט שהם עוברים אוטומטית למסגרת החינוך הממלכתי-דתי, בהרבה מקומות בארץ לא מציעים בפני המשפחות האתיופיות את מגוון האפשרויות, החל מהחינוך העצמאי, עבור דרך החינוך הממלכתי-דתי ועד לחינוך הממלכתי-כללי. אני לא מכיר תופעות שמשפחות רצו שילדיהן ילכו לאיזו מסגרת דתית והדבר לא נתאפשר להן.

זבולון המר (מפד"ל):

ומה בקשר ל"נעל"ה"?

השר לקליטת העלייה י' צבן:

ב"נעל"ה" קרה, שפעולות גיוס שנעשו שם, נניח על-ידי "בני עקיבא" במקום מסוים, באופן טבעי גרמו לכך שכל הילדים נרשמו לחינוך הממלכתי-דתי. הם גם לא ידעו, הם חשבו שהם הולכים לדבר הכללי הנורמטיבי. הם הגיעו לארץ, לא היו ממשפחות דתיות, לא היו ילדים דתיים, והנה לאחר שהם הגיעו לארץ הם ראו שילדים אחרים הולכים בכל זאת למסגרת לא-דתית. הם ביקשו לעבור למסגרת לא-דתית גם-כן. רק כאשר הדבר אושר והוסכם על-ידי הוריהם, ואלה לא היו מקרים רבים, זה התאפשר להם.

אני לא חושב שאתה היית רוצה, שבמסגרות שאתה היית אחראי להן בעבר, יהיו ילדים שמתוך איזו אי-הבנה הגיעו למסגרת מסוימת – ואף אחד לא עושה שם פעולת תעמולה או ניסיון לציד נפשות וכדומה. אני חושב שפשוט מנפחים כאן עניין שאין לו משמעות.

הדבר האחרון, חבר הכנסת המר. אומר לך, ראשית כול, מה הנתונים שנמסרו לי מלשכת שר הדתות. על-פי נתוני משרד הפנים ומשרד הדתות, בשנת 1992 המירו את דתן – מ"יהודי" ל"מוסלמי" – חמש נשים עולות: עולה אחת מארגנטינה, שעלתה ב-1988; עולה אחת מקולומביה, שעלתה ב-1988; שלוש עולות מחבר המדינות העצמאיות, אחת עלתה ב-1979 ושתיים ב-1991. לגבי 1993 מעריכים שיש כעשר פניות להמרות דת.

מר דוד אפרתי, ראש מינהל האוכלוסין, מעריך כי שיעור ההתאסלמות בקרב עולות דומה מאוד לשיעור ההתאסלמות בקרב האוכלוסייה הישראלית הוותיקה. מתברר שמדובר בתופעה לא רווחת, אלא במספר מצומצם של מקרים המתרחשים על רקע אישי מובהק ביותר.

מבחינה מעשית ומהותית לא משרד הקליטה הוא הקובע את מעמד העולים החדשים. המשרד המוסמך על-פי חוק להעניק מעמד של עולה חדש לבאים ארצה הוא משרד הפנים. משרד הקליטה מופקד על מילוי הזכויות של אלה שקיבלו מעמד של עולה חדש, והוא יעשה זאת כל עוד מוכר המעמד של התושב או של התושבת כעולה חדש או כעולה חדשה.

אעיר איזו הערה שאינה מתייחסת אליך.

זבולון המר (מפד"ל):

— — —

השר לקליטת העלייה י' צבן:

רק רגע. חבר הכנסת המר, אני לא מתכוון אליך. היו כותרות גדולות בעיתונים, שבעקבותיהן הוגשו ההצעות לסדר-היום. אינני יודע – ואני אומר את זה בכל הידידות – איזה אינטרס ציבורי הניע את מי שהניע להעניק אופי סנסציוני לעניין שהוא בתחום מובהק של חיי הפרט וצנעתם. לעניין העלייה והקליטה ודאי שזה לא תורם, וחבל.

אני מוכן בהחלט לקיים דיון רציני על קירוב העולים למורשת היהודית, אולם אני מציע שלא לעשות את זה דווקא בהקשר זה.

את הנושא הראשון שהועלה, בעיית הנוער המנותק, אני מציע, אם יורשה לי, להעביר – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

של חבר הכנסת המר?

השר לקליטת העלייה י' צבן:

של חבר הכנסת המר ושל חברת הכנסת גוז'נסקי.

היו"ר א' סלמוביץ:

זה אותו נושא. אנחנו מדברים על הצעות שונות.

השר לקליטת העלייה י' צבן:

וזה מתייחס גם להצעתו של חבר הכנסת הלפרט.

היו"ר א' סלמוביץ:

כן, זה אותו נושא והצעות שונות.

השר לקליטת העלייה י' צבן:

כן, אבל אני מדבר על הנושא של הנוער המנותק. אני מציע להעביר את זה לדיון משותף בוועדת החינוך ובוועדת העלייה והקליטה של הכנסת.

אפרים גור (הליכוד):

אדוני השר, אפשר לשאול שאלה?

השר לקליטת העלייה י' צבן:

רק רגע, לא באמצע דברי. הנושא רציני, יהיה דיון, ואני רק מציע לעשות את זה בעוד כמה שבועות, כדי לאפשר למשרד החינוך והתרבות להיערך לדיון הזה כמו שצריך, להשלים את הבדיקות, להשלים את הנתונים, לא לקיים דיון בחלל האוויר, בלי שהנתונים ברורים ובדוקים.

אפרים גור (הליכוד):

ברשות היושבת-ראש, שאלה.

זבולון המר (מפד"ל):

מה אתה מציע לגבי הנושא השני?

השר לקליטת העלייה י' צבן:

מה הוא הנושא השני?

זבולון המר (מפד"ל):

הנושא של ההתאסלמות.

השר לקליטת העלייה י' צבן:

אני מציע להסתפק בתשובה שלי. חבר הכנסת המר, אני מציע – – –

זבולון המר (מפד"ל):

אני חושב שאתה עושה שגיאה חמורה בזה שאתה מבחין בין הדברים. מותר לוועדה לדון בזה.

היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו בודקים כרגע אם אפשר לעשות את זה מבחינה תקנונית.

זבולון המר (מפד"ל):

אז נקיים הצבעה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אנחנו מעבירים את הנושא. אי-אפשר להפריד ולהעביר חצי נושא לפה וחצי נושא לשם.

השר לקליטת העלייה י' צבן:

מה זה "חצי נושא"? הרי מה שקרה כאן – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו בודקים את זה עכשיו תקנונית.

השר לקליטת העלייה י' צבן:

יורשה לי להעיר לנשיאות הכנסת, שהיא צירפה מין בשאינו מינו בשאינו מינו.

זבולון המר (מפד"ל):

זה חלק מבעיות הקליטה.

השר לקליטת העלייה י' צבן:

אבל זה לא דיון כללי על בעיות הקליטה.

זבולון המר (מפד"ל):

— — —

השר לקליטת העלייה י' צבן:

לא, חבר הכנסת זבולון המר, זה לא דיון כללי על בעיות הקליטה.

זבולון המר (מפד"ל):

— — —

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

השר לקליטת העלייה י' צבן:

בסדר, אני מציע להעביר את הכול לדיון משותף.

אפרים גור (הליכוד):

אפשר לשאול שאלה?

השר לקליטת העלייה י' צבן:

כן, בבקשה.

היו"ר א' סלמוביץ:

בוועדת החינוך.

השר לקליטת העלייה י' צבן:

אני מציע דיון משותף של ועדת החינוך וועדת הקליטה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

היו"ר א' סלמוביץ:

ועדת החינוך או ועדת הקליטה.

אפרים גור (הליכוד):

לפני שמעמידים להצבעה, ברשותך, גברתי היושבת-ראש, אני מבקש לשאול שאלה.

השר לקליטת העלייה י' צבן:

אם כן, אני מציע להעביר את זה לוועדת הכנסת, כדי שהיא תקבע.

היו"ר א' סלמוביץ:

לוועדת הכנסת, והיא תקבע.

בבקשה, חבר הכנסת גור.

אפרים גור (הליכוד):

כבוד השר, אתמול פורסם בתקשורת, כי 2,000 ילדי עולים חיים בישראל ללא מעמד של עולה חדש, הגם שהוריהם קיבלו מעמד כזה, ומשום כך הם אינם זכאים לסל קליטה, לביטוח רפואי, לרישום בבתי-ספר ועוד. אני מניח שכבוד השר מודע לתופעה הזו, והייתי שמח מאוד לשמוע האם ייעשה משהו בקרוב כדי להעניק להם את המעמד של עולים.

השר לקליטת העלייה י' צבן:

לא ייעשה משהו בקרוב, כי נעשה משהו בעבר. ראשית, לא מדובר ב-2,000 – כרגיל בפרסומים האלה – אלא מדובר ב-650 בקירוב. לבעייתם של הרוב כבר נמצאו מסלולי פתרון, ואני כבר הוריתי בראשית השנה – בניגוד להוראות שניתנו בקדנציה הקודמת, שלא לדון במקרים כאלה בוועדת החריגים של המשרד – כן לדון, וכל ילד שעניינו הובא, אוטומטית אושר עניינו. יש הקבוצה של מה שקרוי "תיירים". גם בהם טיפלנו ואנו מטפלים, ויש לי יסוד להניח שאנחנו נמצא לזה פתרון בתקופה הקרובה ביותר.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לכבוד השר לקליטת העלייה.

חבר הכנסת זבולון המר, האם אתה מסכים להצעת השר?

זבולון המר (מפד"ל):

האם ההצעה היתה שכל הנושא עובר לוועדה?

היו"ר א' סלמוביץ:

כן, כל הנושא עובר לוועדת הכנסת, והיא אשר תחליט באיזו מסגרת הוא יידון.

זבולון המר (מפד"ל):

אני מסכים.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת שמואל הלפרט, האם אתה מסכים?

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

כן.

היו"ר א' סלמוביץ:

חברת הכנסת תמר גוז'נסקי מסכימה?

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

מסכימה.

היו"ר א' סלמוביץ:

אם כן, נעבור להצבעה בעד או נגד העברת הנושא לוועדת הכנסת, אשר תחליט באיזו מסגרת תידונה כל ההצעות. נא להצביע.

הצבעה מס' 6

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 13

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

13 תומכים, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שהנושא מועבר לוועדת הכנסת, אשר תקבע באיזו מסגרת תידונה ההצעות.

שאלות ותשובות

היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו עוברים כעת לשאלות ותשובות. אני מזמינה את כבוד השר לקליטת העלייה להשיב על שאלתא רגילה.

זכויות תושבים חוזרים

חבר הכנסת מ' שטרית שאל את השר לקליטת העלייה ביום י"ח בחשוון התשנ"ד (2 בנובמבר 1993):

נודע לי כי תושבים חוזרים רבים מתלוננים על ביורוקרטיה וטיפול כושל ביותר שניתן להם על-ידי משרד הקליטה.

ברצוני לשאול:

1. מה הן הזכויות בפועל של תושב חוזר?

2. האם אתם מפרסמים זכויות אלה ובאיזה אופן?

3. מתי היה פרסום כזה?

4. כמה תושבים חוזרים מתוך כל התושבים החוזרים בשנת 1992 ובשנת 1993 ניצלו את זכות קבלת הלוואות מטען והשתתפות בשכר דירה?

תשובת השר לקליטת העלייה י' צבן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בשל קוצר הזמן אפרט את עיקרי הסיוע לתושב חוזר: א. פטור על ייבוא טובין מחוץ-לארץ, או, לחלופין, פטור ממס קנייה ומס ערך מוסף על רכישת טובין בארץ; ב. פטור בתחום מטבע חוץ – לתושב השוהה מעל שבע שנים בחוץ-לארץ; ג. הנחה בכרטיסי טיסה; ד. השתתפות מותנית בהוצאות החזרה ארצה באמצעות זכאות להלוואה; ה. תעסוקה – בתחום זה מסייע המשרד בכמה מישורים: דמי קיום, הכשרה מקצועית, סיוע לאקדמאים, סיוע למדענים בעלי תואר שלישי וכן יצירת קשרים בין מפעלים ישראליים לאקדמאים הפונים מחוץ-לארץ.

3-2. המידע מתפרסם בחוברות מידע של משרד הקליטה, המכס, הביטוח הלאומי, בנק ישראל וכו'.

המחלקה לתושבים חוזרים נמצאת במשא-ומתן עם שני עיתונים ישראליים, המופצים בארצות-הברית, על אפשרות פרסום.

המחלקה לתושבים חוזרים במשרד הקליטה דואגת להפקת חומר שוטף ולהפצתו במרכזי "הבית הישראלי" בחוץ-לארץ, בקונסוליות ישראל בעולם ובמשרדים המחזיים של משרד הקליטה בארץ. שתי החוברות המופצות – "מחכים לך בבית" ו"לקט מידע". בשנת 1993 הופצו 22,000 עותקים של החוברת "מחכים לך בבית", שהודפסה בשלוש מהדורות; המהדורה האחרונה הודפסה באוקטובר 1993. החוברת "לקט מידע" מופצת לידיעת הקונסוליות ולעיונם של התושבים המתעניינים. כיום עובדים על עדכון החוברת לקראת הוצאה חדשה ב-1994. חוברת זו תכלול את האינפורמציה הכלולה בשתי החוברות.

4. בשנת 1992 טיפל המשרד בכ-5,000 תושבים חוזרים. מתוכם הגישו 180 בקשות להלוואות שאושרו, אך רק כ-20% מהן מומשו. עד סוף אוקטובר 1993 טיפל המשרד בכ-5,500 נפש. בתקופה זו הוגשו ואושרו 198 בקשות להלוואות, ומתוכן מומשו כ-50%.

בשנים 1989-1992 נגרמו שיבושים קשים בתהליכי האישור של ההלוואות, עקב הפסקת השתתפותה של הסוכנות היהודית בהסדר ההלוואות. החל מאוקטובר 1992 מופעל הסדר ההלוואות על-ידי משרדי האוצר והקליטה, כאשר ההלוואות ניתנות לשלוש שנים בצמוד למדד, כאשר משרד הקליטה מסייע בסבסוד חלקי של הריבית.

לאחרונה התעוררו קשיים בהסדר ההלוואות לתושבים חוזרים בבנק שעמו יש הסכם בנדון, ואנו פועלים להסרת כמה מהקשיים הללו.

לעניין הסיוע בשכר דירה – זכאותו של תושב חוזר זהה לזכאותו של אזרח ישראלי. נושא זה נמצא בתחום אחריותו וסמכותו הבלעדית של משרד השיכון.

ואשר לביקורת כלפי הקשיים הביורוקרטיים:

אף שמשרד הקליטה אחראי מיניסטריאלית לקליטת תושבים חוזרים, הרי שאין הוא מהווה כתובת מרכזית לטיפול בכל צרכיו של התושב החוזר.

במסגרת שינויים במבנה הארגוני של המשרד, אנו בוחנים עתה את פעילותה של המחלקה לתושבים חוזרים.

הביקורת שנמתחה על הגילויים הביורוקרטיים הועברה לידיעת עובדי המחלקה, שנתבעו לקחת אותה לתשומת לבם.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לכבוד השר לקליטת העלייה. יש גם שאילתות שסגן שר החוץ צריך להשיב עליהן. אנחנו נקדים אותן. אני מזמינה את סגן שר החוץ להשיב על שאילתות רגילות. בבקשה.

שגרירות ישראל בגורגיה

חבר הכנסת א' גור שאל את שר החוץ ביום ג' באב התשנ"ב (2 באוגוסט 1992):

לפני כחודשיים כוננו ישראל והרפובליקה הגורגית יחסים דיפלומטיים ביניהן.

כזכור, פעלתי רבות לטיפול יחסי שתי המדינות, אשר באו לידי ביטוי, בין היתר, בחתימת הסכמים לשיתוף פעולה בין האוניברסיטאות, מוסדות מדע, מוזיאונים, תיאטראות, האקדמיה למדעים ועוד.

על אף החתימה על הסכם כינון היחסים, טרם פתחה ישראל את שגרירותה ו\ie0 נציגות דיפלומטית כלשהי על אדמת גורגיה.

ברצוני לשאול:

1. מה מעכב את ממשלת ישראל מלפתוח את נציגותה בגורגיה?
2. האם תהיה הנציגות ברמה של שגרירות ו"0 קונסוליה?
3. האם תפתח ישראל נציגויות גם במדינות השכנות – אזרבייג'אן וארמניה, או שבשלב ראשון תשרת השגרירות בגורגיה גם את אזרחי שתי המדינות הנוספות?
4. מה הוא המועד המשוער לפתיחת השגרירות?

סגן שר החוץ י' ביילין:

1. נציגות ישראל בטביליסי הוקמה בפברואר 1993.
2. הנציגות היא בדרג שגרירות. בתחילה היתה ישראל מיוצגת על-ידי ממונה זמני, והחל מ-31 באוגוסט – על-ידי השגריר ברוך בן-נריה.
3. השגריר בגורגיה יואמן כשגריר לא-תושב בארמניה. באזרבייג'אן נפתחה שגרירות ישראלית.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה. שאלה נוספת לחבר הכנסת אפרים גור. בבקשה.

אפרים גור (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, אדוני סגן השר, אני לא יכול שלא להשתומם ולמתוח ביקורת חריפה על משרד החוץ על כך שהשאלתא הזאת שלי נענית באיחור של שנה וחודשיים. השאלתא הוגשה – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

אפרים גור (הליכוד):

16 חודשים. השאילתא הוגשה ב-2 באוגוסט 1992 והיא נענית רק עכשיו.

עם כל התקדימים שיש בכנסת, אני סבור שאין בכנסת תקדים לכך ששאילתא רגילה נענית באיחור שכזה, משום שאיחור כזה בעצם מרוקן את השאילתא מתוכן, כי הדבר הופך לא אקטואלי.

ובכל זאת יש לי שאלה אקטואליות לסגן השר.

צחי הנגבי (הליכוד):

היית צריך לנסוע – – –

אפרים גור (הליכוד):

מדוע שגרירות גורגיה, על בסיס פריטטי, לא נפתחת בישראל כשם שישראל פתחה את שגרירותה בטביליסי? מתי, להערכתכם, תיפתח שגרירות זו בישראל – וחשיבותה רבה מאוד לאלפי הישראלים שנוסעים לגורגיה ולאלפי גורגים נוצרים ששוהים בישראל, ובהעדר שגרירות כזאת אין הם זוכים לשירותים קונסולריים והם נופלים חסרי אונים בין הכיסאות בעת שהם נזקקים לשירותים כאלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת גור, כמה שאלות יש לך? אפשר רק שאלה אחת.

אפרים גור (הליכוד):

אני מסיים, ברשותך. לפי הערכת משרד החוץ, האם המצב של היהודים בגורגיה, לאור הקרבות שהתחוללו שם עד לאחרונה ולאור ההתנגשויות האתניות, הוא כזה שמחייב לעשות פעולות מיוחדות על-מנת להגביר את עלייתם לישראל?

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת גור. סגן השר, בבקשה.

סגן שר החוץ י' ביילין:

לגבי ההערה, ההערה במקומה, היא צודקת. קיבלתי את השאילתא בעצמי רק לאחרונה. אתה בהחלט מעלה דבר נכון. אני רק שמח שבינתיים התשובה על השאילתא הזאת ניתנה באופן חיובי והוקמה שגרירות.

אנחנו לא יכולים להיות אחראים להקמתה של שגרירות גורגית בישראל. אנחנו הצענו את זה, אנחנו לא מתכוונים ליצור לחץ על ממשלת גורגיה בעניין הזה, ואני מניח שכאשר דברים אחרים ייפתרו שם, הם יוכלו לפתור גם דבר כזה.

לגבי השאלה השלישית, היא לא בדיוק קשורה לנושא עצמו. אני בהחלט מבין את רקע השאלה הזאת, ואני יכול להגיד שאנחנו מאוד רגישים לנושא זה. לא הייתי רוצה להוסיף.

אפרים גור (הליכוד):

רגישים?

סגן שר החוץ י' ביילין:

כן.

סירוב מצרי לקבלת סיוע מישראל

חבר הכנסת ר' זאבי שאל את שר החוץ ביום כ"א בחשוון התשנ"ג (17 בנובמבר 1992):

לאחר הרעש שפקד את קהיר וגרם להרס בניינים ולאובדן חייהם של מאות בני-אדם, הציעה ממשלת ישראל סיוע ועזרה במבצע החילוץ והפינוי. היא נדחתה על-ידי ממשלת מצרים, שקיבלה צוותים זרים מבריטניה וצרפת.

ברצוני לשאול:

1. מה הציעה ממשלת ישראל?

2. מה היתה תשובתה של ממשלת מצרים?

3. האם אין בסירובה של מצרים להצעה הישראלית משום הבעת עוינות?

4. מה היתה תגובת ישראל על הסירוב?

סגן שר החוץ י' ביילין:

1. ישראל הציעה באופן כללי סיוע לפינוי נפגעים, הצעה שהועברה באמצעות השגריר בסיוני.

2. מצרים הודתה על הצעתנו, אך לא ביקשה לממש את ההצעה.

3-4. המצרים הסבירו לנו שאינם זקוקים לסיוע שהצענו, שכן הטיפול בפינוי הנפגעים נעשה על-ידם.

אין הצדקה לפירושים קיצוניים מדי של התגובה המצרית, ומובן שלא הגבנו על כך.

ידוע לכולנו שרמת היחסים עם המצרים בעבר היתה רחוקה מלהשביע את רצוננו, והבהרנו זאת למצרים לא אחת.

עם זאת, אפשר לציין בסיפוק כי לאחרונה אנו מגלים פתיחות רבה מצד המצרים לשיפור היחסים עמנו, והדבר בא לידי ביטוי, בין היתר, בביקורי מצרים בארץ, בהשתתפות ישראלים בכנסים במצרים וברמת התיאום הגבוהה בין ההנהגות סביב התהליך המדיני.

לאחר החתימה של הסכם העקרונות עם אש"ף נקטו המצרים כמה צעדים חיוביים נוספים במישור הבילטרלי, וביניהם הענקת אשרות נוחות יותר לאנשי עסקים וביטול הצורך להצטייד באישורים מיוחדים למצרים המבקשים לבקר בארץ.

היו"ר א' סלמוביץ:

שאלה נוספת לחבר הכנסת זאבי.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני סגן השר, את השאילתא הזאת הגשתי ביום 20 באוקטובר 1992; כלומר לפני שנה וחודש, לפני 13 חודשים. אפילו היו שר החוץ וסגנו עסוקים בדברים חשובים כמו הקמת המדינה הפלשתינית, יש בכך "צפצוף" על תקנון הכנסת וזלזול בוטה מצד משרד החוץ בכנסת. במשך זמן כה רב כמעט שניטל טעמה של השאילתא. בשבוע שעבר זכיתי לקבל תשובה על שאילתא בת שנה פחות שבוע. אבל הממשלה מתפתחת, והיום כבר הגעתי לתשובה אחרי 13 חודש. מי יודע מה יהיה עם השאילתא הבאה. אני יכול רק להתנחם בזה שחבר הכנסת גור קיבל תשובה אחרי 16 חודש. רוממות הדמוקרטיה בפיכם, אבל אתם מזלזלים בה ומזלזלים בכנסת. לא נשאר לי אלא למחות על כך ולגנות את הממשלה הזאת גם בגין זה.

אני מבקש ממזכירות הכנסת שלא לחייב על כך את חשבון השאילתות שלי בכנס הזה.

ועכשיו השאלה הנוספת. סיפרת מה ענו לכם המצרים, וזו אינה האמת. כי המצרים קיבלו צוותי סיוע מאנגליה ומצרפת ו"צפצפו" על צוותי הסיוע הישראליים, שידועים במיומנותם בכל מקום בעולם במקרים של רעש אדמה וכיוצא בזה. זה חלק מ"השלום הקר" של המצרים, והראו לי ברגע זה גם ידיעה נוספת – איך מצרים מכחישה כי הסכימה לייצא לישראל גז טבעי. אתם משחקים עם המצרים משחק לא ברור; הם יורקים עלינו ואתם אומרים שזה גשם.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת זאבי, זה לא נאום, זאת שאלה נוספת. תודה רבה לחבר הכנסת זאבי.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

ביקשתי גם שאלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

אבל אין שאלות נוספות. על שאילתות רגילות יש שאלה נוספת רק של השואל.

סגן שר החוץ י' ביילין:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, לגבי הטענה על משך הזמן, הטענה הזאת מוצדקת ואין לי אלא לקבל מה שאמרת, חוץ מזה שאמרת שאנחנו עסקנו בהקמת מדינה פלשתינית, ועד כמה שזכור לי היא לא הוקמה.

רחבעם זאבי (מולדת):

עדיין לא, זה בשלבים.

סגן שר החוץ י' ביילין:

זה היה בחלק מהשאלה שלך. את הנושא הזה אני לא מקבל, חוץ מזה אני מקבל. זה באמת לא בסדר, אני מוכרח להודות שאני לא יודע מדוע זה קרה שהתשובה התאחרה כל כך, אבל הטענה יש לה מקום, היא מוצדקת, ואני פשוט מרים ידיים בעניין הזה.

לגבי השאלה הנוספת: זו הערה-שאלה ואני מעיר-אשיב. אני אומר דבר מאוד פשוט. זה נכון שהשלום עם מצרים הוא לא סיפור אהבה בין שתי מדינות עם מאה אחוזים של אמון, אהבה וידידות. אבל אני בן-אדם כל כך צנוע, שאני מוכן ששלום כזה בערך גם יהיה עם סוריה.

ידיעה על כניעת ממשלת צרפת לחרם הערבי

חבר הכנסת ז' המר שאל את שר החוץ ביום ו' בכסליו התשנ"ג (1 בדצמבר 1992):

במגזין "גלובס" מיום י"ז בחשוון התשנ"ג, 13 בנובמבר 1992, נמסר בכתבה של אביטל ענבר, כי ממשלת צרפת משתפת פעולה עם החרם הערבי על ישראל ומגבילה את היצוא לישראל.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע לכבוד השר שבצרפת דורשים מהחברות המייצאות למדינת ערב לחתום על הצהרת חרם על ישראל, שהעיתון "לה פיגרו" הגדירה כ"טופס אנטי ישראלי"?

2. האם ומה הגיבה מדינת ישראל על האפליה כלפיה בכך שבצרפת יתקבל בפועל החרם של הליגה הערבית, וההצהרה על הכניעה לחרם נדרשת רשמית על-ידי לשכות המסחר הצרפתיות הכפופות למשרד המסחר והתעשייה?

3. האם מחתה ישראל על כך שבצרפת מיישמת הממשלה את הוראות החרם הערבי, ומה היא תגובת הצרפתים על כך?

4. בכתבה נמסר על כ-20,000 אישורים, המוחתמים מדי שנה על-ידי נציגי משרד המסחר והתעשייה, ובהם מתחייבים היצואנים למלא את תנאי החרם – האם רואה בכך ישראל פגיעה ביחסיה התקינים עם צרפת? איך עולה הדבר עם ידידות למדינת ישראל?

5. האם תבעה ישראל שינוי בעניין הטפסים והאישורים המפלים, ומה היתה תשובת הצרפתים על כך?

תשובת סגן שר החוץ י' ביילין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הכתבה המוזכרת על-ידי חבר הכנסת זבולון המר, מהמגזין "גלובס", איננה משקפת במדויק את המצב בצרפת בנושא החרם הערבי. אין זה נכון שממשלת צרפת דורשת מאנשי עסקים צרפתיים המייצאים למדינות ערב לחתום על הצהרות חרם נגד ישראל. דרישות מסוג זה מקורן במדינות ערב, המפעילות את תקנות החרם.

2. אשר לטופס ההצהרה שלשכות המסחר המקומיות בצרפת נהגו לאמת וצילום ממנו הופיע גם ב"גלובס", אוכל לציין שבעקבות פעולתם של גורמים ידידותיים בצרפת, בסיוע שגרירות ישראל בפריס ובתיאום עם משרדנו בארץ, טופס זה הוצא מכלל שימוש.

3. נושא החרם הערבי עולה כמעט בכל השיחות שמתקיימות עם גורמים צרפתיים – ואף נדון בפגישות עם הנשיא מיטראן. ראוי להזכיר שצרפת הינה בין המדינות הבודדות שחוקקו חוק מיוחד נגד החרם הערבי עוד ב-1977. בהקשר זה ברצוני לציין בסיפוק הודעה שנמסרה רק לאחרונה, ב-9 בנובמבר 1993, על-ידי השר הצרפתי לעניינים אירופיים, הקורא למדינות ערב להסיר את החרם מישראל ובכך להביע אמון בשלום.

4. כאמור, בנושא האישורים שהוציאו לשכות המסחר המקומיות בצרפת חלה התקדמות. עם זאת, יש להדגיש שמאבקנו בנושא זה עדיין לא תם. גם בצרפת עדיין נהוגים טפסים שיש בהם אלמנטים של כניעה לחרם.

5. ניתנה תשובה בתשובות הקודמות.

יציאת יהודי סוריה

חבר הכנסת י' מצא שאל את שר החוץ ביום ב' באדר התשנ"ג (23 בפברואר 1993):

בעיתון "ידיעות אחרונות" מיום ראשון, 7 בפברואר 1993, התפרסמה ידיעה בנושא "פתיחת השערים ליהודי סוריה".

בידיעה זו צוין, ששר החוץ האמריקני, אשר ייפגש עם נשיא סוריה לקראת חידוש שיחות השלום, יבקש לפתוח את השערים ליהודי סוריה.

מתוכן הידיעה עולה, שלאחר חודשיים שבהם התירו הסורים ליהודים לצאת כמעט ללא בעיות, נסגרו שוב שערי סוריה בפני היהודים לפני כארבעה חודשים. על-פי הידוע לי, נותרו בסוריה מאות רבות של יהודים המשוועים לצאת.

ברצוני לשאול:

1. כמה יהודים נמצאים היום בסוריה?

2. לפי המידע המצוי בידי משרד החוץ, מה מצבם של יהודים אלו?

3. האם תבקש ממשלת ישראל מהנשיא אסד לפתוח את שערי סוריה בפני היהודים כמחווה לקראת חידוש שיחות השלום?

תשובת סגן שר החוץ י' ביילין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בסוריה נותרו כיום כ-1,200 יהודים. אין מספרים מדויקים. כ-2,800 יהודים סורים עזבו את סוריה מאפריל 1992.

2. אין התנכלויות אלימות כנגד יהודים. עם זאת, חלות עליהם מגבלות שונות, והעיקרית שבהן קשורה לחופש היציאה, שאכן נפגע מאז אוקטובר 1992. שלטונות סוריה, שהחלו מאז אפריל 1992 להעניק היתרי יציאה ליהודים סורים, ובכלל זה למשפחות שלמות, צמצמו את מתן ההיתרים בצורה משמעותית. מספר היוצאים כיום הוא מזערי.

3. ממשלת ישראל פועלת בדרכים שונות, ובסיוע ידידיה בעולם, לרבות ארצות-הברית, לחידוש מתן ההיתרים ללא מגבלות וללא עיכובים. אנו מקווים שכפי שהצלחנו בעבר כך גם נביא לחידוש מתן ההיתרים ללא הגבלות.

איננו רואים טעם לקשור את הזכות של יהודי סוריה ליציאה ממדינה זו בעליות ובמורדות שהיו ובוודאי עוד יהיו במהלך המשא-ומתן לשלום עם סוריה.

הסיוע לתושבים חוזרים

חבר הכנסת י' בא-גד שאל את שר החוץ ביום ב' באדר התשנ"ג (23 בפברואר 1993):

בעקבות פנייתם של כמה אזרחי ישראל הגרים בחוץ-לארץ ומעוניינים לחזור לארץ, ותלונתם, כי בנציגויות ישראל בחוץ-לארץ אין חומר מעודכן על תנאי חזרתם של תושבים חוזרים וכי התשובה החוזרת ונשנית היא: תכתבו עם הרשויות השונות בארץ – ברצוני לשאול:

1. האם זו היא מדיניות המשרד?

2. מה יעשה משרד החוץ כדי להקל ולסייע לתושבים החוזרים?

תשובת סגן שר החוץ י' ביילין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. נושא החזרת אזרחים ישראלים השוהים בחוץ-לארץ ארצה תופס מקום גבוה בסדר העדיפויות של נציגויות ישראל בחוץ-לארץ. לשם כך אנו מקימים "בתי ישראל", שישמשו בית ומרכז לישראלים השוהים בחוץ-לארץ; האחרון נפתח לפני ימים מספר במונטריאול. הנציגויות מארגנות שורה של פעילויות מיוחדות לציבור זה, החל מירידי תעסוקה, פעילויות תרבות ועדכון בנושאים מדיניים ואחרים.

2. על מנת לסייע ככל הניתן לאזרחים ישראלים המעוניינים לחזור ארצה, נעזרות שגרירויותינו בחוץ-לארץ בחומר המועבר ממשרד הקליטה ומאגף המכס ביחס לזכויות התושבים החוזרים. כדי למנוע העברה של מידע מטעה ובלתי מוסמך על-ידי נציגי השגרירות, אנו מפנים בקשות למידע שאינו מצוי בשגרירות לגורמים המטפלים בנושא בארץ.

משרד החוץ ונציגויות ישראל בחוץ-לארץ מסייעים בהעברת מידע המועבר לנו על-ידי הגורמים השונים בארץ לכל ישראלי באשר הוא, המעוניין לחזור ארצה. כמו-כן מסייע המשרד בהעברת פניות מישראלים בחוץ-לארץ לגורמים העוסקים בקליטה בארץ. בכוונתנו להמשיך בפעילות זו ולעזור בכל דרך אפשרית לתושבים הרוצים לחזור ארצה.

מידע על פושעים נאצים שמצאו מקלט בארגנטינה

חבר הכנסת ע' עלי שאל את שר החוץ ביום ב' באדר התשנ"ג (23 בפברואר 1993):

לפני שנה הבטיח נשיא ארגנטינה מר קרלוס מנם לפתוח את הארכיונים הנאציים, שבהם חומר על מאות פושעים נאצים שמצאו מסתור בארצו.

ברצוני לשאול:

1. האם מומשה ההבטחה?

2. אם לא – מה יעשה משרד החוץ למימוש ההבטחה?

3. האם יש סיבות הידועות למשרדך שבגינן אין מממשים ההבטחה של הנשיא מנם?

4. אילו צעדים תנקוט ממשלת ישראל לכשייפתחו התיקים?

תשובת סגן שר החוץ י' ביילין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הנשיא מנם אכן הורה בשנה שעברה על פתיחת תיקי נאצים שמצאו מקלט בארגנטינה.

2. לא רלבנטי.

3. כאמור, הנשיא מנם מימש את הבטחתו, ואינני מטיל ספק בכוונתו הטובה, אך קיימת אפשרות שגורמים מסוימים בארגנטינה דאגו להעלים חלק מן התיקים או חלק מן המסמכים. בתגובה על האשמות ברוח זו הודיע שר החוץ הארגנטיני, כי ידאג אישית לכך שכל התיקים יעמדו לרשות המעוניינים ללא הגבלה.

4. לאחר פתיחת התיקים הקים נשיא ארגנטינה מועצה מייעצת לבדיקתם, המורכבת מנציגי מוסדות מחקר שונים, נציג ארגון מדינות אמריקה, ועוד. במועצה חבר ד"ר ליאונרדו סנקמן מהאוניברסיטה העברית בירושלים. גם ארגון הקהילות היהודיות של ארגנטינה הקים צוות משלו החוקר את התיקים. אם יגיע מי מן הגופים החוקרים לממצאים שיחייבו זאת, נשקול את הצעדים שעל ישראל לנקוט.

השקעות אירניות במזרח-גרמניה

חברת הכנסת א' סלמוביץ שאלה את שר החוץ ביום כ"א באדר התשנ"ג (14 במרס 1993):

הובא לידיעתי כי לפני שבוע או שבועיים פורסמה בעיתון הגרמני "SUDDEUTSCHE ZEITUNG" ידיעה של סוכנות ידיעות, שלפיה עומדת אירן להשקיע כמיליארד מארק בתעשייה המזרח-גרמנית. בין היתר, נאמר שהאירנים מתכוונים לרכוש מפעל כימי גדול ומפעל לייצור מכונות.

ברצוני לשאול:

1. האם הידיעות המפורטות לעיל נכונות?

2. האם ידועים למשרד החוץ פרטי התוכניות האירניות?

3. אם הידיעה נכונה, האם קיימת סכנה שאירן תרכוש שליטה וגישה למפעלים העלולים לסייע לה בתוכניות החימוש שלה העלולות לפגוע במדינת ישראל? אם כן – איזו פעולות ננקטו על-ידי הממשלה, או כיצד תפעל הממשלה?

סגן שר החוץ י' ביילין:

1. אכן יש בידינו מידע על פעילות אירנית לרכישת מפעלים שונים בגרמניה, ובמיוחד בחלקה המזרחי.

2. אינני יכול לומר שידועים לנו כל פרטי התוכניות האירניות, אך יש לנו לא מעט מידע על מאמצי אירן להשיג בעלות או שותפות במפעלים שיש להם נגיעה גם לתחום הגרעין.

3. מאמצי החימוש של אירן מהווים איום לא רק על ישראל, כי אם על יציבות האזור ועל שלום העולם כולו. אנו, עם בעלי-בריתנו, ובראשם האמריקנים, נמצאים בעיצומו של מאמץ בין-לאומי למנוע העברה של טכנולוגיות בעלות שימוש כפול – כלומר טכנולוגיות שניתן להשתמש בהן הן לצרכים אזרחיים והן לצרכים צבאיים – לידי האירנים, ודואגים להתריע בפני המדינות השונות על הסכנות הטמונות בפעילות האירנית.

ידוע לנו, כי האירנים השלימו רכישת 40% ממפעל הצמיגים "פנאומט", וכי הם מנסים להיכנס לשותפות בקונצרן המזרח-גרמני לשעבר "טאקרף", שברשותו 11 מפעלים העוסקים בייצור מכוניות ולחלקם יש נגיעה גם לתחום הגרעין.

היו"ר א' סלמוביץ:

אני מרשה לעצמי לשאול שאלה נוספת, אבל לפני כן אני רוצה להצטרף לקודמי – –

סגן שר החוץ י' ביילין:

גם השאילתא הזאת הוגשה מזמן?

היו"ר א' סלמוביץ:

שמונה חודשים.

סגן שר החוץ י' ביילין:

כנראה היה פה קובץ של שאילתות – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

אני מבקשת לא להרים ידיים, אלא להסיק את המסקנות, ולהשיב על השאלות לפי הוראות התקנון.

סגן שר החוץ י' ביילין:

להתפטר? בפעם הבאה אני אתפטר, במה שאני אגיד אחר-כך. אבל כנראה היה פה קובץ של שאילתות שנשארו באיזה מקום.

היו"ר א' סלמוביץ:

זה לא יכול להיות קובץ, אם מדובר פה על 13 חודשים או על 12 חודשים או על שמונה חודשים.

סגן שר החוץ י' ביילין:

אבל כולן הרי נענו ביחד, זה לא שכל פעם דבר כזה קורה.

היו"ר א' סלמוביץ:

אני מקווה מאוד שזו הפעם האחרונה.

סגן שר החוץ י' ביילין:

אני אבדוק את זה כשאחזור למשרד. לא שמתי לב שאני משיב על שאילתות ותיקות, כי מה שלי רשום זה מהיום, אבל אני אבדוק מדוע זה התרחש. זה באמת לא בסדר. לא צריך להיות דבר כזה.

היו"ר א' סלמוביץ:

השאלה הנוספת שלי היא כזו: האם ידוע לממשלת ישראל מהי גישת ממשלת גרמניה בנושא זה, האם בכוונת שלטונות גרמניה להבטיח שהאינטרסים הביטחוניים של מדינת ישראל לא ייפגעו אם סכנה כזאת עלולה אכן להיווצר?

סגן שר החוץ י' ביילין:

ממשלת גרמניה, שמקבלת מאתנו כל הזמן את השאלות שלנו, מבחינה, כמובן, בין פעולה ממשלתית לבין פעולה פרטית. היא מנסה לעזור לנו בהקשר זה, ואנחנו חושבים שהיא צריכה לעזור לנו עוד יותר. עם זאת, חלק ניכר מהבעיה הוא של מערכות פרטיות, כשהטענה הגרמנית היא שאין להם יכולת לשלוט או למנוע דברים, למשל מכירת חברות. תופעות כאלה – זה לא דבר שהממשלה כממשלה בגרמניה יכולה למנוע. זאת בהחלט בעיה. אנחנו באים בטענות לא לגורמים פרטיים אלא לממשלה, והממשלה היא שאומרת: לא אני זאת שעוסקת בזה.

סגירת הקונסוליה הישראלית בריו-דה-ז'נרו

חבר הכנסת מ' שטרית שאל את שר החוץ ביום י"ח בחשוון התשנ"ד (2 בנובמבר 1993):

נודע לי כי משרד החוץ עומד לסגור את הקונסוליה הישראלית בריו-דה-ז'נרו, מפאת צמצומים במשרד החוץ.

בריו-דה-ז'נרו חיים כ-500,000 יהודים, והקהילה פעילה מאוד למען מדינת ישראל. סגירת הקונסוליה תנתק את הקשר הרצוף והטוב הקיים עם הקהילה מאז קומה של מדינת ישראל ותפגע ברגשותיהם של היהודים בריו.

קונסול הכבוד של ריו בזמנו היה סמואל מלמוד, אשר פעל רבות לשכנע את אוסוואלדו ארניה באו"ם להצביע עבור הקמת המדינה.

ריו מהווה מרכז פוליטי ותקשורתי חשוב ביותר בברזיל, ותהיה זו שגיאה לסגור את הקונסוליה הישראלית שם.

ברצוני לשאול:

1. האם נשקל לבטל את סגירת הקונסוליה בריו-דה-ז'נרו?

2. האם אין באמת אלטרנטיבה טובה יותר לקיצוץ בתקציב משרד החוץ?

תשובת סגן שר החוץ י' ביילין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. השינויים המתרחשים בעולם להרחבת רשת קשריה הדיפלומטיים של ישראל כתוצאה מההתקדמות בתהליך השלום חייבו בדיקה מחודשת של פריסת מערך נציגויותינו בחוץ-לארץ. לשם כך הוקמה ועדה מיוחדת במשרד החוץ, ששקלה את צרכיה המשתנים של מדיניות החוץ מחד גיסא ואת אילוציה התקציביים מאידך גיסא. הוועדה המליצה על סגירת כמה נציגויות קיימות, וביניהן הקונסוליה הכללית בריו-דה-ז'נרו.

2. אנו מעדיפים סגירת קונסוליה במדינה שבה יש לנו שלוש נציגויות – ברזיליה, סן-פאולו וריו – מאשר סגירת נציגות יחידה, דבר שגם אותו אנו נאלצים לעשות.

הפריסה הישראלית באמריקה הלטינית אינה פרופורציונלית לגודלנו ולצרכים שלנו ביבשת זאת, ואני מניח שנצטרך לצמצם אותה. נשתדל לעשות זאת עם פגיעה מינימלית באינטרסים של ישראל, ובכללם כמובן הקשר עם הקהילות היהודיות.

מכרז משרד החוץ על נסיעה של סטודנטים לסין

חבר הכנסת צ' הנגבי שאל את שר החוץ ביום י"ח בחשוון התשנ"ד (2 בנובמבר 1993):

נודע לי, כי השנה פרסם משרד החוץ מכרז לנסיעה של סטודנטים לכלכלה לסין, אולם אנשי תא "סלע" של תנועת העבודה באוניברסיטת תל-אביב ובהתאחדות הסטודנטים הארצית לא הביאו את הדבר לידיעת כל הסטודנטים, אלא הודיעו על כך למקורביהם בלבד.

ברצוני לשאול:

1. האם הנתונים שפורטו בשאלתא נכונים?

2. אם כן – האם יודיע משרד החוץ על פרסום מכרז חדש לאלתר?

סגן שר החוץ י' ביילין:

משרד החוץ לא פרסם כל מכרז לנסיעת סטודנטים לכלכלה לסיין. לו היה מכרז שכזה, ודאי שהיה מתפרסם ברבים, כפי שמתפרסם מכרז הצוערים.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת צחי הנגבי, יש לך שאלה נוספת?

צחי הנגבי (הליכוד):

לא. אני רוצה לשבח את סגן השר, שענה לי בתוך 21 יום.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לסגן שר החוץ. שאר השאלות מועברות לפרוטוקול.

הצעות לסדר-היום דברי סגן שר החוץ על גבולות ביטחון והמשא-ומתן על השלום עם המדינות השכנות

היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו עוברים כעת לנושא הבא בסדר-היום; הצעות לסדר-היום מס' 2568, 2604, 2590, 2587 ו-2625, בנושא: דברי סגן שר החוץ על גבולות ביטחון והמשא-ומתן על השלום עם המדינות השכנות. אני מזמינה את ראשון המציעים, חבר הכנסת צחי הנגבי. בבקשה.

צחי הנגבי (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני חייב להרגיע את סגן השר יוסי ביילין ולהתחייב בשם הליכוד שאנחנו נעמוד כחומה בצורה כנגד כל הקולות אשר קוראים לפטר אותו מתפקידו בממשלה כסגן שר, ומבטיחים לו שלא תיפול ולו שיערה אחת משערות ראשו – מכיוון שיוסי ביילין הוא הנכס ההסברתי הטוב ביותר של האופוזיציה. צריך היה להמציא אותו אילולא הוא היה מתייצב כמעט מדי שבוע כדי להוכיח את טענותינו אחת לאחת – בדבקות, ביושר ציבורי ובאומץ לב.

מבחינתנו, סגן השר ביילין עדיף מכל משרד של יחסי ציבור, מכל הפגנה, מכל סטיקר, מכל מודעה בעיתון. יום יום הוא חושף את העובדה, שהממשלה הזו מובילה את עם ישראל לתהום מדינית, הוא מסיר את המסכה מעל פניו של ראש הממשלה, וכל מלה שלו היא אמת צרופה.

אינני מבין את הטעם המוסרי שבדרישתם של חברי מפלגתו שלו, אשר דורשים את ראשו על מגש של כסף. חבורה של פחדנים באה אל האדם היחיד שבאומץ לב נאבק במשך שנים על גבי שנים על צדקת עמדתו, ודורשת להעניש אותו על כך שהוא איננו מכזב לעם, שהוא איננו בודה בדיו חסרות שחר על ההתפתחויות האופוריות של התהליך המדיני ואינו מבטיח מאה שנים של שלום נצחי. הוא אומר: רבותי, נצטרך לרדת מרמת-הגולן כולה ולמסור אותה לריבונות סורית; אולי לא במלים האלה, אבל יוסי ביילין מתכוון לכך. הוא אומר: הירדן כבודו במקומו מונח, אבל לא יהיה צבא מעבר זה של הירדן. הוא לא אומר: שם תשב מדינת ישראל לנצח – כפי שמוכרים לנו בהבל פה שרי מפלגת העבודה. הוא לא מסייר ביישובים ואומר: חבר'ה, אל תדאגו, אתם בידיים טובות. הוא יודע שתפיסת עולמו, שהוא מאמין שהיא לגיטימית, תוביל בהכרח לייבושם ואולי אפילו לפינוים. הוא איננו מבטיח הרים וגבעות, שלל אשליות שתתפוגגנה, כפי שהאשליות הקודמות מתפוגגות כמעט מדי יום.

אנחנו נגן עליך, סגן השר יוסי ביילין, לא ניתן להם לפגוע בך, כי הם רוצים שהכול יהיה מתחת לפני השטח, שהמכה תנחת כאשר כבר לא יהיה אפשר לעצור אותה; שאף אחד לא יקום ויזהיר מראש את הציבור שידע לאן הוא הולך.

יש לך תפיסת עולם, היא לגיטימית, אתה נאבק עליה הרבה מאוד שנים. אני חושב שהיא מוטעית לחלוטין, אבל אני מצדיע ליכולתך להתייצב כאשר היית מיעוט מבוטל, וראש הממשלה קרא לך "פודל"; אתה ידעת שהוא ה"פודל", ואתה כמו "דוברמן" התגברת עליו.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

צחי הנגבי (הליכוד):

יש לי כאן עמדות מפלגת העבודה מתוך החלטות הוועידה. אני שומע את חבר הכנסת אלי גולדשמידט ואת השר שמעון שטרית נוזפים ביוסי ביילין. הוא סוטה, הם אומרים, סוטה מעמדות מפלגת העבודה. זה נכון. גם במפלגת העבודה בתקופת הוועידה יוסי ביילין לא היה ברוב. אבל אלי גולדשמידט ושמעון שטרית, האם הם פועלים לפי עמדות מפלגתם? פה כתוב משהו על לחיצת יד היסטורית על מדשאת הבית הלבן עם רב-המרצחים? כאן כתוב משהו על 15,000 שוטרים מחומשים עם נגמ"שים וקלצ'ניקובים, שחלקם, עוד לפני שנכנסו למשטרה, כבר יושבים בבתי-האסורים על הרצח של חיים מזרחי, זיכרוננו לברכה? כאן כתוב משהו על הסכמים שמשמעותם "אוטונומיה" שהופכת למדינה פלשתינית בתוך שנתיים? כאן כתוב משהו על כך שירושלים, לא רק שתושביה זכאים לבחור אלא גם זכאים להיבחר, כלומר היא חלק מהמסגרת האוטונומית? אני יכול לעבור ולמנות כאן שורה שורה מתוך ההסכם בין רבין לערפאת, שהוא סטייה טוטלית, סתירה מוחלטת לעקרונות מפלגת העבודה.

יוסי ביילין הוא האיש היחיד שלפחות אומר: זה נכון, אנחנו פותחים עידן חדש, זה יביא לשלום. אשרי המאמין. הציבור, למזלנו, כבר לא מאמין, מתחיל להתפכח, בין היתר מפני שיוסי ביילין לא מסוגל לשקר ואומר לציבור מה צפוי לו בעוד תקופה קצרה. אבל היתר ממשיכים לשקר.

יעל דיין (העבודה):

הוא לא לבדו.

צחי הנגבי (הליכוד):

אני מצטרף להערה שלך. גם חברת הכנסת יעל דיין, לכל המחמאות שלי כאן היא זכאית.

יעל דיין (העבודה):

ועוד כמה וכמה.

משה פלד (צומת):

— — —

צחי הנגבי (הליכוד):

אם נפגעת, חברת הכנסת דיין, גם את נאבקת על עמדותייך וגם אחרים אומרים את האמת — — —

משה פלד (צומת):

גם שמעון פרס.

צחי הנגבי (הליכוד):

אומרים את האמת, שראש הממשלה מנסה להפריך, ולאט לאט נחשפת ערוותו ברבים.

אנחנו ניאבק על זכותכם להיאבק על עמדותיכם, כי מבחינתנו אתם הכלי היחיד שבו נותר לנו להשתמש במדינה דמוקרטית כדי להבהיר לציבור את האסון אשר מתרחש על ראש כל אחד מאתנו בזכות העמדות שאתם מצדדים בהן.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת הנגבי. אני מזמינה את חבר הכנסת אורי אור. בבקשה.

אורי אור (העבודה):

חבר הכנסת צחי הנגבי, ערב טוב. ערב טוב, גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, סגן שר החוץ. רק הערה לפני שאתייחס לדבריו של סגן שר החוץ. אני זוכר, חבר הכנסת צחי הנגבי, אתה ציטטת כאן מצעים, אני זוכר שראש הממשלה מנחם בגין, זיכרונו לברכה, כמעט בנה את ביתו בנאות-סיני. לכן טול קורה מבין עיניך.

אף אחד ממפלגת העבודה לא הולך לפטר את יוסי ביילין. אנחנו חושבים שהוא סגן שר החוץ טוב, יש בתוכנו ויכוח, ויכוח אמיתי. אף אחד לא משקר, לא אלי גולדשמידט, לא אורי אור ולא אחר. יש בתוכנו ויכוח, ויכוח אמיתי.

הטענה שלנו והטענה שלי היום לסגן שר החוץ יוסי ביילין ידידי, שיש הסכמה רחבה בינינו, גם אני וגם אתה וכל מפלגת העבודה לא חלוקים, אנחנו חלוקים עם חבר הכנסת צחי הנגבי, עם חבר הכנסת רחבעם זאבי. אנחנו רוצים להפריד בין מרבית היהודים לבין מרבית הערבים. אנחנו חושבים שזאת הדרך היחידה שתיצור חברה טובה יותר ומדינה טובה יותר עם עתיד בטוח יותר. מה שאני טוען, סגן שר החוץ, שגם לשיטתך, כשמנהלים משא-ומתן אין צורך לומר היום בתחילת המשא-ומתן מה הם היעדים האחרונים.

דרך אגב, מדינה פלשתינית עצמאית בגבולות 1967, פחות או יותר, ואיזו בירה וישות פלשתינית בירושלים, לדעתי, עם זה אפשר היה להשיג הסדר לפני חמש-שש שנים. השאלה היא, האם זה ההסדר שאנחנו רוצים, ועל כך הוויכוח, והאם יש מקום למשא-ומתן.

מכיוון שאני מניח – עד כמה שאני מכיר אותך – שיש מקום למשא-ומתן, ואתה יודע באמת את עמדת מפלגת העבודה, ואגע בכך בסוף, כי היום אני רוצה להיכנס לוויכוח אלא לשיטת המשא-ומתן, אנחנו היום במצב של אי-ודאות, אי-ודאות, ואין אפשרות אחרת. יש אי-ודאות בקרב תושבי בקעת-הירדן, יהודה והשומרון, רמת-הגולן. אף אחד לא יכול לפתור את זה. בצדק יש אי-ודאות, ואין לנו מה לעשות.

יש מצב של טרור תוך כדי תהליך משא-ומתן.

לכן אני חושב, שכל מלה שנאמרת בימים אלה של משא-ומתן, בעיקר על-ידי אנשים שמנהלים את המשא-ומתן, צריכה להיות בדוקה, ברורה ומאוד מאוד נמדדת.

לכן, אמירה על ירושלים, על חלקים של ירושלים שיהיו בשליטה ערבית זו או אחרת, או בירה – ולעבר הירדן אני אתייחס בסוף, כי אני רוצה להוסיף נימה אישית – מעוררת הדים. גם אין מה לומר היום לתושבים, שאנחנו יודעים שיש בקרבם אי-ודאות, ולשאול מה דעתם ואיך צריך להיות המשא-ומתן ומה הפתרון שנראה שיהיה לאחר שלוש-ארבע-חמש שנים.

בצדק אנחנו מדברים היום על מינהל עצמי פלשתיני. משתדלים עד כמה שאפשר להימנע, ואני מסכים שזה קשה, מלדבר על הפתרון שיהיה לאחר חמש שנים. אבל, למרות הקושי שבאי-כניסה לפתרון שיהיה בעוד חמש שנים, אני חושב שכולנו צריכים להשתדל לעשות את זה.

הערה כזאת, שהירדן הוא דבר סמלי והוא לא מכשול, איננה נכונה. ופה הערתי האישית: אף אחד לא חושב שהירדן הוא מכשול. כל אחד מאתנו שגדל במערכת הצבאית והביטחונית מדבר על בקעת-הירדן כחיץ. הוא איננו מדבר על הירדן כמכשול.

פה יש ויכוח גדול במפלגת העבודה, ויכוח אמיתי. כל מי שמדבר על הירדן, מדבר על כך שצריך להיות חיץ, והחיץ הזה יכול להיות בבקעת-הירדן, לא משום שהוא ירדן אלא משום שהוא אזור הכי נוח לחיץ כזה, שיפריד בין הישות הפלשתינית שתהיה לבין המדינה הירדנית.

אחרת, אותה פדרציה, או קונפדרציה, או כל מה שנקרא לה מטול-כרם ועד המדבר הגדול, יכולה ליצור מצב שהוא באמת בלתי הפיך. זה יכול להיות פיתוי, אולי לא לדור הזה, אולי לדורות הבאים.

כל מי מאתנו שמדבר על צבא זר זה או אחר, או תיקחו לדוגמה את האמריקנים שישבו בירדן – אני מציע שיביט מה קורה בסומליה אחרי שמונה הרוגים לצבא האמריקני. אני לא אומר שאלה דיבורים שעלו, אבל אני מכיר את הרעיונות שישנם בתת-הכרה של חלק מהאנשים.

לכן, לדעתי הבעיה איננה הישות הפלשתינית שתהיה ביהודה ובשומרון או במקום זה או אחר. השאלה היא, האם נוכל ליצור את החיץ בינה לבין אותה מדינה גדולה שנמצאת ממזרח לירדן, והיא תהיה תמיד מדינה גדולה, לפחות מבחינת שטח. על כך יש ויכוחים אמיתיים במפלגת העבודה, ואני מאמין שהם יתגברו תוך כדי התקדמות המשא-ומתן.

לכן, ההצעה שלי לידידי – ואני אומר יידידי, בלי מרכאות – סגן שר החוץ, שבימים אלה, ימים של אי-ודאות, ימים קשים של משא-ומתן, ימים קשים של טרור, נשקול כל מלה ומלה, נשקול כל משפט ומשפט שאנחנו אומרים, מאחר שהתקופה העומדת לפנינו קשה מאוד.

אני מסכים עם דבר אחד שאמר חבר הכנסת צחי הנגבי: המאבק על דעת הקהל שלנו הוא מאבק קשה מאוד. בואו נעשה אותו בצורה החכמה ביותר. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת אורי אור. אני מזמינה את חבר הכנסת רחבעם זאבי; בבקשה.

רחבעם זאבי (מולדת):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, אין כמו יצחק רבין שהופך דעותיו מן הקצה אל הקצה ואין מתחשבים אותו על כך. בעבר חשבנו את דיין לאשף המתמרנים והגמישים, שאומר דבר והיפוכו והציבור מקבל חילופי השקפות כדבר המובן מאליו. אבל נראה כי התואר הזה מועבר כעת אל ראש הממשלה רבין.

היה זה יצחק רבין שאמר ביוני 1992, כי "לא יעלה על הדעת, שגם בשלום נרד מן הגולן; מי שיעלה על הדעת לרדת מרמת-הגולן, יפקיר את ביטחון ישראל". והיה זה רבין שאחרי חודשים אחדים דיבר על נסיגה של סנטימטרים בגולן, ואחר כך דיבר על נסיגה בגולן. ועוד מעט-קט יאכיל אותנו בנסיגה מכל הגולן.

היה זה רבין שאמר ב-1989, כי "מדינה פלשתינית תהיה פצצת זמן. היא תיצור ציפיות להמשיך ולהשיג את מטרות אש"ף". והיה זה רבין שחתם על הסכם העקרונות עם אש"ף, שמוביל לאוטונומיה, שתוביל למדינה פלשתינית, שתגרום לאובדנה של ישראל.

היה זה רבין שאמר בשנת 1988, כי "מי שתומך במתן הגדרה עצמית לפלשתינים תומך למעשה בטרור". והיה זה רבין שנכנע לטרור ולפלשתינים והעניק להם הגדרה עצמית.

היה זה רבין שאמר ב-1979, כי "פינוי הגדה המערבית יגרום לאיום הגדול ביותר שיכול להיות בשבילנו; חוזה במזרח התיכון אינו כמו חוזה באירופה". והיה זה רבין שהתחייב לפנות את יש"ע וחתם על הסכמים עם אותו אש"ף.

היה זה רבין שאמר כי אסור להידבר עם אש"ף; והיה זה רבין שנסע לקהיר לפגוש בשנית את ראש אש"ף ושולח את קציניו ופקידיו לדבר עם אש"ף.

והיה זה רבין שאמר באפריל 1993, כי "ערפאת, הטיפש הזה, מחבל בכל דבר שרק אפשר"; והיה זה רבין שלחץ את ידו הטמאה.

והיה זה פרס שאמר ב-1978, כי "אל לנו ליצור כל קשר עם ערפאת; ערפאת שואף למלחמה והוא יקבל את זה". והיה זה פרס שיצר קשרים עם ערפאת.

והייתי יכול להביא עוד ציטטות ופנינים מדבריהם של רבין ופרס העומדים במהופך למה שהם אומרים ועושים היום.

לא רחוק היום שבו אמר רבין "פלשתינים תחילה"; ואחר כך אמר "סוריה תחילה", שיחכו להם הפלשתינים, הירדנים והלבנונים, כי הם יבואו מאליהם אחרי הסכם עם סוריה. אחר כך הוקפא המשא-ומתן עם סוריה וקפצנו על העגלה הפלשתינית, על-פי תכתיביו ותסריטיו של סגן השר ביילין. שמענו את ראש הממשלה מסביר, כי בשל ההסכם עם אש"ף – יחכו הסורים, כי הציבור בישראל איננו בשל ואיננו מוכן לווייתורים נוספים. לשון אחר, הוא מוכן לווייתורים לסוריה, מוכן לסגת מהגולן, מוכן לפרז את הגליל, אלא שאימת הציבור עליו.

כל זה היה תקף עד שביילין החליט אחרת והודיע זאת בשער בת רבים, לפי השיטה שפיתח הממשל שלנו: ביילין אומר משהו חדש, בתחילה כאילו מסתייגים ממנו ואז – "לא כך אמרתי", "הדברים הוצאו מהקשרם" ועוד כיוצא בזה. אחר כך מתגלית האמת, שרבין ופרס מאמצים את הרעיון הבייליני בגלוי.

לכן, אנחנו מודאגים מהצהרותיו של סגן השר החרוץ בדבר הגולן ובדבר חוסר חשיבותו של נהר הירדן להגנת הארץ. זו רק יריית פתיחה, יריית גישוש, שבעקבותיה יתברר שזהו הקו החדש שלך רבין המפורס והמזויאד והמבולני.

תנופת ה"שלום" נעצרה, ההתלהבות מהשמש העולה הולכת ונמוגה, והשמש לא כל כך עולה. עד מהרה יצא המרצע מהשק והתברר שאין עם מי לדבר, שערפאת איננו שליט כל כך אצל הפלשתינים, שצריך היה לנהל משא-ומתן תחילה ורק אחר כך לחתום הסכם, שיש הרבה בעיות וקושיות שקשה לפותרן, החל בנושא המים וכלה בכלכלה. פתאום התברר גם לערבים שניהול מדינה איננו דבר פשוט וזה לא כמו החיים הטובים בתוניס.

הנה ביום 13 בדצמבר, בעוד שלושה שבועות, יבואו אנשי תקשורת מכל העולם, יראיינו ויכתבו ויצלמו את התחלת הפינוי של צה"ל מרצועת עזה ומיריחו, ולעומת זאת את השליטים החדשים, שהיו עד אתמול ראשי כנופיות הרצח והטרור של אש"ף.

למחרת, ביום 14 בדצמבר, יתחילו המהומות והרציחות, ההתחשבנויות של העבר, מאבקי הכוח האישיים והסיעתיים והארגוניים, הפגנות כוח וראווה של ראשי כנופיות שהיו לפקידים בכירים ורבי מדינה.

אני כבר שומע את ההתנצלויות וההסברים של ממשלת רבין-ביילין על כך "שצריך להבין אותם", ש"אויבי השלום מחבלים בתהליך", ש"אין להם ניסיון", ש"אנחנו לא הכנו אותם מספיק", ש"זה ישתפר וישתנה" ש"יהיה טוב".

מכל מה שרואים ושומעים עד עתה, אין הפלשתינים מכינים עצמם לנטילת השלטון ברצינות, פרט להסבה הפורמלית של כנופיות הרצח ויחידות צבא השחרור הפלשתיני ליחידות משטרה מנומרת.

ואסיים בדבריו של וינסטון צ'רצ'יל, שאמר על כגון זה: "אבוי לאומה שמנהיגיה מוותרים ליד שולחן המשא-ומתן על שזכו חייליה במאה שדות קרב עקובים מדם". תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת זאבי. אני מזמינה את חבר הכנסת יצחק לוי.

יצחק לוי (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני סגן שר החוץ, ביקשתי להעלות הצעה לסדר-היום כדי לברר לעצמי, ואולי לאחרים, מה היא המדיניות האמיתית של הממשלה. אי-אפשר להכחיש, וגם אתה לא תכחיש, שהצהרותיך סותרות את הצהרותיו של ראש הממשלה בכמה נושאים, נושאים מאוד עקרוניים, בעיני לפחות הם מאוד עקרוניים, ותמהים אנחנו על שבתקופה כל כך רגישה וכל כך קשה לעם ישראל, הממשלה כל כך לא מסודרת. ראש הממשלה מצהיר מחד גיסא על דברים מסוימים, וסגן שר החוץ מצהיר מאידך גיסא על דברים אחרים.

אני מתכוון, כמובן, לשלוש הצהרות שכבר הוזכרו כאן. האחת – בנושא ירושלים. עמדה פה הממשלה כולה, ונציג הממשלה אמר באותו יום, כשהתקבל בכנסת חוק שריון חוק-יסוד: ירושלים, ואמרו: אנחנו מצביעים נגד כדי שלא להקשות את המשא-ומתן, אבל היו בטוחים שלא יהיה שום הבדל או שום שינוי בריבונותה של ירושלים. הצהרות של כל הממשלה כולה. והנה, סגן השר ביילין מדבר על ישות פלשתינית מצומצמת באחד מרבעיה של ירושלים; כך בכל אופן נמסר בתקשורת. מה היא מדיניות הממשלה, אדוני סגן השר? ירושלים נשארת בריבונות ישראל או שתהיה ישות פלשתינית באחד מחלקיה של ירושלים?

לגבי בקעת-הירדן – כנ"ל. ממשלת ישראל הצהירה, שבקעת-הירדן תישאר בשליטת צה"ל, שלאורך הירדן ישב צה"ל. תמיד אמרו שיישובי בקעת-הירדן – אלה לא התנחלויות, אלה יישובים; אלה היושבים שם הם מתיישבים, הם לא מתנחלים, הם אינם מפריעים לשלום, חלילה, כמו שמפריעים אנשי קדומים ואנשי אלון-מורה, אלה אנשים משלנו. קו בקעת-הירדן הוא קו חשוב לביטחונה של מדינת ישראל. והנה, סגן שר החוץ בא ומודיע לנו, שכנראה לא יהיה מנוס מלחזור לגבולות 1967, מלמסור את בקעת-הירדן עם הסכם פירוז – לא יהיה צבא אחר. אבל זה לא מה שהממשלה אמרה, זה לא מה שראש הממשלה אמר.

ובנושא הגולן, אדוני סגן שר החוץ, אותו דבר. מחד גיסא – הצהרות שלא יורדים מהגולן או לא יורדים מכל הגולן; מאידך גיסא – הצהרות שיש מה לדבר. אבל כאן אני חייב לומר, שטיעוני חלש יותר. אדוני סגן השר, בנושא הגולן הטיעון שלי חלש יותר, כי אני שומע לאחרונה שגם ראש הממשלה אומר שניסוג מהגולן. אם ראש הממשלה אומר שהוא מבקש לפתוח בשיחות חשאיות עם הסורים כדי להגיע להסכם שלום ובאותן שיחות חשאיות הוא יודיע על עומק הנסיגה, אין לי ספק בכך שראש הממשלה רוצה בצורה חשאית לגמור הסכם שלום עם סוריה ואחר כך לבוא לעם ישראל ולהודיע: יש הסכם, יש שלום מלא, יש נסיגה מלאה. וכאן בנקודה הזאת אתם מתקרבים, בהצהרותיכם לפחות. חשוב היה לשמוע באמת מה המדיניות.

אדוני סגן השר, אני רוצה לומר לך כתגובה על דברי חבר הכנסת אורי אור, שאמר דבר שאינני מבין אותו. יש משא-ומתן, במשא-ומתן צריך לדבר מעט וצריך לשאת ולתת הרבה, אבל במשא-ומתן צריך לקבוע קווים אדומים. הקווים האדומים של הצד השני, אנחנו יודעים אותם. האם מותר לנו לדעת מה הם הקווים האדומים של ממשלת ישראל? האם מותר לנו לדעת מה הם הקווים שמהם ממשלת

ישראל לא תיסוג ובמסגרת הזאת יהיה המשא-ומתן? האם אתה חושב שעם ישראל צריך להסכים לתהליך שלום כאשר הוא אינו יודע כלל לאן תהליך השלום הזה מוביל? אני חושב שלא נכון לעשות כך, בעיקר כאשר ראש הממשלה אומר: הכול יהיה גלוי, הכול ידוע. ויש הצהרות, ההצהרות ברורות לגבי הקווים האדומים, רק אנחנו אומרים שהקווים האדומים האלה מתמוטטים אחד אחר השני.

אני רוצה לסיים בדבר נוסף. רבותי חברי הכנסת מסיעת העבודה, חבל שחברי הכנסת קהלני וגולדשמידט אינם כאן. אני חייב להביע כאן אכזבה עמוקה משני החברים הטובים האלה.

אורי אור (העבודה):

אני אמסור להם – – –

יצחק לוי (מפד"ל):

אתה תמסור להם, הם יכולים גם לקרוא את זה בפרוטוקול. אני רוצה לומר, שהם נטלו על עצמם את הדאגה לגולן בכנסת. חבר הכנסת קהלני אמר: אני אעמוד בראש הלובי. הוא לא היה חבר מן השורה בלובי של הגולן, אלא הוא בא ואמר: אני אוביל את המאבק. הוא לקח אותנו, את חברי האופוזיציה, לסיור בגולן.

אורי אור (העבודה):

אחרי שהוא שמע את חבר הכנסת נתניהו הוא הבין – – –

יצחק לוי (מפד"ל):

חבר הכנסת אור, את כל התירוצים תגיד אחר כך. אני רק אומר את הרגשותי כלפיהם. ביבי נתניהו קלקל, אתה אומר. אני אומר, חבר הכנסת קהלני לקח על עצמו להוביל את המאבק על הגולן. הוא לקח אותנו לסיור בגולן והראה לנו את הסכנות החמורות שבתיקונים קוסמטיים, שבירידה מקו התלים. והנה, כאשר מגיע המבחן, והמבחן מגיע, הוא קרוב ממש, וכאשר יש צורך לנקוט צעד פרלמנטרי כדי למנוע נסיגה מהגולן, חברי הכנסת האלה מתקפלים. ההתקפלות הזאת חמורה בעיני, מכיוון שבגללם דחינו את העלאת הצעת החוק – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

אם לרבין מותר לסגת מדבריו, מדוע לקהלני אסור? אם ברבינים נפלה שלכת, מה יגידו הקהלנים?

יצחק לוי (מפד"ל):

על רבין אנחנו מדברים כל הזמן ואנחנו יודעים שלצערנו הרב הוא התקפל. חשבנו שאותם חברים ממפלגת העבודה, שבאמת מעוניינים לשמור על הגולן, לא יעשו זאת.

אורי אור (העבודה):

שני חברי הכנסת אינם פה. אתה מעליב אותם. הם לא התקפלו מדעתם, הם החליטו שהם לא ילכו עם הליכוד.

יצחק לוי (מפד"ל):

הם לא ילכו עם הליכוד, הם צריכים ללכת עם הגולן.

משה פלד (צומת):

איש לא מעליב אותם, הם העליבו את עצמם.

יצחק לוי (מפד"ל):

הם צריכים ללכת עם הגולן. אף אחד לא ביקש שהם ילכו עם הליכוד. לשני החברים האלה, למיטב ידיעתי, יש זכות כניסה לאולם הזה, והם היו יכולים להיות כאן ולשמוע; אני לא מדבר על אנשים מבחוץ שאינם יכולים להיכנס ולהיות נוכחים באולם. וחבל שהם אינם נמצאים כאן. אבל אנחנו נבחן את כוונותיהם. ראשית כול, אנחנו נעלה את הצעת החוק גם אם היא תיפול.

מיכאל איתן (הליכוד):

יש לי תחושה, שאם נדבר רק לאנשים שנוכחים פה, אוצר המלים יהיה קטן מאוד.

יצחק לוי (מפד"ל):

דבר שני, חבר הכנסת אורי אור, שמענו שחבר הכנסת קהלני הודיע לראש הממשלה, שהוא יעמוד על כך שיהיה משאל עם לפני נסיגה מהגולן.

נעמיד זאת במבחן הצעת חוק. חבר הכנסת אורי אור, אתה יכול לעשות ככה ואתה יכול לשכנע שוב את חבר הכנסת קהלני שגם לכך יתנגד. זה באמת יהיה לכבודו ולכבוד כל החברים שדיברו גבוהה על נושא הגולן. נעמיד את העניין למבחן, כי הגולן יקר לנו, לא הליכוד, לא המפד"ל ולא האופוזיציה.

אני מציע לחברי הכנסת ממפלגת העבודה, לאלה שאינם נמצאים כאן, לעמוד איתנים בדעתם ולהצטרף לאותן יוזמות, שבזכותן אני מקווה, בעזרת השם, נצליח לשמור על הגולן. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת לוי. אני מזמינה את חברת הכנסת נעמי חזן.

נעמי חזן (מרצ):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, מדינת ישראל וממשלת ישראל נמצאים עכשיו באמצע משא-ומתן על הסדר ביניים עם הפלשתינים. ההסכם שנחתם ב-13 בספטמבר על דשא הבית הלבן הוא הסכם עקרונות.

היו"ר א' סלמוביץ:

חברי הכנסת פלד וזאבי, אתם מפריעים.

נעמי חזן (מרצ):

הדיון הזה, שהוא דיון חשוב ביותר, נערך בינתיים באווירה רגועה.

המשא-ומתן הזה הוא משא-ומתן שמתנהל במסגרת הסכם העקרונות על הסכם הביניים, כאשר בהסכם העקרונות סעיפים מסוימים בנושאים מסוימים נדחו לשלב של המשא-ומתן הסופי. אני חושבת שזה ידוע לכל חלקי הבית, ואני מקווה שגם – לאזרחי מדינת ישראל אשר טרחו לקרוא את הצהרת העקרונות.

אך הדיון הציבורי היום מתנהל לא סביב הסדרי הביניים אלא סביב הסדרי הקבע. הנושאים שנדחו בכוונה תחילה לסוף המשא-ומתן הם אלה שעולים על סדר-היום, ומי שהעלה את הנושאים האלה על סדר-היום במכוון הוא קודם כול האופוזיציה. בדיון שנערך בכנסת בכל הקשור להסכמים עם אש"ף, כמעט כל הדיון היה סביב הנושאים הקשורים בהסדרי הקבע: ירושלים, עתיד ההתנחלויות והמתנחלים, גבולות הביטחון, האם תקום או לא תקום מדינה פלשתינית. מטבע הדברים, חשוב לדבר על הנושאים האלה גם עכשיו; הם חלק מהדיון הציבורי.

סגן השר יוסי ביילין לא חרג מנוהג ומתקדים של האופוזיציה בכך שהתחיל לחשוב בקול רם על הנושאים הללו, ובעיקר על הנושאים העדינים הנוגעים לירושלים, להתנחלויות ולאחרונה גם לגבולות הביטחון. אני מקווה מאוד שסגן השר לא יבשר לנו הערב שהוא נסוג ממה שנכתב שהוא אמר בעת ביקורו האחרון בצפון אמריקה, משום שסגן השר יודע היטב, ואני חושבת שכל בר-דעת יודע היטב, שגבולות הביטחון של המדינה הם גבולות המדינה ממש, ואם אומנם תקום – כפי שקרוב לוודאי תקום – ישות פלשתינית, אזי גבול הביטחון בינינו לבין אותה ישות יהיה הגבול המדיני. אני חושבת שזה ברור מאליו. כך גם לגבי הנושא של הגולן.

אני לא חושבת שצריך להזכיר פעם נוספת – או אולי צריך להזכיר – את דבריו של מנחם בגין בעת הדיון על חוק הגולן בשנת 1981; אני מצטטת: בו ברגע שנשיא סוריה יגיד שהוא מוכן לנהל משא-ומתן על חוזה שלום, בו ברגע ייפתח המשא-ומתן ושום דבר לא יעמוד בפניו.

ואם אתם רוצים ציטוט נוסף, אביא ציטוט מדבריו של מי שהיה אז יושב-ראש ועדת החוץ והביטחון של הכנסת ואחר-כך שר הביטחון של מדינת ישראל, משה ארנס, שאמר מפורשות: יש כאלה שיטענו שהחלת החוק, המשפט והמינהל של מדינת ישראל על רמת-הגולן תסגור אופציות למשא-ומתן, וגם אם אין עם מי לדבר בסוריה היום, ייתכן שבאחד הימים יהיה עם מי לדבר, וצעד זה עלול לסגור אופציה זו. אין כל יסוד לטענה זו – דברי משה ארנס מעל דוכן הכנסת – יש לא מעט מקרים בהיסטוריה שהתנהל בהם משא-ומתן והועברה טריטוריה לריבונות זו או זו.

יצחק לוי (מפד"ל):

אז מה?

משה פלד (צומת):

מי מדבר נגד המשא-ומתן? אז מה?

נעמי חזן (מרצ):

אני ממשיכה לצטט: העובדה שהטריטוריה לא נוהלה על-ידי ממשל צבאי אלא על-ידי ממשל אזרחי לא מנעה את המשא-ומתן. אם יבוא יום ויהיה עם מי לדבר בסוריה, אני בטוח שצעד זה לא הוא שימנע את המשא-ומתן עם הממשלה שתהיה קיימת שם באותו זמן.

סגן השר ביילין, אל תיסוג מעמדתך. גבולות מדינת ישראל הם גבולות הביטחון של המדינה. אפשר להגיע להסדרי פירוז ולהסדרי פריסת כוחות. מזמן הגיע הזמן שנפתח קונצפציה ביטחונית המתאימה לסוף המאה העשרים. ייתכן מאוד שצריך להאיץ עכשיו דווקא את המשא-ומתן עם סוריה, אבל אל תיסוג מעמדתך. חייבים להתחיל לדבר מפורשות בכיוון הנכון. הדיון הזה חשוב לכל אזרחי המדינה. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה לחברת הכנסת נעמי חזן. אני מזמינה את סגן שר החוץ להתייחס להצעות.

סגן שר החוץ י' ביילין:

כבוד היושבת-ראש, חברי הכנסת, ההבדל האמיתי בין מפלגת העבודה שבשלטון ובין הליכוד שבאופוזיציה היום הוא במה שאנחנו אמרנו לציבור לפני הבחירות. זהו ההבדל המשמעותי ביותר. כמה חודשים לפני שהלכנו לבחירות התקיימה ועידת מפלגת העבודה, ועלו בה שורה של נושאים מרכזיים לגבי עתיד העם הזה. היו אנשים שאמרו: למה לכם לדבר כל-כך ברור, כדאי לכם לדבר באופן עקרוני, שאנו בעד שלום, שאנו בעד פשרות, עד שנגיע להסדרים. אבל הוועידה הזו החליטה בנובמבר 1991, ברוב חד וברור מאוד, על שורה של דברים, ואיש לא יוכל היום לבוא ולומר לנו: אתם רימיתם או סידרתם מישהו, משום שהדברים האלה כתובים שחור על גבי לבן.

אני מאושר מכך שהיתה חבורה רצינית בתוך התנועה שלי, שעמדה על כך שנעשה זאת לפני הבחירות ולא אחריהן.

רחבעם זאבי (מולדת):

מה אמרתם במצע שלכם לגבי בקעת-הירדן?

סגן שר החוץ י' ביילין:

אומר לך בדיוק מה שאמרנו, הרי בשביל זה אני כאן.

רחבעם זאבי (מולדת):

רימיתם את הבוחרים שלכם. בכלל לא חשוב מה אמרתם בוועידה שלכם, חשוב מה אמרתם במצע שלכם.

מיכאל איתן (הליכוד):

יש לנו זאת ביד. אני לא מבין על מה מדובר. אולי אפשר לחסל את הוויכוח? הוא אומר שהוא מטפל במצע הזה – אין ויכוח. המצע ישנו. כתוב במפורש: 'ובטח המשך הנוכחות והשליטה ההתיישבותית והצבאית של ישראל ברמה. גם בהסדר הביטחון – – –'

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת איתן, לא קיבלת את רשות הדיבור.

מיכאל איתן (הליכוד):

כתוב כאן – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

אבל זו תמצית – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת זאבי, אני מבקשת מכם.

מיכאל איתן (הליכוד):

מצע העבודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

שמענו. מיציתם את עצמכם. עכשיו לא להפריע.

רחבעם זאבי (מולדת):

רימיתם את הבוחרים.

סגן שר החוץ י' ביילין:

אנחנו כאן די לבד עכשיו. לצעוק כאלה צעקות: רימיתם את הבוחרים – יש לך בשנת 1996, לקראת נובמבר, כל מיני הצעות.

עכשיו השאלה היא, האם אתם רוצים לדעת באמת או לא. אני באמת לא מנסה לעבוד על איש.

מיכאל איתן (הליכוד):

אז תסביר.

אורי אור (העבודה):

אתה לא נותן לו לדבר.

סגן שר החוץ י' ביילין:

חבר הכנסת איתן, תן לי להסביר. היתה החלטה אחת למחוק מתוך החלטות הוועידה של מפלגת העבודה את ההתייחסות השלילית למשא-ומתן עם אש"ף. במשך כל השנים, מאז 1969, במצע מפלגת העבודה, בהחלטות הוועידה שלה, נאמר שמפלגת העבודה, ממשלת ישראל בהנהגתה, לא תישא ולא תיתן עם אש"ף. בפעם הראשונה ב-1992 הלכנו לבוחר כאשר מושג כזה, משפט כזה, לא היה. ולכן אף אחד לא יכול להגיד לנו שרימינו מישהו אם אנחנו לחצנו את היד של ערפאת. בעצם אמרנו זאת לבוחר קודם. האם זה פשוט למחוק דבר כזה?

מיכאל איתן (הליכוד):

בחי"ך, רבין אמר: אני אלחם באש"ף – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת איתן, אני קוראת אותך לסדר בפעם הראשונה.

אורי אור (העבודה):

— — —

מיכאל איתן (הליכוד):

הוא אמר שהוא שינה את דעתו.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת איתן, אני מבקשת.

סגן שר החוץ י' ביילין:

אני מדבר כרגע על ועידות מפלגת העבודה שמחייבות את חבריה, לא על דבר כזה או אחר – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

רבין לא חבר בה?

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת זאבי, אני מבקשת לא להפריע.

מיכאל איתן (הליכוד):

הוא צודק. הערה ברוח טובה – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת איתן, אני מבקשת לא להפריע, אתה לא יכול להעיר עוד. אני מאוד מצטערת, אתה לא תעיר עוד, אתה מפריע. חבר הכנסת איתן, זו פעם אחרונה שאתה מתפרץ לדבריו של סגן שר החוץ.

יוסי כץ (העבודה):

בלילה הוא מתחיל להתעורר.

צחי הנגבי (הליכוד):

הוא מתחיל פיליבסטר.

סגן שר החוץ י' ביילין:

הדבר הראשון הוא נושא אש"ף. אני מציע לכם, פשוט כדי שלא תטעו, אני בטוח שאתם לא רוצים להטעות מישוהו, בעניין של אש"ף אל תגידו: רימיתם, כי היה מאבק רציני מספיק בתוך המפלגה שלי על מחיקת המשפט הזה. יכול להיות שבתוך סערת הבחירות לא שמתם לב לזה. אנחנו שמנו לב לזה. היו רבים שלא רצו למחוק את זה, והעובדה שזה נמחק נתנה לנו את האפשרות לקיים בסופו של דבר, ראשית, את ביטול החוק, וזה היה במצע שלנו, בהחלטות של הוועידה, ואחר כך את המשא-ומתן עצמו.

מיכאל איתן (הליכוד):

גם רבין לא שם לב לזה?

סגן שר החוץ י' ביילין:

שנית, לגבי רמת-הגולן. בנושא של רמת-הגולן אנחנו קיבלנו החלטה קשה מאוד כאשר מתיישבי הרמה עמדו על הבמה ב"היכל התרבות" והתחננו שלא לקבל את ההחלטה הזאת – וספרו את הקולות שוב ושוב. וההחלטה שלנו, פעם ראשונה, מאז התקבל חוק הגולן, ב-1981, מפלגת העבודה יצאה ואמרה בפירוש שהיא בעד פשרה טריטוריאלית ברמת-הגולן.

רחבעם זאבי (מולדת):

מה רבין אמר לבוחרים ברמת-הגולן? אי-אפשר לזרות לנו חול בעיניים.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת זאבי, אי-אפשר להפריע כעת. אני לא מאפשרת לך.

סגן שר החוץ י' ביילין:

חבר הכנסת זאבי, למה אתה כל-כך צועק? אני שומע אותך טוב. אני רוצה להגיד לך, חבר הכנסת זאבי, בדיוק מה שרבין אמר.

רחבעם זאבי (מולדת):

אני ציטטתי את מה שהוא אמר.

סגן שר החוץ י' ביילין:

אני כאן נמצא בשמו ואני אומר לך מה הוא אמר. הוא אמר: אנחנו לא נרד מהגולן, אבל הוא גם אמר: אנחנו נוותר על קילומטרים ולא על סנטימטרים. ומה פירוש הדבר? פירוש הדבר פשרה טריטוריאלית – כן, לפי החלטת ועידת מפלגת העבודה; ירידה מלאה מהגולן – לא. זה מה שרבין אמר. מה קורה מאז? אתם מעוותים את הדברים שלו, או שזה לא הובן כראוי על-ידכם.

צחי הנגבי (הליכוד):

אתה יכול להראות לי פה את הפשרה הטריטוריאלית, ואז אני מבטל את כל ההצעות.

סגן שר החוץ י' ביילין:

אתה מחזיק את החלטות ועידת מפלגת העבודה? תראה לי את זה.

משה פלד (צומת):

השאלה היא מה עם הריבונות – – –

סגן שר החוץ י' ביילין:

זה לא הוועידה עצמה, אלה עיקרי עמדות.

צחי הנגבי (הליכוד):

זה מה שהפצתם בבחירות.

סגן שר החוץ י' ביילין:

אדוני, באמת, אתה מביא לי איזו חתיכת נייר – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

את זה הצגתם לבוחר, לא את הוועידה.

צחי הנגבי (הליכוד):

זה מתוך החלטות הוועידה.

סגן שר החוץ י' ביילין:

זה לא רלבנטי.

רחבעם זאבי (מולדת):

נוסח ספרד או נוסח אשכנז?

סגן שר החוץ י' ביילין:

חברי הכנסת, אני ממש מתחנן בפניכם לשמץ רצינות. אני מתחנן בפניכם בפורום זה ובשעה זאת – –

צחי הנגבי (הליכוד):

זה המצע של אש"ף.

סגן שר החוץ י' ביילין:

אם אתם רוצים להיות רציניים, תיתנו לי להגיד לכם מה שהיה. אתם יכולים אחר כך להגיד – למה במודעות זה לא הופיע. זו טענה רצינית מאוד. למה במודעות של מפלגת העבודה לא יצאתם באותות ובמופתים – שמחקתם את המשפט על אש"ף. נכון? זה לגיטימי. למה אתם במה שהפצתם לא אמרתם אל"ף ובי"ת? יכול להיות שמי שהחליט על הקטעים האלה עשה את הצנזורה שלו. אני מדבר כרגע אתכם אמת על ועידת מפלגת העבודה.

רחבעם זאבי (מולדת):

הוא מרמה אותנו. הבוחרים לא מכירים ועידה. הבוחרים מכירים מצע ונואמים.

סגן שר החוץ י' ביילין:

באמת אתה מגזים היום.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת זאבי, אני קוראת אותך לסדר בפעם הראשונה.

רחבעם זאבי (מולדת):

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת זאבי, אני קוראת אותך לסדר בפעם השנייה. זה לא ייתכן. קראתי אותך פעמיים לסדר.

סגן שר החוץ י' ביילין:

אני לא יודע לגבי הבוחרים שלך. הבוחרים שלי מאוד אינטליגנטים.

רחבעם זאבי (מולדת):

הם קוראים את הוועידה.

סגן שר החוץ י' ביילין:

הבוחרים שלי הם אינטליגנטים.

רחבעם זאבי (מולדת):

אני אפגיש אותך עם אנשי רמת-הגולן.

סגן שר החוץ י' ביילין:

אני מניח שמי שמסוגל לתמוך בך באמת לא קורא כלום. מי שמסוגל לתמוך בי קרא גם את הוועידה שלי.

רחבעם זאבי (מולדת):

כל האינטליגנטים אצלך ואצל פרס. פרס קורא עטיפות של ספרים ואחר כך הוא – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת זאבי, אתה רוצה להכריח אותי להוציא אותך?

רחבעם זאבי (מולדת):

חוץ מזה, הזכות לבחור היא גם לבור ועם הארץ. אל תתהדר באינטליגנציה. כל האינטליגנטים במערך.

סגן שר החוץ י' ביילין:

מאה אחוז, בוודאי. אני מניח שיש בזה משהו.

משה פלד (צומת):

הוא אומר דברי חוכמה.

סגן שר החוץ י' ביילין:

אני יכול להניח שהבוכרים שבחרו עבור מפלגת העבודה קראו את מצע הוועידה שלה, קראו את החלטות הוועידה שלה. אני מאוד מצטער אם בוכרים של מפלגות אחרות אולי לא קראו זאת. אם הם קראו זאת, איך אתה מדבר בשמם ואומר שהבוכרים לא קוראים החלטות של ועידה? אתה זה שמזלזל בבוכר. אני מתייחס אליו בהרבה מאוד הערכה. אני חושב שבוכר שהולך לבחור בקלפי קורא קודם את החלטות הוועידה של מפלגתו. אתה חושב שבוכר שמצביע בעבורך לא קורא כלום.

רחבעם זאבי (מולדת):

אתה ממשיך להונות אותנו. הבוכר קורא מצע. בוכרי רמת-הגולן קוראים מצע.

סגן שר החוץ י' ביילין:

מי אמר לך זאת?

רחבעם זאבי (מולדת):

אני אומר לך. בוכרי רמת-הגולן הקשיבו לרבין כשבא – – – ואמר להם את הדברים.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת זאבי.

סגן שר החוץ י' ביילין:

אני אומר לכם, שבמקום לקיים ויכוח רציני, אתם מסתפקים באיזו אמירת הבל של רמאות של מישהו אחר. אתם צריכים פשוט לקחת מהספרייה של הכנסת את ההחלטות של הוועידה.

צחי הנגבי (הליכוד):

זה מספריית הכנסת.

סגן שר החוץ י' ביילין:

לקחת דבר לא נכון. תיקח את ההחלטות של הוועידה של מפלגת העבודה ותראה מה שכתוב שם, תמצא את זה שם.

רחבעם זאבי (מולדת):

אתה לא אינטליגנט, אתה לוקח דברים לא נכונים.

סגן שר החוץ י' ביילין:

חבר הכנסת צחי הנגבי אינטליגנט.

אני אומר לליכוד, אתם לא הלכתם לבחירות ב-1977 עם הזכויות הלגיטימיות של העם הפלשתיני, ואתם לא הלכתם לבחירות ב-1988 עם ועידה בין-לאומית. אתם הלכתם לבחירות כשאתם נגד ועידה בין-לאומית, וזמן קצר אחרי זה הלכתם לוועידה בין-לאומית. זה ההבדל בינינו לביניכם. אנחנו לא סטינו כהוא-זה מהפרמטרים שבנינו לעצמנו ב-1991. אתם הלכתם לציבור נגד שורה של דברים, כמו ויתור מלא על סיני, ואני מברך על כך, כמו עם פלשתיני וזכויות לגיטימיות שלו, כמו ועידה בין-לאומית, ואחרי זה הלכתם ועשיתם את זה. אני אומר, כל ההערכה למי שעשה את השינוי, אבל מי שבא אלינו בטענות כאלה, לפחות יבוא עם ידיים נקיות בכל הנושאים. לא היה נושא מדיני אחד שהבטחתם אותו לבוחר וקיימתם.

אני רוצה לומר לכם משהו.

מיכאל איתן (הליכוד):

אפשר לשאול שאלה, אדוני סגן השר?

סגן שר החוץ י' ביילין:

כל מי שדיבר כאן הערב נגד ההסכם של אוסלו בעצם דיבר נגד האוטונומיה. טלו קורה. שלושת האנשים האלה שדיברו כאן, כל אחד מהם הוא נגד הסכם האוטונומיה שנחתם על-ידי מנחם בגין, זיכרוננו לברכה, ב-1978, בהסכמי קמפ-דיוויד.

רחבעם זאבי (מולדת):

לפחות לגבי זה נכון.

סגן שר החוץ י' ביילין:

יפה. אז בואו נגיד את האמת. הרי אתם אומרים: אי-אפשר להגיע להסדר על בסיס האוטונומיה. זה לא שאתה אומר לי: תשמע, ציפיתי מערפאת שהוא יוכל להשתלט על החבר'ה, ואני עוד לא רואה שזה קורה, ועוד יש טרור. מה, אילו אתה היית רואה את ערפאת משתלט על החבר'ה, על ה"חמאס", כשתהיה המשטרה הפלשתינית החזקה מבית-מדרשו של מנחם בגין – אז תגיד: אתה יודע מה, ההסדר הזה מקובל עלי? אתה בסך הכול נגד כל הסדר. יפה. אם כך, אין לך בעצם ויכוח אתי, חבר הכנסת רחבעם זאבי. יש לך ויכוח עם הליכוד. יש לך ויכוח עם ועידת מדריד.

משה פלד (צומת):

נכון.

סגן שר החוץ י' ביילין:

יש לך ויכוח עם הסכם קמפ-דייוויד. בעצם יש לך ויכוח עם כל מה שקרה, עם כל הוויתורים ועם כל המסגרת.

רחבעם זאבי (מולדת):

זה לא סוד. בשביל זה פירקנו ממשלה.

סגן שר החוץ י' ביילין:

יפה. מה שאנחנו עשינו באוסלו זה חלק מהסכמי קמפ-דייוויד. זה עזה ויריחו. לא סטינו בדבר מהסכמי קמפ-דייוויד. ואם מישהו בא ואומר לי באמת, ברצינות: אני בעד הסכמי קמפ-דייוויד, אבל אתם סטייתם, זה לא זה, זה לא מה שהבטחתם לבוחר – חברים יקרים, פה מדובר בקבוצה שמתנגדת לשלום בינינו לבין הערבים, ולא מאמינה ביכולתה. ולכן השאלה הספציפית הזאת, כאן או כאן, ירדן או ירושלים, או אחרת, היא לא רלבנטית.

מיכאל איתן (הליכוד):

אפשר לשאול שאלה?

סגן שר החוץ י' ביילין:

לא, כי אני גומר את זמני.

מיכאל איתן (הליכוד):

אמרת שאנחנו מקיימים דיון – – –

סגן שר החוץ י' ביילין:

אני מצטער, אבל זמני תם. אני מוכן שזה לא יהיה על חשבוני.

היו"ר א' סלמוביץ:

בתום דבריו. אני אאפשר.

סגן שר החוץ י' ביילין:

בתום דברי. אין בעיה.

לגבי הנושא של נהר הירדן, היה כאן סילוף של תקשורת. זה לא יצא מהקשרו ולא שום דבר אחר. שאלו אותי בבוסטון, האם לפי דעתי יש ביכולתו של נהר הירדן להגן על ישראל. אמרתי: ביכולתו של נהר הירדן – אין שום דבר לעשות לישראל. כשאנחנו מדברים על גבול ביטחון, מדובר על כך שצבא זר לא יעבור את הירדן. את זה אמרנו כל השנים. זאת עמדתנו. לא שהירדן עצמו, שהוא עוד יותר צר מתעלת סואץ, יכול להגן על ישראל. מישו או שלא הבין את זה, או שסילף את זה, התקשר לעיתונאי – שם לא היה שום עיתונאי – ומסר את הידיעה הזאת, וזה מה שהופיע. אם אתם מאמינים כל כך ביושר שלי, תאמינו בו הלאה. את הדבר הזה שפורסם בשמי אני לא אמרתי.

לגבי ירושלים, הפרמטרים של פתרון הקבע בירושלים הם ארבעה: ריבונות ישראל על כל ירושלים, על כל מה שסופח ב-1967 מייד אחרי המלחמה, בירת ישראל – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

ירושלים או ירושלים רבתי?

סגן שר החוץ י' ביילין:

ירושלים שסופחה, השטח של ירושלים שסופח ב-1967. מה שהיה שם, זו בירת ישראל המאוחדת, בריבונות ישראל ובעירייה אחת. זה הקו האדום, או אחד מהקווים האדומים. ודאי שיש עוד, לגבי הסדרי ביטחון ופירוזים. בשביל מפלגת העבודה או ממשלת ישראל זהו הקו האדום.

עכשיו, אתה אומר: בתוך הפרמטרים האלה, האם יש אפשרות להתחשב בנושא של גישה חופשית לדתות, בנושא של שכונות פלשתיניות עם ועד שכונה, או מה שכתב טדי קולק בזמנו ב" FOREIGN AFFAIRS " על מינהל עצמי בתוך העירייה. לא כעירייה נפרדת, בוודאי לא כבירה נפרדת, בוודאי לא כריבונות נפרדת. זאת העמדה שאנשים בתוך מפלגת העבודה העבירו. זאת לא עמדה רשמית של מפלגת העבודה.

העמדה הרשמית של מפלגת העבודה היא ארבעת הפרמטרים שציינתי. בתוך הפרמטרים האלה, כל הפרטים לגבי חופש הגישה לדתות והביטוי של פלשתינים בשכונות כאלה או אחרות, או של יהודים בשכונות כאלה או אחרות – זה דבר שניתן בהחלט לדבר עליו. ולפי דעתי, זה תפקיד שלנו לדבר על כך ולמצוא דרכים גם לביטוי של המיעוט הערבי שגר בתוך ירושלים, בצורה כזאת או אחרת.

אני רוצה לסיים ולומר, אני רואה מולנו, בפנינו, הרבה מאוד קשיים. אני רואה הרבה מאוד סילופים, ובשבילי זה לא מקרי שמישהו סילף. אינני בא בטענות אל מי שהעלה את זה, אלא אל מי שפרסם את זה. יהיו בוודאי ניסיונות של טרור. אף אחד לא חשב לרגע אחד, שברגע שיהיה הסכם על אג'נדה או על הצהרת עקרונות, תיכף ייפסק הטרור, עוד לפני שיש כאן אפילו משטרה פלשתינית. ויהיו מי שיגידו אחרי פעולות כאלה או אחרות, או ניסיונות כאלה או אחרים, שאין עם מי לדבר ומעולם לא היה עם מי לדבר. אבל אני מאמין בכל לבי, שאנחנו נתגבר על המכשלות הללו. ואני מאמין, שמעולם לא היה השלום קרוב יותר.

אני מציע להסתפק בדברי התשובה שלי.

מיכאל איתן (הליכוד):

יש לי עוד שאלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

בבקשה, חבר הכנסת איתן.

מיכאל איתן (הליכוד):

רציתי לשאול: האם האינטליגנציה שלי טובה מספיק כדי להבין מדבריו עכשיו שאתה מחויב למניעת נסיגה מלאה מרמת-הגולן, כפי דבריו כאן היום?

סגן שר החוץ י' ביילין:

השאלה היא באמת לא שאלה אישית. אם אתה שואל אותי – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה ומפלגת העבודה.

סגן שר החוץ י' ביילין:

יש כאן שאלה לגבי עמדת מפלגת העבודה. עמדת מפלגת העבודה היא פשרה ברמת-הגולן. המשמעות של פשרה היא לא מאה אחוזים. זאת התשובה על שאלתך.

מיכאל איתן (הליכוד):

כנראה אני לא אינטליגנטי, אבל לא הבנתי.

סגן שר החוץ י' ביילין:

לא, אתה דווקא כן אינטליגנטי. הבנת נכון מאוד. אני מדבר על פשרה, וממילא פשרה – זה לא ויתור מלא. זה הכול.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת יצחק לוי, בבקשה.

יצחק לוי (מפד"ל):

במצע של מפלגת העבודה בנושא הגולן מדובר על כך שיימצא הסדר להתיישבות היהודית והיא תישאר בגולן. אני שואל את כבוד סגן השר, האם זו עמדת הממשלה.

סגן שר החוץ י' ביילין:

כן.

יצחק לוי (מפד"ל):

כלומר, א. לא נסיגה מלאה מהגולן – –

סגן שר החוץ י' ביילין:

נכון.

יצחק לוי (מפד"ל):

– – ב. ההתיישבות היהודית, בכל מקרה, כלומר גם לאחר הסכם הקבע, והסכם קבע יהיה רק עם סוריה – ההתיישבות היהודית תישאר בריבונות ישראל – – –

סגן שר החוץ י' ביילין:

לא בריבונות ישראל. לא אמרנו את זה, לא כתוב דבר כזה.

יצחק לוי (מפד"ל):

נוכחות ביטחונית ישראלית ליד ההתיישבות.

צחי הנגבי (הליכוד):

– – –

יצחק לוי (מפד"ל):

האם הממשלה תעמוד בנוסחה הזאת?

סגן שר החוץ י' ביילין:

העמדה שלנו, העמדה של מפלגת העבודה בהקשר זה – כי הממשלה כממשלה לא קיבלה שום החלטה, גם לא בקווי היסוד שלה, לגבי הסדרי קבע – ובכן, העמדה של מפלגת העבודה היא: א. פשרה טריטוריאלית ברמת-הגולן; ב. המשך ההתיישבות ברמת-הגולן, המשך קיומה של ההתיישבות ברמת-הגולן.

צחי הנגבי (הליכוד):

זה כבר לא תקף. שליטה צבאית.

סגן שר החוץ י' ביילין:

מדוע אתה מעוות את הדברים? חבר הכנסת הנגבי, אתה שואל אותי, האם מפלגת העבודה נאמנה למצע שלה. התשובה שלי היא חיובית. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לסגן שר החוץ. הוא הציע להסתפק בדבריו.

צחי הנגבי (הליכוד):

אנחנו מבקשים דיון במליאה, גברתי.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת הנגבי, אני מבינה שאתה לא מסתפק בדבריו של סגן שר החוץ.

צחי הנגבי (הליכוד):

אנחנו מבקשים דיון במליאה. אני פונה לסגן השר להסכים לדיון במליאה.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת אורי אור, האם אתה מסתפק בדברי סגן השר?

אורי אור (העבודה):

אני מסתפק בהודעת סגן השר.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת זאבי, האם אתה מסתפק בדברי סגן השר?

רחבעם זאבי (מולדת):

אני מבקש דיון במליאה.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת יצחק לוי, האם אתה מסתפק בדברי סגן השר?

יצחק לוי (מפד"ל):

אני מבקש דיון במליאה.

היו"ר א' סלמוביץ:

חברת הכנסת נעמי חזן, האם את מסתפקת בדברי סגן השר?

נעמי חזן (מרצ):

אני מסתפקת בהם.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת זאבי.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת מיכאל איתן מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת זאבי. בבקשה, במסגרת של דקה.

מיכאל איתן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, אני מנצל את ההזדמנות הטכנית הזאת להעלות סוגיה נוספת. אני מצטער שלפי הפרוצדורה סגן השר רק ישמע אותה. אני מקווה שיתאפשר לו גם להשיב, אם יהיה לו מה לומר. באחד הפרסומים שקשור, נדמה לי, בתנועה הקיבוצית נאמר מפיו של סגן השר, שעלינו להתכונן לחזרתם של 300,000 פליטים.

סגן שר החוץ י' ביילין:

לא, לא, באמת. חבר הכנסת איתן, זה לא נכון, אל תעשה מזה עניין סתם.

מיכאל איתן (הליכוד):

היום קיבלתי העתק של העניין, ואני מבקש לנצל את ההזדמנות הזאת לשמוע את תגובתו של סגן השר.

סגן שר החוץ י' ביילין:

אני אומר לך שלא אמרתי דברים כאלה. ואל תעשה מזה עניין סתם. באמת.

יוסי כץ (העבודה):

יש לו מניות ב"תדיראן" – –

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני סגן השר, אני מאלה שמאמינים לך. אני גם רוצה לומר כאן מה שקראתי בקריאת ביניים. לזכותך ייאמר שערב הבחירות, כאשר אני ציטטתי את האמירות של רבין נגד אש"ף ובנושאים אחרים, אתה אמרת: זאת עמדתו של רבין, זאת לא עמדת ועידת מפלגת העבודה; כפי שאמרת כאן. אלא מה? טוב, את המסקנות הפוליטיות כולנו יודעים. אני גם שמחתי לשמוע את ההבהרות שלך

בעניין רמת-הגולן, ואני מאמין למה שאמרת פה שעל זה אתה תיאבק. אם אתה בא ואומר שהכותרת שהופיעה בצורה בולטת, שעלינו להיערך לקליטת 300,000 פליטים, היא לא מדויקת, לא נכונה – אני מבקש ממך, בטובך, יש לך אפשרות לעלות כאן, להכחיש את זה פורמלית, על-מנת שזה יקבל את ההכחשה הברורה והמלאה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת איתן.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים כעת להצבעה.

צחי הנגבי (הליכוד):

האם סגן השר מסכים שיתקיים בעתיד דיון במליאה?

היו"ר א' סלמוביץ:

הוא לא מסכים, הוא ביקש להסתפק בדבריו.

אנחנו עוברים כעת להצבעה בעד או נגד העברת הנושא לדיון במליאה בנוגע להצעות של חברי הכנסת צחי הנגבי – – –

צחי הנגבי (הליכוד):

אנחנו מסתפקים בתשובת סגן השר.

היו"ר א' סלמוביץ:

אתם מסתפקים בתשובת השר, שלושתכם? תודה רבה.

הצעת חוק מימון מפלגות (הוראת שעה) (תיקון) (שינוי מועד), התשנ"ד-1993

(קריאה ראשונה)

היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום: הצעת חוק מימון מפלגות (הוראת שעה) (תיקון) (שינוי מועד), התשנ"ד-1993, קריאה ראשונה. יציג את החוק חבר הכנסת מיכאל איתן.

מיכאל איתן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני שמח שקהל המאזינים לדברי ההסבר שלי בהצעת החוק הנוכחית גדל במשך השבוע האחרון ב-300%.

נעמי חזן (מרצ):

ב-400%.

מיכאל איתן (הליכוד):

בפעם הקודמת היה רק אדם אחד, עכשיו אני רואה שיש ארבעה, אז הכול בסדר. בקצב הזה, עד שנגיע לקריאה השלישית, אנחנו עלולים להגיע למליאה מלאה.

ובכן, מדובר בהצעת חוק שהיא טכנית בעיקרה, מדובר בהצעה להנהיג הוראת שעה בחוק מימון המפלגות, שבמסגרתו נקבע כי סיעה תהא זכאית למימון המפלגות אם היא נרשמה עד ליום 10 בנובמבר לפי חוק המפלגות. הסיעות אכן עשו את המוטל עליהן, חלקן הגישו את הבקשה לרישום כמה ימים לפני המועד הקובע, אולם הליכי הרישום עצמם נמשכים, כתוצאה מהדרישה בחוק לפרסום ולדיון בהתנגדויות וכיוצא בזה, ועל כן כהוראת שעה אנו מבקשים שהמועד הקובע, לא להגשת לרישום אלא לרישום מלא, יהיה לא ב-10 בנובמבר אלא ב-1 בינואר 1994. עד לתאריך הזה אנחנו תקווה שכל המפלגות, הליכי הרישום לגביהן, יסתיימו ולא ינקטו נגדן סנקציות המתבקשות מלשון החוק הנוכחי, מאחר שרישומן עד 10 בנובמבר לא הושלם.

אני מבקש בשמם של עמיתי, חברי הכנסת רפאל איתן, יגאל ביבי, אריה גמליאל, אלי דיין, אברהם שפירא, להעביר את הדיון בחוק לקראת קריאה שנייה ושלישית לוועדת הכספים. אני רוצה לציין, שעמדת הממשלה היתה שחברי הכנסת יקבעו, כלומר אין התנגדות של הממשלה. נוסף על כך אני רוצה לציין, שגם סיעות שהחוק לא נוגע להן כלל ועיקר, מאחר שרישומן הושלם זה כבר, גם הן תומכות בחוק, ואלי דיין, כיושב-ראש הקואליציה, הצטרף כאחד ממגישי הצעת החוק הזה, והדבר ייאמר לזכות אמינותו וגישתו העניינית. אני חושב שזו דוגמה לכך שיש דברים שאנחנו עושים ביחד, למרות היריבות שמצטיירת כאן, שכאילו יש מלחמה בכל עניין. בסופו של דבר כשבאים לדברים ענייניים – הגם שחלק מהמפלגות פיגרו אולי או הגישו קצת מאוחר ויש לגביהן איזו הערה טכנית והן עלולות להפסיד מימון מפלגות – כל המפלגות, לרבות הליכוד והעבודה, הסכימו להגיש את הצעת החוק הזאת על מנת לאפשר את ריפוי הפגם הטכני. יש בכך ביטוי של איזה שיתוף פעולה וראיית דברים לגופם. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת מיכאל איתן. מכיוון שאיש מחברי הכנסת שנרשמו לדיון אינו נוכח כרגע במליאה – – –

יצחק לוי (מפד"ל):

אני נרשמתי.

היו"ר א' סלמוביץ:

שמך לא מופיע פה.

אנחנו עוברים כעת להצבעה בעד או נגד הצעת החוק בקריאה ראשונה והעברתה לוועדת הכספים להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

הצבעה מס' 7

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 4

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק מימון מפלגות (הוראת שעה) (תיקון) (שינוי מועד), התשנ"ד–1993, לדיון בוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

ארבעה תומכים, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שהצעת חוק מימון מפלגות (הוראת שעה) (תיקון) (שינוי מועד), התשנ"ד–1993, עברה בקריאה ראשונה, והיא מועברת לוועדת הכספים להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

חברי הכנסת, תם הדיון. הישיבה הבאה מחר בשעה 11:00 לפני הצהריים. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 23:25.